

CZIGÁNY KÁROLY:

LÉLEK NAPLÓJA.

.....

TÁRCZA- ÉS IRÁNYCZIKKEK.

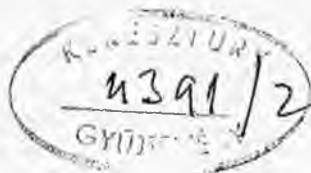
.....

VESZPRÉM, 1886.

A „PETŐFI“-KÖNYVNYOMDA KIADÁSA.

*E könyv tiszta jövedelme felét az „Erdélyi Magyar
Közművelődési Egylet“ javára adom.*

Szerző.

I.

GAZDASÁGI IRÁNYCZIKKEK.

Földmivélés. — Csontliszt-trágya. — Iparunk és földmivélésünk. — Házi-
ipar. — Házi-könyvtár. — Bortőzsde. — Borcsarnok-e vagy pincze-egylet. —
Befásítás. — Halgazdaságunk. — Hal- és fa-védőtörvény. — Elszegényedés. —
Oldott kévo. — Védegylet. — Apró sirások. (Solyi utam). — Vészharang. —
A Balaton-egylet. — Cicero csalódott. — Vigasztalás és mégis baj. — A
lutri és a postai takarékpénztár. — Ne igyunk egy kis pálinkát? — Vissz-
erek. — Egy forint kevés mégis nagy pénz. — A szomszéd háza is ég.

Földmivelés.

Már Cicero megmondta, hogy nincs szebb, jobb, édesebb és szabad emberhez illőbb foglalkozás a földmivelésnél. Kiváló jellemek, mint az ősi Cincinnatus s újabban a hős Garibaldi a fővezérségtől az ekéhez tértek, Mátyás királyunk kapált és a főurakkal kapáltatott, jelezni akarván azt, hogy ez az alapja életünknek, a létezésnek, ez a földadta kenyér, melyet az ur imája is diktál, hogy mindennap kérjük és mindennap megköszönjük.

Ez a kenyér a földnek anyateje. Ez az emberiség kovásza, élesztője. Ebből él a gazda, az iparos, a kereskedő, a tudós, a koldus és a gazdag, és minden, ami emberi. Ezért futjuk a világot, szállnak a föld alá, tenger fenekére és a felhők fölé. Ezért tagadjuk meg kényelmünket, szebb érzelmeinket és sokszor — fájdalom — meggyőződésünket is.

Ezért raboljuk meg álmainkat, egészségünket, életünket. — Ezért áldozunk testvért, szülőt, barátot, szeretőt, hitvest.

Ezért ütötte le Kain Ábelt; ezért adá el jussát Ezsau.

Mindent, mindent e mindennapi kenyérért, melyet ha sem földből, sem egyéb foglalkozásunk által előteremteni nem tudunk. az éhenhalás végszükségében más kezéből is kifacsarni a természeti jog megengedi, megbocsátja: mert élni minden élőnek jogos, — élni az élet főcélja.

Kelet-Ázsia boldog virányain munka nélkül, önmagától is terem a kalász, — Afrikában és a „Boldog szigetek“-en pedig a

kenyérfák vannak, melyeknek gyümölcse nagy és belül lisztes, melyet a lakók leszedve két forró kő közé tesznek, mi által egyszerre sült kenyeret kapnak.

A mi kenyertünk nem hull ily könnyen sem fáról, sem az égből. Oly gyomrunk s alkotásunk sincs, mint a forróöv lakóinak, kik a folyóparti suroló földet eszik s ezzel nemcsak beérik, sőt e földévés nélkül meghalának. Nektünk ezerféle utat-módot kell keresnünk a kenyér előteremtéséhez.

Igaz, hogy épen e kenyérkereső munkában fejlődik azután testünk, lelkünk: ez által civilizálódunk.

Már azután, hogy ez-e a boldogabb állapot a szó szoros értelmében, vagy az ő szigetlakók nyugodt egyszerűsége, ez mély kérdés. Azok nem látnak tovább szük látkörüknél, közel maradnak az állatisághoz. A mi tudósaink némelyike is azt mondja: „bemeszelném a látás ablakait.“ Azok nem fejleszték tovább az emberiség eszméjét, a mi civilizációnk pedig termi a nagy eszméket, nagy tetteket, de a nagy vétkeket is — a kétségbeesést, az öngyilkosságot is.

Civilizáció és morál. Ugylátszik az emberiség mérlegének két ellentétes serpenyője, mert a mennyit emelkedik annaz, annyit súlyed emez.

A tulcivilizált Róma szülte Nerót, Lucullust, kik midőn pintyőkevelőből süttött pástétommal teleették magukat, hánytatót vettek be, hogy újra ehessenek.

Azért jönni kellett helyökbe a germán népeknek, hogy az erkölcs és az elcsenevészett emberiség újból megfiatalodjék.

Páris ostrombavétele után mondá Thiers: „Szerencse, hogy a departement-ok is nem oly feslettek, így még ezekből — a földmivesosztály erkölcsi erejéből — még tán restaurálható Franciaország.“

Szépnek szép a földművelés. Kikelettel ébred a természet. Vele együtt a gazda is, mezei munkájára a zöld szabadban. — Ahol ezer szárnyaslakó kottázatlan, ékes énekével, millió himesvirág kéjes illatával dicséri a teremtőt; ma úgy mint ezer évvel ezelőtt s ezer évvel ezután — öröktől-örökre.

Nem vezet-e ez a mindenható hitére kézzelfoghatólag? Oh, a földmives nemcsak hiszi, de látja is Istent a természetben, feltűnő nyilatkozataiban. szép, jó, hatalmas műveleteiben. Ugy a nyár hevében, délibábjában, szélcsendes, holdas éjeiben s viharainak

haragjában, mint az ős méla haldoklásában, midőn az elsárgult levél bucsuzik fájától, mint testtől a lélek. A falevél csak azért, hogy tavasszal újra serkenjen, tehát a lélek is úgy és azért?

Azért mondta Eötvös: „Ha minden elhagyott, fordulj a természethez, ez megért. Nem szóllit, de felel, — nem kérdez, de meghallgat. A távol hegyek kékje, az ég azurja új vágyat önt szivedbe, s belátod, hogy ha egy reményvirágot elhervasztá a sors, másnap nyílik számodra más virág.“ Szépnek szép a földmivelés, sőt egészséges, független méltóságos is, — de anyagilag hálátlan. Egyenlő szorgalom és ügyesség mellett majd minden más munka több kamatot ad. És semmiféle munka sincs annyi — tőlünk nem függő — esélynek kitéve.

Alig arat a gazda, már is vetnie kell, földünk azt mondja: adj azután adok. (Azért nem szereti a cigány a buzavetést, mondván, midőn a gazda aratni hívta: szedd fel, ha elszórtad.)

Már az ó testamentomban írták, hogy egyik mag a sziklára esik és ott vesz, másik az utra esik és eltapostatik, vagy a madarak által felszedetik. De ez még mind hagyján volna, hanem a jó földbe és csirába került magnak is hány ellensége van. Millió hernyó, kukacz rágja már a föld alatt, millió veréb, súska, ürge, cserebogár pusztítja a föld fölött. Fagy, forróság, szél és jég dulja, tűz, víz borítja, gyom és dudva nyomja, ellenség tiporja, tömérdek élősd, penész, rozsd, phylloxera és új meg új nevű ellenség emészt, fogyasztja, vámolja — úgy, hogy csudák-csudája, hahogy csak annyi amennyi is eljut rendeltetései az asztalra.

Már ha fő-fő életszükség a földmivelés s mégis ennek van legtöbb ellensége és esélye és mivel hazánk per eminentiam földmivelő ország, önként következik, hogy főteendője úgy az egyeseknek, mint a társadalomnak ezt a millió ellenségtől és esélytől lehetőleg emancipálni.

Ennek aztán sok módja van. Itt csak néhányat, könnyen teljesíthetőt röviden és a kisebb birtokosok számára futólag jelzünk.

Kiméljük földünk termőerejét. Ne huzzuk mindig és változtatás nélkül. Ne üzzünk rablógazdálkodást, nehogy úgy járjunk, mint Sicília, mely Rómának éléskamrája volt hajdan, vagy Dalmácia — és most kimerült kopár hegyhát. Mert ez a föld nemcsak a mienk, de reákeblezett joga van hozzá utódainknak is.

Neveljük termőerjét vegyítés, trágyázás, jó munka, alagsövezés sat. által. Tanuljunk sok és jó trágyát készíteni. (A jó

gazda trágyagödre széltől, naptól fúkkal és bástyákkal óva kupában van, hogy az esővíz belemehessen). Csak egy kis szokássá tenni kellene; azt a sok bázi hulladéksontot összerakni s megörölve földünkre vinni. De a magyar ember ezt összegyűjteni indolens s tán utálja is?

Inkább ne szántsunk, mint hantos vagy sáros állapotban. A tarlószántás legyen csekély és rögtön aratás után következze be. Hig földnek hengert, kötöttnek fogast adjunk.

Korán vessünk és vetőgéppel — ha lehet — hogy minden mag a magházba jusson. Tiszta és jófajú magot vessünk; csak amit földünk szeret azt vessük bele: jó zab is jobb a rossz buzánál.

Varjúkat, seregélyeket ne zavarjuk; számtalan rovarfőlesznek ezek. A vakondot és sítnt se bántsuk.

A hófuvatot vágjuk fel tél végén, hogy a vetés ki ne pálljék. Ha a fagy megszíta a hantot, boronáljuk a vetés tövéhez, hogy ennek támadéka legyen.

Homokföldre iszapot, kötött talajra homokot, vizesre hamut, kövesre habotytát hordva keverjék.

Biztosítjuk. Gabonára nem kerül sokba, tán nemsokára nálunk is törvénynyé válik az országosan kötelező biztosítás, mint Poroszországban.

Szőllőket új szűz földbe is plántáljunk. Évezredek óta megunhatta ugyanazon föld ugyanazt a szőlőtöt és elvénülhetett a törzs, melynek gyökei labirintként hálózák be a föld gyomrát egy ölnyi mélységben is. Koránérő s oly fajokat ültessünk, melyek jót és sokat adnak. A régi-hosszu csapos vesszőket hosszúra messük. Miután a phylloxeravész közeleg, neveljünk ennek ellentálló amerikai vesszőket.

Borcsarnokokat és borkóstoló intézeteket állítsunk, hogy szakértőileg kezeltetvén, piacot és vevőt is kapjunk, s hogy ne kelljen könyörögni a vevővek. Tanuljuk a pinczekezelést, erjesztést, fejtést, derítést, borbetegségek gyógyítását.

Községi kölcsönmagtárakat állítsunk.

Állítsunk faiskolákat. Tanítsuk már az iskolában a fatenyésztést. A gyümölcs egészséges. Kenyérpótlék is, kereskedelmi cikk is.

Tanuljuk a gazdaságtant. Nem sine cura ez többé, de tudomány, még pedig kiaknázhatatlan. Ha már gazdasági intézetbe járni elkéstünk, gazdakönyveket pedig olvasni lusták vagyunk, járassunk legalább gazdasági szaklapokat.

Vigyázzunk a gazdaság európai, sőt világi színvonalára, mert régi gabonatermelési módszerünkkel a faképnél maradunk. Gabonakivitelünket lenyomta az amerikai; jövőre ugylátszik ezt is, a mienket is lenyomja a keletindiai.

Készüljünk a gazdaság más ágait is p. o. a marhatenyésztést, tej-, sajt-, mézgazdaságokat is kultiválni.

E kegyes elmékedések korszerűek most, de mindig is. Alkalmazzuk, ahol mit lehet.

Csontliszt-trágya.

Az ideai őszi vetések e tájon jócskán hiányosak, foltosak. Jóformán az őszi száraz fagy sanyarta el őket. Csak a trágyásrészek daczoltak vele — meleg kisugárzásai folytán. Kézzel fogható példa és ösztön ez, hogy minél többet trágyázzuk földeinket. Hegyes vidékünkön úgy is ritka a *váltógazdaság* — inkább a „*rabló-gazdaság*“ ez, midőn folyvást szivattyuzzuk e szegény anyaföldet — folyvást egyforma vetéssel elraboljuk a föld ős elemeit, mit az istálló-trágya is csak részben pótol — a *villanyt* pedig ez se, — ezt csak a *csontliszt* adja vissza a földnek.

De népünk nehezen szokik rá ilyfélékre. Véli, hogy öreg apja se szokta. Sőt tán szégyenli, vagy utálja is a magyar ember a csont összegyűjtését.

A nagy-czenki czokorgyárban kérdém egykor a jó direktort, hogy mért alkalmaz itt, nagy Széchenyink egykori székhelyén, nagyobb részét német és horvát munkásokat? Felelé: hogy mert magyar népünk nem szereti e lucskos, piszkos munkát. — Átmentünk aztán a szomszédos selyem-gyárba; itt már majdnem mind szép magyar porleányok gombolyították, fonták, szőtték, kefélték az aranszinti selymet és ezüstfehér gumókat — vig magyar vagy mélabús danáik mellett.

Hanem most legújabbán kormányunk panaszkodik, hogy az alföldi állami selyemgyárhoz se kap elégséges munkást. Látszik ebből, hogy népünk e, bár tiszta, de *piszmozó* munkát se igen

kedveli. — A férfiak örömebb dolgozik bármely erősbet *kint*, az Isten szabad ege alatt; a lánynép is örömebb jár kendernyomásra — fonóházba, hová a legénynép is besettenkedik „szöszzt eresztani“ — ahol a szemérmes lány is — rokkapergés mellett nyilatkozhatik, dalolván:

„Ne vedd fel az orsót, mert ki nem válthatom —
Úgy fáj az én szívem, hogy ki sem mondhatom“ stb.

Hanem tán az iskolákban lehetne és kellene ezt gyermekeknek lelkére kötni, hogy mily nagyszerű földjavító-trágya a csontliszt s mily könnyű volna rászokni, hogy minden gazdaház csak a magánál szétszórt csont-hulladékokat is összegyűjtse, megőrölje és földjére hintse.

Lelkész és tanító urak hassanak ez irányban — lám az Ur imájában is kérve van a „*mindennapi kenyér*“ — Segítsük, hogy az „*Ur*“ azt megadhassa nekünk! . . .

Iparunk és földmivelésünk.

Iparügyünk előkelő zászlóvivőjére, gróf Zichy Jenő urra, minapában azt mondta valaki, hogy „minden drága jóakarattal mellett is, az ipart a földmivelés mellett dédelgetvén: nem látja a fától az erdőt“. (?)

Mert bíráló szerint a magyar iparczikkecskéknek (beismerés az indokolható elmaradásnak, és elismerés az újabb haladásnak) — nem lévén export-piacza (indiai és afrikai nem létező gyarmatainkba), — ezeket inkább csak maguk a magyar földmivesgazdák veszik, ha vehetik, ha pénztük van, — (mert sok mágnásunk még keztyűgombját is külföldről hozatja).

Tehát: ha a magyar földmivesnek és középbirtokosnak pénze van, akkor veszi ez a magyar iparczikkeket, tehát akkor lesz pénze a magyar iparosnak is, csakis akkor!

Tehát aki óhajtja az okozatot, kell óhajtani előzőleg az okot is. Vagyis aki magyar ipart akar dajkálni, előbb kell dajkálni a magyar földmivelést! ez lévén az ok vagy alap, a mindnyájunk létfeltétele: mit az ur imájában is naponta kérünk; az istenadta mindennapi kenyér!

S magam is azt bíttem, hogy e syllogismus igazságához e világos helyzet szülte okok nagyhatalmasságu erejéhez (mert lám földmivesország vagyunk per eminenciam) ellenszó se fér!

És ime, viszzájá is van a kartonnak!

Azért jó meghallgatni az ellenérvet itt is.

Nem muszáj rögtön megfogadni, előbb csak meghallgatni, szellőztetni, azután választani. Ez a bölcsesség, tolerancia és eszé-

lyesség! Mert ha az ellenokokat czáfolgatjuk, még jobban ragasz-
kodhatunk saját okainkhoz.

Most midőn szőlőinket a phylloxera, a gyártott-bor, fuxinozó kufárság, az árpalé, gyenge vámrendszer, piaczkok elvesztése, kevés törvényhozási védelem, gabnakivitelünket oláh, orosz, amerikai, sőt ausztráliai olcsó, buja östermelés (a hol már májushan aratnak és talán 1 évben kétszer is; hol a szűz föld eke nélkül terem, könnyen sokat), drága vasuti tariffáink (mik nagyrészbzen üzerek kezében vannak) leolvasztják.

Midőn gyapjűvedelmünket a délszaki könnyű birkatartás (a hol télen is kint telet a nyáj) rég lepípálta.

Midőn Amerika halonhizott sertése zsirjával eláraszt.

Midőn nyers húst is jégvagonokban fagyasztott ökrökben szállit az élelmes anglus.

Midőn eddig közlről gyors gabnakészítésünkkel előbb adha-
tunk buzát a németnek, most a német gabnavevő (ha anglus is) egyet gondol, bevárja az amerikai és ausztráliai buza ideérkezését, addig csak naponkéntit vesz, olcsó 6—8 frtért, miben mi elvér-
zünk! . . .

Azután tesz bevásárlást, persze, a nagy kínálat mellet, még olcsóbban.

Midőn tehát gazdaságunk majd minden főágát, az erősb verseny és sok más ok végveszélylyel fenyegetik.

Most az önvédelem végső kétségbeesése találékonytságot fa-
csar ki a bús magyar mongol koponyájából.

Most áll elő egy pár jó hazafi egy végső jó tanácssal (mint mosuszt a haldoklónak) mondván:

„Forduljunk magunkhoz!“ Dajkáljuk a magyar ipart és bel-
kereskedést, azért és ugy, hogy ha csak magyar iparczikkeket véve, oda gazdagitjuk a magyar iparost és magyar kereskedőt, hogy ez sok segéddel jó asztaltartással dolgozhatván, maga is jól megveszi buzánkat, borunkat külföld nélkül is.

Éz lenne a valódi védegyelet, első sorban az iparé, másodsorban per mopsz, a mezőgazdaság!

No lám, nem is oly rossz eszme tán?

Megszivlelésre méltó.

De nézzük csak, mintha ál-logica, takart vers, sánta syllogis-
mus volna? A kolorárium van előzménytil csempészve porhintésül nekünk jámbor agrariusoknak szeméink közé! Mondja ugyanis:

„Magyar iparczikkeket véve, gazdagítsuk a magyar iparost“, hogy megvehesse terményeinket?

Köszönjük szépen! ott vagyunk ahol a mádi zsidó.

Vegyük mi gazdák a magyar iparczikkeket, de miből? 8 sőt 7 frtos buzából? Vesszük, ha lesz miből, adunk, ha lesz miből. A „nincs“-ből csak a jó Isten vehet, adhat (no meg a hitel).

Ugy-e, hát mégis a földmivelés az eleje és veleje a mi reménybeli jobb sorsunknak? ugy-e, hogy ezt kell előbb feldajkálni, ugy azután ennek emlőin élődik meg majd mind a többi: ipar, kereskedelem, de még a tudós-akadémia is: geographiai fekvésünk szerint is; ez pedig kényszerhelyzet, ha a négy folyam és hármás bércz virányait elhagyni nem akarjuk, — pedig nem akarjuk ám!

„Tehát mégis a föld mozog.“

Tehát „ne bánts d a magyart“, vagyis a jó agrárelvtteket!

Segitsük a földmivelést, ezzel — per mopsz — segítjük az ipart is. Ez az egyenes, tehát a a legrövidebb ut is boldogulásunkra!

Amaz, mint hosszabb ut, lassubb gyógyir ezen akut bajban! Mert ugy látszik válság előtt állunk!

Ámde a hosszú ut is jobb, mint semmi ut!

S én édes magyárom, sokat kiáltál te már! Addig is, mig e végső orvosság vérbe, gyakorlatba megy, mig jónak bizonyul és gyógyulást hoz. addig is türelem (e nemes erény), szívósság (fajodban), nélkülözés (járj hétköznapi ruhádban ünnepen is), remény (ingyen kapod), hit (hogy itt élned halnod kell), tudat (hogy így muszáj), mert neked élned kell tul a második milleniumon is)! Ugy legyen!

* * *

De csak addig él Magyarország: mig a magyar gazda él!

Házi-ipar.

A szükség nagy mester. Országos szegényedésünk jelen korszakában kezdünk ébredni, mentő deszkák után lehajolni. Helyesen: mert a sok szál deszkából előáll a kievező mentő csónak. Ily mentő deszkaszál a házi-ipar fejlesztésének eszméje.

Boldogult Bartal György miniszter tisztségében karolta fel ezt 1874-ben, azóta a kormány, de egyesületek és iskolai igazgatóságok is működnek e célra, a kezdet nehézségéhez képest — szép sikerrel.

A kormány főleg a felföldön; a pesti orsz. iparegyesület az ország szívében, vidéki kisugárzással, — alföldi városaink hatóságai a magyar alföldön, gazdasági egyesületeink — de kisebb városaink, még Tapolcza is, — a tanulóknak szalmafonásra, kosárkötésre sat. képeztetésével kezdik — mozdítják az ügyet.

Ha így felérezzük és így sietünk gyógyítani a bajt; mentve leszünk.

Igy majd elmondhatjuk a számunkra már-már halotti szemfedőt készítő jó szomszédoknak, a decz. 19-iki „Vasárnapi Ujság” egy versének önérzetes tiltakozását, hogy:

Ne ússzatok még sirt e Hon-nak,
Ninesen itt még nép-halott!
Ám azért, hogy fényo sápad,
A tűz el nem hamvadott!

Bárha vér-sebvel szerezte,
 Multja van — nagy és dicső!
 És ha multja van, felette
 Nem csap által a jövő!”

Hanem ideje is volt az ébredésnek.

Keleti véralkatunk úgy is hajlandó „az édes mitsem-tevés“re!
 Főleg télen. Főleg földmivelő magyar vidékeinken. Ráfogtuk, hogy
 télen nincs és lehetetlen a munka, — hogy csak emészteni —
 élvezni kell, a nyáron összetakarított Isten áldását.

A korábbi multban még csak jobban volt. Azelőtt magyar
 városainkban, de nemrég még Somogy-, Baranyamegyékben is,
 főleg a nőnem annyit szőtt, font, varrt, hogy maga állítá elő
 egész házinépének öltözetét, asztal- és ágyneműit; ponyva-, párfödél-
 s pokróczneműit.

A termelt kender százféle babrálásával betölté téli hosszú
 estéjét! Az erdélyi magyar fejedelemsnők házában maguk által is
 használt és kezelt butor volt a rokka, guzsaj. Középszerű nők
 utczán menve is szöttek, fontak.

Most már kevés tudna rokkát hajtani, — már-már derogált
 is nekik.

Csak 20 évvel azelőtt még szorgalmas fonóházak ablakai,
 házi gyártmányi olajméceikkel világosították ki magyar falvaink
 téli estéjeit — barátságos fény sugárt lövelve a hideg, havas, nému
 falusi utcákra. — Éber „bakterek“ tértek be melegedni ily nyájas
 fonóházakba, melyek a falusiélet téli költőiségét képezték, mert oda-
 jártak fonóba nemcsak a falu vénei, de a falu szépei is, ezek
 nyomába persze a falu ifjúsága is és volt nyájas tréfa, enyelgés
 az öregek szeme előtt, dal, játék, de munka is. Még pedig verseny-
 munka, mert a mely leány elejté orsóját, a ráleső legény felkapta,
 az pedig nyilván büntetést kapott, nem ugyan halálosat, de szégyen-
 löst, — vagy zálogváltót, mint népdalaink szépen megörökíték.

„Ne vodd fel az orsót, mert ki nem válthatom,
 Ugy fúj az én szívem, hogy ki sem mondhatom!”

Hanem utóbbi időkben elhittük a németnek, hogy az ő gyári
 vászna szebb és fehérebb és olcsóbb, — vétek volna a kender-
 termelés százféle hajával bibelődni.

A rokkák felkerültek a padlásra — így az esztergályosok buktak, a fonóházak kimentek a divatból. Később észrevettük, hogy hamis a német, mert abrosza, lepedője csak 1—2 évig tart — mert a lelket benne csak a buzából készült keményítő tartja, mely kimosódván: elmállik (míg a házi vásznat még a harmadik unoka is viselte) de már késő volt — mert a házi ipar kiment a divatból.

Nemrég még alkalmas jó gazdáknak szokásos téli hasznos mulatsága volt falvainkban a kosár — véka — méhkas, kocsikaskötés, most már készen vesszük a boltban, mint német gyártmányt, mint az amerikai zsirt és trieszti káposztát font-számra!

A szappanfőzést és házigyertya-mártást is elhagytuk! . . . Tan rossz illatnak találjuk a keztyűs kézhez?

Oh térjünk vissza a régi jókra — a mik jók voltak — és szokjunk rá az új hasznos munkákra — mikkel pénzt, időt, erkölcsöt és tönkremenésünket mentjük. Nem vagyunk gúzü, hogy télen csak emésszünk! Van gazdaságunknál tárgy — téli feldolgozásra való — és esze, ügyessége is van népünknek hozzávaló! (A magyar iparos ügyességét, ha külföldre megy — ott is megbámulják — kapva-kapják.)

Az írás azt mondta régente; „Elvesz a nép, mely tudomány nélkül való.“

Az élet azt kiáltja most: „Elvesz a nép, mely munka nélkül való“!

A házi-könyvtár.

„Elvesz a nép —

Mely tudomány nélkül való.“

Franciaországban — főleg Párisban a munkásosztály szobájában is nélkülözhetlen, szokott butordarab a „*könyvszekrény*“. — Kisebb-nagyobb alakban, de elmaradhatlan *népies divat*, mint népünknel a „*tulipános láda*“; a szellérnél egyszerű kis belső fiókkal, a négyökrösnél a „*sublatos*“, a hatökrösnél a „*polárszékes*“ is.

Németország majd minden községében van „*falusi könyvtár*“.

Igaz, hogy mindkét említett országban olcsók is a könyvek, a legjobb írók művei olcsó kiadásban jelennek meg, füzetenként pár krajczárjával, — és épen azért lehet ott a könyveket olcsón adni, mert sok a vevő, nagy az olvasóközönség.

Hanem aztán meg is látszik az olvasás és tanulásnak mind szellemi, mind anyagi haszna mindkét nemzetnél. — Mutatják a közelmúlt történetei.

Kimondá a világ ítélete; hogy a németek nagy győzelmét a francziák ellenében nem annyira a katonák, de az *iskolamesterek* vívták ki, — mert a porosz tanrendszer mintaszerű jónak van elismerve.

De viszont a levert francia nemzet is általános közmíveltsége, tudományosan fejlett ipara, kereskedelme és tudományosan kezelt gazdaságzata által állott lábra oly bámulatos gyorsan! Csak

a borászatát nézzük, mily tudományos szakértelemmel itzi? Hogy egész Európát megadóztatja vele.

Azért mondá egy francia borász, midőn a németek temérdek hadiköltségkövetelésén borzadtunk, hogy — sok-sok, de csak egy évben is már nagyrészt visszafizeti a német a *francia pezsgők* vételárával is.

És a magyar ember is mondogatja ám, hogy „*Többet észszel, mint kézzel*“. De inkább csak a természetes észrt érti, amit Isten adott, amiért nem kell fáradni, és amiért nem kell pénzt kiadni. Hanem a tanuláshoz, a találmányokba való mélyedéshez még kissé „*keleti vérünk*“ van, — s ha egy-egy új maschinát látunk, melylyel p. u. az elvetett horseprűt kisajtoló kásájából is festéket — vagy világító-szeszt s ebből meg pénzt facsar az ángliusz: — rámondja népünk, hogy „bizony mégis hunczfut . . . mit ki nem fundál a német!“

Pedig a „*kifundáló*“ találékony észr népünknel is megvan.

Hanem megvan írva, hogy „*könyvtára Sigfried és Kartigám*“, az ablak párkányán — vagy a mestergerendán.

Milyen szép volna egy kis üveges könyv-szekrény. Az apa megkezdéné, a fiu folytatná — az unoka könnyen nagyobbitaná.

Most már nálunk is jönnek classikus íróinknak olcsó kiadásai. Azaz jönnének, ha kelnének. — Ott van a „*Vasárnapi könyvtár*“ (azaz volt, míg kellő részvéthiány miatt, félbe nem szakadt). — Ott van a „*Falusi könyvtár*“, olcsó füzetes-vállalat. Ez is csak teng. — Most adatnak Jókai beszéleyei, öt-hat jó magyar-zamatu novellái, egy füzetben 40 kr. stb.

Hanem hát valljuk be: hogy néptünk még nem igen szomju-hozza az olvasást, — pedig csak kezdené, csak kóstolna bele — úgy járna vele, mint a boros-kancsóval, ahol az első itcze maga után kívánja a másodikat!

És a második könyv is alig kerülne többbe, mint a — második itcze!

Nagy Széchenyink idejében egyszer egy francia utazó alföldünknek Hortobágy pusztáján eltévedvén: egy közel legeltető juhászhoz fordult utbaigazításért és majd sóbálványnya lett, midőn pásztorunkat hirlapolvasásban találta és francia nyelven mutatá meg neki a kérdezett utat. Ez elmondá otthon: hogy Magyarországon a juhász a *nyáj mellett is ujságot olvas*. Pedig hát ugy esett, hogy a földesur otthon felejtett puskájáért hazafuttatván a

juhászt, addig ő vette rá annak czifra szüret s az alatt olvasgatta a saját zsebében volt ujságot.

Sok — aki már olvas is néptünkben — csak *kölcsönként könyvből* olvas, ugy gondolkozáván, hogy minek ezután, ha egyszer elolvasta? Jól mondja Jókaink, hogy „nem jó könyv az, mely a második elolvasást meg nem érdemli“. De a néhai jó öreg Edvi Illésünk meg azt mondta, hogy „nincs rossz könyv“, mert nincs olyan, amiből valamit ne tanulhatnánk, és mig olvassuk: más rosszban sem foglalkozunk.

De mi kissé olvasottabbak is ugy vagyunk a könyvvel, hogy első elolvasáskor csak *vágtatva* futunk át rajta, — kerget hemmünket a kíváncsiság, a végeredmény mielőbbi megtudhatása — és csak a második olvasáskor értjük, érezzük és szűrjük át lelkünkön higgadtan. De ezt csak a saját könyvünkkel tehetjük kellőleg.

„Mért nincs minden lánynak kút az udvarában?“ — mondja a népdal. Pedig hát a „*Falu-kút*“-ról is megél az ember: de aki udvarában mereget: bizony hővebben — gyakrabban mereget.

Mások ellenvetik: hogy „könyvekre nem kerül“. Nem igaz! Mert aránylag mindenkinek kerül, amire keríteni akar. Épen magyar jellemünk olyan, hogy amit szemünk, szánk megkíván: *kideputáljuk azt a pokolból is*: a dohányt, a szalagot, a selyemruhát, a pörkölt-tortát s több efélet. — S no ezek mellett, vagy ezek helyett könyv nem kerülne?

Még mások mondják, hogy „ugy se értünk rá olvasni“. No ez meg épen nem igaz! Mert nincs oly *elfoglalt* ember, kinek tíres ideje nem volna.

Bár iszen felvenné néptünk az elvet, hogy „*Az ülő pénz!*“ No ez inkább angol közmondás. Még nem igen van magyarra *kifordítva!*

A nap huszonnégyszáz órájából ha nyolcz órát dolgozunk, nyolcz órát aluszunk, hová lesz a harmadik nyolcz óra? Szórakozásra.

Hát ennek felét vagy negyedrészt nem lehetne-e könyvvel, betűvel szórakozni?

A szellemi-munkás fejtörő, sokszor pedans hivatalos írásbeli munkájában kimerülve, örül, üdül, könnyebbül, ha másfajta betűhöz menekülhet.

A kézi-munkás mig pihen, mig déli álmra dül, mig *levele* *hül*; a gazda, mig munkásai után sétál, mig marhái delelnek, elő veheti zsebéből (ha bele tette) könyvét, hirlapját.

Sok ember panaszkodik, hogy nehezen alszik el. Tessék rászokni: *elalvás előtt pár lapot olvasni*: mily jótékony szórakozás ez, a napi fáradalmak és gondok ellen! Ezeket kiszorítja a fejből is, szívből is — és megjön a jótékony álmom.

Tehát még „*altatónak*“ is jó az olvasás.

De fönnebbiek szerint „*éltetőnek*“ is jó — sőt mellözhetlen, ha a haladó világ kereke által magunkat eltiportatni nem akarjuk.

Mi magyaroknak nemzeti kötelesség is!

Körülvéve annyi más nemzetiséggel — kitéve ahol politikával, hol erővel beolvasztásnak! Most is vészterhes felhők tornyosulnak határainkon, félmillió szláv-fegyver csoportosul a szomszédságunkban, és épen mi vagyunk nagy gát, nagy szálka a szemében, — készül is agyonnyomni, elsikálni bennünket.

S mi őrizzen meg bennünket?

Ami eddig:

A jó Istenen kívül a nyelvünkhöz és nemzetiségünkhöz való ragaszkodás, mert nyelv nélkül nincs többé nemzet!

Nemzetiségünk pedig nyelvünkben, ez pedig *irodalmunkban* feneklik.

Ide menekült nemzetiségünk, az irodalomhoz, már sokszor.

Nem magyar tehát, aki a magyar könyvet nem szereti.

S aki szereti, vegye is meg azt!

A házi könyvszekrény: szellemi kincsszekrény.

Mi magyaroknak pedig drága „*Trigyláda*“ is az, melyben, mint a régi izraeliták Istennel kötött frigyiratait: úgy mi is nemzeti Geniusunkkal kötött *védszövetségünk* aranybetűit őrizni tartozunk!

Bortőzsde.

A pesti áru- és értéktőzsde bizottmánya — az országos gazdasági egyesületnek és a nagyméltóságu ministeriumnak felhívása folytán — a hazai borkereskedés érdekében — a bor és szeszes italok számára, a pesti árutőzsdén egy külön *bortőzsdei* szakosztály felállítását határozván el — felhívja a szakközöniséget 15 frt tagsági díj melletti csatlakozásra — mi a tőzsde titkári hivatalához (Budapest, Mária Valéria-utca, tőzsdeépület) tehető jelentkezéssel történhetik.

Az alakuló gyűlés fog majd a részletekről és az alapszabályokról intézkedni.

De a czim — általánosságban már magán hordja nemcsak értelmét, de a bortermelő hazánk és megyénkbeni rég érzett szükségességet.

Nagyobb termelőink — hiszem — hogy azonnal küldék is a tagsági 15 firtot (mely aláírások szaporodtával lejobb szállíttatni ígértetik).

De a zalamegyei tisztelt gazdasági egyesület jól teszi vala, ha az alakuló gyűlés előtt már mint testület siet csatlakozni, vagyis tagul jelentkeznek — és az alakuló gyűlésen már megyénk borászati érdekeit küldöttje által képviseltetné.

Mert borászatunk érdekében minden mozzanatot felhasználni kell — s erre a megyei gazdasági egyület leginkább képes — leginkább hivatott.

Erdélynek és más vidéknek borcsarnokai virágzó pincze-egyletei vannak, csak e bordús Balaton-melléknek nincs — még egy árva „kostoló-egylete“ sincs!

A mult évben Tapolczán akart egy pincze-egyletféle alakulni, a jóakaratu derék gróf *Deim* elnöksége mellett. A korrekt alapszabályokat is elkészítettük már, de félben maradt, először a közbejött jégverés, másodsor a tapolczai derék tanár Molnár J. Budapestre költözése, harmadszor a miatt, hogy az ideigl. választmány többsége mellőzé a mai napság mellőzhetlen nyereményre és gyors osztalékra való kilátást azzal, hogy csak a tagok öntermését beadni, ezt három-négy évig szakszerűleg kezelni s így boraink belbecsét kifejtteni rendelé — de nem engedve meg, hogy egyuttal idegen (nem tagoktól) borok vétessenek össze és rövidebb kezelés után nyereséggel hamar eladassanak. — Szóval: nemesczélú *pinczekezelést* czéltott csak. Pedig e mellett megfért volna a csarnoki kereskedés is. Így több aláíró lett volna. És a kezdet nehézségein már túl volnánk — és volna már egy kis bortözsdénk Tapolczán (hol a város is szép ajánlatokat tett hozzá) mert valódi helyi szükség volna az itt, vagy a vidéken. Ugyan a mult évben *Sógor György* a „Balaton és V.“ lap szerkesztője Keszthelyre egy bor-kostoló intézetet pengetett — de csak pengetett.

Most pedig *Parragh Gábor* ur pesti lakos (de zalai birtokos) és régi practikus borász — szándékozik, mint halljuk — ily bor-kostoló intézetet állítani Tapolczán. Vajha tenné.

De vidékünknek van egy néhány privat borkereskedője, kik egy kis mód — gyakorlat és ismeretségük mellett e tájon a borösszegyűjtést és nagybani eladását — persze jó sikerrel monopolizálván: az ily közzé világló egyleteket — természetesen gátolják — nehezítik.

De a termelő publikum e mellett szenved.

A gazda éven át költ, adózik szölleje után — s szüretkor csaknem könyörögnie kell, hogy vegyék le nyakáról, hogy vegyék meg drága fáradsága levét — olcsón! Ez nemcsak lealúzó — de elkedvtelenítő is, az amugy is minden oldalról sujtott termelő középosztályra.

Utaink rosszak. Ily özönvizes években plane. Régi jó hien-czeink se mernek szállítani. — Kövágó-Örsnél a vasuthoz átjáró gözhajónk is a kezelő sikkasztásának esett áldozatul. Népünk pedig — Isten tudja minő indolentiából — nem szokik reá, hogy saját

horát legalább csak Stayer széléig is *elivarozná*. Így a termés a pinczében hever — míg az adóexecutio el nem emeli. (Azért mondja néptünk, hogy phylloxera nincs — elég phylloxera a végrehajtó.)

Egy közmondásunk mondja, hogy „a valótól nem kell félni.“ De itt félünk tőle. Látni kell azt a lehangolt bortermelőt, midőn délesténként pinczéjéhez ballagva — szomszédjával találkozáván — „jó este“ köszöntés után ily párbeszéd fejlődik: „Meg vannak-e horai komám?“ „Meg ám — fájdalom a kutyának se kell.“ S eltűnődik rajta bus magyarosan: hogy hát tulajdonképen miért is nincs kelete ennek a drága jó nedvnek?! S elkeseredésében mi telhetik tőle? Nagyot iszik belőle — bu elfelejtőre! De azért az erszény üres — a kamat meg nagy.

Itt az ideje, segíteni vidékünk e nagy baján.

Szemeink és reményeink a megyei tisztelt gazdasági-egylethez fordulnak!

Borcsarnok-e vagy pinczeegylet?

(A tapolczai 1875-iki közgyűlésből.)

A balatonmelléki bortermelők rég érezték szükségét, borászatuk érdekében valamit lendíteni.

Már 1830 táján tervelték itt egy borcsarnokot, néhai Hertelendy és néhai b. Putheani urak, de ezek jóakarata akkor is néhány nagyobb termelő és egyszersmind privat borkereskedőnek önösségén megtörött, mert ezek saját pinczészetüket féltették, holott a társulati közpinczézással — miként előző cikkemben indokolám — sokkal nagyobb haszon ígérkezik a jövőben egész vidékünkre és hazai borászatunkra — úgy, hogy e közhaszonból és közrenomméből a mi rész reájuk jutand, az nagyobb és tartósb leend, a jelen privat ephemer nyereményöknél már csak azért is, mert forraló pinczéket és ehhez tudományos szakkezelőt a társulat jobban állithat és a társulatot nem ragadhatja el oly könnyen a pillanatnyi nyereség-vágy — mert kötve van a többi tag és az alapszabályok által! —

Utóbb gróf Deym, ifjabb Putheani, Nedeczky stb. urak ezen a pesti Parragh ur által újra megpendített s általam tovább hangoztatott eszmét újra felkarolván — az e célra összehívott értekezlet egy öt tagu választmányt küldött ki az alapszabályok kidolgozására.

Első kérdése lett persze: hogy borcsarnok vagy pinczeegyleti társaság legyünk-e?

Az ötös-küldöttség beható megvitatás után az utóbbira határozta magát.

Ezt fogadta el a 24-es bizottmány s ezt fogadta el a közgyűlés is.

Különbőség van a kettő között! A borsarnoknál részvényjegyek bocsájtatnának ki s ezekből vehetne bárki bármennyit, s a pénzen aztán vennének bort a hol és a mily jutányosan lehet és némi rövidleges kezelés után eladnák, a mily magas áron és mihelyt csak lehet, s a nyereményen aztán osztoznak a részvény arányában, azonnal, évenként.

A pinczeegyletnél csak a bortermelők állnak össze s arra kötelezik magukat: hogy saját hamisítatlan termésüknek évi hányadrészt adják be egyleti kezelésre s ezt chemikus szakértővel két-három évig kezeltetik, s csak a harmadik évben bocsájtják eladásra, a javát külföldre is.

Világos tehát, hogy borsarnoknál a gyors nyereség, a pinczeegyletnél pedig boraink renoméja a főczél! — Amaz tehát kecsgetőbb, emez a jelenre önmegtagadóbb — de ép azért nemesebb czél! (És pénz dolgában is olcsóbban kezdhető.)

Azt akarjuk t. i. megpróbálni és a világnak megmutatni: hogy éjszak-balatonparti (még tán Somlót is beleértve) boraink tiszta termelés és a szakértői két—három évi jó kezelés mellett mivé válhatnak? Hová emelkedhetnek belbecsben?

Hihetjük, hogy magasra, akár a rajnai borokig emelkednek: — mert talajunk és klimánk nagyon neki való. Tudták ezt már az itt lakott ős rómaiak, mert itt már azok is nagy bortermelést űztek, — mit igazol az is, hogy husz-harmincz évvel ezelőtt itt, Kékkut községben (Kövágó-Örs mellett) egy római kőkoporsó találtatván, ennek kőfödelén egy szájában szőlőfürtöt tartó páva volt kifaragva, — mit néhai Kerkápoly I. akkori alispánunk a pesti muzeumhoz akkor le is szállíttatott, alja pedig mint itató-vályu használtatik községünkben.*)

*) Nagy érzékkel bírtak a rómaiak a szebb tájhelyek és pontok kiválasztásában, p. u. a határunkhoz tartozó cseséri pusztán voltak balatoni fürdőik. neknek romjai láthatók itt maig is a vízparton, oly szép ponton, hogy méltán vetekedik a Como-part bübájával, feljebb pedig egy gyönyörű ponton egy ős romtemplom góthivei emelkednek oly impozáns szépséggel, hogy Romer ur is áhitattal vizsgálta azt és a falaiból kilátszó római feliratu kőtáblákat.

Egy, e táji monogrammm pedig azt írja: hogy egyik római császár neje férjével sokszor itt időzött s e tájba beleszeretvén. öregségében is jó sokáig itt, Tihanyban lakott és a szőlőmivelést itt oly kiváló szenvedélylyel üzte: hogy a jóniai szigetekről hordatta ide a szőlővesszőket hegyhátaink beplántálására — tehát régibb szőlőfajainkban (mint kéknyelű, szigeti v. fűrmain) a tengerközi úde görög föld — és légszülte zamatlángja lobog!

Boraink közt a Somlaiban van a legtöbb citromsav, a Badacsonyiban pedig a legtöbb czukor, közben eső hegyeink termése pedig szerencsés vegyülete e kettőnek!

Hihetjük tehát, hogy a fönt irtam két-három évi pinczekezelés mellett boraink becsét és hírét világra szállóvá emelhetjük; — csak az a kérdés, hogy: kinek van kedve és tehetsége borának egyrészét évenként ide beadni s erre akónként négy-öt forintot pinczére, hordók és kezelési költségekre befizetni s ennek eredményére három évig várakozni. Vagyis kinek van kedve és tehetsége három évig csak capitalisálni, e pénzsűk világban? Hiszem, hogy lesznek ilyenek, habár kezdetben nem sokan is, de lesznek annyian, hogy az alakuláshoz szükségeltnek kimondott kétezer akó must még ez évben betétetik.

Annyival inkább lesznek, mert a fönnebbiek szerint több mint valószínű, hogy az ily három évi jól kezelt borainknak nagy áremelkedése leend, vagyis, hogy a tőkésítő betétünkre a harmadik-negyedik évben jó kamatot kapunk! És annyival inkább lesznek aláíró tagok, mert alapszabályaink szerint az igazgatóság jogositva lesz országos pénzüintézetektől nagyobb pénzkölcsönt jutányos kamatra avagy tán harmincz éves törlesztésre is felvenni (mire hypotheika lesz a betéti bor is) és azt az egyleti tagoknak apróbb részletekben, de valamivel nagyobb kamatra kölcsönadni — mely kis kölcsön-művelet egyfelől segély lesz a tagok szűnára, de némi évi nyeresémet is szerez, melyben a tagok betétük arányában ismét osztakoznak.

A később — júniusban tartott — gyűlésben már is vagy négyszáz akónyi aláírás történt, pedig a nagy munkaidő miatt sok termelő nem jelenhetett meg — de hiszszük, hogy a körözendő ívet még sokan ajánlják, mert ismerjük birtokos társainkat, hogy minden szépre, jóra, nemesre fogékonyak és mindenre, ami köz- és hazai ügy, még áldozatkészek is, de annyira értelmesek is, hogy egyszerre belátják, miként itt anyagilag is csak nyerni lehet —

és csupán csak az a kérdés, hogy a betét gyümölcsét három évig elvárni bírják-e? . . .

Én hiszem, hogy: bírjuk és akarjuk is! . . . Hiszen aki gyors hasznot, hamari gyümölcsözést akar: az ültessen például krumplit (földialmát) azt a harmadik negyedik hónapban szedheti már, — de a nemesebb alma már néhány évig megvárta magára, még is lám ültetjük fáját?!

Mint már előzőleg is érintettem, Sógor György ur a „Balatonvidék“ című lap szerkesztője Keszthelyre borkóstoló intézetet szándékozik állítani. Ez privát vállalat, áruközvetítő vagy boreladásunkat közvetítő — hitelesített könyvvel bíró tizlet. De ez is nagyon üdvös a közre is, — ennek hijját is érezzük.

Tehát létesülését nagyon óhajtjuk; de ez persze a bortermelés és kezelés emelésére directe annyira nem hathatván: nagyon megfér ami egyletünk mellett, mely a harmadik évben már szinte piacot vagyis vevőt keres — tehát ő hozzá, ki ugyanezt teszi, egyletünk kóstoló mustráját is elhelyezheti.

Azoknak, kik alakulásban levő pincze-egyletünket ambulatoriusnak óhajtánák: ugy, hogy a szakértő megbizottunk járjon pinczéről-pinczéere? — mondjuk: hogy ez nem annyira czélravezető, mert ily szakértőnek, műszereivel való vándorlása több időt és fizetést igényel, sőt ily embert sem kapnánk reá jelenleg, — de az egyes termelőknek csak forraló pinczét is külön felállítani: terhes is, fölösleges is lenne.

Azoknak pedig, kik a csarnokot — vagy borkereskedés-társaságot — óhajtánák, — megsugjuk: hogy a kolozsvári és egyéb — jelenleg virágzó borsarnokaink is — mint egylet kezdtek és hogy nemsok idő múlva a mi pinczészetünk is kereskedéssé növi ki magát, mert a negyedik és következő években már mindig lesz három éves kész borunk az eladásra — aztán így odáig mint pincze-egylet dolgozván és várván: a fennirt nemesebb czélt is elérve, kereskedhetünk.

Ezért gondolkodik a Somogy-Balatonparti szőlőbirtokosság, hogy melyik módozatra egyesüljön? Bármelyikkel is csak *közszükséget* pótolnak és hasznot tesznek a köznek is, maguknak is.

Hogy melyik irányban tesznek több hasznot a közre? Arra a fennebbiekben van a válasz.

Alapszabálytervezetükbe egypár olygarchicus §. csuszott be, mely szerint a kisebb termelő joga nagyon megkurtitva lett

volna. (Pedig a sok kis termelő összessége teszi a nagyobb részt). Aztán minden ily intézmény jó, ha minél inkább behatol a nemzettest zömébe.

De e pár paragraphust a közgyűlés kibővítvén s a kisebb birtokosok jogait megóvván: — most már — járuljunk az aláíráshoz!

Ez is oly üdvös egylet, ahol biztosan tökécsitünk; a köznek és magunknak is!

Befásítás.

Van egy népdalunk, melynek refrainje így szól:

„Ugyan kinek volna kedve
Gyöngyélethez, erőltetve“.

Pedig így kell — mert keleti indolens nép vagyunk. — E refrainnél hivebben véralkatunkhoz vág azon, megtörtént, 1848 előtti adoma, midőn a szolgabíró boldogemlékü füles csézája épen a községbíró háza előtti kátyuba nagyot zökkenvén, meghalt — akarom mondani összerokkant, miért a szolgabíró a község bíráját „deres“ helyett a kátyuba fektetve akarta megcsapatni, de ez a legnyiltabb önérzettel szabadkozva mondá: „Instállom alássan a tekintetes urat, maga az oka: miért nem parancsolta“ — t. i. a kátyu betöltését és az utcsinálást.

A magyar ember szereti a szabadságot, de szereti, sőt meg is várja a határozott parancsolatot, akkor aztán nem okoskodik és késlelkedik felette, mert „*muszáj!*“

Ezt jellemzi azon másik népdala is:

„Mondja meg csak magyarul, hogy mit akar,
Meg is érti, meg is teszi a magyar“.

Ezt jellemzi az ősz magyar népszójarás is: „egyenes, mint a parancsolat!“

Mennyit irtak szakférfiaink az ország befásítása szép és hasznos voltáról, mennyit erőlködnek egyes ügybarátok tanácscsal, jó példával — legtöbbször kimosolyogta őket a magyar ember. Az alföldön gondolá: apám sem ültetett mégis holtig élt, — az is így érte és hagyta Hortobágyot, mégis jó legelője van ott a juhnyájának és tán még alkalmatlan is volna a száguldó betyárnak; meg se látná a fától az erdőt — igazában az őt üldöző lovas pandurt — földön pedig olyba vevé a fát, mint a gazról mondják, hogy „ott is megterem az, a hol nem vetik.“

Egyes faültetők erőlködését pedig úgy tette csuffá a nép, hogy míg a jámborok tizszer ültettek, ők csak tizenegyszer vagdalták ki. — „Már miért lenne különb ember az ültető, mint más.“ — Vagy görbélvén ostornyelét, midőn gabonásszekere mellett a malomba ballagott: épen reá ért levágni az utparti fasudarat új ostornyelnek, vagy passionalis próbát csinált, hogy a kiköszörült baltája mily szépen leteremti az utszéli ültetést. Legtöbbször pedig kicsinyes boszúk áldozatai lettek az ily fiatal ültetvények: fel nem gyujtlak — gondolá — de várj csak — lefektetem a fáidat! Alulirtnak csak ez évben is már kétszer, két helyen vannak oly halottaim — épen most is ott feküsznek egyik tagom szélén, sorban földre borulva, mint az elesett katonák. Nyilván egy juhász barátom halottjai, kit a mult héten kárban értem.

Jól fogta fel tehát néptünk jellemét és szükségét a nmltsg. m. kir. földmívelési ministerium küldöttsége — midőn a mult évben törvényjavaslattá tette a „kötelező fásítást.“

Kimondatott a fásítási kötelezettség a községi — pusztai és 100 holdat meghaladó birtok határainak körülültetésére — a nyilvános és dülőutak — marhacsapások — vasutak szélei — utczák, temetők — homok és kavicsgödrök — téglavetők — kutak és források, úgy a vizmosásos partok befásítására, úgy hogy minden község 3 év alatt faiskolájában annyi csemetét tartozik termelni, a mennyivel a most irt helyeket beültetheti, s ezt attól 4 év — tehát 7 év alatt bevégezni tartozik — úgy hiszem, büntetés birság terhe mellett. Elég hosszú idő. Meghányja-vetheti az érdemes tanács és ha belátni nem méltóztatnék is, ott lesz a hátbaütő bot a (§) paragrafus.

Ha már egyszer muszáj, hát üsse kő, „több bolondot is már megtettek velünk“, mondja az öreg biró. — És meglesz: mert parancsolva lesz! Pár év mulva aztán, mikor szántótarisznyáját

vagy fejelés-csizmáit a fiatal fa-ágára szépen felaggathatja és kánikuláris mezei ebédjét annak hús árnyékában költetheti el: elgondolja, hogy mégis helyesebb ez ám így, mint annakelőtte, mikor csizmáját barázdába ásni kénytetvén — este alig, hogy rátalált, vagy midőn tarisznyáját kutyája őrzésére bizván: *ez azt szépen kiürité*; — avagy mikor még a fátlan rétjén, eső és napheve ellen a szekér alá bujt komondor kutyája mellé. Hát ha majd ez a parancsolt ültetvény egy-egy jó száunka fát, egy-egy épület gerendát is ingyen ad, — nyesedéke utóbb egy-egy szekér fát, tél-jég idején, mikor hegyháti erdejére ökre lábtörése nélkül nem is mehet: vagy egy-egy ily rétszéli fa gyümölcse a kiszáradt csutorát üditőleg pótolja: akkor már éppen elmondja: hogy tán mégis okos ember volt ám apám, a ki ide ültette és a törvényhozó, a ki azt ide parancsolta.

Ha így aztán muszájból minden gazda ültet — az utszélékre pedig minden községlakó robotba ültetni kiparancsolva lesz, akkor majd nem vágja ki, mert tudja, hogy jövőre újra kiparancsolva lenne.

Légy üdvöz hát fásítási törvényjavaslat, bárcsak előbb született volna bátyáidnál, a kocsai-, a ló- és a vadászati drága taxa helyett.

Hal-gazdaságunk.

Sajnos, hogy e czimbetűhöz még egy „g“ betűt nem írhatok bőség jelzőül, mert:

Halgazdagságunk volt és nincs!

A „lesz“ pedig csak „lehet“ ha t. i. a törvényhozás és magunk is úgy csináljuk. — Mert hát:

Halbőségünk multja híres volt Európaszerte már az Árpádház alatt; nemcsak halászatunk, de haltenyésztésünk is volt!

Dr. Orsvay a „Magyar orsz. vizrajza a XIII. században“ czimű könyvében írja, hogy akkori halászatunk nemzetgazdasági elveken alapulván, a m. e. ezerötven állóvizeinkből kétharmadrész halastó volt, mesterséges haltenyésztéssel. (Itt Kövágó-Eörsön maig is látható a Diskay- és Ságváry-családok halastavának — szárazgödre.)

Őseink, ha így kertjükben tenyésztették: bizonytal a Balatonban is kimélték a halat.

Ettek, de etették is azokat. Fogtak, de nem a mai rabló-gazdaság spekulatiója szerint!

Mi csak eszszük, fogjuk, eladjuk a halállományt, mintha csak máától holnapig kéne, — pedig mint egyéb nemzetgazdasági cikk: ez is „hitre bizott jószág,“ minek évi jövedékét igen, de állagát felemészteni nem szabad, — levén a jövő: unokáinké!

De ha így folytatjuk: unokáink majd csak papírra pingálva ismerendik a balatoni fogast s a tiszai kecségét — stb. (pedig az antropologok azt mondják, hogy a halevő emberek. egyenlő körülmények közt elmésebbek is — a halbani phosphor hatván az elmére.)

Még 1847-ben Heckl, a „halaink és haltenyésztésünk“ című munkájában, a balatoni és tiszai halbőségünk mesés mennyiségéről irt, — úgy a privat halastavakról is, mikből az uraságok jobbhagyai-ikkal halásztattak sátoros ünnepélyeikre, egyébkor pedig — főleg az ivarzási hónapokban védte azokat egyrészlről a kegyelet, más részlről a tilalmi félsz — mint akár az erdőket.

„Fáészat, halászat, madarászat,“ mint fontos dolgok említettnek régibb törvényeinkben, sőt eladó és osztályleveleinkben is.

1848 óta — fájdalom — majdnem szabadzsákmányuyá lett a halállomány is.

Ki-ki meregette a hogy birta, tetszése szerinti időben és parázs hálóval is, mely a legapróbb köcskét is megfogja — pedig ez apró hallal táplálkoznak a nagyobbak.

A Bach-korszak is sok másra kiható gondoskodásából kifelejté a halvédelmet.

Partunk nádasaiiban, — ivarzási napokon, — a sok lesipuskás lödözte, szigonyozta a csomókban kavargó halat s merte tarisznyájába.

Ezen segített kissé a nagyméltóságú földmívelési miniszterium által 1874-ben hozott, ideiglenes szabályrendelet — háló és csónak lepecséltése, a buzgó szolgabiráknak.

De nagyobb baj az, hogy Balatonunk tíkrét tavasszal, (mikor halaink tömege a Sió berkeibe vándorol ivarzni) a déli-vasuttársaság, kormányengedélyyel, a Sió zsilipjénél, nem tudom hány lábbal, úgy lecsapolja, a zsilipörök pedig — jó borraivalóért — még több lábbal, úgy lecsapolják, hogy az ivarzásból visszatérni akaró szegény halaink a zsilip apályain nem birnak visszajönni és ott vesznek a Sió sarában — milliószámra — mikből a nagyját a sióparti nép magának, az apraját pedig sertéseinek haza zsákolja, szeke-
rekre lapátolja, különben a tengernyi döglött hal hüze kolerával sujtaná ezen — utonálló halöldöklést!

E nagy bajon is kormányunk valahára segitendő, a nagyméltóságú földmívelési miniszterium elrendelte, hogy a Sió zsilipjeihez még ez évben ugynevezett „hallépcsőt“ állittat, min az ivarzó haltömeg szépen ki- és bevándorolhat.

55.000 kaliforniai „Lazatz“ halfajtát is adott kormányunk Balatonunk számára, már 1880—82-ben és jövőre is igéri anyagi, erkölcsi támogatását a halvédegyletek számára — addig is, mig erről a törvényhozás tüzetesben gondoskodhatik.

Védegyeletet hát a sok oldalról zaklatott szegény halunknak, jobban mondva: magunknak — egyik nemzetgazdasági cikkünknek — hitre bizott jószágunknak — egyik fontos élelmi szerünknek!

Ennek és a rokontárgyu eszméknek megbeszélésére gr. Széchenyire ur, a füredi értekezletnek buzgó elnöke, most folyó évi október hó 26-kára Keszthelyre egy értekezletre hitta össze az érdeklőket.

Jelenjünk meg minél számosabban! A közakarat kifog a bajokon és nehézségeken és megmenti halállományunk jövőjét!

Hal- és favédttörvény.

Rendeletek jöttek tavaly, sőt már előbb is, hogy az az istenadta sok hal, ott a Balatonban, még se olyan sok, hogy el ne fogyhatna — hogy az a jó sok hal nem is egészen a mienk — hanem a jövő nemzedéké is — hogy ívási időkben és túl, apró hálóval fogdosni embertelenség stb. stb.

Pandurok is megbizattak mindezt ellenőrizni, de hát a kapzsi partlakó tartott hálót, olyat is, mit a visitatiókor felmutatott, s olyat is, mit azután holdvilágnál eresztett ki a néma szárnyasok összefogására. (A törvény, a vallás mind jó, csak mi nem vagyunk jók, kik nem tartjuk meg azt.) Hanem hát a természet paragraphusa a legerősebb.

Az idei ősz nagy hőtömeget sodort a Balatonnak — fagyni indult habfelszínére — s így fagyván be, a sok hőtörmelék ott a jég alatt rekedt — s a halász hálója csak a havat fogá, — a hal maradt. Megmenté nem a törvény, de az időjárás §-a.

Fatörvényünk is készül. — Mint kormányjavaslatot ismertették a lapok a tél elején. Azóta semmit se hallunk róla. Kár! A javaslat szerint kötelessége lenne minden községnek nemcsak faiskolát tartani, hanem három évi záridő és büntetés mellett minden dülő utait, kut, itató-, delelő-helyeit is stb. beültetni, befűsitni! Papiron már írva van, de ha sokáig csak ott marad: mikor telik le a három év, ha oly soká kezdődik? Így alig hüsel a parmesolt fa árnyékában az a törvényhozó.

Jó lenne azért, ha addig is magunk, a községek, gazdasági egyesületek, tennénk valamit a szép és hasznos fatenyésztés tárgyában. Utalt erre a hosszú nagy tél is. Fa nélkül megfagy a jó gondolat is.

A temesvári gazdasági egyesület szorgolja a fennirt javaslat törvénynyé tételét s szigorubb favédtörvényt sürget a kormánynál s addig is minden községbe „faiskola-biztost“ állit, kertületében (pedig ott még sok fa van — ha még hagyott Lónyay?), hanem hát igaz az, hogy tudja megbecsülni a vagyont, akinek van. — Még Zalamegyének is itt-ott szép erdeje: addig becsüljük meg, míg van mit. Tisztelettel kérjük a zalamegyei gazdasági egyesületet, hogy a temesi módra irjon fel a kormányhoz s itthon is tegyen e tárgyban oly komoly kezdeményezést, minőt e szép és fontos közigazdászati kérdés megérdemel!

Elszegényedés.

(Társadalmi, gazdasági és művelődési szempontból.)

A fényes 1840—48-ki korszakban 3 nagy hazánkfia 3 külön irányban — mindenik a maga módja szerint vélte boldogíthatni édes hazánkat t. i. *Kossuth* a politikai — *Deák* a jogi — *Széchenyi* a gazdasági, ipar, közlekedés és kereskedelmi, szóval a status-ekonomi irányban.

Nem mondom, hogy bármelyik is teljesen megfeledezett volna a másik irányzatról, de alapszabályok szerint így különböztethetők.

Nem vagyunk hivatva itt bírálgatni egyik vagy másik irányt. Ez a politikai lapoknak és a történelmnek feladata — csak nagy Széchenyinknek azon gyakorlatilag igaz és nagy axiómáját visszahangozzuk, hogy anyagilag gazdag nép kivívja magának szellemi és politikai gazdagságát, tehát függetlenségét is — de meglévő jogait sőt függetlenségét is elveszti a nép és ország, ha szegény.

Nem fürkésszük itt mondom, hogy a fenirt 3 irány közül, melyik előbbre való s hamarabb célhozvezető — hanem hát a meglévő bajok okait és gyógy módját kereső — és hazája sorsán csüngő lélek elgondolkozik rajta, hogy azon pár évtized óta — annyi létküzdelmek után a 3 irány közül főleg melyiken küzd és vergődik jelen államéletünk és magyar társadalmunk? (Mert hogy vergődik és hogy beteg ez: beismerve van és kiki érzi!)

Lássuk hát:

A politikai irány most félre tétetett. Az 1867-iki kiegyezés most nem bolygattatik.

A status-gazdászati téren — a mit a kiegyezés óta tettünk, azok a nálunknál nagyobb államokat illető oly fényes beruházások, melyek a messzejövő utódainknak kamatoznak tün, de mi odáig vér nélkül elvérzünk bele!

Gazdászatunk iparunk, kereskedelmünk naponta sebesen hanyatlik. Gabnánknak, borunknak, lisztünknek, szeszgyártmányunknak kivitele és ára folyvást csökken. Az eddig volt vevő-piaczokat is sorban veszjtük el. Boraink még nem rég 10—12 frtért, gabonánk 6—7 frtért, most fele áráért is nehezen kel.

Iparosaink száz- és ezerszámra munkahiányban ténferegnek, gyáraink becsukódnak.

Kereskedőink a nagy vámtariffától olcsóbb cikkek burkolata csempészetével akarnak menekülni, mégis újra tuczatszámra buknak.

Adóink nőnek, de az adózási erő nem nő. Minden évben sokkal több millió, megy ki az országból, mint amennyi bejön.

Hová vezet ez?

Mi segít ezen? Hol itt a kivezető ut?

A tatarozás foltozó munkája — az Ariadne-fonal csendes gomolygatása segít-e, vagy egy gyökeres merész vágás, Brennus kardja? De ez is miben? Redukáljuk kiadásunkat? Ámde hol? Közigazgatásunkat vigyük vissza a 48 előtti állapotra? Alig lehet. Már csak a telekkönyv miatt se. Különben is mások most a viszonyok, az emberek is. Ingyenes békebirákkal se spórolhatunk. Nem is vállalkoznak most ilyek s nem is lenne benne köszönet.

A véderődő-kindást kevesbitsük? Hol? Honvédségünk, legkevesebbet mondvá, állami önállóságunk prestigeje. A közöshadseregeknek Európában apasztására, Bécs és Grác város hatásági gyönyörű, dönthetlenül érvelő feliratokat irtak a képviselő házhoz, de ha még jobban terjed is az eszme (a minthogy terjed is) mégis csak oly jámbor óhajtás, melyet a messzejövő old meg.

Pedig mi addig is élni akarunk, ugy is mint állam, ugy is mint egyes!

A bank és vámügyet főzi, érleli kormányunk — bizzunk igyekezetében — de lassan megy, s ha megoldatnak, nem tehetnek csodát egyszerre ezek se!

Jogi téren vigasztalódjunk addig? Elég massában özönlenek a törvényjavaslatok és új törvények. De hát nemcsak törvénynyel él az ember!

És az új törvények is — természetesen eleve a kezdet nehézségét, az experimentálás terhét éreztetik.

Itt van a közjegyzőség. De drága! E pénztelen világban nebezen megy át a nép vérébe. Ha a hagyatékok hozzájuk utalva nem volnának: nem élhetnének. Ebben is a testamentumok kihirdetését elfelejtették hozzájuk utalni, erre még a bíróság illetékes, s e csekély actus miatt aztán 2—3-szor adogatják egymásnak a hagyatékokat, — tehát drágasága mellett megint csak lassu is!

A fegyver és kocsiadóknál beismertetett, hogy változtatni, javítani kell. Amott, hogy az idej darab év ne vétessék egy évbe, emitt, hogy a hivatása után kocsizni kénytelen gazda és tisztviselő kocsija ne conscribáltassék mint luxus czik, s mindkettőnek taxája leszállíttassék.

Panasz van, hogy a telekkönyvre nehezen szokik a nép. Elégli ha birja — s csak ha eladni s kölcsönt venni akar — teszi a kebleztetést. — Igaz. De ettől is főleg drágasága és lassu menete miatt irtózik. Például a 300 frton felül öröklött kis birtoknál a községi, halotti bizony, a százalék, bélyeg és ügyvédi díjakon felül még hirdap-hirdetésre is 8—10 frtot kell fizetnie.

Állhatna ez tán 3000 forintos vagy 1000 forintos birtoknál! De itt sok!

És ha mindezen átírási költséget és hosszú időt kiuzadja: akkor jön a végzés, hogy addig nem kebleztetik reá, míg a volt dézmás szöllőjére a pénzügyi igazgatóság darabolási engedélyét meg nem szerzi. Ez iránti kérvénye megjön aztán 2 év mulva, akkora már — mert a szükség készíti a részfeladásra, 3-ik 4-ik vevő is jött közbe, egyik-másik azóta el is halt, úgy hogy még most ennek hagyatéka tárgyalása nélkül nem lehet kebleztetni — s így megy per infinitum!

Ez szül aztán sok méltó panaszt, sok zavart, sok elkerülhetlen munkát, sok új költséget, gátolja az adás-vevési forgalmat (tehát a társadalmi vérforgást) de apasztja a kincstár bevételeit is. S minek e darabolási engedély? Hiszen ha az egybirtok 2—3 részre kebleztetik is, mindenikre csak azon „teherrel“ kebleztetik, a mi egy darabban létekor rajta volt. Csupa idő és pénz pazarlás hát e p. ü. darabolási engedély is.

A nép jogérzete ezt átérzi — zsebe meg nem győzi — azért is örökségi átíratását nem téteti. — A kincstár illetéke [is benneher milliókig!

Az is egyik főbaj, hogy a legkisebb 10—20 frtos fekvőséget is a törvényszéknél és csak írásbeli drága, hosszú perrel lehet keresni.

Inkább nem keresi hát a nép. De rontja ez jogérzetét és méltán. Mert ha az ingóknál 300 frtig s kikötve 3000 frtig sőt tiz-ig is illetékes a járásbiróság — ha ez mint telekhatóság az ezreket érő fekvők keblezése felett határoz: miért nem 20—30 frtos birtok érdeme felett is?

Ezer ily ellenmondás és anomalia nehézkedik törvénykezésünkre!

Az új törvényeknél is hát nem a gazdag, fejlett viszonyú külállamok kodexeire — hanem népünk jellemére, jogi multjára, helyzetére, szegénységére sat. kellene tekintettel lenni — egyszerűbb, olcsóbb és gyorsabb törvénykezéssel. A községi helyhatóságnak kéne tágasabb illetéket adni. Mily szépen, gyorsan és olcsón jártak el negyvennyolcz táján a rendezett tanácsú községek és mezővárosok 60—200 frtig. Fő kiváncsóság volt egy jogjártás jegyző. Ez most is kerülné.

És főleg a kisbirtokos vagy iparos középosztályt — a nemzetesteknek e régi há centrumsát sujta minden! — Elkallódik — s lesz belőle proletár! Ezzel vesz az államiság és nemzetiség zöme, s nő az eddig még ismeretlen, de rémesen közelgő „munkáskérdés“ Mert a nagykereskedők, ha sorba bukznak is: ennek oka legtöbbször telhetetlen, hazárd gazdagulási vágyuk, sokszor pedig épen bukva szedik össze magukat. A pénztözsérek a neki szabadult 50—60% uzsora mellett csakhamar reusiroznak. A jövedelmi adó se találja meg őket — pedig de könnyű volna egy oly §-t csinálni, hogy a ki kamatait be nem vallja jövedelmi adó alá: az, ha perre kerül: ennyi és ennyi birságot fizet, épen mint más, a ki adás-vevési vagy öröklési százalékját *eltitkolja*.

A napszámos is könnyebben él, mert daczára a pénztelenségnek, a napszám nagy, igénye és fejadója pedig csekély.

A nagybirtokos is könnyebben segít magán, mert egy rész-birtokát *ráfoltozza* a többire, s azt belterjedelmesben művelve, jövedelmezőbbé teszi. — Vagy egy két luxus kiadását mellőzi s ezt meg sem érzi. És adója is aránylag kevesebb, mert akármily jó földadó-kataszter készítettessék, mindaddig aránytalan lesz a földadó, míg a „*progressivadó*“ be nem hozatik — úgy t. i. hogy a második ezer hold többet fizessen, mint az első — a harmadik

ismét valamivel többet, mert az ezer holdasnak is csaknem annyi kiadása van, mint a két-három ezer holdasnak, jövedelme pedig sokkal kevesebb. — Vagyis e második ezer hold sokkal több tiszta jövedelmet ad, mint az első ezer, mert ebből megél maga és háznépe, amaz csaknem tisztán marad . . . luxusra. De hát fizessen-e luxusért, a ki szerencsés élvezni! — Az állam neki többet őriz, többet biztosít, hogy békében költhesse, tehát ő adózzon is többet, de valóságos arányban többet.

Régi igazság e *progressivadó*. Már a rómaiak belátták. De nehéz gyakorlatba venni, mert épen az intéző körök egyéneit érintenék. De nem szabad és nem is lehet ezekről feltenni, hogy ha ezt a közhangulat követeli: meg ne tennék. A közhangulat pedig megvan rá érve — ennek hangot adni a sajtó kötelessége, hogy idejében orvosoltathassék, mert elfojtva, mint a pezsgő — idővel utat törhet magának.

A vízár, ha jó előre szabályozzuk: nem önt ki. A levegőben meggyült villanyosságot a villámhárító kár nélkül levezeti.

Szemlátomást fogy és gyengül a középosztály! Községekben, hol máskor az eladó birtokot a benlakók kapva-kapták, vették — sőt oly hallgatag hagyományszerű szokás is volt, hogy egy könnyen az idegent (vidékit) se eresztették be, — most nem bírják venni darabolva se.

Keleti Károly tanár és akadémiai tag a mult kori budapesti nyilvános felolvasásában szépen kifejté, hogy az államjóságok kis részletekbeni *eladása* jogos és előnyös — mert mondá — ha mi annyi vasutra, lánczhidra, csatornára, drága vámházra, színházakra, iskolákra sat. költünk, a jövő nemzedék számára: akkor a régi fekvőkből adhatunk el. A ki szerez, eladást is tehet. Előnyösnek mondá azért, hogy kis részletekben kisbirtokosaink is képesek levén megvenni, magyar kezekben marad a földbirtok. De ugylátszik, nem igen képesek venni ezek, bár a meglevőt tarthatnák, de a naponkénti árverések mást — e középosztály vesztét mutatják.

Az irodalmi termékek vásárlása is hanyatlik a középosztállynál, tehát a nemzeti literatura, civilisatio és moral is. Megkezdődött a szép és jó divat, hogy a falusi ember is egy kis könyvtárt rendez be szobabutorául — de már ez se kerül.

Mindezeket röviden összevetve látjuk, hogy hazánk és társadalmunk jóllétének előmozdítását — a meglevő szükség, pénztelenség, pangás és szegényülés gyors orvoslását most, a tempo

— sem a politika, sem a nemzetgazdászati, sem a törvénykezési működésektől nem várhatjuk, hogy az ez iránybani legjobb akaratu vergődések is, multi tulköltekezésünk miatt, helyzetjavulást legfeljebb csak a távolbani jövőre ígérhetnek, s így nincs más orvossága a súlyos jelenben — főleg a középosztály számára — — mint a nélkülözö *takarékosság* és ernyedetlen *munka*. — Nehéz mindenik, de csak ezekben van az „önéletmentés“ !

Nehéz a civilisatióval emelkedett, megszokott egyik-másik anyagi vagy szellemi igényünk kielégítését visszafogni! Mondhatnók is: hogy hiszen azért élünk modern társadalomban, hogy így több szellemi, anyagi élvezet adhassuuk magunknak.

De hát most nem lehet.

Igérjünk magunknak a jövőben.

Jó lenne oly „védegyletforma *takarékossági egyleteket* alapítani, minöt pár éve az *egri nők* a luxus viselete ellen kezdettek — de aligha csak a kezdetnél nem maradt.

Mert a baj nagy és komoly.

Legtöbbb helyütt hallgatnak vele.

Annál rosszabb.

A strucz is eldugja fejét a vész elől a homokba, hivén, hogy így a vész nem éri.

Kormánysegély után se kiáltozunk már, de épen *c néma hallgatás a bajban* döbbsenté meg pénzügyminiszterünket, úgy, hogy ő hívá értekezletre a pesti pénzintézetek embereit.

Nehéz az a szakadatlan munka is. Hisz az ember teljességgel nem robotos állat!

Ugyis eleget löt-fut a mai kor embere — hogy szinte ideges lesz bele s kimerült, csenevész az ivadék. És már a régi latin író figyelmezteté olvasóit, hogy:

„interpone tuis —

intordum gaudia curis.“—

Mi szabad magyar fordításban annyit tesz, hogy közbekorban „az ördögöt is elereszlik a lánchról“.

De hát most nincs más menekvés — nincs más kivezető út jelen társadalmi bajainkból, nincs más orvosság elszegényedésünk és tönkremenésünk ellen, mint a *nélkülözés* mellé az *ernyedetlen munka*.

Elő kell vennünk egyik régibb költőnk buzdítását, hogy kiki fogja meg a dolog végét, mondván :

„A költő hadd álmodozzék —
A kovács a vasat verje,
A vadász a csorjét lesee;
A gazda a földet szántsa —
Mindon ember, a mihez tud,
Ahoz lásson télen-nyáron !

Oldott kéve.

Szegény jó magyar földmives-népem! Hogy kötőd a buzakévét harminczhárom fok izzó melegben, melynek napszurását csak a te egészséges „barbár“ (?) koponyád bírja, — a tarló — kalász is a te lábadat sebzi; mégis a buzakalácsot a „hig-velejü“ más fajok rajtad élődi serege falja fel! . . .

Hogy kötöd a kévét Isten szabad, de veszettül forró ege alatt, mégis mint „oldott kéve“ bomlasz, hullasz árnyékban hűsölő vámpyrjaid ölébe; nem — lábaihoz!

1848. előtt is görnyedve kapáltad szölleidet, de te ittad meg a valódi levét, mert azt a tizedik dézsma-akót a kilencz mellől adhattad, és adtad, ha termett; és ha nem: hát *nem*. Most, lásd, ha nem terem is, megitatják veled a „levét!“ Mert olyan kamatszámítás, minő a dézsma-hátralékoknál a „megváltó“ kincstár, vagy a dézsma-papírokat összevásárló börzianer-faj javára divik: no olyant még „*noch nicht da gewesen!*“

De hát szép az a szép szabadság. Szabad a szöllőd — azaz ~~hogy~~ „szabad a vásár“, a dobszó, mikor alólad licitálják. Így válik a törvényhozó jó inteniója is átokká!

1848. előtt a tizből tied volt kilencz kéve — igazán tied s hozzá Isten áldásu — és kegyes mraságod „*ujj tarló*“ atyáskodása is! Most a tiz keresztből tizenegyet visz el tőled a quóta, az adó, a pótlék, executió, a vexli, a dézsma-váltás, stempli, finaucz, trafik, illeték, százalék és a jó ég tudná mi még? . . . És mégis marad neked egy kereszt: *a sivár élet* . . . Azért nem is igen sajnáloed ezt! . . .

Most még csak baromfiaid „*potyognak*“, egy-két sertésed; de hallod, hogy közelg az embert irtó cholera, és te jámbor keleti resignatioval mondd: „hadd jöjjön, ugy is sokan vagyunk, nehezen élhetünk!“ Nem azt mondd: „Jöjj el fekete halál, vidd el mi elleneinket!“

Boldog egyszerűség! (minőké Istennek országa), avagy nagy „keresztyéni megnyugvás“ (minőké a mennyeknek országa).

De neked élni kell itt, e vérszerezte rögn is! . . . Jogod van hozzá, és munkabíró képességed, mindenféle létjogod.

S kik nyirbálják ezt! Ellenségeid is, igaz, de öntudatlanul tán, vagy ál-liberalismusból önmön véreid, saját törvényhozásod is koronként.

1865-ben meghozták rád a szabadkamat-törvényt. Így kívánta a civilizáció, az európai niveau, a külföldről hazaszalajtott fiatal-öreg, pápaszemes jogtudorok majomserege.

Átkos niveau, átkos hét év.

Kiszolgáltatva lettél kedves, becsületes, hiszékeny, vérverejtékű földmives nemzetem, a tőkének, a rideg pénz uralmának azon egy téves axioma, egy sophisma alapján (más faj kedvéért), hogy „a pénz is csak olyan, mint más *egyéb tárgy*.“ (?) Gazdája adhatja, amint akarja, miként a marháját!

Pedig ez addig sem igaz, míg kimondjátok fiatal óriások! Tudhatnátok azt az egyet legalább, hogy ezredek óta — mióta földünk forog — s ennek „*keserű levében*“ emberek eviczkelnek: soha sem itélték a pénzt hétköznapi „*tárgy*“-nak.

Nem „res“, de „*nervus rerum*“. Nem tárgy, de a tárgynak veleje, vére, ideghálózata, monda már az ős római bölcsesség.

„*Szekér-kenő*“, mely nélkül „életünk szekere nehezen forog, söt szörnyen csikorog“, monda a magyar tréfás bölcsesség.

Csak a modern jogász-had mondja, hogy „*tárgy* — *akár a tehened*.“

„Ez se így igaz“, mondja az illedelmes balatonmelléki ember (aki nem hazudtol meg vastagon, csak így puliturozva), mert a pénzen szűz Mária és a *I'elség képe* van; tehenem farán pedig az én pecsétem! stb.

Hét év szipolya után, lám a jobbak jobbnak látták — szegyszemre bár — őseink bölcs uzsora-törvényét visszaállítani!? Nem, csak oly langyos, elasticus új törvénynyel helyetteszni, mely se hus, se hal!

Le a kalappal őseink törvényhozói bölcsesége emlékére. — Fenntartá ez (tul-loyalitása mellett is) faját és hazáját idáig. De mi lesz a második ezeréves jubileumig — aki azt éri?

„Mire honná lesz — nem lesz magyar“, — aggódék jó Szemerénk.

„Más faj áll majd a kihalt helyére — romlott fővel, gyáván, szivtelen“, sóhajtá látnoki Berzsenyink.

Mert hát hagyján volna még tán, ha a más faj átvenné az ősi birtokokkal az *ősi erényeket is*. De nem teszi. Legtöbbje azt tartja, mit a szegény, hogy „a Haza én vagyok“ és „ubi bene, ubi patria.“

Ez és ilyféle a „modern élelmesség!“

És mi legyünk azzá, de rögtön?!

Ez először lehetlen, másodsor kiöntenők a bába-vizzel a gyereket.

Nem oda Buda! — Hanem legyen magyarrá, akit e föld hord s egével betakar!

Adjunk neki rá *időt* is.

De addig dédelgessük, védjük fajunkat, ez államfenntartó fajt, a földműves- és földbirtokos-osztályt, a földet, az anyaföldet, a tőke fojtogatása ellen.

Ez csak elvitázhatlan jog, másrészt kötelesség.

Azért álltunk államba (sok egyéni jogunk eldobásával), hogy az állam védje a gyengébbet. Hát még mikor e gyengébb, az államalkotó és — kenyértermelő magyar!

„Imádom, még bűneiben is nemzetem“ — mondá a láng-elmű költő.

De mit tesz a Dieta? — (nem Dieta, hisz abba *utusítással* küldtük követünket — mit Kossuth is legutóbbi levelében szintén sajnál, és a felsőház reformjánál vélt visszakéredzhetni), hanem teszi népképviseleti(?)-parlament, melynek háromötödrésze föld-birtokos!

Difficile est satyram non scribere. Ugyanis:

Van egy osztrák-magyar közös-bankunk, mely 90 millió részvénytőkével (tán ez se mind befizetve) forgat majd ötszörannyi 380—400 millió bankjegyet.

Ebből Magyarország dotatiója 58 millió.

Nagy, „*de mihaszna*“ összeg. Mert kapják ezt a bankfiókok és bankárok 4%-re, ezek már adják vexlire 10, 12, 14 perzentre.

Mert a magyar földbirtokos — bár 10.000 holdas is, még se kap direct a nemzeti banktól vexlire, mert ott csak bejegyzett bankár- s nagykereskedők vexlijét fogadják el. (Most már kap a birtokos is, ez az 1886-iki vivmány).

Tehát a bank 4% jótéteményeit is újra csak a tőkepénzesek, kereskedők élvezik — ily agrarius országban, hol a nép 82%-a mezőgazda és csak 2% kereskedő.

Igaz, hogy huszonnyolcz milliót ad a közös bank magyar földhitelre is, — de egy legkisebb kölcsöne tizezer forint. Tehát csak a nagyobb magyar földbirtokos élvezheti. A többi sokkal több kis és középbirtokos ki van zárva ebből is amabból is. Hízik hát újra ismét is ismét csak a tőke, a tőzsér, és végre is a földbirtokostól, aki e pénzt harmadik-negyedik kézből kapja, kit a tőke uralma amugy is igen nyom!

Nem alulról csinálják hát az agrár kérdést, a socialis aspiratiókat, a tőke elleni harcztot, sat. Mindezeket *provokálják* felülről, mi csak védekeznénk, ha tudnánk.

Abnormis állapot biz ez, mint sok más kérdés, de egy tálból eszik milliókkal, azért nem lehet előlük kitérni, meg kell oldódniok. még pedig mielőbb!

Nem elfojthatók mint a pezsgő, (mint hír szerint szándékolatnak.) A gyuananyag izzik: jobb lenne rájuk *villámvezetőt* találni. Megoldódniok kell — különben mint oldott kéve hull szét fajunk és nemzetünk!

Védegylet.

Nemcsak azért, hogy akkor úbrándos gyerkőczék voltunk — a kik voltunk — de különben is valójában idyllibb évei voltak Magyarországnak az 1840.—48-as évek. — A francia futás óta (jobban mondva futtatás óta, mert az futtatott meg minket, alvinczieket) a béke — mint egy csendes tenger — terült el édes hazánkon. — A fekete bankó belefuladt ugyan — egy-egy kis cholera is párolgott mocsáraiból, de egyébként jó évek voltak, aközben termett a híres 34-iki is! — És a béke felszínén — mint a sima tó tükrén a vízi liliomok, kizöldültek a szellem, a tudomány és a hazafiságnak örök — de nálunk csak csirában volt nemes virágai — a jobbágyi felszabadulás, akadémia, színház, árvaház, ludoviceum, védegylet stb.

Felzengett egy-egy honfiszó — s visszhanggú lett a reá fogékony ország Kárpátoktól—Ádriáig, nem divatból, de belső ösztönből, szerelemből a szép, jó s ieaz iránt — mintha csak egy ifju szerelmes lett volna e nemzet nemes, jellemes vonásaival. És büszke volt szerelmére!

Égy nagy prófétánk elkiáltá a szót, hogy „védegylet“. És százezrek iratkoztak alá, egy-egy ezüst huszast adva a tagságért — és kapva egy oktáv iv papírjegyet — piros, fehér, zöld szegélyzettel, közepe fehér, tiszta mint a ezél — benne „N. N. országos védegyleti tag“ nyomtatással. Jöszte kedves jegy — jó, hogy apám iratai közt megtaláltalak — rámába, iróasztalom fölé — kevés belyen letett magyar bankó testvéreiddel — de én ezekből is találtam néhányat keretedhez. Oly jól esik nézni elandalogni rajtatok — ti idylli szép korszakunk lepréselt, de szintartó virágai! . .

Azóta sokon mentünk keresztül — nagyon sokon! Ez egy-egy század több volt polgári és társadalmi átmenetekben, mint más korábbi két-három század. Mégis látszik rajtunk, mint záporosó az átviharzott vidéken — néhol üdítve — de élve! . .

Sorvadott tán a kedv, kedélyesség, hirhedt vendégszeretetünk. zsirba fuladó bőségünk, hőkezűségünk, — fogyatkozott tán polg. jellemünk — az a régi jó táblabirói becsületességünk is. De emelkedtünk korszerű cultur intézetekben, forgalmi eszközökben, a jónak és gonosznak közvetlen tudásában; világpolgárságban, az időt felhasználni tudásában, kényszerülésében — tán a nevelési ügyben — s tán az irodalomban sat.

És emelkedtünk az önösségben is -- ha ugyan az emelkedésnek mondható!

Ép azért fogyatkozunk a közjó iránti lelkesedésben is, ha csak gyors hasznót nem látunk mellette. Azelőtt „uraknak hittük“ magunkat, most meg urak akartunk lenni mind, gyorsan, egyszerre, kevés munkával, minden áron.

Anyagi és szellemi élvezetekben, háztartás és ruházatban legalább is egy ranggal fölebb — a régi jó nemzeti ur — a teensurét, ez a nagyságos — ez a méltóságos urét utánozza — erőlteti. Ha nem megy: ott a Duna — vagy a megszökés. Szegénynek lenni — de még csak látszani is, szegénynek tartatik. — Nagyságoson alul nem is számít.

Csak ily nélkülözhető piperékre kiadunk évenként 130 milliót.

Mégis panaszkodunk a pénztelenség és a kormány ellen.

Pedig ily társadalmi kór ellen az orvosságot is maga a társadalom kell, hogy feltalálja. Ha az ész nem találja meg, keresse a szív, a hazafias érzés.

A hol főképp dul a baj: ott terem legtöbbször az ellenszer — a panacea.

Ily orvosság készül most hőkeblű honleányaink körében, egy új — egy második védegylet tervezetében! — Ezek, a kik már annyi szép — nemes együletet állítottak, most mint „országos női ipar-védegylet“ alakulnak — országos gyűlést tervezve Pestre.

És mennyi ellenzője, kicsinylője van!

Tisztelet a beható ellenokoknak — de ilyeneket nem igen hallunk tőlük: mi oka is lehetne ez okos önvédelem ellen? Hanem társadalmi kinövésaink egyikének mondhatjuk azt is: hogy igen sok nálunk mai napság Pesten, ugy mint vidéken, az ugynevezett „vad

genic* kik azzal affectálják a lúngészt, hogy élő negatívó (tagadásai) mindennek, amit más kezd, vagy tesz — kik ebből, vagy dendi-ségből a takarékoságot negélyzett világpolgársági emelkedettségből a szűkebb hazafiságot oly öntetszőleg megmosolyogják. Kicsinylő fitymúlgatásuk s passiv közönbösségük rutabb a „társországok“ becsmérő haragjánál, mert ezeknek okuk van ellenezni.

De bizzunk honleányaink lelkesedésében — öröklött hazaszeretetében — jó izlésében — kitartó erélyében: kik elnémitandják az ellenhangokat, kik jól tudják, hogy nem a ruha a nőt, de a nő emeli a ruhát (phisikai és aesthetikai tekintetben is) kik jól tudják, hogy izléstanilag is nemcsak a drága bizarrba, de az egyszerű harmoniában is fellelhető a szép — sőt egyéni szépségük sokkal jobban kiemelkedik az egyszerűbb takaróból.

Tudják ök, hogy a ki nagyon sokat ad a kül csecse-becsére, az valami hiányt takargat, ott többnyire hiányzik a szellemesség.

Tudják ök, hogy egy ily ünnehtagadással milliókat — s ezzel a családíságot, a társadalmat, a közerkölcsiséget mentik meg. S tán még nem is késő.

Egy-két hónap . . és divattá teszik az egyszerűt — a „honit.“

Oda módosítják a közvéleményt, hogy a hol fölös luxust lát: azt már azért gyanusnak nézi, hogy ott vagy ámitás, vagy szélelges, vagy kába hiúság és mindenesetre hazafiatlanság rejlik.

Igen — önök tehetik ezt nők — nagy az önök hatalma — éljenek vele ez irányban is!

Éljen a második védegylet! Mondják ki önök, hogy ez nem kicsinylendő dolog. Karolják föl melegen.

Nem az első eszme ez, minek életet adtak önök. Amnyi jótékony egylet — de irodalmunk is önök hő keblén dajkálva nőtt fel.

Máshol bűn a fanatizmus, de nekünk nemzeti fennmaradásunk védelmében fanatikusnak kell lenni, mert, mint nagy Vörösmartynk írta: kétes, hogy:

„Peremt-e Isten több magyart,
Mig a világ — mig napja tart,
Ha mink is elfogyánk?”

Apró sirások

(S ó l y i u t a m .)

„Az Isten örökké terem,
A Rom örökké dúl.“

Lisznyai.

Szegény szép Balatonvidék! . . Neked is „*megszámálvák napjaid*“ mint a Jeruzsálem pusztulása korszakáé hajdan. Ha nem is napjaid, — de *szőlőtermésed éve*! . .

Csak idő kérdése már: hogy a phylloxera tönkre teszi Hazánk és borvidégeink szőlőszetét — borjövédelmét! . .

A phylloxera — e nyomorult parány — e pusztá szemmel alig szemlélhető — csipet mákszemnyi ellenség is — földalatti akna-harczot *kezdet* ellenünk, az *ó-testamentomi hét csapás* mellé, mintha nem elég csapás volna rajtunk a multból — a sanyaru jelenből — s nem elég *egyéb* félni valónk volna a jövőben?! , .

És még maig is vannak birtokos-társaink között sokan, kik nem hiszik e vészt — sokan kik hiszik bár, de nem félik — mondván, hogy szerintük mindig volt ily élősdű féreg (?) Majd elpusztul magától idővel — mint a mezei egérsereg — drótféreg — sáska stb. Vagy ellenmérge — férge támad, mely feleszi ezt és megment bennünket?!

Bár lenne hitük szerint — de ez egyszer alig.

Ott van rá a szomorú példa Franciaországban, mely tizezer frank jutalmat tűzött ki ellenorvosságra — mindeddig hiába! Olasz- és Görögország előre nagyban védekeznek ellene. Kormányunk is megtesz minden lehetőt.

* * *

A nagyméltóságu földmivelési miniszterium 22365—82. számú rendeletével most szeptember 10-ére phylloxera tanfolyamra Sólyba (Veszprémtől egy óra járás) levén idézve, mintegy tíz közhatalósági phylloxera-biztos collega, köztünk több plébános, körjegyző, bíró és birtokos — a bordus Fertőmellékről is — jelentünk meg a szomorú helyen — fontos, aggódo képpel — mint Jeruzsálem pusztulásának delegált prófétái.

A veszélyt — a phylloxera rombolását — nem volt szükség mutogatni, mutatja az önmagát.

A Sóly-i szőlőhegy egy kerek kis domb délnek fekvő lejtője — erdő háttérrel — murvás, de fekete humusos, éppen szőlőnek való jó talajjal.

Körül a széleken még zöldelnek a kisebb birtokosok szőlői, jó hazai fajta — most is még temérdek — már is jó érettre érett szőlőfürtökkel megrakodva. De ahogy közepe már messziről kopárlik mint egy elhamvadt oáz, vagy inkább mint luczernás közepén egy nagy „aranyka“ folt. Ez a zirczi apátságnak mintegy husz holdnyi, szép, de haldokló szőlője!

Megkapó jelenet.

Onkénytelenül megáll az ember, mint az elhervadt szépség romjainál.

Kedves táj. Rendesen beosztott szőlőutak. Gondos, szakszerű bőkezű, izléses ipar — bő trágyázás! Mind nem ér semmit. Nagy része már kivágta, felszántva. Közepén ott figurál még a madár-ijesztő szélkelep, pedig céltalanul már, mert ha idevetődnek is a torkos „seregély madár“ most már igazán csak a saját fejét és két szemet vihetne el, de nem szőlőszemet.

Alább még állanak a Hoibrandszerü karkák — telegraph sodronyhuzaljaikkal. Ezek mutatják az egyenes szőlőtő sorokat (de csakis ezek) in effigie, mert az alattuk senyedő tőkék csimpiszli hajtásai már nem bírnak felkapaszkodni a másfél láb magas sodronyhuzalig sem.

Szomorú ironia, mint egy pesti sirbolt felirata, hogy: „Fuit!“
... „Volt!“

Némelyek vigasztalódnak, hogy jön az „ellenféreg“, mint megmentő.

Jött is e tájra bizonyos apró szöcske rovarsereg, fúrge ugráncsi bogárcák, ugynevezett „atkak.“ Örömet hitte a nép, hogy ezek lesznek a megváltók: a phylloxera felemésztői?! Jámbor óhajítás volt. Ott ugrálnak vigau ezek a kis félénk rovarkák *fönt* a szőlőtő ágain. Ésnek is persze valamit, de nem phylloxerát! A vastatrix had csak dul, halad lent a gyökereken, mint a néma enyészet.

Az ellenorvosság késik — az „éji homályban!“

Magunknak kell tenni valamit, minden lehető — önvédelmünkre.

Kormányunk szakembereket nevez, fizet, utaztat külföldön is e vész elhárítására, vagy ha ez nem sikerül: pótlására.

E szakembereknek vannak *kísérleti állomásaik* Budapesten, Mezőhegyesen stb. Próbálgatják itt ez új kalamitás orvosságait és — készülnek a jövőre.

Plántálják itt már az Amerikából hozott szőlőmagvakat és vesszőket, hogy legyen mit szétoztani az elpusztult és elpusztulandó szőlők birtokosainak, mert az amerikai szőlőtő dus gyökerei ellentűlnak a phylloxerának. Adnak is amerikai szőlőmagvakat, megküldik postán, ingyen, bármely gazdának. — küldenek gyökeres vesszőket is csekély díjért. Ezeket beolthatjuk honi vesszőinkkel, be is kell oltanunk, párosítva mint a gyümölcs-gallyat. Küldenek hozzá kézi *oltó gépecskét*, amivel egy nap ezer szálat is beolthatunk úgy, hogy a földön felül legyen a honi vessző. Kezdje hát, aki teheti. Mert szölleink kipusztulása csak időkérdés — de „*elvégeztetett*“ a sors könyvében.

De a ki időt nyer: sokat nyer!

A hátráltatási védekezés pedig így történik, hogy:

Első grádics volnánk mi, járási törvényhatósági phylloxera-biztosok.

(Fizeteletből szolgálók.)

A mi teendőnk hát:

1. *Vigyázni*, hogy nem üt-e ki szölleinkben a phylloxera. Evégett koronkint beutazni a ránk bizott kerületeket.

2. *Felismerni* a még ép szölőkben a *gyanus* pontokat.

3. Bejelenteni a *gyanus* vagy észlelt phylloxerás pontokat.

4. *Gátolni* ennek terjedését (vesszők áthordását, munkások összejárását stb.) addig is, míg jelentésünk folytán felsőbb intézkedés tétetik.

* * *

A vészes helyekre országos phylloxera-biztos küldetik, Sóly mellett Litéren is lakik egy.

Ez vezeti ott az irtást és gyéritést.

Az *irtás* az, midőn a beteg szőlő mind kivágatik, elégettetik és a talaj szénkénnel beöntetik — kétheti időközben kétszer egymásután. E célra van egy vasgép (mint a kutfuró;) ezzel befecskendeztetik e fojtó bűdös (halottszaga vagy retekbüzü) folyadék a földbe — úgy — hogy ettől elhal a földben maradt gyökér is — a phylloxera is.

A *gyéritésnél* pedig meghagyatnak a töké, csak körületeikbe furva, fecskendeztetik be kevesebb szénkénnel, azon reményben, hogy ez megöli a phylloxerának például felét, — másik felével pedig megbirkózik tán a töke és jó trágyázás mellett tengődik — terem is egy ideig, sőt tán ki is heverve tovább él.

Tehát: ha különálló szőlőben lép fel a phylloxera, ott természetesen — jobb hamar és végkép kiirtani, hogy erről tovább ne terjedjen s *megmentessék* a többi. De ha már sok ponton dul: ott a végkiirtás persze lehetetlen és céltalan is levén: ott már csak gyéritéssel lehet időt nyerni s még pár évi termést megmenteni.

Mindkettőt gyakorolja kormányunk sok helyen, de utóbb majd nem győzi és magunkra, birtokosokra marad.

* * *

Sólyi utamat szándékosan tettem a Balaton-parton; Fűredtől Berényig jó néhány méter föld — mind viruló szőlőhegy — valódi *édenkert!* . . A természet és táj szépsége fokozva az ipar és izlés szépítéseiével. Gazdag művelés — gazdag építkezés, gazdag függő termés.

Ilyek lehetnek a keleti phantáziának „*függő kertjei!*“ két ég között: az ég és Balaton tükre közt lebegő zöld sziget.

Innét vehette jelszavát a *Balaton-egylet*: „Jókedv — bőség!“ Mert csakis jó kedvében alkothatta ezt ily széppé a Teremtő — és csak jó kedvében diszité fel így: egy jólétet élvező nemzedék.

Egymást érik a keces nyári lakok — villák! Más-más profillal és Zifferblattal — jelezve gazdáik izlését, szeszélyét és — erszényét! — Minden épület más-más gondolatot, más-más érzést szül az átutazóban: aminő maga a pont és a rajtavaló épület. Egyik szerény de kedves *menhely*, úde pihenésre — áhitatra hívja az embert. A mázik kihívó *negédes* — kaczerul szépelgő szép — elcsábitja, iriggyé teszi az embert boldog tulajdonosára. Üresek most még (szüret előtt) e kéjlakok legtöbbszei — vagy bevonultak lakói, de szólnak-beszélnék a néma lugosok és folyondáros verandák. — Boldogságot lehelnek, bőséget és csendes megelégedést. Nem oly impozánsak e pontok, mint az agg Badacsony eget verő bazalt sziklatömbjei — s az alattuk pompázó uri lakok, — ezek szerényebbek de annál kecesesebbek — családiasabbak — jobb ízűek! . .

Tessék most hozzá gondolni: hogyha mindez pár év múlva *nem lesz!* Elhervad, elenyész! . . Sem tüz, sem víz, sem földi sem égi háboru, sem Isten sem ember rombolása: csak egy nyomorult, élödsi féregszeregnek lassan hervasztó, földalatti néma hadjárata által.

És hogy oly nyomoru *csipet* e földalatti ellenség, hogy a hatalmas nagy ember épen azért nem talál hozzá arányos fegyvert, nem bírja hatalmas lábával eltiporni — épen, mert elannyira parányi, de elannyira sok! . . .

* * *

Itt Vörös-Berénynél végződik az Éden és a Balaton is. Megszakad a szőlőhegy-lánczolat. Következik egy „ür!“ nádas, erdő és mező, mintegy fél mértföldnyi. Ez ürben volt birodalmunk. Mert csak ezentul kezdődnek a kenesei, mámai, litéri, papkeszi és sólyi más jellegű, upró, szórványos, de bünös t. i. phylloxerás szőlők.

Biztunk tehát, hogy ez „ür“ lesz megmentőnk, révgátunk a phylloxera ellen, ha nem is örökre, de sokára! . . .

De kiábrándított belöle a „*strázsa!*“ Igenis. Az almádi és berényi szőlőket elválasztó uton áll két-három gatyás legény tétlenül, botjára támaszkodva s szomorú de fontoskodó arczullattal (akár egy cholera-strázsa) mondja, hogy hát lám tul az uton Berényben Láng András uram szöllejében kiittött a phylloxera — azt ök át nem eresztik, még Láng uramat sem, sem senkit az ö vidékéről — így szól a zalai kordonbiztosi parancsolat!

* * *

Átvergődve ez „ür“-ön s utat veszve, éppen a *mámai* hegyek közt jön elém egy gyalog ember — jó magyar, katonaviselt arczczal — oly értelmes, jóízű beszéddel, hogy szinte jól esik a magyar embernek „atyafi“-nak nevezni — kisüti hamarjában, hogy ő éppen Láng András, aki oly szerencsétlen volt, hogy munkásaival átvitte a phylloxerát berényi szőlőjéhez; de tessék azt, az uraknak rögtön kivágnatni, ne mondja majd a Balatonmellék, hogy *ő róla koldul*. Mégél ő a szántóföldjeiből is! . . .

Örültem, hogy feléje tévedtem. Alig vártam, hogy a biztos urnak referálhassam. De akár hideg vízzel öntött volna nyakon — midőn mondá, hogy ő csak gyéritést javall Láng szőlőjében, mert azt véli, hogy ide a széllel vagy repüléssel terjedt a phylloxera — s ha ide így — akkor más pontra is. Tehát az irtás (szerinte) már késő, céltalan költség lenne.

„De uram, ez csak feltevésees vélelme önnek“ — mondám és ha ugy volna is: teljes irtást kéne tenni ekkora szép borvidék megnyugtatóására. És lám Láng uram maga mondja, hogy sólyi munkásaival hurczolta át e férget és ő egy krajezár kárpótlást se kér — tehát csak néhány mázsa szénkénnel lehet nem csak megnyugtani, de tán megmenteni e borvidéket — még pedig rögtön, míg új rajzás nem lesz.“

„No jó — hát tessék azt határozatba hozni a berényi gyűlésen“ — mondá ő.

És a berényi gyűlés egyhangulag teljes irtást határozott, miben jó része volt buzgó kordonbiztosunk Köves Ede urnak.

Ha óvintézkedéseinkkel csak egy-két évig hátráltatjuk is szölleink halálát: ez is nagy profit.

Rég tudja a magyar ember „mi a veszett fejszének, nyele.“ Sokszor kezünkbe szakajtottá a „nyúl farkát“ sors, álbarát — rossz szomszéd és önegyenetlenségünk.

Egyesüljünk hát — necsak a közveszélyben, de — megelőzésében is.

Vészharang!

(Phylloxera.)

„Hannibal ante portas.“

E sorok írója — két évvel ezelőtt — már kongatta a „Vészharangot“ a megyei lapok hasábjain. Leírta, hogy ő is *Sólyba*, a phylloxera-tanfolyamra küldve levén, elmarjult a lelke, midőn meglátta azon „*Isten-csapások*“ egyikét, amitől védekezni is alig bír a jámbor halandó, a szőlőjére utalt balaton-melléki ember!

Leírta már akkor: hogy fejünk felett lóg a *damoklesi kard*. ha nem is vas, csak egy rossz féreg: a phylloxera alakjában, mely nem is valami érdemes féreg, csak egy nyomorult *puhány*, — láthatlan szipolyokkal, csak egy kis pont a tökén, egy kis gömbölyü test; nem is test, csak egy zöldes-sárga, zsiros lével telített hólyagocska, mely csekély érintésre is szétbugygyan, mint egy ronda pók, és utálatos, mint egy jólakott poloska. De imponál *milliárdnyi számával*, kéthetes *gyorsfajzási szaporaságával* és csupán „*konfekt*“-tel, „*lével*“ élő természetével.

Mert nem eszi meg ám a szőlőtőnek még csak gyökerét sem, csak a gyökér külső héját, — még ezt sem, csak kiszívja a külkéreg nedvét, aztán tovább megy, mint a súska lud, másik gyökérre de az elhagyott gyökér elszárad, elhal, mint a jégverte mező, sőt még inkább, mert elhal örökre!

Nagy a *Teremtő* hatalma ily parányokban is!

De itt nem a *Teremtő*, hanem a „*Rom szelleme*“ érezteti hatalmát.

Sóly már meghalt ez „*apró sirások*“ miatt, és következzünk mi! . . . De nem hittük, hogy ily hamar. Azt hittük, hogy a balatonvégi, kenesei, vörösberényi széles rétek, erdők, válaszfal leendenek, legalább jó ideig. És ime, tavaly már Felső-Örsön, az idén pláne Lovason (Füredtől félórányira) konstatáltatott a phylloxera. És a meszesgyörki szőlőkben sem szűnt meg.

Kapunkon koczogtat két oldalról. — Védekezzünk!

Balaton mellékén 25—30 ezer hold szőlőjéből mintegy száz-ezer ember él! Mi lesz ennyi népből, ha e földalatti féreg felémészti a kereset e fő-fő jövedelmi forrását?

Szőlőinknek több mint fele magas, köves hegylejtőn fekszik, a melyről ha ez egyedül neki való termény kivesz: nem lesz abból szántóföld; de kopárhegy, hát „*Korkován*“, „*Girgácia*“, melyre jóra való madár se szállhat megpihenni.

Tehát védekezzünk!

De ki bírná e láthatatlan rovarhad milliárdjajnak útját állni? Ma itt holnap ott jelentkezik kereksúrga foltjaival. A tavaly még zöldelő hegyoldalokon pár év múlva csak *afonya* és szederinda terem, mint Dalmátia aszkóros tengerpartjain.

Vannak, kik még most is kételkednek a filloxera létezésében, de ezeknek csak azt mondjuk, hogy menjenek el *Sólyba*, majd meglátják mi a hervadás és néma enyészet, mit e pusztító féreg cselekszik.

Szőlőnkre már huzzák a halálharangot. Csak idő kérdése a kimulás. Legjobb esetben 8—10 évig tart még a — „*Siralomház*.“

Tehát még is van idő a „*meggyónáshoz*“, a készüléshez.

Tehát készüljünk!

Ültessünk szőlőt *homokba*, (a hol van) mert azt a féreg nem szereti, miként az ürge és egér sem, mert a laza gömbölytű homok sem mozgékony talaj az akna-munkára.

Ültessünk oly *lapokra*, miket egy közeli forrásból vagy tóból (szivattyuval bár) vizalá áraszthatunk szüret után 3—4 hétig. Ez is biztos megölője. Ültessünk azonban főleg *amerikai* — szőlőfajokat, miknek gyökereit hiába szipolyozza ez élősdű faj, nem bír vele. Elél rajta, mégis terem: az igaz, hogy savanyu egres, — vagy málna-izűt, de sokat.

Az izen utóbb tán segíteni lehet. Aztán oltuk bele — földön felül — régi jó fajtainkat. Például: szedjük ki amugy is sűrű tökéink minden másodikat, ennek helyébe ültessük az amerikaiat,

párosítsuk ebbe önfujtánk vesszőit iv alakban hajtva (van hozzá egyes kis oltó-gép az állami telepeken.)

Igy hamar lesz filloxera ellenes szőlőnk, mert minden második tőkénk mint amerikai, ellentáll s így terem; a közben megmaradt régi tőkénk is — az amerikaiaknak erős gyökérzetétől is kapva táperőt: megbirkózik a féreggel sokáig, tán véglegesen is.

A Kecskeméten és több helyütt berendezett állami szőlőiskolából csekély árért kaphatók az ily amerikai vesszők és oltó ollók; magot plane ingyen is adnak.

Vegyük, tegyük. Készüljünk; hogy készen legyünk!

Vetkezzük le a keleti *indolenciát* és fatalizmust! Ugy legyünk keletiek, mint a keleti pálmafa, mely éppen a reá aggatott terhek súlyától nő legjobban.

A „Balatonegylet.”

Csigó Pál ur — phylloxera-biztos társam — a „Keszthely“ lap egyik számában indítványozá! hogy a megyei hatóság és gazdasági egyesület támogatásával kérjük a magas kormányt: mikép a szomszéd veszprémmegyei phylloxera átcapását ne csak *gyéritéssel*, de gyökeres *kiirtással* segítse *elhárítani* — zala-balatonparti lakosságunk létfeltételét képező 22,000 kataszter-hold szőlőbirtokáról.

Felhívása időszerű, sőt szorgos; okai igazak. Ép azért visszhangoztattam ezt a megyei gazdasági egyesület hivatalos lapjában is, mely gazdasági-egyesület, úgyhiszem, a távol Egerszegről is édes gyermekének tartván a Balaton partvidékét — védelmére kell e közeli vész elhárítása eszközlésében.

Felhívása nagyon jogos is — midőn azt kívánja, hogy a sólyi-kenesei és papvásári alig 200 hold phylloxerás szőlő irtatnék ki végkép és mielőbb — hogy a közel zalai parti 22,000 hold (és a tán félelmyi somogyparti) megmentessék!

200 holdat 22.000 — somogygyal 32.000 holdért áldozni lehet — áldozni kell!

200 a 32,000-hez úgy áll, mint 1 a 160-hoz.

Egy holdat százhatvanért akkor is áldozni kell, ha az egy hold áldozat nem biztosan, nem végleg mentené is meg a százhatvanat.

Mert Veszprém 200 hold kiirtása kevéssel kúrpotolható — nemcsak mert kis terület, de mert csak oly laukás domb — ami

mint szántó föld azonnal használható, — míg a zalai 22,000 hold legtöbbnyire oly magas és köves hegyhát, hogy a szőlő kivesztével semmi másra nem alkalmas.

Ama három község kevés szőlője ott csak confekt — melléküzlet; a zalai 22,000 hold 80,000 embernek létfeltétele.

Ama három-négy község lapos televényemezejéből, gabnájából él, mit a közeli veszprém-fehérvári élénk piaczaín, — alul-felül közel vonuló vasutain, jól értékesíthet, — e nélkül is könnyen élhet, — de a zalai hegyvidék népe együtt pusztulna szőlőjével! És nemcsak a birtokos — de a munkás osztály is — mert oly sűrű itt a lakosság, hogy úgy is csak úgy bír megélni, ha tavasszal és ősszel, a szőlő munka után nyáron aratni megy Somogyba. téli kenyereért!

Tehát a szőlők pusztulása esetén tavaszra őszre nem lenne keresete, nem lenne kenyere — mert gyékény — kosárfonás vagy más háziipar itt még csak jámbor óhajtsa a gondolkozóbbaknak. érzőbbeknek és a veszélyt látóknak.

(Igaz, hogy népünk nem igen szereti az ily pepecselő munkát, de úgy hiszem, megszerettetni lehetne vele, ha volna kezdeményezés — támogatás — kellene is!

A szőlők pusztulásával e vidék népének nagyrésze koldulni. nagyrésze kivándorolni kényszerülne.

Dalmát hegybáti kopársággá lenne a most tde Balatonpartvidék!

Mennyi és mily drága *adóalapot* vesztené az ország s mily nektárt a *közgazdaságot*?

Gyáraink — vasutaink nincsenek (nem is várhatók), kereskedésünk — forgalmunk e szép, de árva félsziget felé (zsákutcza) vidékünknek nincs.

Balaton közös gőzhajónkat 5 évi forgalma után *elkezelte* az akkor divatos krach, — még jobban a kezelők önös magánérdeke!

A veszprémi-, füred-, badacson-, keszthelyi-, — vagy vepi-keszthelyi vasuti tervek visszasiyedtek az — éj homályába! . .

* * *

A „*Balaton-egylet*“ volna hivatva e szép táj — és jó magyar népe érdekeit támogatni, emelni, — hazánk e páratlan gyöngyét

ismertetni — s mint a jó Kulcsár István már 1807-ben írta: „Magyar Comoparttá“ tenni a Balaton vidékét!

De ez *egylet* új és — *erőllen*, főleg maga a vidék lakosságának indolentiája folytán.

(Pedig láthatnák, hogy mennyire ment már a hasonló czélú *Kárpát-egylet*, kis idő alatt!)

Mégis a fiatal „B.-E.“ küzdve a kezdet nehézségeivel bár — máris — nemcsak szép életjelt adott magáról, de hasznot is tett. Az ő méhéből született a *Stefánia sport-egylet*, mely megvette az angol Young fűredi hajógyárát — s ide szoktatva mágnásainkat e „*kisebb*“ magyar tengerre, addig is míg a *nagyobb* magyar tenger, a *fumei öböl*, majd igazán a mienk leend.

Belőle kelt ki a „*Balaton halászati-szövetkezet*“ is. Nagyszabásu terveivel.

Kéjutaival pár év óta ismerteti már e magyar Andaluzia virányait — fáradhatlan titkárja *Szilky János* ritka buzgóságával, mit csak a *jövő* jutalmazand meg neki, mikor a majd erős „Balaton-egylet“ visszaemlékezik a jó első titkára! . . .

Első évében felállítá Tihanyban a *Garai-gumyhót*; jövő nyáron *Kisfaludy Sándor* hajlékát diszitendi egy szép *emléktáblával*. Így adózik és áldozik nagyjaink emlékének, kik megénekeltek e tavat, mely ugyis „*örömkönnnyéből*“ fakadt az alkotónak, midőn e kedves táj alkotását bevégezte.

A népnevelésre is igyekszik hatni, buzdít a fa és gyümölcs-tenyésztésre, — fűz- és gyékényfonásra s egyéb idevágó helyi iparra.

Ír — és kérvényez utakért, közlekedési eszközökért a nép érdekében.

Tehát mi nép — mi parti lakosok ne látnók be, hogy ami üdvünkre *erőlködik*?

Ő igen!

A magyar emberben van még egy kis keleti „*tuzok*“ -termeszet.

Lassan mozdul, de aztán „*megfogja a dolog végét*“.

Csakhogy „*elkezelt*“ második gőzhajójának bukása, — vasut-tervezeteinek annyiszor füstbe menése stb. hitét szegték.

De meg nem ölték — úgyhiszem!

A „Balaton-egylet“ most (1886-ban) adta ki hivatalos lapja első példányát — megküldve az egyleti tagoknak.

Megszivlelni való érdekes kis lap!

Az egyeslet évkönyve is jön — jó munkákkal, rajzokkal.

Fizessük be a csekély 2 forint évdíjat és — gyűjtsünk új tagokat!

Önmagunk javára.

Vidékünk jövője emelésére!

A Balaton „*Nymphái*“ ne szégyeneljék el magukat a Kárpátok *Gnomjai* mögött.

Balatonfüredi hajókirándulás

a kövágócőrsi „Fülöphegy-i kikötőbe“ 1883-ban.

A „Balaton-Egylet“ hogy vidékünket ismertesse: pünkösd másodnapján százötven — többnyire fővárosi kéjutazót hozott a „Kisfaludy“ gőzhajón rév-fülöpi kikötőnkbe. — fájdalom, hogy csak délután 3—4 óra tájban, egy kurta fertály napon. Kaptak itt egy kis kurta ebédet — csak ahogy tőlünk tellett, néhány „fogás“ egyszerű étel-italt. — de annál nagyobb szíveséggel! — Ugy mondták mégis, hogy megelégedének, — sőt felejthetetlen lesz nekik „Fülöp“ -- örökre. Voltak köztük kuriai bírák, — miniszteri és fővárosi tisztviselők, írók, művészek, honvédtisztek, regattisták, ügyvédek, orvosok, mérnökök, és — és -- kik végül említve is első: nők — testben lélekben kedvesek.

Szép nő — szép — szép táj! — Oly nagyon illenek egytűvé! — Mindenik mosolyog, s mosolyuk *eget* ad izlelőül itt alant — (azaz, hogy csak ígér.)

Hanem az uti program sok utat ölelt fel e kurta fertály napra. Fele társaság — nagy sietve (hogy az irás beteljék) ebéd után Csobánczra is kirándult. Kár volt, hogy az első kocsi — szólt nem étve — Bácsaljának vezetett, — holott a derék keszi bíró díszes tömegben lobogókkal várta őket a Keszi falu végén.

A társaság másik fele Fülöpön maradván: ezeknek a páratlan kilátásu *Fülöp-orum* amphitheatralis hajlásáról megfogattuk meg Csobáncz, Rezi, Tátika, Sz.-György, Balarsony, Jutács hegyormait, Ábrahám kebelét (de nem az ó-testamentomit), a Káli-völgy hegykoszoruját, az *ecséri* góth templom és római fürdők omladékait, a

kiterjesztett Somogyúságot és a Balaton tengertükrét, *Tihanyt* s mindent egy álló helyből, *Göde* szőlő egy kiszögellő csúcspontjának felséges panorámájából.

Innét visszaereshkedtünk a *Mórocz*-pont lombsátoraljába, a kövágó-örsi új títzoltók által hevenyészett népiünnep gyepjére, innét *Gaál* L . . . ur vízparti villájába, hol a szíves gazda hamarjában nem lelvén a pinczekulcsát — azon magyaros ötletet mivelte, hogy saját kezeivel szálvassal feszíté be ajtaját — s legjobb hor-dójáról kergette le a fekete macskát.

Este a *Czigány*-villában szedközödött össze a szétszórt had. Itt aztán oly fesztelen kedv lobbant fel a jó zene mellett, hogy megállítani akartuk Józsua-ként a napot — vagyis már a teli holdat, de ez egészen nem sikerülhetvén, e helyett a derék *Keőd* gőzhajókapitányt kötöttük meg (hogy indulót ne fuvathasson) egy asz-talhoz — a barátság kötelékeivel!

De végre tütött a 12-ik óra! — A „*vén Kisfaludy*“ elvitte a „*fiatal Balaton-Egylet*“ fiatal és kevésbbé fiatal kéjutazóit, kedves vendégeinket!

Kiszálásukkor majdnem 2000 ember tömege harsogá a „*Hozott Isten*“-t — beszálláskor is néhány száz a bucsu- „*Éljen*“-t.

„*Hullámszó Balaton*“ tetején jöttek, — sima tó tükrén távoztak. „*Fent és alant csillagsereg*“ . . .

Még az idő is kedveskedett!

Csak egy kis hiba, azaz, mulasztás esett a „*kréta körül*“ . . . A sietség okozá — no meg az, hogy aki e mulasztást betölteni szerette volna, kénytelen volt (ily tóparti pusztán) kukta, s pincér-segéd is stb. lenni — egy személyben.

Mert hát a vendégek ékes *toasztjai* mellé nekünk kellett volna hosszu életet kivánni a fiatal „*Balaton-Egyletnek*“ és gyarapodását a testvér „*Kárpát-Egylet*“ sikerei felé; nekünk kellett volna éltetni az egylet távollevő Nesztorait, Mentorait, derék elnökeit — gróf Eszterházy László és gróf Nádasdy urakat, Jókainkat, aki az egy-letnek „*Jókedv és bőség*“ jelszavát adá, — ugy a kéjutazók derék vezetőit *Szilay* és *Komlóly* urat. De ök is Csobáneczra futván e rászolgált kitüntetések elől: így kell ezt most utánnok hajigálni — néma betűkkel (igy nem hallják meg) hogy őket, mint egyletünk szellemi sziporkáit, lüktető szívereit, a magyarok Istene sokáig éltesse, az általok ifju hévvel felkarolt közügy s eddig úrva szép vidékünk és imádott hazánk előnyére!

A fogadtatás rendezésében segédkeztek Kővágő-Örs és vidékének fogékonyabb egyénei anyagilag, de szellemileg kevesen, mert hát a „*Viribus univis*“ (vállat a vállhoz) nem magyar jelszó, mert ez mind vezér akar lenni saját ideája szerint.

Most halljuk, hogy még tekintélyes pesti társaság jött külön, vasuton Boglárig, fel is szereltek itt egy komphajót, hogy a gőzhajó elé evezhessenek, de a boglári ügynök mégis nem nekik adta a hajót. Ezek aztán boglári Alpár ur házánál találtak vigaszt és jó ebédet. Csunya dolog volt (nem az ebéd, de az ügynök szószegése) — sőt ha így igaz: megtorlandó is lenne.

Az itt voltakkal is örömünk teljes volt, de a boglári rajjal tetézve lett volna. Kár! — No dehát a jó méhkas is többször ereszt . . . Mi csakis a viszontlátásig bucsuztunk!

Ciceró csalódott.

Szegény öreg — hiába írta hajdan, hogy: „a földmivelnél mi sincs szebb, jobb, édesebb, szabad emberhez méltóbb — mi sincs hasznosabb,“ mert hát ez nem egészen igaz. Legalább az utolsó tétel nem áll. Igaz volt tán hajdan mikor Cincinnatus apó az ekétől lépett a diktátorsághoz, s ettől megint vissza az ekéhez, mikor a „lex agraria“ a Grachusok is . . . a progressiv adó védtek a gazdát. De jelenben már nem úgy igaz e szóllam vége. Mai napság inkább megfordítva mondhatnók: hogy minden pálya hasznosabb és kamatozóbb, mint a kisbirtokos földmivélése. Legjobb esetben ne tengődhetik belőle testileg, de szellemi vagy aesthetikai igényeiről is álmadozzék, vagy ha igen: akkor bukik.

Szorgalom, ügyesség itt nem biztosíték, mint más üzleteknél. Egy, akarom mondani ezeregy-féle fajta non putarem közül csak egyetlen elemi csapás keresztet huz calculusára. Mikor azt hihette — mint az idén — hogy jó bortermése lesz — hogy a tartós nyár melege nectárrá édesíti szőlője gerezdjeit: akkor látja, hogy egy kelletekor kimaradt eső, vagy akkor észre sem vett harmathiany miatt szesz vagy csersav helyett eczetsavat szűrt — mire a vevő azt mondja, hogy tites.

Rozsda, penész, phylloxera, títz, víz, köd, záporosó — ember, állat, madár, titesök, hangya, sáska, egér, millió amphibiium — szél, fagy, ragya, jég és minden — minden ellensége szegény fejének. Még a biztosító-társaságok is, melyek a jég-kárvallást ledisputálják. Egyebet még pénzért se biztosítanak. — Ausztriában még egy új „Ophidere Fullonia“ vagy mi isten csodája nevű hernyó-raj lepi el a narancsültetvényeket és szopja ki a nem neki szánt gyümölcsöket.

A gazda mondhatja el magáról év végén igazán, hogy „oleum et operam perdidit!“ De még rá is kell fizetnie: cseléd-, marha-instructiotartást, bírót, jegyzőt, finánczot, drága napszúmost, kovácsot, hognárt, bérruházást, csordást, baktert és — adóexecutiót; mert hát csak a jégnek, de viznek, fagynak, szárazságnak nincs adóleengedési §-a.

A mi kevés aztán mégis eladásra kifacsarodnék: annak megvevője nincs! Ő könyörögjön még, hogy nagy olcsón is megvegye tőle valaki azt, ami nélkül senki nem élhet, azt az istenadta mindennapi kenyeret, melyet a „Miatyánk“-ban is naponként újra szükségünk (de még a confectet is) hogy a tözsér könnyedén szerzett uzorájából elbullatott pár forintért lucullusi asztalára rakhassa a gazdának évi gond, munka- és izzadással előállított természetményét. Hiába mondja H. S. vezérczikke: hogy az ipar lendíti a gazdaságot: lendíti igaz! de nem lendítheti, ha az eleget nem termelhet, és ez nem termelhet eleget: ha ily kiválólag őt nyomja minden — még a védvám is. — Hogy volna hát e szegény gazdaság Ciceroként a leghasznosabb foglalkozás? Legalább magára a gazdára nem az!

Hanem tán úgy értette az öreg ur. hogy a közre, a társadalomra leghasznosabb, legnélkülözhetlenebb e foglalkozás? No így lehet, mert hisz ő mondta ki először, hogy „salus reipublicae lex esto“ vagyis hogy a „közjólét mindenekelőtt.“ A köznek jót tesz, nélkülözhetlen ad a gazda — ha olcsón is — csak adja. Hisz meg van írva, hogy „et sic non vobis mellificates apes!“ (Nem magatoknak mézezzetek méhek.)

Hanem hát a gazda egyben legvullásosabb teremtés. Utalja erre azt maga a természet, a mivel bánik.

Minden tavasszal, midőn fű, fa fakad: az ő hite, bizalmas reménye is újra nő, miként Tompa mondta szépen:

„Elnézem a jó magvotól
Olyan rögös, kemény a föld!
De ő mégis csak szüntogat
Remélvén dús kalászokat.“

Vigasztalás és mégis baj.

A „Hon“ egykor azzal vigasztalta a pangás, országos pénztelenséget: hogy hát így van ez tán az egy Franciaországot kivéve — Európa minden országában — sőt Amerikában is éppen most vannak napirenden a krachszerű bukások, hogy ily pénzpangás érezhető a gazdag Angol- és Poroszországban is. Sajnos vigasztalás: hogy lám a szomszéd háza is ég! — Igaz, hogy a „Hon“ rámutat nálunk a helyzet javulásának apróbb jeleire is — és a jobb jövőre is reményt ad, csak hogy vékonyat és távolit!

A „Vasárnapi Ujság“ — a fegyveradó elviselhetlen terhére rendkívül találólag azt írja: „Már ha hadsereg által kell elveszünk: vesszünk el az ellenség — ne magunk hadserege által. Pedig ez által vesszünk el, ha tovább is fentartanunk kell ezt a fegyveres békét. A hadsereg, mely mindentünknek őrizője kellene hogy legyen, mindentünket felemészti.

Az „Otthon“ jeles folyóirat decemberi vezércikkében, társadalmi életünk hanyatlásáról többi közt írja: „A mi a legdöbbenetőbb, az a munka tisztelőben tartásának hiánya, az erkölcsi satnyulás és a középrendűekre is elharapódzott luxus — és női fényelgés.

Megszűnt a nő „felesegítése“ lenni férjének. Mosolyogjuk a negyvenes évek védegyletét.

Pedig bámulhatnók azt.

A nők ezreit ragadta az magával — hónapokon át, — ma hetekig sem lehetne száz nőt a középosztályból is „honi“ szövetben járatni!

Buzdulni képtelenek vagyunk.

Eszméken nem bizunk.

Elengedhetlen a *társadalmi erények visszavivása*. Nagy munka ez — kétségbe kellene esni, de más járul a jobbitás művéhez: a régzet — a körforgása még az eszméknek -- még az erkölcsi tényezőknél is.

Az ellentéteknek egymást keresése — szomjuzása!

A lutri és a postai takarékpénztárak.

„A lutri a balgák adója“ mondá Cavour a híres olasz miniszter és budgetbe tette, mint állami bevételt, több millióval — a szegénynép verejtékéből, de mint önkéntes adót.

„Én is játszánám titokban —!“

„Ha ingyen adnának sorsjegyet!“

Írá a geniális francia költő, Berauger.

Ha ingyen adnák? . . Hát pénzt adni érte, nem tartá érdekesnek. — És még így ingyen is csak titokban tevé: tehát szégyenlené a világ előtt — ismerői előtt.

Mit szégyenelhetett benne?

Jóformán a mit egy szellemes magyar írónk ad l'ortuna istenasszony szájába ilyformán:

„Takarodj fiam — mit keressz itt az urnánál, adtam én neked talentumot, szellemszikrát, erőt, egészséget: élj vele. É vak urnát a jámbor éhletlenekért, a gyengébbekért rendeztem!“

És csakugyan, ha az ember a vakszerencse rendjét, folyását nézi (van ám némi rendes folyása, mint a gombának, mint a kártyajárásnak) azt találja, hogy hazard játékon, lutrin a gyámoltalanok, a tékozlók, kik utolsó forintjukat vetik bele, nyernek legtöbbszörre. A rendes, munkás, szorgalmas emberek ritkábban nyernek.

* * *

Kis deákkoromban — apám még nem vette fel az évi budgettembe — már is nagyon óhajtottam egy zsebórát (pedig akkor még órával zsebemben sem értettem, hogy hányat ütött az óra?) Pajtásom kijátszott egyet. Én rátettem egyik heti „lenungomat“. Megnyertem. Kijött a 16-os számom. Az óra meg a zsebembe jött. Hordám is nagy fitytyel . . vagy tíz perczig. De az irigy pajtások mindaddig nézegették, forgatták (nem az órámat, azt nem engedtem) a kijött 16 numerust, miglen kistült, hogy az voltaképen nem 16-os hanem megfordítva 91-es szám.

Mit volt tennem? A nálamnál boldogabb 91-es pajtásnak kelle átadnom az órát.

Zsebemből is kimászott a szerencse!

* * *

Utóbb falunkban vándorszínészek voltak.

„Hazafiság a nemzetiségnek!“ mondja a főre di arena homlokfelirata. — Én is pártolám őket. Mégse lett elég utiköltség. Ezen segitendő egyik (a szebbik nemhez tartozó) tagja egy önal-kotta divánvánkost hord szét kisorsolásra. Megakartam nyerni (nem a hordozót, de a vánkost) — száz numerusból megvettem nyolczvan számot — tizenkilenczet mások, egy a színésznőnek maradt. És ez az egy lett kibuzva, maga nyerte meg.

Persze volt annyi magameggondolása, hogy nekem adta — de ő adta. nem a sors — akit kényszeríteni akartam. Mégis kiczagott — nem a művésznő de a sors.

Beláttam, hogy Fortuna Istenasszonynak nem vagyok elkényeztetett gyermeke. (Hát ugy is jól van.)

* * *

Forradalom — bocsánat: Szabadságharcunk után — az özvegyül maradt negyvenezer horvát nőnek és árváinak javára oly sorsjátékot rendezett a Back-kormány, hogy ott minden numerus nyer — valamit. Nosza itt már csak én is nyerek, gondolám. -- Nyertem is (mert muszáj volt — nem volt nemnyerő szám.) Nyertem egy lámpa ellenzöt — papírból! Visszaváltható tíz krajczárért (én ötven krajczárt fizettem be.) Nem, nem adom vissza, hiszen ez utalvány arra, hogy irj, olvass — éjjel is.

Lutri helyett jelszóul választottam azt, hogy „Ora et labora“ ! Ezt ajánlhatom másoknak is.

* * *

No de egyszer mégis csak nyertem! Reményivel hangverse-nyeztem 1861-ben Keszthelyen. (En az orgonaszíjjat húztam csak t. i. egyet szavaltam hegedűje közben — a „Vén cigányt“ Vörösmartyból.) — Végül volt a tombola. Mikorra venni akartam, elkelték a jegyek. Egy barátom hat darabot tartogatván kezében panaszomra egyet ad, had vesződjek vele. Ezen nyertem egy czukortartót, üres volt, de nem ez volt főhibája, hanem hogy hazáig eltörött.

Ugy jártam, mint a balatonmelléki ember, hogy midőn ő felsége egyszer a Kisfaludy gőzhajón partunknál 5 perczre kikötött itt az éljenző nép között egy derék kapás is vivátozván — este önelégülten dicsekedett, hogy helyébe jött a király, milyen szép tollas kalaja volt stb.

Pajtásai kinevették: „Hiszen az a fényes tollas csak generális volt, — de ő felsége sapkában volt a hajón.“

„No hát — áldja — vigye: egyszer láttam a királyt akkor se az volt!“ mondá magyar resignatióval a tréfás kapás.

* * *

De hát sokaknak mániájává lesz a lutri. Könynyű szerezmény is ez, — ha ki megnyeri. De oly ritka ez, mint a fehér elefánt. Találkozik itt-amott, de többet látunk olyat, a ki e miatt tönkrement — olyan ez, mint midőn valaki egy hordóba ezer darab fűrge csik közé (van-e ki e kihálófélben levő halfajt még ismeri) egy még fűrgebb gyikot közibe bocsájtván, azt kívánná tőlünk, hogy az ezeregy darab nyüzsgő-forgó tömkelegből bekötött szemmel markoljuk ki az egyetlen gyikot, egy markolásra.

Lehetetlennek nem lehetetlen ugyan, de átkozott vékony e lehetőségnek a lehetősége.

Jól tenné a kormány, ha kevésbitené a lutriboltokat, mert nemcsak pénzét szipolyázzák a népnek, de erkölceit is; mert akinek szenvedélyévé válik, az kerüli, banyagolja a tisztas munkát, egyik huzástól a másikig ábrándozik, sokszor eszik-iszik, előre a

meglövendő medve bőrére — házsártos — legjobb esetben álmodozó lesz nappal is.

* * *

Sokan vesződnek számok álmodásával. És vannak rá esetek, hogy álmodott számuikkal rögtön nyernek.

Mert hát az álmokat nem lehet épen üres dolognak tartanunk. Már a régiek feléreztek, hogy isteni kezek szövik álmaink hálószárait! vannak álmak, mikben előérzetünk, phantaziánk (vagy valami felettünk lebegő genius?) gyakran beteljesülő képeket rajzol — alvás közt is működő szellemünk elé.

Az álmak rejtélye rejtély marad, míg az ember istenné nem lesz — tehát örökre.

De legtöbb álmunkat határozza lefekvésünkori testi, lelki állapotunk — vagyoránk — fekhelyünk minősége is

Ki építhetne hát biztosan e szappanbuborékokra.

* * *

Csinos eset, vagy adoma az: hogy tavaly egy híres francia író jeles röpiratot írt a lutrizás elen. — Pár hétre köszönő iratot kap egy egyéntől ilyformán: „Mély köszönetemet nyilvánítom jeles intelméért. — Magam is sok pénzt pazaroltam a lutrira, le is mondtam róla, de legeslegutoljára betettem röpirata keltének nap- és hónap-számát, könyvecskéjének 77 oldalszámaival — és — nyertem.“

Csakbogy mégis több ember jár úgy a lutrival, mint Aesopus rókája a sajttal, t. i. mikor a már szájában volt kereksajt árnyékát a kutfenekén megpillantá, telhetetlenül az árnyéksajt után kapván: kutba ejtvén a már szájában voltat is.

Sokan csak azért is rakják a lutrit, hogy a már berakogatott pénzüket is visszakaphassák.

Biztosabb volna e berakásokat takaréktárba rakogatni.

Ne igyunk egy kis pálinkát?

Motto :

„Egészség drága kincs,
Legdrágább ott, ahol nincs!“

E cím alatt ír az „István bácsi naptára“ cikkecskét.

Érdeemes szellőztetni.

Régi mondás, hogy „ép testben van ép elme, ép lélek.“ Az is bizonyos, hogy egészséges korában egészen más a kedély — más a tetterő — tehát más az egész ember. Ugyanaz az ember más, mikor vidám, üde egészségnek örvend, és más (nem ám csak mikor már úgyban fekvő, de) mikor csak feljáró, zsémbes, kellenetlen félbeteg is.

Hegel phylosophiája azt is mondja, hogy „az egészség testi-erény!“

Ezzel kimondva van, hogy bárha egyikünk másikunk születik is egészségesnek, tartós egészségünket mégis főleg önmagunknak köszönhetjük — de ellenkezőjeért is — legtöbbször önmagunkat okozhatjuk.

Pedig az önvádnál súlyosabb nincs!

De viszont a bennünk rejlő oknak okozatját is könnyebben formithatjuk, mint a rajtunk kívül eső okokét.

Tehát egészségünk kulcsa — legtöbbször — saját kezünkben van.

Az is több, mint felerészben igaz, hogy kiki legjobb orvosa önmagának — ha huzamosan észleli önmagát és a neki hasznos,

jóleső, avagy ellenkező dolgokat, inspecie — (hogy tárgyunkhoz közeledjünk) a neki jól- vagy nemjól eső tápszereket!

Mert hát bizony tagadhatatlan a mi állatiasságunk — azon tekintetben — hogy egész emberi mivoltunknak alapfeltétele az a prózai gyomor; — egész szervi gépezetünknek katlana, mozdonygépje, locomotivje ő, vagy még inkább, amit belé rakogatunk; naponkénti robotban: — az étel, ital, táplálék! Mert ezekből lesz az „anyagcsere“, természet törvénye szerint a vér, a hús, a csont — tehát az élet!

(Azért nevezi ez a mi okos nyelvünk a gabonát is „élet“-nek, a Speis-t is „életes-kamrának“.)

Nagyon fontos tehát, hogy mit rakogatunk a gőzkatlanba, mit adogatunk e zsarnok, de le nem is rázható Moloch öröktűzére? Olajat-e — hogy lobogva, gyorsan kiégjen? — Rendes tüzelőt-e — hogy rendesen égjen? Vagy plané puskaport, hogy szétrobbanjon? Sokat-e — hogy elakadjon? Keveset-e — hogy elsatnyuljon?

Fontos tehát a táplálék misége és mennyisége?

* * *

Sokat irtak és irtak a pálinka átkos voltáról, mint fajunk elcsenevezítőjéről — népünk elbutítójáról stb., megtagadták tőle, hogy táplálék, rámondták, hogy mérég!

Mindez igaz is, nem is.

Lássuk hát laykus bírálattal.

Először is tudnunk kell tehát, hogy mi az a pálinka? — Miből áll? — Mi az alkatrésze? Hát semmi más, mint borszesz (alkohol) és víz.

Tehát mérég is, nem is. Sőt, mint majdnem minden mérég, orvosság is.

De sőt táplálék is.

Tanuljuk tehát megismerni, hogy miként és mikor mérég — mikor orvosság — s miként táplálék, — azonnal készen leszünk alkalmazásának szabályaival.

* * *

A növényekből „keményítő“, ebből „mézga“, ebből „cukor“, ebből „alkohol“ készíttetik — s ez vízzel keverve = pálinka.

Bizonyos tehát, hogy a pálinka táplálék is! — mert kétségtelen, hogy alapeleme a növény — akármi alakjában — tehát alkohollá tételében is tápszer, de kistrészből a víz is tápszer. — Tehát mindkét ingredienciája tápszer.

De sőt az alkohol olyan rendkívüli tápszer, hogy míg más étel öt-hat órai gyomorbanlétel és gyomorműködés után (ha ugyan ez jól működni bír) lesz táplálékká: az alkohol azonnal vérbe megy — azonnal vérré válik — rögtön táplál!

Ebben van babonaszerű hatása — ereje — valódi hasznossága.

Tessék most még ehhez számítani, hogy az alkoholt, mint aetherszerű könnyű portékát, a gyomor könnyen — kevés munkával bírja feldolgozni, tápszerré, vérré tenni, ebben van czélszerűségének hüvereje.

Tessék még számításba venni — más tápszerekhez olcsóbb-ságát. megvan, a szegény nép irányában csábító hasznosságának kulcsa, sőt kényszerszükségletének panaceája! — Szegénységének asyluma, menedéke!

* * *

Sőt — *nunc venio ad fortissimum* — az alkohol (kis mértékben) szaporítja a gyomorban az emésztési nedvet. Izgatja a gyomor falait, hogy abból azon nedvesség kiváljon, mely az ételek feloszlására — megemészthetésére szükséges!

Már pedig ha éhező ember volt és van, van és mindig volt és mindig lesz gyomrát tulterhelő ember is — még inséges időkben is.

A hajdani Rómában, — míg a nép „*Panem et circenses*“-t kiabálva, kenyérért ostromolta a Capitoliumot, addig a gazdagok a lucullusi ebédeken a ságó-tól a pinyőke-velő pástétomig minden ehetőt gyomrukba gourmanozva, később hánytató-szerekkel szedték ki, hogy újra ehessenek!

A pálinka e czélra is hatalmas segítség.

De a nem dobozódoznál is — p. u. gyenge gyomruknál — az idős embereknél — vagy kik önfeledtségből avagy nyalánságból kissé több adagot, vagy túlzsiros ételt ettek: a pálinka segítségre megy, akként, hogy a gyomrot izgatva, több és annyi emésztő nedvet csal ki, amennyivel a gyomor megbirkózik a feles-

leges, nehéz ételekkel is — tehát többet emészt — több erőt — több életet ad. Sőt a gyomor-romlás betegségét is — egyelőre — eltávolítván: Kétségtelen orvosság is!

* * * *

Ámde épen itt a bökkenő!

Mivel orvosság, — ép azért mérég is — gyakran és nagy adagban használva!

Nagyon világos. Mert ha sokszor és nagy mértékben izgatjuk vele gyomrunkat, hát a sok izgatás folytán gyomrunk lassanként elgyengül és elpetyhüdik — és naponként kevésbé lesz képes emészteni — vért és életet adni.

Ez egy.

Másodszor pedig elpetyhüdvén (érzéktelenedvén) a gyomor, mindig több és nagyobb pálinka-segítség kell neki, vagy hozzászokván, ha működés~~re~~ akarjuk vele ösztönözni — annyira több, hogy míg eleve a kupicza is segített, most már csak a liter segít.

De ily nagy adag segítségével már nincs köszönet — de halál! Nem gyors halál — de csunyább, lassu fonnyadás — gyenge csenevészedés — remegő nyegleség testileg — kába elbutulás szellemileg, és erkölcsi rothadság is többnyire!

Mert midőn a gyomor a pálinkában könnyen és gyorsan vérré tehető tápszert kap: nem is kíván nehezebb, de tartalmasb tápszert — utóbb meg már nem is bír táplálóbb ételt, — de a pálinka, mint csak aetherszerű táplálék: kevés táplálék levén: kevés lesz a vér — kevesebb lesz az erő — kurtább az élet!

A pálinka (és hasonló) általi felfrisztülés csak mesterséges edződés levén, — nem valóságos nyereség — sőt lelohadás — bágyadtság követi. Ezt pedig nem az ily pótszer, de a természet gyógyítja legjobban — nyugalom által! (A régi rómaiak hetenként egy napon — tán ominosus pénteken — böjttel nyugasztalták gyomrunkat — mi számunkra is okos és követendő jó példa — főleg a bús böjti napokban.)

Azt hiszem: megértették ebből, hogy mennyiben mérég a pálinkaivás.

A tanulságot is könnyű levonni már, hogy még kiesi adagban is ritkán használjuk, ha azt akarjuk, hogy tápszert és orvosságot legyen.

Mint orvosságot is keverve (felváltva) használjuk — koronként, mint egy-egy kis „papra-morgót.“

Oly forma ez, mint a levegőben az éleny, mit ha chemice külön veszünk, p. u. egy üvegharangba — s egy kanárit — vagy akár magunkat, belezárnök: eleinte túlvidoran ugránoznánk is, ideg-, szív- és agyfesztő hatása miatt, de csakhamar bekövetkeznék a „sakk matt.“

Pedig „lassan menj, tovább érsz.“ S az életnél van tán egyedül azon eset, hogy mentül messzebbre kívánjuk a végcélt!

Sőt mint ritka gyógyszer is csak az használja, a ki magán hasznosnak észlelte. Mert sokféle a természet. A gyomorsavanyos embernek alig szükséges — alig hasznos. Egyik embernek például a dohányzás ebéd után-, másiknak ebéd előtt jó. Volt egy porosz katona, aki sobase kívánt hust. Utóbb tisztje ráerőszakolván: frázt kapott tőle, más ember meg csaknem akkor kap frázt, ha hust nem ehetik, például a nagybőjtben.

Felváltva pótolható a pálinka: a kávé — és theaivással, ezeknek is hasonlóforma hatása van, de szelidebb (a thea nagyon zsongító is.)

Mert hogy az ülő és szellemi munkával foglalkozó embereknek ily valami gyomoremésztési segítség kell, a korigényelte sok munkaközben — az idegeknek s ezek útján a kedélynek, szívnek és észnek villanyozására, az bizonyos. S ezek változtathatják is e segéd — s egyuttal táp és élvezeli szereket.

De szegényebbjeinknek adjuk azt a tanácsot, hogy igyék bár pálinkát — de mértékje legyen kicsi — ne mindennapi — s ne „lefolyó mérték!“

Visszerek.

Ne tessék megijedni — nem aranyérről írok. Nem is bonczolok sem testet, sem lelket; de bonczolgom igenis *utaink miseriáit*, szép, de árva zsákutcza-vidéktünkön.

Bonczolgom bizony, még pedig „félhivatalosan,” mint fizetéstelen s hatalom nélküli utfelügyelő. (Ez is csak valami.) És mint adót és utválságot fizető individuum is. (Ez méginkább valami.)

Ki ide be akar jutni!
Tüskén, bokron kell átjönni
És úgy az országba jutni.“

Tréfának komoly, — de *difficile est satyram non scribere*.

Mert kérem alássan, nem rég még egy nemzet vagy vidék műveltségének próbája volt a — *szappan!* Minél többet fogyasztott. Ujabb kriteriuma azonban a nép műveltségének és a közjólétnek — semmit sem nagyitunk — az utak mineműsége.

Mint a visszerek a testben a vért, úgy közvetítik a jó utak a forgalmat, üzletet, társadalmi érintkezést, tehát az anyagi és szellemi megélhetést.

Ha betegek e visszerek, beteg a test is; tehát hibás egyrésről az orvos is.

Szt. Békállától a közel Mindszent-Kálláig — összeugatnak a kutyák.

Kővágó-Örstől Kisfaludig, vagy Szepezdig detto. K.-Tótitól Diszelig is dettó. Kékuttól, Salföldig megint detto.

A szent-békállai legény plane csak egy közészerút sohajt a falu végén, ezt nyomban meghallja mindszentkállai jegyese, s ez is kiáll a falu végére: csókot hint ujjával. De átmenni? No, azt csak kánikulában teheti. Még akkor sem, majd ha „fagy,“ mert tisztes leányzót „jégre vinni nem is illik, nem is tanácsos.

Vagy ha a mindszentkállainak szekere születkor Szt.-Békállán marad, azt az őszi, téli és tavaszi háromnegyed évben csak hat ökörrel vonhatja vissza haza — összetörve. Levén e két puskalövésnyi köz: feneketlen sár, vagy fagyott gereben. Csak azt viszi erre a nemezis, aki apját, anyját nem tisztelte; az is előbb aszszekurálja életét és testamentumot tesz.

Hogy miként látogatja meg egyik falu örege a tulsó falu végén lakó fiát s mint evez át a lelkipásztor a tullakó haldoklóhoz a végvigasztal, — ki törödnék ily „kicsiségekkel?“

A bács-csobánczaljai, tóti, diszeli átvágó ut régi botrányköve szegény szép vidékünknek. Peticionáltunk tatarozásáért sokat. Végre derék megyei főmérnökünk segélyével — most tán 8 éve — rezolváltatott rá $\frac{1}{2}$ Tóti $\frac{1}{4}$ Diszel napszám ereje (!) és az akkori utbiztos. Ő azután megkezdte kevés erő mellett nagyban. „Vagy, — vagy,“ gondolá. Pedig jobb ugy, hogy először öreg rosta, ha kikerül időből és pénzből, mert jobb valami, mint semmi, ez pedig így rosszabb a semminél. Mert felárkoltatván — szót értsünk, csak imitt-amott — az árok földjét közepére hanyatta, s ennek tetejébe hordatta a mázsányi köveket, (darabbal-darabbal) pedig épen megforditva kell vala! De hát mérges szemöldökei vannak s az utfelügyelőnek nem lehetett remélni, hogy elfogadja bebeszólását.

Az egyszeri szolgabíró — régiről beszélek — kétfülű ósdi csézája épen a falubíró háza előtti kátyuban rokkanván össze — (hiszen ha csak azé törnék össze!) legott lehuzatni akarta a bírót.

„De uram, hát miért nem *parancsolák*, hogy csináljuk meg,“ védekezék a bíró.

S igaza volt. A magyar embernek parancsolni kell, főleg azilyent.

De hát kérem, legyünk beszámítók. Ezek a mi közigazgatási hivatalaink olyanok, mint — uram bocsá — a vegyes kereskedés. Csak bár azt éjjenek rá megtenni és tovább parancsolni, mit az

alispán, úrvaszék, hányféle felsőbb formm parancsol. Ezt pedig muszáj megtenni.

A mi kérelem alulról bátorkodik oda jutni, az kismiska, mostoha gyermek. Jut, — ha marad neki.

Hanem sokra ráér az ember ha akarja.

Az utcsinálásra és ennek szúmonkérő, gyors megparancsolására azért is kellene ráérni, mert hát ezen szállítanánk az életet a malomból, az orvost s papot a haldoklóhoz, — nemcsak, hanem ez aton visszik be a — porziót is.

Egy forint kevés, mégis nagy pénz.

Az országos közgazdasági vagy iparegyesület — tekintettel az általános pénzforgalmi pangásra és a középrend elszegényedésére — felirt a nagyméltóságu pénzügyminiszteriumhoz: hogy már ha egyéb mértékeink ugyis mind az európai közös — tizedes mértékekhez lettek szabva: változtatná meg a minden értékeknek mértékét: a pénzt is úgy, hogy az ugynevezett pénzegység: az *1 forintos lenne kisebb*, vagy is azon pénznem, ami egy forintot képviselne: lenne kevesebb.

Németországban például járja a „*Mark*“ ami épen fele a mi 1 forintunknak — Franciaországban pedig járja a „*Frank*“ a mi két és félszer kevesebb az osztrák értékű forintnál. (Már t. i. nem számítva az ezüst ágiót.)

Mert így indokolja magát a felirat — a nagy numerustól megijed az ember — úgy, hogy ha p. o. egy középrendű család évi kiadása 4000 forint — nem adná ki mind, ha évi budgetje végén azt látná, hogy 10,000 frank! Pedig ez is amnyi mint az, de megijedne e nagy számtól — s redukálná kiadását kevesebbre s pár év múlva elég lenne 5000 frank, vagyis fele.

Van benne valami.

S ha csak valami is van benne: miért ne tennők meg, ha vagyoniállásunk javításával kecsegtet — s ha különben az *európai egyformaság* előnyeit is nyújtja.

Vegyük az esetet, mikor egy középrendű gazda vagy iparos, honoratior, vagy kereskedő, cselédnek vagy bárkinék, futólagos ajándékot vagy borraivalót adni van hivatva (ami pedig mai napság

már nagyon divatba' jött, egy ujévi jóreggelt-kivánás, vagy csak egy alázatos kézsókért is) nem igen mer az ember 1 forintnál kevesebbet adni — mert hát ez az osztrák értékű egy forint papírpénz az, ami már egykissé ildomosb pénzdarab — ami a koldusok krajczárjaitól — s a vándorlegények szekszerjeitől különbözik.

De volna egy 50 krajczárt érő márkánk vagy 40 krajczárt érő frankunk — (mint máskor a huszas) mint már tisztos fogalommal felruházott egy darab pénznemünk: ezt adnánk azon félig alamizsna, félig prezent-természetű naponkénti kiadásaink fedezésére — s mennyi megmaradna másra!

E forint-kisebbitésben van egy kis önámítás — egy kis önkénytes zár — egy is képzelet; de hasznos lenne — épen ott segítene, ahol bajunk legégetőbb: a „*Kassastand*“-nál.

Kormányunk sikeres kölcsön-convertálási reményei is — a békereményekkel párhuzamosan gyérülnek s tán füstbe is mennek? . .

* * *

Azóta a rente-convertálás már jobban megy. — Azóta kormányunk pár millió rézpénzszaporitást is tett, de frankunk vagy márkánk maig sincs.

A szomszéd háza is ég.

A „Zala“ 1877. évi 9-ik száma vezércikkében, élénken és részvétesen festi a hazai köznyomort, a rendkívüli pénzhiányt és forgalom-fennakadást. Szellőzteti kissé ennek okait is, — és rámutat kissé ennek következményeire is, t. i. az országos elszegényítésre, a szellemi és erkölcsi süllyedésre stb. S mindezek ellenében orvosságul, vagy csak mentő panacea-ul ajánlja persze: az egyéni *szorgalmat és takarékossgot*.

Csakhogy könnyebb a receptet írni, mint bevenni.

Még a *szorgalmat* csak könnyebb kifejtteni, mert hát ezt p. o. egymaga a családfő is — ha erősen felteszi magában, végrehajthatja. Ugyis minden jóra való ember — ministertől a korán kelő koldusig — él az idővel és legfőbb örömét a bevégzett munka felett érzi.

Hunem a *takarékossgot* nehezebb végrehajtani, — mert először is ez nagyon viszonyos fogalom. Ugyanis ami egyiknek pazarlás — nem az a másik — vagyonos embernek. — Másodszor nehézség benne, hogy a képzelt szükségét, valódi szükségé teszi a képzelet. Harmadszor igen sok ember véli magában, hogy: ő is megérdemli, hogy ezzel vagy azzal megpresentelje magát, — megérdemli teste-lelke ezt vagy ama kényelmet, ruhát, csecsebecsét, szellemisége ezt a könyvet, hírlapot, s egyéb lelki vagy aesthetikai élményt. — S az önbecsérzet is diktálja azt, — mit pedig megsérteni káros is. És a takarékossg családos embernél nem is egymagától függ. Nem is tudja az ember, *hol kezdje*, min kezdje a nélkülözést? Mit hagyjon el megszokott testi-lelki élvezéből? — Aztán a takarékossg hamar túlzásba is megy, — és a fősvény

lám sokszor éppen azért kétszer költ . . . S végtére is: „*élni az élet főcélja*“ — s így, ha mindent vagy nagyon sokat megvonunk magunktól: önmagunkat kinzó aszcták leszünk, — és leperreg életünk anélkül, hogy éltünk volna.

Iés mégis kell gyakorolnunk a szigoru takarékossgot, — mely baj ugyan, de más orvosság nincs.

Szomorú dilemma!

Hanem hát máshol is így van.

A szomszédék háza is ég . . . Ami nem nagy vigasztalás, de mégis az.

Ki hitte volna a munkás és takarékos porosz népről (melyről Jókaink azt írja, hogy fekete kenyere melletti takarékossgával veszi meg Európát) hogy ott is ég a ház?! Hogy ott is köznyomor és pénzhiány dúl?

Egy berlini szaklap ugyanis Németország közgazdasági viszonyairól így ír: „Alig mult tiz éve, hogy a Manchester-iránynak oda vetették a kantárt, s a vad paripa most az állam szekeével a mélységbe bukott. A gazdasági és erkölcsi tönk minden ponton kiitt. Az ipar romhalmaz; a kereskedelem koldusbotra jutott. A munkás foglalkozás nélkül van, csavargó, a kétségbeesés és pálinka áldozata s gáztettek kényszerül. A nők tömegesen esnek áldozatul a prostitúciónak, inség miatt. A mesterember socialdemokrata-gyűlésekre jár. A kormány közgazdaságilag nincs egy nézetten, a parlament még ziláltabb: impotens doktrinák által megbénított.

A nagy sajtó a magas politika üres léggömbjéül szolgál, a kis sajtó tehetetlen. Az államsegély hitelvesztett, az önsegély elégtelen, hiányosan szervezett, részben elvérzik — ez a mérlege a nemzetgazdasági bölcseségül hirdetett „*laissez faire* rendszer“-nek.

E sötét helyzetből egyedüli mentőeszköz — írja a „*Kölnische Zeitung*“ — csupán a takarékossg és szorgalom. Köszönjük szépen a jó tanácsot. Magunk is tudtuk. Tanácsolni és parancsolni könnyű: csak legyen aki megfogadja.

Hanem mikor ily általános világszertei pénzhiány és elharpódzott köznyomorról olvas az ember, — mégis gondolkozóba esik, hogy vajjon: elégséges tanács és orvosság-e itt, ha az egyes egyén tőrközik neki a szakadatlan munkának, mint egy robotos,

mint egy örök mozdony — és az aszcetái nélkülözésnek, mint egy szörzsinóros karthausi barát? . . .

Hogy hát azért van-e földünknek annyi kincse — növény, ásvány és állatország? — Azért bővelkedik e kerek sárgömbünk tejjel-mézzel: hogy a föld ura, az ember mégis éhezzen? . . . azért, hogy kétszer is meggondolnia kelljen, míg egy „jó falatot“ szájába tegyen? Vagy egy meleg ruhát testére vegyen? . . .

S ha még csak kevesen volnának, kik nem találják el a bölcsék által ajánlt „középutat“? . . . De mikor lám faji, nemi, nemzeti különbség nélkül — még a híresen nevelt, híresen iskolázott Poroszthonból is ily nagymérvű köznyomort irt egyik saját nagy hirlapja!

Mikor lám éppen az angol nép jelszava, hogy „az idő pénz“ és mégis London utcáin van a legtöbb koldus.

Nápoly ege legszebb — legeslegüdőbb — kevés ruhát, kevés élelmet kíván. Az utparti bokrok is füge, datolya terem: mégis lám ezrenként fetrengnek ott a koldus lazzaronik! . . .

Méltán gondolkodóba kell esnünk, hogy hát csupán az egyes polgárokban van-e csak e terjedő köznyomornak oka-foka? . . . Az egyes polgárnak kell-e csak e szakadatlan terhet-lelket ölt munkát és erős lelket feltételező nélkülözést, mint keserű orvosságot beszedegetni? . . . S elég lesz-e mindez mégis aztán a köznyomor ragálya ellen? . . .

Vagy nem-e inkább máshol — a magasabb régiókban — a társadalom, a kormányzat gépezeteiben — ezek mozgatóiban — s ezeknek egymásrai viszonylataiban is lehetne tán a baj alapokait keresni — s a gyógyítást ott fenn kezdeni és próbálni lehetne s kellene tán?

Videant Consules! . . .

11.

POLITIKA.

Egy berekedt toaszt. — Élek-halok. — Panem et circenses. — Nagyhatalmasság. — A sujtó kinövése. — A magyar bank, vagy: Nappján szakítsd a virágot. — Jogéletünk. — Uzsora. — Örökös átmenet. — Civilisató. — Uzsorabiüntetés. — A magyar középosztály. — A „Gentry“ becsusztatója. — A pesti egyetem, vagy: Előre vagy hátra megyünk-e? — Nagy idők. nagy emberek. — Békevágy. — Középut. — Arany-kor. — Örök béke. — Egy grófi program, falusi nyelven. — Zsidó-kérdés. — Horvát-kérdés. (Dióhéjban). — Boszniai-kérdés. (Madártávlatból). — A polgári-ügy nem mindjárt politika. — A restrnetió még nem reactió. — Difficile est satyram non scribere. — Levél — egy. a kormányhoz közel álló pesti barátomhoz. — Si vis pacem, para bellum. — Nebántsvirágok. — Képviselői fizetés. — Kereszténység és szabadelvűség, vagy: Apponyié-e a jövő? — Viribus unitis.

Egy berekedt toaszt

(az 1875. márczius 10-ki balpárti banketten.)

Uraim! . . . Az a folyam nem tesz káros kiöntéseket, amely regulázva van, — melynek biztos — békés *levezető medre* van.

Ily jogosult nagy folyam a *szabadság-vágy*.

Ennek biztos levezető medre a *balpárt!*

A „jobbpart“ azért nem biztos medre neki, mert *szűk*, és mindig szűkebbre szorittatik általa.

Összébszorítani akarja a *választási jogot* is, melylyel eddig is éltünk és megéltünk.

Tehát jogérzetünket ellenhatásra, *kiömlésre* készíti. A balpárt pedig a medernek terjedelmét *védi*.

* * *

A szesz, ha szűk palaczkba szorittatik: az oldalon ömlik ki. A *szabadság* — e nemes szesz — ha elfojtatik: szinte gátot tör — ott üt ki, ahol nem kellene — és kárt tesz magában is — másban is!

Tehát a balpárt *szükséges utmutató*.

Hasznos *ár-levezető kanális*.

* * *

A villanyosság, ha — telítve van vele a légkör: villámot szór és rombol; de ha levezető sodronya van, kár nélkül lefut.

A balpárt hát *szükséges villámhárító*.

* * *

Uraim! . . . Minden kornak van szelleme és korszerű themája! — Azelőtt volt a „Hit.“ Ez is kiküzdte jogait, — pedig ez vajmi elvont — abstrakt *belsőség csak*. A mai kor themája, uraim: az *egyéni szabadság*. Ez még erősebb, mert realisabb, mert naponkint „*egy tálból eszik velünk*.“ Tehát méginkább kiküzdendi magát.

* * *

Nekünk még nincs „*Munkáskérdésünk*.“ De lehet. A *munka és tőke* farkasszemét néznek. Ezeknek egymáshozí viszonya, mint óriási ujeszme öleli át a földtekét. Sajátkép nem is új — csak újított eszme — már Rómában dörgé a nép, hogy: „Panem et circenses!“ . . . Ezeknek kibékíthetése a „*kérdések kérdése*.“ A mai kor ezzel „*viselős*.“ Óriási méh magzatja: a *munkáskérdés*! . . .

Siessünk! . . . készítsünk számára *bölcsöt*, mire megszületik, nehogy *azt* nem találva — megrázkódtassa a szülői házat.

A jobboldal szűkre szabja e *bölcsöt* is. Nem ismeri, vagy kicsinyli e nagy embriót.

Azért kell melléje a *balpárt*, mint *gondos dajka*.

* * *

A jobboldal — *rossz szakács*! . . . Mindent *közös táliba* talál, mely mellett éhen marad egyik is, másik is. (Példa rá a mai — *közéből*. . . Jut is, nem is. Pedig étel csak volna, de hibás a *kiszolgálás*.)

Külön szakács — *külön kiszolgálás* kéne — legalább a nagyobb asztalok számára.

Igy is étkezhetnénk ám szépen „*egy fűdél alatt*!“

Látják tehát, hogy a *balpárt* — azért is, mert *külön tálalást* sürget: *belsőnkre* is szükséges.

Már pedig uraim: aminek *belső szükségessége* van, az észszerű is. — Ami észszerű és korszerű is: az összeférhetne a *jobbpárt* jobb részének — úgy a társországoknak — sőt fejedelmünknek jól felfogott érdekével is.

Igy felfogva, mi javukat akarjuk ezeknek is. Sőt csakis mi akarjuk *jobbvoltukat* — emelkedett világnézlettel — önzetlenül.

Ergo: a *balpárt* *loyalis* is — *dynasztikus* is.

Aki ily öntudatra tesz szert: az keble istenével nyugodtan lehet balpárti — mert pártjának szükségességét látja.

S minnek szükségessége van: *jövője is van!*

Éljen hát a balpárt jövője.

Éljen — mint a valódi alkotmányosság nevelő *dajkája*, — mint a közszabadság delejességének *villámhárítója*, mint a szellemi áramlatnak békés levezető medre, — mint *nyílt csatorna* a világszabadság nagy tengeréhez!

Éljen minden egyes jóakaratu *evező*.

Éljenek az önzetlen kormányosok! *)

*) Megjelent a „Hon” hírlapban.

Élek-halok.

Van egy *virág* e néven. — Alig írják így a növénytanban, de így nevezik a közéletben. Mondják, hogy szép piros és jószagu. — Szerelmes leánykák virágja, kik meghalást emlegetnek, épen mert élni hivatvák.

Mi magyarok is bátran, azaz hogy találóan kitűzhetjük kokárdául e virágot — akár egyénileg, akár mint nemzet. A mi jelentünk is ilyen „*élek halok!*“ Nem mintha ez is oly szép — rózsaszínű és jószagu volna (kivéve ha valaki a löporszagot szereti) hanem mert épen jelentünkre nehézkedik ólomsúlyával e „*lenni vagy nem lenni*“ -kérdés válságos bizonytalansága — ugy anyagi, mint állami megélhetés tekintetében.

Rég ijesztgeték már országunkat a roszakarók s rég féltik a jóakarók attól a lángtól, mely százados izzó hamvából most csakugyan komolyan kitörhet: a „*keleti kérdés!*“

A szláv faj nyers és számos voltában bizva, azt hiszi, hogy valamint hajdan a tulmiveltség ferdeségein elkorcsosult római népre a világszemlellem szükségyszerűleg küldé Európa északi erdeiből a vad „*Bärenhäuter*“ *) (medvebőrös) de éptestű és erkölcsű teuton germánokat, kik amazokat büneik mocsárába fulasztva, elsöpörték, világhatalmu dicsőségükkel egyetemben, — és felváltották őket mint avult pénzt, vagy mint korhadt fát a friss oltás — mely akkor csak azért is kellett, mert az akkor terjedő keresztyénség

*) Gyermekkoromban még gyakran hallám e szót „*te rosz per na ha jder.*“ Jó öreganyám nekem is mondogatá, mikor csinyt tottem. Már kiment a divatból, nem a csiny csak ez ősz szó.

felvételére ezek puritán erkölce képesebb volt, mint a sybarita kéjkebe elmerült — szoboristen csoportokkal diszelgő — sőt isteneiket lent maguk közt jártató rómaiak — úgy most ők hiszik, hogy északról hasonló missióval vannak küldve, utalva, hogy a civilizáció ölén megromlott (?) Nyugat-Európába új életet, új beolást hozzanak.

Csakhogy önmagának bárki is elfogult bírója — hamar tulbecsüli önértékét s öneréjét, kivált akit ily *hagyományos* nemzeti gög s viláгурalmi vágy kápráztat. — S talán nincs is most még oly historiai szükségesség? — Talán otthon nála sincs oly erkölcsi puritanismus? Ott hol a *nihilismus* burjánzik. . . Korunk álistenét a *Mammont*, a materialismust, mit a nyugati civilizációnak szemére vetnek: csak úgy bálványozzák ők is, ha jobban nem? — Tán Nyugat-Európa sem oly cadaver — hulla — sem oly Sodoma, Gomora még, melyet ő az új kiadású szibériai „*ólom fedelével*“ agyon nyomni képes volna? Hanem hát a próbakoczká elvetve van. Az északi lavina megindult, — s mi magyarok éppen utjában vagyunk, — s mellettünk, sőt közöttünk az ő szláv rokonai ágaskodnak (tisztelet a javának,) de a panslavismus és Délszláviáért ábrándozók nyíltan is, alattomban is kezét nyújtogatnak az északi rokonnak. Mint Messiást várják. Mentő kezét óhajtják, pedig kancsuka van benne és zsarnokság. Példa erre a saját rokonfajtája, lengyelek eltiprása. Holott itt velünk sz. István kormánya alatt régóta oly jogokat élveznek, minőt a vélt szabadítóik otthon csak hírből ismernek.

De hát korunk álprófétái — élére állíták — a faji — *nemzetiségi kérdést*. — Elég ez arra, hogy — mindannyi szláv — irtóháborút izenjen nekünk, — elég arra most a *más nyelvűség* — fajgyűlöletet, — egy új Dárcziának és új Délszláviának reménye, panorámája.

Izzik, forr körülöttünk minden — a régi testvérnepek délibábos aspirációitól. A matica — omladina, zvonika — irredenta, és a többi titkos szláv társulatok alattomban — a képzelt szabadítók pedig nyíltan működnek, özönlének határaink felé, fojtogatják már a hasonsorsú törököt: hogy atánna mi fölöttünk énekelhessék el a muszka himnuszt és a Te deum-ot. Figyelő hadtestet küldenek Bessarábiába erdélyi határaink felé — lesve, hogy mertünk-e mozdulni életünkért, jövőnkért, drága hazánkért; mit vérrel szereztek, bölcseséggel fenntartottak s hitbizományként ránk bízta ősaink!

Zászlónkra illik hát az „*élek-halok*“-kokárda! Nem könnyelműségből jutottunk e helyzetbe, de a szomszédság és földrajzi fekvésünk okából, — annál nyugodtabban nézhetünk szemébe.

Az önvédelmi zászló még nincs kibontva, de ha kibontva lesz: alatta találja egy lábíg a magyart, mely gyáván még nem bukott meg soha.

„*Lenni, vagy nem lenni?*“ áll előttünk. Sok és nagy ellenerő van szemközt velünk. Sokan kétkednek és desperálnak fenmaradásunk felett, — felejtjük, hogy:

„Sok századoknak bőszi viharja közt —
Visszavonás — s mi minden ilt eddig — s mégis
Él magyar, áll Buda még!“

Mondják, hogy ez csodá! — Még a költő is azt írja: „Isten csudája, hogy még áll hazánk!“ És a csudák kora lejárt... Lehet. Hanem a helyett tagadhatlan, hogy a váratlan-véletlenségek korát éljük. Vagy csak emberi szemünk látják véletlenné azt, ami a végzetnek vagy világszellemnek logikai szükségessége. — Állami létünk szükségességét elismerte a világ, az élet és egyezer éves történelem. Kell jönni tehát egy fordulatnak, mely, nevezzük bár véletlenné vagy csodának: megkönnyítendő önvédelmünket, — de e hit csak „*konfekt*“ legyen és ne resteljünk beleharapni — ha kell — a küzdelem véres kenyérébe is — oh mert:

„Lemondani — lemondani?
Itt nem szabad lemondani!“

Nemcsak nemzetiségünk és állami létünk függ most az „*élek-halok*“ sarkponton, hanem a minden másnak alapját és előfeltételét képező anyagi és pénzügyi állapotunk is a megélhetés vagy tönkremenés válságos kérdése körül lebeg!

Sokan már kétségbe esnek. Mondják, hogy mint állam benne vagyunk a *nemzeti tönk* feneketlen örvényében — legalább is rohamos lejtőjén. — Mint egyesek pedig sorban pusztulunk, — előbb a könnyelműbbek, utóbb a szorgalmashak, végül a számitóbbak is — ha így tart — menthetlenül potyogunk a megmenekülhetetlennek, az anyagi bukásnak dicstelen koporsójába!

Előre látjuk ezt — és nem bírunk előle menekülni — mint a zsibbadt, megbüvöltek a krokodil toroka elől!

És miért van ez most: épen a rég sovárgott alkotmány parlamenti korszakában? — A sok bajnak, sok oka van! Ezeket tüzetesen apróratárgyalni itt lehetetlen; — de öregből rámutatni kötelesség.

Hazánk három nagy Mózese három külön uton vélték boldogíthatni e nemzetet: Kossuth a politikai — Deák a jogi — és Széchenyi a közgazdászati vívmányok útján. Ez utóbbinak alapelve volt, hogy legelső az anyagi biztos megélhetés és vagyoni gyarapodás, — mondván, hogy még egyetlen egy szegény vagy elszegényített nemzet sem bírta sem megszerezni, sem megőrizni jogait és függetlenségét; ellenben minden gazdag nép megtartani bírta azt, — sőt megszerezni is, bár ha oly kicsi volt is mint a velencei köztársaság, míg utóbb gazdasága megrontván erkölceit: ezzel hanyatlott vagyonszáma, ennek csökkenésével pedig hanyatlott a műveltség — a szellemi erő és minden!

Az erkölcsös nép eo ipso szorgalmas. A szorgalom ad vagyont. A vagyon ad jólétet, szellemi erőt — műveltséggel. A műveltség szül új igényeket és ezekre új kiadásokat. Ezek megtámadják az erkölcsöket — mert kielégíteni vágyunk őket az erkölcs rovására is — s megtámadva van az alap — kezdődik ismét a hanyatlás: ott vagyunk a *circulus vitiosusban*: fel és alá — fel és alá!

S az a nagy baj még, hogy mint mindenütt, úgy itt is a dolgok kölcsönhatásban vannak egymással. Az okban van az okozat, s viszont az okozatban ok van, az előzetes baj nagyobbodására. Például: az erkölcs teremti a vagyont, a vagyon őrzi az erkölcsöt (mert paupertas magna meretrix — vagy Széchenyiként: könnyű a gazdagnak becsületlennek lenni). És viszont: a vagyon hiánya apasztja az erkölcsösséget.

De a tagadhatatlan alap a *közerkölcsösség*, ennek tetőpontján kulminál minden. Ez alaptóli eltérés már lejtő — alának!

És hogy állunk hát erkölcs dolgában?

Hazai közelszegényedésünk folytán látjuk — fájdalom — a közerkölcsösség hanyatlását is, mint következményt.

Az a régi — méltán híres magyar nyílt becsületesség — az a régi jó táblabírói jellem — nem mondom épen hogy kiveszöben, de gyérülöben van. Itt-ott ki is nevetik már mint ósdi együgyűséget, (beata simplicitást) helyette önzés, nepotismus, a bármi ároni brillirozás emeltetik divattá — s korszerű *csészlyességnek* neveztetik nyíltan, minden pudicitiaszemérem nélkül. — Hirdetjük a népnevelés szükségességét, de pénzen vesszük meg a nép volksát. A

közművelődésre, iskolákra jut ha kerül, mert a katonatartási Moloch elnyeli a többi pénzt!

Ott vagyunk hát észrevétlenül a politikánál, — mert ez egy tálból eszik velünk naponkint. De nem *csupán* politizálunk, ha midőn hadi budgetről: a jelen fegyveresbéke átkairól írunk — és a muszka gög visszaverését óhajtjuk: mert ezt visszahttköltetve *lefegyverezhetné* magát. Európa — s katonai kiadásait fordíthatná erkölcsi — közvagytonodási czélokra — jólétre!

Dualis államiságunk okszerű bár, de drágán fizetjük! A vám és bankügyben is oda engedték a minket illető fulat zsirosabb részét — persze: a főbb dologért: a keleti háboru alkalmávali együttérzés — együtt működhetés reményéért.

Eltéktve ezektől — nézzük uj parlamentáris életünk — phazisait!

Keleti nép vagyunk. Vérmes reményü optimisták. Hiuk is! .. Egyszerre nagy állam, kultur-állam akartunk lenni. Sok vasut kevés pénzzel — külföldi tőkékkel és ezeknek nagy kamat garantiájával, sugárut pénz nélkül. országház — technologiai muzeum stb. ismét pénz nélkül -- vámházi nagy palota, arányos kereskedés nélkül. Drága törvénykezés: gyors eljárás nélkül; mely idegen törvények utánzása és nem népünk jelleméből, szokásaiból, jogtörténelméből fejlődő *szoltozás*, mely drága is, kuszált is. hosszú is, mégis biányos. Sokban, mint a közjegyzői intézményben (kisebb helyeken) felesleges is!

Betetözte mind a sok szegényítési processust az uzsoratorvény eltörlése, mert ez épen koldussá, proletárrá tevő — épen a nemzet zömét tevő kishirtokos és ipares középosztályt! — A szabadkamat károságát, nem nekünk valóságát, észjogi jogtalan-ságát — nemcsak, de elméleti tévedésüket is (mert ismétlem: nem igaz, hogy a pénz csak oly tárgy volna mint más, mert az összes tárgyakat képviselő, közvetítő tárgy is) multkor már igyekeztem kimutatni. Azóta igazolta maga az ezt megváltoztató törvényho-zás. Még jobban — fájdalom — maga az élet. Mert fejlett közgazdászlat — erős ipar — és kereskedés nélkül — bank és elég hitelintézet nélkül ez uzsora eltörlés *vakmerő idealismus* volt, mely megboszulta magát, — kár, hogy nem *azokon*, akik eltörlték, de a becsületes középrenden, — ugy, hogy az uj félig-meddig tilalom, mint segély, tán már későn is jön?!

Védelmi és jogi intézményeink és ezeknek költségei tehát — czélelés nélkül szegényitenek!

Pedig adóznunk most dupla kötelesség, dupla hazafiság, csak-hogy földadónk (aránylag) legmagasb egész Európában. Iparadónk nagysága megöli kezdetleges gyáriparunkat, főleg a szesz-, szén-, cukor és lisztgyárainkat.

Épen kezdett mulni a kézipar iránti magyar büszke ellenszenv⁸ vagy úlszemérem. Már-már vállalkoztak volna reá ifjaink. De kezdődő kedvtüket szegte iparunk hanyatlása, — mondják, hogy azért nem pártolhatjuk a bel-iparost: mert selejtesen dolgozik? — De hátha jobban dolgoznék, ha pártolnók? — És hátha épen azért nem dolgozhatik jobban, mert mi nem pártoljuk őt jobban — mert elítéleltünk és előszeretetünk van a külföldi iránt (a pápa jubileáris csattja is Bécsben készült és sok más, ami itthon készülhetett volna).

A budapesti operaház — no ez persze nem készülhetett külföldön — (csak: külföldiek által!)

Amugy is korlátolt kereskedelmünkre nincsenek kedvező állami szerződéseink. Nyomja ezt a vámegegyezés is és sok más.

Gazdászati téren — bár 48 óta e tέρre fordult sok anyagi és szellemi erő — sokat erőlködtünk és haladtunk is — egész a *rabló-gazdálkodásig*. És a buzgóságot, az okszerű tanulást e kiaknázhatlan praktikus tudományban tagadni nem lehet. — De nagyon gyakoriak most az elemi csapások is — és ha közben jó termés van is: *úr nincs!* — Kiviteli piacaink inkább fogynak — a gazdán kívül eső okok miatt p. u. vasutaink drága vitelbére, hiányos consulatusság — fuxin — és szüzföldü új világrészek gazdasági versenye. Az időjárás is rendkívül szeszélyes. Fagytól remegünk nyár derekán is. Volt ez máskor is, de ily sűrűn alig. Mintha csak most nehezült volna meg az idők járása felettünk? . . . Szaporodnak is a lopások, rablások, betörések, gyilkosságok, sokszor éhszükségből. — És a gazda még mindig bizik Tompaként:

„Olyan rögös kemény a föld,
De ő mégis csak szántogat,
Remólvén dús kalászkokat.“

Mert közel érzi a Teremtőt: minden fűszálban — s a harmatban, mely azon ragyog.

Évi adónk nagyobb, mint a mennyi pénzünk létezik! . . . Tehát csak úgy bírjuk ezt leróni, hogy *rátünként* — egy, már az adóhivatalból visszakerült pénzünkkel ujra adót fizetünk.

Végre is — évenként sok-sok millióval többet kiadunk külföldre, mint amennyi államunkba bejön! . . .

Mindezekhez már nem is nagy tudomány kell, látni, hogy az *államtönk* felé sietünk, — hogy anyagi téren is az „*élek-halok*“ ponton vívódunk.

Látszik is, e még soha nem látott pénztelenség! — Nevetséges lenne, ha oly szomorú nem volna. Szószegően hazudik az adós az ő adósa miatt. — Nem sokára „*cseréközzvetítésre*“ jutunk! . . . Adóba ökröt — csizmáért bort adunk. (No ez még hagyján, mert csizma csak kell, aki lábán akar járni.)

De mikor jobbra luxus-czikkekért a múlt 5 év alatt 1000 milliót, tehát egy milliárdot adtunk ki külföldre! — No ez aztán már nem hagyján.

Egy vidéki lapunk meleg szavakkal fordul honleányainkhoz a „*megmentők*“ című felhívásában, — kérve, esdve őket, hogy segítsenek a nagy bajunkon — ők, kiknek hatalma alatt nem nyugszik le a nap, — kiknek egy szempillantásától a romokon is újra lüktet az élet, ők segíljenek — nem is active, csak passive egy kis önmegtadással, csak egy kis időre is — takarékossgal párosult munkával. — *védegyletek* felállításával.

Sokban nem rajtunk áll segíteni, de a luxus elhagyásában főleg hölgyeinktől függ a segítség.

S ha egyszer ezek felismerik — felérik itt az „*élek-halok*“ és a „*lenni nem lenni*“ pontig lett jutásunkat: nemcsak passive, de active is segítenek életben maradni. — Ezt nem feltételezni nem lehet, nem szabad a magyar nőkről, kik a haza és nemzeti-ség megmentésénél sokszor, tán mindig ott voltak — tevélegesen is.

Ragadják meg a védegylet-, nőképző-egylet-, erdélyi cultur-egylet stb. által kitűzött zászlókat:

Még tán nem késő? . . . Hiszen sokszor kifosztva lett már e nemzet — mongol, tatár, tűz, víz, aszály, fagy és . . . egyebek által: és lám mindannyiszor újraéledtünk.

Még nem huzzuk a „*Kun László szekerét*“, de ha így tart, nem messze vagyunk tőle.

„Panem et circenses“ és az adóexecutio.

Az éhező római nép hajdan ostrom alá vette a capitoliumot — s *kenyeret és mulatságot*“ követelt magának a városhatóságtól! Tápot a test és lélek számára is!

Ugyan minő joggal? kérdi az olvasó — aki a történelem e pontján elmélkedik. Mert ösztönszerűleg érzi a nép azon természeti jogot, hogy midőn a szabadságra született ember — kilépve nomád szabadságából — társaságba és államba lépett — s egyéni jogai „egy részét áldozatul adá a társadalmi össz létnek — s midőn megengedé, hogy az állam rendelkezék szabadsága, vagyona, pénze sőt élete fölött: — ugyanakkor, ezáltal, jogot szerzett arra, hogy viszont ő is, mint állampolgár, *követelhesse az államtól* szabadságának, vagyonának és életének biztosítását.

Ez az *államképződés* eszméje — s indokolt megfejtése.

E hallgatag — de élő szerződés mutatja, hogy e kapocs az egyes ember és állam között, nem a véletlennek játéka, de természeti szükségesség és egymásra szorulás!

Ez pedig azt mutatja: hogy valamint szüksége van az egyesnek államra, ép úgy szüksége van ennek az egyesekre. Sajátkép ezek összegéből áll elő amaz. Több különbözőféle egyéniségek egy közös társadalmi célra (*a jólétre*) egyesülése — az állam.

Tehát a mindanyioknak jóléte az állam célja és alapja.

Tehát egyfélérangú egyénekből p. u. mind gazdagokból, vagy mind szegényekből — merőben tudósokból vagy tisztán napszámosokból — egyedül papokból vagy katonákból és hivatalnokokból sat. nem létezhetnék álladalom.

Épen mint az *óragépezet*, nem létezhetnék — nem mozogna jól, egyedül nagy- avagy egyedül kis kerekek összeállításával. Kell hozzá kiskerék, nagykerék, kell hozzá mozgató, hajrugó, tartóztató, akadályfogás stb., hogy rendesen járjon.

Ebből meg aztán az következik, hogy a kiskerék is, a maga helyén, ép oly szükséges, mint a nagykerék.

A gazdag csak úgy lehetett gazdaggá és maradhat gazdag az államban, ha hogy az államban létezik szegény is, aki amannak gazdagságát összehordja, phisikailag előteremti, aki szolgáltat munkát — kapván érte bért!

Tehát az állam szegényei méltó joggal kívánhatják az államtól és a társadalomtól, hogy hagyja őket is élni — sőt segítse őket megélni.

A létérti küzdelem mindig nehéz! — Az embernek nehezebb, mint az állatnak. S vannak korszakok — csapásos évek: mikor éppenséggel nehéz.

És jól mondja a „Zala“ egyik vezérczikke, hogy nincs szárandóbb látomány, mint midőn az ember — fentjáró — Istenképére teremtett — boldogságra született lény van nyomorban és éhenhalási küzdelemben.

A mezei madarokról — az erdők vadjairól gondoskodik a ti mennyei atyátok. A természet ad nekik mezt a tél viharja ellen — utalta őket egymást felfalni, dermedt álomba teszi őket, hogy a sziklák s barlangok hasadékaiban evés nélkül kitelelnek. De hát az ember télen ruha, élelem és foglalkozás nélkül?! . . .

Ez iszonytos!

Ily eszmék szállhatták meg a bécsi tözsde-lap pesti levelezőjét a múlt héten, mikor azt írta ama bécsi lapnak, hogy:

„Pár nappal ezelőtt megnéztem Pesten egy középületet, mely zsufolva volt oda szállított adóvégrehajtási tárgyakkal. Egy valódi butorraktár ez, melyben a kopott szalmaszék mellett a selyem karszék együtt jelzi az idők és adózók nyomorát. — Tudjuk, (írja a levelező) hogy van sok adóköteles, kik nem fizetnek előbb, csak kényszerutján, de azt is tudjuk, hogy a legtöbb esetben nem képesek fizetni.“

Az a kérdés, hogy vajjon nem köteles-e az állam bizonyos körülmények közt tekintettel lenni szegény polgáira? Hiszen ugyanis jelentéktelen csekély az, amit ezektől az adóexecutio bevesz! Az állam nem oly szegény, hogy kénytelen legyen az utolsó ötven forintot is az adózóktól kipréselni.

Mert különben nem volna megbocsátható az, hogy midőn a szegény polgár utolsó falata és utolsó téli takarója exequáltatik alóla: ugyanakkor öt millió forinton építtetik egy operaház — sugárut és több más élvezeti tárgy. Hiszen akkor az állam a Pharaókat utánozná, kik hogy pyramisaiikat felépítsék, alattvalóik százezrei életét áldozzák reá.

Londonban van egy jótékony-egyesület — mely — midőn a szegényebb osztály butorai exequáltatnak — közbenjár: hogy mi okozhatja e nem fizetők szerencsétlenségét? és a hol a valódi nyomort találja okul: ott segíyez.

Itt ily egyesület nem létében a városi hatóság intézkedéseit indítványozza a levelező, hogy hasonló eseteknél deríttessék ki: vajjon rosszakarat, vagy ártatlan elszegényedés oka-e az adóhátraléknak?“

Eddig a bécsi levél.

Vajha hazai lapjaink is átvennék e levelet.

Ugy tudjuk, hogy hazai közigazgatásunk is utasítá végrehajtási közegeit, hogy ahol igaz inséget látnak: ott ne vegyék el a betevő falatot — s az egyetlen púrnát a szegény alól s a kisbirtokosoknál a valódi pénztelenség mellett inkább kebleztesség a hátralékot e válságos időben.

Bizony ez nemcsak szükséges, de méltán várhatott rendelet is, mert ha *kormányunk* ismert jóakarata mellett *sem képes* e szomorú pénzvizonyokon hamarjában segíteni — terményeinknek külpiaozokat s önző szomszédaink miatt bankot stb. teremteni, legalább időt engedjenek a nemzet zömét tevő középosztálynak, melyet mai napság ugyanis az — úgy is huz.

Mert: „*Summum jus: summa injuria.*“ Végre is e közép- s alsó osztályoktól várható adó, ha mind befoly, sem elég arra, hogy államháztartásunkat egyszerre helyre irtsse — és vannak oly állami luxuskiadásaink, melyek inkább maradhatnak. És lehetnének oly bevételeink — például — a *progressiv-aló*, melyek inkább realisálhatók, — mint az adóvégrehajtás merev keresztülvitele.

IV. Henrik szigorú monarcha volt — mégis azt mondá: hogy úgy akarja népét boldoggá látni, hogy a legszegényebb néposztály fazekában is legalább egyszer hetenkint — tyukhus föllessen!

Nem szaporítani — de fogyasztani kell a proletariátust! A szigorú adóvégrehajtás pedig — ily csapásos, uzsorás, hiteltelen időben csak szaporítaná és megteremtené amugy is sok bajainkhoz azt, minek hála Isten, hijjával voltunk: a munkáskérdést — sansculottismust — Internationalét — nihilismust — és ezek messze kiható következményeit.

Nagyhatalmasság.

A sajtót értem — főleg a napi sajtót — a hírlapirodalmat. Mert ezt méltán mondhatjuk 6-ik, sőt tán nemzetközi nagyhatalmasságúnak.

A leghatalmasb — egyének — egyletek — pártok és kormányok szükségesnek tartják nézeteiket — céljaikat előre, vagy tetteiket utólagosan — egy vagy több mellettük szóló hírlapokkal támogattatni.

Persze, mert a hírlap talaja a közvélemény — ez pedig nagyhatalom.

III-ik Napoleon — pedig absolut uralkodó volt — mégis ha valami újat akart tenni: megeresztette előbb az eszmét a hírlapok terén — ~~lesve, hogy~~ mit szólnak hozzá a többi bel- és külföldi lapok — s a közvélemény.

Teszik ezt mások is — még is.

Régi vitás kérdés: a hírlapoknak és a közvéleménynek egymáshoz viszonya — hogy melyik teremti a másikat? és hogy melyik okosabb: ha felülről vagy alulról ered a közvélemény?

Szerintem itt is — mint sok másutt: „középen van az igazság,” vagyis mindegyik határozza, befolyásolja a másikat.

Például: van egy országban egy erős politikai vagy nemzeti párt: ez bizonyosan teremt és tart magának egy vagy több — eszméit terjesztő, sőt indokló hírlapot, például az angol nemzet zömének lapja a Times — mely arról híres, hogy független és hű tolmácsa az angol közvéleménynek, — s híres arról, hogy néze-

teiben gyorsan változó. Persze — éppen mint a hullámzó közvélemény. De praktikus is abban, hogy mindig ő legtöbbször a többségnek tükrö (már hogy ő teremti-e ezen többséget, vagy ő a többségnek pressiója szerint ír: nagy kérdés, de úgy látszik néha ő is teremti a többséget) s így a kormányt is csak azért és csak addig támogatja, míg ez a *valódi többség* kifolyása, aztán nem.

És viszont egy egyes hirlap is teremt nézeteinek publikumot, mert az olvasó, amely eszmét naponként védeni, indokolni lát és olvas, azon eszmét észrevétlenül is vérébe szívja — még az elfogulatlan felvilágosult ember is.

E kölcsönhatás oly világos, hogy ha egy művelt emberrel főleg közügyekről beszélünk: azonnal megtudjuk, hogy minő hirlapot járát és olvas. S viszont a házához járató lapról megtudjuk, hogy minő párthoz szít.

Karr Alfonz francziáról mondják, hogy azon naiv tréfát csinálta magának, hogy egy — különben tiszta gondolkozású tanár ismerősének járatott félévig egy demokrata lapot, — s embere majd nem vörös republikánussá lett, a másik félévben aztán egy bonapártista lapot járatván neki: embere oly erős bonapártista lett, mint a szeg stb. pedig tiszta elméjű ember volt.

De hát a mindennapi tápláléknak nagy a befolyása!

A hasznos tanulság ebből az, hogy a kissé — kevésbé való egyoldalúságtól csak úgy óvhatjuk meg magunkat, ha hogy *többirányú lapot olvasunk*.

Ennek jó következménye aztán: hogy nem leszünk elfogultak és türelmetlenek, — hogy látjuk: mikép a másik irány is — szépen indokolható, — belátjuk azon régi közmondás igazságát: „ahány fej — annyi eszme,“ „hogy nem egy út visz Rómába“ — hogy senki se csalhatatlan, -- hogy *audietur et altera pars*, — hogy minden kartonnak van színe s visszája, — hogy minden tájképnek más — más nézpontról más a profilja.

Igy szokunk rá tisztelni egymásnak, bár eltérő nézeteit. És ez nagy nyereség úgy politikai, mint társadalmi tekintetben is.

De egyénileg is hasznos; mert az emberi ész — miként a gyémánt, csak saját porával lévén csiszolható — a másik fej vélelme még el nem fogadás esetén is hasznos, mert nem látván megczáfolva saját nézetet: a magáéhoz biztosabban ragaszkodhatik.

Hanem annyi is igaz, hogy aki az általa szentnek hitt eszmét, vagy például nézetét terjeszteni óhajtja (mire joga van), legjobban

terjesztheti úgy, ha az ő irányát valló lapok olvasóit igyekeznek szaporítani. E lapok aztán — mint a mindennapi kenyér, — mint a „Gutta cavat lapidem“ lassu, de biztos hatást szülnek.

A közvélemény keletkezését illetőleg — úgyhiszem jobb, ha felülről ered, mert alant a nép inkább szive szerint ítél, — fönt azonban komolyabb, higgadtabb számítást — több ismeretet s szélesebb látókört feltételezhetvén — inkább felülről várható az okos közvélemény.

Ily felsőbb régiók: a hirlap szerkesztőségek is, főleg mióta az írói-körök és szerkesztőségek egylete — mint önbíráskodó morális testület vigyáz az írók és szerkesztők erkölcsi reputációjára fölött.

A napi lapok *a jelennek történetírói — nemcsak, de bírái, ellenőrei — a közvélemény forrásai, s így a jövőnek előkészítői!*

Nagy és fontos hát hivatásuk, de nagy erkölcsi felelősséggel is tartoznak a nemzet életének.

Vajha minél mélyebben feléreznék ezt — s hogy a jövő kor áldása vagy átka vár rájuk.

A sajtó kinövése.

Nem elég, hogy Oroszországban — mint föld alatt kuszó gyom — terjed és burjánzik a minden emberi és isteni jogot, erkölcsöt és erényt tagadó vad „*nihilismus*“ — hanem legujabban olvassuk, hogy Berlinben is a két socialdemokrata lap egyike, a „*Chemnitzer Freie Presse*“ istenkáromlásért megbüntetve levén, másnap úgy panaszlú el ezt olvasóinak mondván: „*mintha Isten, aki tudvalevőleg nem létezik, megbántani lehetne*“?!

És e lap a puritán Poroszthonban mindenesetre több ezer olvasónak hinti-e materiális korszakunkban még inkább veszélyes istentagadó elvének konkolymagvait.

Lehet, hogy maga se hiszi, csak feltűnés és publikumgyűjtés végett ír ily brutális naivsággal.

Szerencse, hogy annyira brutális és annyira szemtelenül naiv, hogy épen azért nem ártalmas, hogy épen azért fordul el tőle, aki Isten tagadását olvassa — mert hát megírja nagy Eötvösünk: „*De van Isten s okát senki mástól ne kérdje!*“

Hanem ily nyomtatványokat mégsem eszélyes, ha az állam türi, — mert amely népnek Isten nem kell — annak állam sem kell — se semmi létező jog, vagy tulajdon szentsége.

Mik voltak ehhez a puritán ariánusok?

Mégis megégeltettek!

Ezeknek legalább lapjaik érdemlenék azt.

Igazán ez a szabadsajtó is olyan, mint a legszükségesebb elemek, mint a tűz, víz.

Éltet is, öl is!

Fájdalom, hogy hazai lapirodalmunknál is önérdék, kenyér-irigység, pártdüh, rúgalom, uralomvágy s többféle korcsindulat buvik a szabadsajtó aegise alá . . .

Vigasztaljuk magunkat, hogy ez nem az „idők jele“ — hanem csak egyes kivételek „kinövése“, mely volt, van és lesz, míg világ lesz és rajta „emberek“ járnak!

A magyar bank

vagy

Napján szakítsd a virágot.

„Halasztását dolgának sok megbánta már:“ — „Az alkalomnak elől van az üstöke.“ — „Jobb ma egy veréb, mint holnap egy tuzok!“ — „Amít ma megtehetsz, ne halaszd holnapra!“ sat. Mind megannyi magyar közmondás, a *halogatás* ellen. keleti indolentiánk ellen — mit nagy Széchenyink egy honfiai elkeseredésében „*inertiá*“-nak nevezett.

Én nem ennek, de a tagadhatlan „magyar tulloyalításnak“ rovom fel azt amulasztást, amiről szólni akarok, azt t. i. hogy honatyáink az 1865—67-iki kiegyezéskor elmulasztották paktumba tenni a hazánkat mindenkép, de a paritás alapján is megillető „*magyar bank*“ felállítását. Ezerszer könnyebben ment volna akkor! De a magyar loyális nem akarta kizsákmányolni a Társország szorult helyzetét, midőn a jó bécsi testvéreink már pakkoltak is, a porosz fegyverek elől Pestre menekülendők — gondolván, hogy majd méltányolják őket és csendes időben se ellenzik azt, ami megjár! — „*I'ide, sed cui vide*“, mondja egy közmondás latinul . . . de igaz!

Méltánylás helyett ők zsákmányolták ki a közel multi vámkiegyezés körülményeit is — midőn kormányunk, látva a keleti-kérdés tornyosuló felhőit, a vámkérdésben is elment az engedés legszélsőbb határáig — keserű, de nagylelkű resignatióval — csakhogy béke legyen belül, mikorra vihar jön kívül.

De Lajthántuli testvéreink sem látszanak félni ettől, jobban mondva, nem látszanak féltetni a külvihartól e közös épületet, nem

mintha nem hinnék az épület megrendülhetését — esetleg leomolhatását, de mintha ettől se féltenék azt. Pedig „*ki mit szeret: félti az azt.*“

Bölcs Salamon is arról ismerte meg a valódi anyát és anyai szeretetet. hogy mikor a közönsnek vitatott gyermeket kettévágatni rendelé: az igazi szeretet lemondott saját érdekéről, csak a gyermek éljen — közös szeretetük tárgya megmaradjon! Mi is lemondhatunk más temérdek önérdekünkéről (nem kapzsi haszonról, de létkérdéseinkről is), csakhogy a drága közöshaza fennmaradjon. De osztrák testvéreink irtóznak, fenyegetődznek csak egy olyan bankó ellen is, amelynek egyik oldalára magyarul lenne felírva, hogy „tíz forint“ !

Törődnek is ők azzal, hogy a közelgő muszka-vihar belforrongásban találván bennünket: egyformán elsöpörhet bennünket? De hát ők ugylátszik nem bánják ezt? Hanem a magasb intéző körök majd belátják ily viselkedésből: hogy melyik fél szereti igazán az ősi birodalmat és ennek fennmaradását.

Nem tagadjuk, hogy szükségünk van reájuk, — de ők meg hiába tagadják, hogy reánk nincs szükségük. Volt is — lesz is, ha Austria akar maradni. És azt is megbánná, ha az nem maradna.

Vagy tán csak ismét kizsákmányolni akarja összetartozási vonzalmunkat? Csalódik. A magyar lojalitásnak is van határa. A mi vonzalmunk se megy a lealázó „Antrag“-ig. S végre ismerhetik már a magyar elszántságot: hogy a két rossz közül is nem a dicsötelen önmegadást választanók.

Jogéletünk.

1.

Jogi- és anyagi életünk oly összefüggő, hogy csaknem egy a kettő. Sőt valójában össze is esnek egybe — mint a keresztnév és vezetéknev: kettő bár — de egy személy hordja.

Jogéletünk vizsgálata hát nemcsak a jogászt — nemcsak a törvényes embert érdekli, de épügy érdekel minden embert, mert minden ember törvénnyel — és törvény alatt él. Tehát a jogi és törvényes kérdések egy tálból esznek velünk, együtt alusznak, együtt ébrednek velünk.

Jó törvények után áhítozott a világ népe, mindig — világ kezdete óta. Mózes tizparancsolata idejében úgy, miként Lykurgus vas- s Kálmán királyunk „boszorkány“-törvénye korszakában is.

Ha ezt elhanyagolta néha a törvényhozás, megcsinálta a korszellem — a népszellem — titkon láthatlan kezek által is, mint a középkor „*Vehm-gericht*“-je, a német apró államocskákban, hol épen a szétforgácsoltság miatt gyenge volt az állam törvényhozói és végrehajtási ereje — azért kezükbe vették a fejedelem tudtával bár az egyesek (a „*Vehm-gericht*“ titkos tagjai) az ítélet-hozást — sőt a pallost is! Földalatti gyűlhelyeiken — éjféle órákban törvényt ültek sokszor — kihallgatás nélkül is elevenek felett és végrehajtották úgy, hogy holtakat csináltak az elevenekből, kikre a „*verdict*“ rászolgált. A titkos bíró, akire a végrehajtás sorsa esett: leszurta az elítéltet uton-utfélen, csak egy jelzett kést hagyott a hullá mellében, hogy ez nem orgyilkosság (?), de a láthatlan törvénytészék ítélete!

Szomoru — setét korszak volt.

Ilyformán tesznek legujabban az orosz nihilisták is. Rosznak, hiányosnak látjuk belállamí s társadalmi tövényeiket, miket parlamentáris uton nem taníthatnak, mert parlamentjük nincs, tehát csinálnak egy titkos szövetkezetül Arcopagot, mely ítél és végrehajt; boszul, de nem segít.

Persze ez — szerencsétlen *kényszerhelyzet* — abnormitás — jogtalan is, tulhajtott is.

Csak tán sietetése annak, hogy náluk is legyen jogélet — népképviselet — jobb törvény — bővebb jog — s nagyobb egyéni szabadság.

Ez lehetett a kiindulási cél. S e cél, mint csak cél, még kimagyarázná a kényszerhelyzet.

De e cél kiviteli módja: az eszközök — menthetlenül roszalandók.

De — persze — mint ily esetben szokott lenni — tullőnek a célon! — Tabularását — tiszta papírt akarnak csinálni — törölni minden létezőt (melynek pedig eo ipso létjoga van).

Azért nincs jogczímük — nincs igazuk — nincs jövőjük — csak sok martyrjuk — ezek között sok jobb sorsra méltó nagy szellem — sok derék, de exaltált nő is — kik egy más (jogélettel bíró) nemzetnél lelkes honleányok — szellemes nevelőanyák — példás feleségek leendettek volna! Ott pedig csak hiába elvérző atomjai a világszellem előőrseinek!

Lám, hát mily szerencse „jogállamban“ születni — élnetni!

* * *

Nekünk nincsenek nihilistáink — mert' van jogéletünk!

Nincs is és nem is volt kényszerszükségünk a középkori Vehmgerichtre, mert van éber törvényhozásunk — s még ébrebb, végrehajtó kormányunk.

Sorsunk amazokéhoz mérve: boldogság.

Csakhogy az ember — ne mondjam — telhetetlen, azaz természeté sőt hivatása szerint előre — többretörő. A tizedik garádicsról a tizenegyedikre törekszik.

A milliomos másik millióra vágyik s e céljára nem kicsinyli tovább gyűjtteni a hullatag garasokat is. S ki mondhatja, hogy nem jogosan?

A kinek főbb szükségletei megvannak: sovárog a kisebbségek után — töprenkedik az apróbságok felett — kielégíteni vágyik jelentéktelenebb jogigényeit is — természetesen. S ez apróbb jogok elérését is — ha már életezélul tűzé, kész értük életét áldozni, kész megrázkódtatni status quoját is értük.

Tudja, hogy erőszakoskodása vést hoz reá — mint villám, mely saját ruháját (a felbőt) hasogatja, mégis teszi.

Azért nem kell kicsinyleni a kis okokat — kis bajokat.

Kis okok — nagy következmények forrásai. Azért kell a kis panaszokra, kis jogsérelmekre, mi még csak fojtott szesz — hamu alatt izzó gyuananyag: levezető csatornát — villámhárítót (Blitzableiter) készíteni. Előbb kell orvosolni őket, mintsem a közérzület *elkeserítve* követelné.

* * *

Hajdan hazánknak vándorbírói — ambuláns ítélőmesterei voltak. Felkeresték a bajt. Helybe vitték a gyógyvirt: az igazság-kiszolgáltatást.

Ma már ez nem „modern“, tán nem is lehetséges és szükséges egyszerűbbé, olcsóbbá tenni a törvénykiszolgáltatást és köz-igazgatást.

E célra működni van hivatva a szabadsajtó — hogy a nyilvánuló köz- vagy helyi bajok, apróbb panaszoknak a gyógy-módokat s gyógyvirt kérő javallatoknak hangot adjon.

Jogos és eszélyes is hát jogéletünk apróbb hiányairól — bajairól. — (mert hiszen apróbb nuance-ok mozaikja az élet) sajtó útján elmélkedni — úgy azoknak lehető oroslásairól is — a praktikus élet vívőit is meghallgatni, mert több szem többet lát. Egyik egyet lát meg, másik mást.

Jogi- és törvénykezési életünköl.

II.

„Szokása már a magyarnak
Hogy jussait nem hagyja,
De ha vele bánni tudnak --
Az ingét is oduadja.

„*Prókátor-nemzet* vagyunk“ — mondák reánk a külföldön is. Egy kis „*Rechtshaberei*“, egy kis viszketeg is van bennünk -- tagadhatatlanul, sokszor halljuk népüinktől: „nem engedem, — ha mind perköltségbe megy is!“ — Igaz, hogy sokat segíthet ezen a bíró, — aki vértünköl való vér, — aki ösmeri nemzeti, lobos, vitatkozó jellemünket, — mert az ily bíró jól tudja, hogy először is kihallgatni kibeszélni hagyni kell peres feleinket, — igazat kell adni amiben lehet egyiknek — amiben lehet a másiknak. Ezzel kitorrott a szesz, — elpárolgott a szenvedély nagyrésze, — s megmenekült az *önérvet!* — Akkor feltüntetni kell: hol hibázott kissé az egyik, hol a másik, ha nem is szándékosan, de jogtudatlanságból, — akkor jön egy kis *önvált* mindkét félbe, — ekkor felemlíteni kell, hogy a perköltség, a stempli mily czéltalan kiadás — mily könnyen lehetne megspórolni stb. — Amely bíró ezt így érti és nem resteli: látni fogja, mily hamar kész a *peregyczéség* — mily hamar kibékül így a mi pörös népünk — mily jószívűen kész a békeparolára.

Ily modern birák volnának jók *békebirákul*, ha sokan volnának és ha vállalkoznának. — Volt nemrég is — e járásnak egypár ily törülmetszett magyarmodoru járásbirója — illetőleg egyes szolgálóbirója.

Száz pör közül legalább ötvenet lecapacitáltak tisztos peregyezséggé. Gy . . . D. és Cs . . . P . . . a nevük. A népnek és vidéknek jó emlékével vonultak vissza gazdaságukhoz.

A jogi pálya mindig nagyon kedvencz tere volt ifjainknak, sőt szülőinknek is, főleg a volt nemesi középosztálynál, de most már, hála Isten, tömegesülnek a műszaki-, ipar- és kereskedelmi-pályák felé. Szorítottatnak a törvényhozás által is, melynek a birói és ügyvédi állásra eddig se volt sok gondja és pénze, — legujabb intézkedéseivel pedig, főleg az ügyvédi karnak subsistenciáját végleg s tekintélyét is jócskán megrendítette. Az ügyvédi állás megrontása többek közt a *bagatell-törvény* és a *közjegyzői intézmény*, — az árvatügyi rendelet; stb. A birói állást megnehezíté a *bagatell-törvény*, mert a summás biró ugyanannyi idő alatt két annyi pört letárgyalt az ügyvédekkel, mint most a jogtudatlan felekkel. (De népünk jogérzülete ellen is van: *bagatell-ítélet nem apellálható!* — A községbirói ítéletek pedig apellálhatók lévén, majd mind a járásbiró nyakára fellebeztetik. — Habzó kísérletek, a cél elérése nélkül! . . .) Mindannyit zavarja a békebiróság, — ezt pedig nem hagyja megeredni a praxis — kedvetlenül anyagi helyzet — és saját szokatlansága.

Mert mindenki, de különösen a megszokottságra és a keleties ódsúságra hajló népünk, nehezen tér ki a járatos kerékvágásból, és csak nagylassan hajlik a törvénykezési újításokhoz. — Törvényhozásunk pedig rohamosan, ugyszólván divatszzerűleg plántálta át jogéletünkbe a nyugati kulturállamok korszerűnek kikiáltott intézményeit — például a közjegyzőséget is, mert ez, főleg a vidéki kisebb helyeken máris fölöslegesnek és károsnak bizonyult. Mint ujságot felkapta a nép itt-ott, — de fájdalom, legtöbb ily vidéki helyen leginkább a *szinleges* birtokátiratásokra, — tehát épen megfordítva, a hitel megrontására kezdi kizsákmányolni, — úgy, hogy döntvényeket és ideiglenes rendeleteket kellett hozni, például a rokonok és házastársakra való birtokátiratások sűrű kortünetei ellen.

A hagyatéki hirdetményezések *hírlap-takszája* magas is — fölösleges is, — kis örökségeknél — ahol az előljáróság és lel-

készek már hivatalos bizonyítványba adták, hogy az ott irt nagykoru gyermekeken kívül, senki más örökös nincs, mégis, ezeket hirlapilag keresni, — s ezért a 2—300 frtos örökségnél a leltár és százulékokon felül még tiz—husz forint hirdetménydíjat fizetni, igazi takszálás a szónak betűszerinti értelmében. — Jobb volna e helyett a pestvárosi jó öreg tanácsos Veisz B. javaslatát törvénynyé tenni, hogy a *nagyobb örökségektől*, főleg az oldalörökök, bizonyos száztólit fizessenek, állami vagy *jótekonyszélokra*. — A bélyegbirságok s leletezéseknél az alantas közegek túlhajtásait és ferditéseit pedig (mikben persze ők osztoznak — és mik ellen törvényes szaklapjaink naponként panaszkodnak) jó lenne korlátozni.

1867. óta létesült törvényezikkel utánozzuk a más viszonyu, fejlettebb iparu szomszéd nemzeteket; átültetjük ezeknek ott megfelelő, de népünk jogérzetében még nem is csirázó törvényeit, ezeket is csak felületesen. — Így történhetett azután, — mint a „*Magyar Jogászlap*“ írja, hogy ez időszerint nem lehet megbüntetni nálunk azt a szomorú, tréfás cselekményt, ahogy a múlt évben egy mezővároskában két gyermektelen férj, nejeiket, ezek beleegyeztével, írott szerződés mellett, két hétre *összecsérelték!* Mert ez esetet az osztrák büntetőtörvénykönyv mint erkölcsiség elleni vétséget bünteti ugyan, — de a magyar büntető Codex kifejtett ennek paragrafust adni.

Mint házasságtörést pedig azért nem lehet büntetni, mert *egyik se kérelmezi* a házaselek közül.

Ilyen, sőt még nagyobb vizátság az is, hogy: törvényünk van, a „*birák szabadságolására*“ — de nincs a — „*törvényszünetre*“.

Máshol, p. o. Franciaországban september és október hó „átalános törvényszünet“. Ehez tart a nép, ekkor kevesbiti beadványait, — de már az évszaki munkák is nagyrészt elvonják ekkor a pörtől. Ekkor kapják ki szabadságukat a birák, — csak a legszorgosabb ügyekre marad, ugynevezett *szüneti biróság*; a mi biráink pedig azon szomorú helyzetben vannak, hogy midőn testi és lelki szükséglésükre, a hat-nyolcz heti szabadságot megkezdik, nem tudják, vajjon örüljenek-e ennek vagy előre aggódva gondoljanak visszatértükre, midőn még nagyobb ügyhalmazt találnak asztalukon, mely részükre időközben kiosztatott. — Szabadságolás tehát, törvényszünet nélkül, illusorius rossz! A „*ferák emléke*“ népünknel él. — Természetesek is voltak az aratási — szüreti — karácsonyi törvényszünetek; — ily termelő országban.

Kár volt hát ezeket eltörölni — valamint az uzoratórvényt is, mit öt-hat évi mellőzés után lám, hogy kénytelenek voltunk — visszaállítani, — csakhogy drágán adtuk meg árát a theoretikus próbálgatásnak!

III.

A birtokár-csökkenés megakadályozása iránt, a mult évben hozott a „Magyar Hirlap“ egy gyakorlati nemzetgazdásztól, egy praktikus javaslatot, mely megérdemli mindnyájunknak, de a törvényhozásnak is figyelmét. — Tagadhatatlan: hogy per eminentiam földmivelő ország vagyunk és maradunk is még sokáig — országunk fekvésénél és sok más adott körülményeinknél fogva. — Bármiként dédelgesse törvényhozásunk az ipart és kereskedést, ez jobbadán csak transenalis — amaz pedig csak a szomszédnépek másolása marad még hosszú időnkig. — Nekünk és unokáinknak nemcsak „*e földön*“ élünk, halnunk kell, hanem „*e földből*“ kell élünk és tengődnünk!

Anglia — Franciaország — Svájc és több ily országok, fejlett iparuk cikkeit széthordja saját nagykereskedésük a világ legtávolibb zugaiba. (Magunk is megszoktuk már, hogy az angol vas, a francia pezsgő, a brüsseli csipke, svájci óra, de még az az olasz makaroni és salami is stb. stb. már csak nevük miatt is kapósabbak, mint honi gyártmányaink).

Nálunk, ha földművelésünk, vagy csak egy-egy évi termésünk is szenved: vele szenved kiskorú és szűkkörü iparunk és kereskedésünk.

Itt, ha a birtokos s földmivesnek nincs kivitele és pénze, — nincs amazoknak se.

Magyarország igazán olyan, mint az ókori Aeneas, — hogy *a földtől kapja az erőt!*

És ha e föld kicsuszik lábunk alól, igazán a levegőben fogunk lebegni, mint Mahomed üres koporsója. — És pedig nagyon siet a földünk a föld; e drága vérral szerzett, sok könnyvel áztatott, ősi föld!

A kisbirtokos-osztály rohamosan apad, — vész és pusztul, — és szaporítja a proletariátust, melyet nem köt a rög, — nemcsak a hazához és nemzetiséghez nem, de sok másához sem — ami a társadalomban szent, nemes és erkölcsös.

Pedig a proletariatus bölcsője a nihilizmusnak! . . .

Tudjuk okait a földbirtok kezünköbli kisiklásának, — de most nem e baj okairól, hanem ennek orvoslásáról akarunk szólni, t. i. nem is épen az a baj, hogy a birtokok sürrien mennek egyik kézből a másikba — vagy magyar kézből tán nem mindig magyar kézbe, — mert 1-ör: az új gazda majd mindig javítja, tatarozza azt; — 2-ör: mert miként hajdan a birtok nemesített, úgy most — főleg a magyar vidékeni birtokvétele a nem magyar vevőt is megmagyarosítja. Legalább így vigasztaljuk magunkat. — De a főbaj az, hogy *potya áron* hull ki a birtokos kezéből.

Nagy a pénztelenség — temérdek a bírói árverés!

És szigorúak az árverési feltételek . . .! Muszkaországban — (írja a főnkhivatkozottam-nemzetgazdász) *soha sem árverezik el a birtokot becsáron alul!!* Így ritkán károsodnak a jelzálogos hitelezők, — mert föltehető, hogy csak a birtok való értékéig hiteleztek reá, — s így a valódi érték lesz a becsár és eladási ár: megkapja pénzét mindenik keblezett hitelező, — sőt legtöbbször marad az árverést szenvedő birtokosnak is, amivel új pályát kezdhet. — *Mert az 1-ső helyen keblezett hitelezőt nem kell rögtön kifizetnie a cevőnek*; hanem eme terhével iratik át reá a vett birtok tulajdonjoga.

Ez első helyen biztosított hitelezővel aztán rútákra egyez a vevő s így könnyebben fizethetvén, drágábban veheti és veszi meg a birtokot.

Ez csak egy kis gyakorlati példa és kurta utmutatás — írja az említett közigazdász, — de a cél fontos, — az orvoslás szorgos — megérdemli, hogy okoskodjanak fölötte és kibővítésén vagy javításán az illetők, míg egészen késő nem lesz!

A „Borászati Lapok“ multévi egyik számában pedig Keöd ur balatonfüredi gőzhajó-kapitány, hihetően szőlőbirtokos is, — *a gyártott borok veszélyes voltára* hívja fel a törvényhozás figyelmét, melegen, őszintén, sőt szakavatottsággal is.

Leírja, hogy legközelebb Pécssett, midőn a mozgósított katonák a hadseregi liferánsok által odaszállított ~~gyári bort~~ megízlelték, azonnal vagy 200 katonánk belebetegedett, sőt ~~5-6 betc is hullt!~~ És vagy 6000 akó ily keveréket a Drávába kellett kiönteni! -

Tehát ártalmas! — Leírja, hogy ha például egy pesti borkereskedő megvesz és bevisz 1000 akó bort, erről a vámnál befizeti ugyan a fogyasztási adót, de bent házában csinál belőle 3—4000 akó gyári bort, — ebből azután kivisz 1000 akót, — és így ere visszakapja a vámnál deponált adópénzét, — a megmaradt 3000 akót pedig fogyasztási adó nélkül bent a fővárosban árusítván el: az államkincstárt is megrövidíti, károsítja.

A termelőt pedig: néhány év alatt tönkrevittatja!

Pedig hazánkban milliók foglalkoznak csupán bortermeléssel: országunknak jó nagy területe másra, mint szőlőművelésre nem is alkalmas. — Ezeknek kezéből az egyedüli szerszámjokat a kapút, — szájukból a falatot, — az országtól az adóalapot rántja ki a bortgyártók kapzsi üzlete!

Felemlíti, hogy az országgyűlés által e tárgyban kiküldött bizottság, élükön Wahrmann képviselővel — mily szűkkeblűen elütötték, elodázták a fontos közgazdasági ügyet!

Kéri a honatyákat, hogy ne hagyják tönkre tenni a nemzet szőlőművelő tagjait és külkivitelünk, tehát országos pénzforrásunk egyik csatornáját! — És elkeseredetten jósolja: hogy majd meghoznák még a gyártott bor elleni törvényt — de már majd késő lesz! . . .

Szükséges, hogy erről is minél többen elmélkedjünk — különösen itt, a majdnem egyedül bortermelésre kényszerült Zalánkban!

Jogéletünk.

IV.

Régi dolog, hogy például a *büroknövény* a kecskének táplálék, de káros minden más állatnak! — Hogy a *kavics* homok a réczének, — a sikaló *aggyag* a vad indus gyomrának tápszer, az európainak pedig nyavalya lenne, — hogy ami törvény Amerikában vagy a nyugati iparállamokban üdvös: ugyanazon törvény nálunk ruralis földműves országban káros lehet. Például:

1. Lám mily hasznos törv. intézmény a *közjegyzőség* — a fejlett iparu és kereskedelmi államokban, — de még saját nagyobb városainkban is; de ugyanez *fölös költsékezés* — tehát hátrányos a provincialis falvakban. Hátrányos a népre ugy, miként önmagukra. Hány vidéki körjegyző panaszkodik, hogy alig bír belőle élni! . . . és hány vidék panaszkodik, hogy „*nagy adó*“ ez reájuk! . . . Ez is egy új drága apparátus!

A hagyatékokat *mily olcsón* letárgyalták a bíróságok a múltban (még a Bach-korszakban is), s *mily drága* most a körjegyzői tárgyalások mellett. Nem is gyorsabb mindíg (az tudja, aki szenved).

Nagyon szorgos volna a *szinleges* átírásokrai szigorubb *büntető* paragraphus! . . .

2. *Telekkönyvi eljárásunk* drága is, hosszadalmas is, bonyolult is. De már ha ezt a „Hitel“ és sic dictu modern törvénykezési divatért felállítottuk: *tegyük kötelezővé*. Ne legyen telekkönyvön kívüli birtok. Hiszen már ezt is felhasználja a nép arra: hogy

hírtökát, ha nem keblezteti: nem lehet tőle elárverezezni. A hitelező nem követelhető — nem szoríthatja erre. Az adós pedig nevet és bírja telekkönyvön kívül.

A jelzálogkeblezést még csak teheti a hitelező par force: a *kinyílt örökségre* előjegyzik a hagyatékból leendő osztalékra — az öröklési igények *épenhagyása* feltételével. Ezen is tuljúr a rosszhiszemű adós örökségek esze: eladja örökségét *másnak*, antedatálva! . . . vagy az örökhagyó által végrendeletileg kizáratja magát oly nyugtával, hogy örökségét már előre felvette tőle készpénzben.

A *tulajdonjogra* pedig előjegyzést sem ad a telekkönyv, a bár kinyílt örökség jóhiszemű vevőjének!

Ismét apró lyukak, miket csak a praxis emberei látnak és szenvednek.

3. *Bagatell-törvényeink* hátrányosságáról már irtam fentebb.

4. *Községi bíraskodásunk* tapogatózó kísérlet. Előbb 12 forintig = utóbb 30 forintig, de nem-muszáj illetékességgel (az adóst kelle felkérdezni a bírónak, hogy elfogadja-e őt illetékes bírónak?) Most 20 forintig itél, de apellálva, a járásbírószék többnyire új tárgyalást rendel.

Tehát csak több idő és költségpazarlás.

A 12 forintos illetékesség korszakában nem igen apelláltak ezt a *helyi* ítéletet. Megnyugodtak benne; sőt ritkán is ment ítéletig, mert az elosonni készülő adós ingóját vagy követelését *letiltá a községbíró* s az adós látván furfangjának elejevételét, — megadta magát az igazságnak. De most nincs *itt* biztosítási végrehajtás, tilalom (mikhez néptünk nagyon szokva volt), nincs megengedve: mintha a szegény ember 20 forintja nem érdemelné a törvény ebbeli védelmét?! Mintha az előleges zártételre oktalan volna a községbíró? Pedig ha az ítéletre nem az: ugy erre sem. — Nincs itt *eskü* sem (annál több káromkodás).

Apróságok ezek, a magas törvényhozás előtt: mit neki — Hekuba?

5. *Vallási törvényeinknél* is van még némi ür. Vannak hiányok. Nem is példázva, hogy mik? . . . mert kényes téren főleg igaz az, hogy „*exempla sunt odiosa*” (én pedig e futó böngészéssel is inkább jót — összesimulást, mintsem ezek ellenkezőjét óhajtom). De érezzük ez ürt, hogy van! . . . Azért volt oly nagy országos heccz a multkor — az itt vagy ott *keresztelésnek* látszólag kicsi jogi kérdése felett.

Hát az esketésnek oltárnál vagy nem-oltárnáli látszólag kicsisége felett még most is (sőt újítva tán új főpásztori rendeletekkel) hány keserőség okoztatik? Ha ezt nem a törvény teszi: hát ne is tűrje!

6. *Adótörvényeink* — főleg a fekvőbirtokra súlyosak, mint aránylag sehol Európában. A közvetett és luxus-adók alacsonyak mint sehol Európában. Több az évi adó mint a forgalombeli banknóta. Ha minden adózó *egyszerre* akarná lefizetni: lehetetlen lenne. Üdvözljük az *adóbiróságok* felállítását. Jövőre nem leszünk a pénzügyi közegek önkényének annyira kiszolgáltatva.

7. *Vadásztörvényünk* papíron tulszigoru; in praxi tullanyha. És tán épen azért lanyha in praxi: mert a jogélet demonstrál a tulhajtott theoria ellen.

8. *Ujjonczozási törvényünk* is tulszigoru: az egy fiut kimélnie kellene a család *számára* — s tán a szellemi kontingenst is, mely ott nem használ annyit, mennyit veszt vele a köz emitt.

9. *Befűsítést* és községi faiskolákat rendelő törvényeink nagyon szépek papíron, de ezt a községektől számon kérní: nem érnek rá hivatalos közegeink.

Necsak az adókat emeljük hát, de az adóalapot is. Legyen szigoru a hatóság a *népnek használó* rendeletek exequálásában is — már ha oly indolens kelet népe vagyunk, akit önhasznára (a népdal szerint „a gyöngyéletre“ is) erőltetni kell.

A gyümölcstenyésztes forcirozásánál nőne a nép élelme — egészsége — jövedelme, tehát az adóalap is.

10. *Utainkra* sok kívánni való volna, ha volna „nervus rerum“. A multban nem csinált utat a nemes: mint ebben a nem-nemes is nemes óhajt lenni.

11. *Képviselői cyclusul* is tán jobb lenne 5—6 év? ... Ezzel ugyan jogából veszítene a nép, de több anyagi és moralis haszna lenne: nem töltené vele minden három évben — tavaszi drága idejét. Nem keverné fel minden harmadik évben egymásban az epét — a pártoskodást — apa, fiu és jó barátok meghasonlását és az egészen el nem kerülhető vesztegetést — demoralisatiót!

Vagy minden község választana szép békével otthonn falujában, — a nép vénei, kipróbált tanácsadói javallatával, — az így jelöltnek nevét aztán két-három küldött bevinné szépen a választási székhelyre. Nem lenne korteskedés, csödtülés, népfelkelés, lábakra tipródás — s fejek beverése!

Kezdhethnénk tán ebben mi is egyszer új divatot?

Mert p. o. az angol is ezt nagy garral teszi — fogadásokkal — boxolásokkal potentiroszza. Az ily választási vesztegetéseket és verekedéseket már természetesnek találja. De tán mint lustább vérű népek egy oldalról szükséges is az ily emotio?

Mi azonban ugyis lobos, pártos nép vagyunk: enélkül is kiabálunk, verekszünk egyebütt is.

Nekik ilyenre kiszórni való pénzük is több van.

Ők elismert csökönysök a törvényes ujtásban.

És mi? . . . no, — mi már törvényeink ujtásában ellenkezőt mutatunk. Borura-dertüre változtatunk, (uzsora föl — uzsora le! czéhek el — czéhek vissza! Királyi tábla egy — majd partialis hat!)

Örökös változás — próbálgatás.

Nem lehetne-e hát a *tömeges választás* helyett a szép, békésb, *olcsóbb* küldöttségi választást megpróbálni? Mert bármint mosolyogjuk Zsedényi sparsam systemáját, bármint vádoljuk S . . . dikasteriális vágyait, mintha ezt a parlamentarismus helyett kívánná, (ámbar egy angol képviselő is kifakadt, hogy ott hol a kisebbség, hol a többség zsarnokoskodik a másikon — tehát ez se szentírás) — annyi szent: hogy mind közigazgatásunkat mind törvénykezésünket jó volna *egyszerűsíteni*, mert maholnap ezek tönkelegében nemcsak a szegény felek, de maguk a bírák se találják meg a kivezető fonalat.

Jogéletünk.

V.

Az „Ellenőr“ egyszerre két nagy diadalát jelzi kormányunknak és törvényhozásunknak. — Egyik diadal belre: polgári házassági javaslat, melyet, mint érett gyümölcsöt tett a ház asztalára. — A másik: a Szerbiával kötött vasúti szerződés diadala, külre!

Mindegyik olyan, mint a biztató szívárvány, mely tenyész-esőcseppjeit hordja méhében, — s reményt csepegtet a már-már csüggedők közeli jobblétére.

Sok van még, ami váratja magát! . . . Egyik tán legfőbb kérdés az egyénnek és a *munkának* védelme — a *tőke* uralma ellen. — Nem rég mondá Gambetta, hogy: „Az állam tiszte, hogy támogassa a bizonytalanság — (és sok más) által veszélyeztetett existenciákat — a gyengébbeket.

Igy majd lassunkint közelednénk az állam és parlamentarismus legfőbb céljához: az egyéni jólét általánosításához!

Uzsora és kamatadó.

(Theoriában és phraxishan.)

I.

„Van még egy más — lassabb — de
dísztelen és aljas nemzeti halál: — a
közelszegényülés.“

Deák F.

Nemzeti közelszegényedésünk egyik főoka — sokak szerint az is, hogy az országgyűlés. öt évvel ezelőtt eltörölte az uzsora-törvényt, és felszabadítá az uzsorát, — szabadalku tárgyává tette a pénzt.

Sok theoretikus, sok szép theoretikus-okot tudott felhozni akkor az eltörölő-törvény mellett — sőt tudnak még most is.

Főokuk volt: hogy hát lám a pénz is csak oly tárgy — mint más. Tehát, ha más tárgynál szabad az alku, legyen az a pénznél is.

Hanem épen e főindokuk téves — mert *a pénz nemcsak tárgy vagy dolog, hanem a tárgyakat egymással és az emberekkel összekötő*. oly valami, mely minden tárgyat képvisel, minden tárgyat kipótol.

Nem „res“, de „nervus rerum gerendarum“.

Tehát nem olyan tárgy, mint más egyéb tárgyak.

Tehát róla úgy beszélni — és csak úgy intézkedni, mint a közönséges tárgyakról is, csak ez ok miatt sem helyes.

Igazolta ezt országunk öt évi életének praxisa.

Oh be más a theoria — és más a praxis!

A nemzeti közelszegényedés küszöbére jutottunk, — melytől nagy Deákunk, mint dicstelen haláltól, féltett bennünket, s melyre nagy Széchenyink is azt mondá, hogy „*előbb az erszény, azután a szellem és szabadság gyarapítása*“, — mert elszegényült nemzet miveltté és szabaddá nem lehet, míg megfordítva — igen.

Akartuk követni ebben is a kultur-államokat, pedig tudhatuk volna, hogy nincs absolut jó törvény — hogy amely törvény jó lehet Svájcznak, az lehet hogy nem jó: Török- vagy Oroszországnak (a töltött káposztától lám meggyógyult a beteg magyar, de meghalt — a beteg német).

Jósága a statusviszonyoktól, nemzeti jellemektől — és sok mástól függ.

A magyar keleti, könnyelmű vértű, optimista, urhatnám-nemzet. Itt az uzsora-törvény eltörlése előtt bankokat, hitelintézeteket kellett volna felállítani, előbb az ipart, kereskedést, gazdaságot megedzeni, a szabad pénzalku háborujához.

Tán a török sarcolás idejében sem akadt meg ennyire a pénzforgalom! Nem is csoda!

Miért vesződnék az iparos tanonczzal, kaptafával? Könnyebben kiadá pénzét kamatra — hisz még takaréktári betétnél is kapott reá 8—10-es kamatot — könnyen, munka nélkül, s lehetett mellette ur, vagy kávéháztöltelék!

Miért reskierozna gyártelepre a gyáros — a kereskedő? — Miért mivelne pláne, miért bérelne földet a bérlő? Melyik föld ad neki 20—30 perczentet? Pedig ennyi kamatot ültibe is kap.

A szabadkamat hát *csökkenté az ipart*, kereskedést, mezőgazdaságot — tehát a szorgalmat, a munkásságot — tehát a — *küzerkölcösséget is*; de fokozá a hiúságot, ledérságot, szédelgést, szivtelenséget.

Azt mondják, hogy uzsora-törvény mellett is volt és lesz uzsora. Igaz — de csak félig. Mert addig, míg az uzsora tilos volt — sok embert visszatartott tőle a szemérem, törvénybisztelet, legtöbbet pedig a törvény büntetésétől *„félsz“*. Félve, rejtőzve dolgozott az uzsorás — lábujhegyen, holdvilágnál ólálkodott, mint a tolvaj. Még ügyvédének is félve, négy szem közt vallá meg — ez pedig mérsékelheté a „*pénzleolvasás igazolása*“ (pecuniae numeratio) fenyegetésével.

De mióta a törvény köpenye alá bujhatik: fenyegethetjük Istennel, ördöggel, közvélemény megbélyegzésével a legszemtelenebb uzsorást — ő csak kinevet, de sőt neki áll följebb.

Ha a sáros uton elakadt kocsit kíségitentnk kötelesség — (pedig az), ha ennek elakadását kizsákmányolni és az égő házból, a zavart felhasználva, lopni bűn: akkor felebarátunknak pillanatnyi pénzzavarát, szorult helyzetét felhasználni is bűn bizony!

Tehát ne törvényesítsük a bűnt.

Ne mondjuk a tolvajnak, hogy járhatsz emelt fővel, napvilágnál. Hadd ólálkodjék csak setétben (ott tán önásta-verembe is eshetik). Maradjon a kertek alatt — távol az igazak országutjától.

Ó be más a praxis — és más a theoria!

Belátta ezt törvényhozásunk is. Azért állítá vissza most az uzsoratorvényt. Jócskán későn — de jobb, mint még utóbb!

Hát — „Kisbirtokosok földhitelintézete“ — hol késsel az éji homályban?! — Jöjjön el a te országod!

Uzsora és kamatadó.

II.

Uzsora ellen legjobb orvosság, mit régi törvényünk diktált, hogy első rajtérésnél a kamatokat, másodszorban a tőkét is veszítse és börtönt is kapjon. — Ugyanez lenne jó a kamatadó eltitkolására is. Ha a föld, ipar és kereskedés görnyed a nagy adóktól:~miért bujik ki alóla a tőke?

Uzsorabüntetés.

III.

Szép -- szép az a szabadelvűtség -- minden irányban -- s viszont nem szép a gyámogondnokság, felnőtt embereknél. -- De ha beteg a társadalom . . . a fénytűzés, az urhatnomság és egyéb krónikus bajok sorvasztó lázában -- tetézve csapásos évekkel -- új adókkal -- drága befektetésekkel, melyek gyümölcseit csak a jövő kor élvezendi, ha elismerve van, hogy a jelen viszonyok rendkívüliek, hogy felemésztik épen a nemzettörzs zömét, a középosztályt: akkor nem lehet szégyenleni a gyámságot, a törvényhozás védelmét, sőt óhajtani, kérni kell.

Ezért óhajtánók az uzsorabüntetést visszaállítani, úgy, mint volt. E félig-meddig visszaállítása se hús, se hal: vagyis olyan háló, mely csak a kis uzsorást fogja meg, a nagy hal nem akad meg benne.

Szép s jó elővélemény: hogy a szabadkamat takarékoságra, munkára s nélkülözésre szoktatja a nemzedéket. Igen. Tán az ifju nemzedéket -- de nem már a mostanit. Gyermekeink tán majd beletalálják magukat sok ily *modern* és *chic* dolgokba; de nekünk nehéz levetkezni az ó embert -- egyszerre. S nem is czélirányos. Kiöntenők a bábavizzel a gyereket (t. i. a túlszámitó, önző jellemmel együtt eldobnók azt a sok régi jót és nemeset, amiről fajunk híres).

A fiu nevelésével az apát meg nem mentjük. S ha az apa elpusztul most: a fiunál nem lesz minek elpusztulnia. (Toldy

Miklós lovának is későn jött az abrak: „mire az abrak jött, megdöglött a farkó“.)

A gyengébbet védeni kell az államnak az erősebb ellen: az egyéni szabadságot, önérzetet és erkölcsösséget, a tőke lealázó uralkodása és fojtogatásai ellen. (Lóversenyeknél sem úgy van, hogy: „fuss vagy fizess“, hanem megméri a lovat, s amelyik könnyebb: terhet akasztanak rá, hogy *egyenlő* teherrel fussa a pályatért s így érje el a célját.)

A társadalmi cél pedig: *a közjólét!*

Akik könnyebbek, vagy kikben kevesebb a szerénység, részvét s tágabb a lelkiismeret: mint az uzsorásfajban: azokra egyenlő terheket aggatni kötelessége az államnak.

A 8 százalékos törvényes kamat kevés, ezt vagy kijátszszák a pénzkidók, vagy másba fektetik pénzüket, ami ismét szűkíti a pénzforgalmat.

Axiomák, jogi elvek, theoriák nem mentenek meg bennünket. Látni kell a vidéket s ennek pénzforgalmát. Egyik ember nem tartja meg a fizetési napot, mert nincs; a másik se, amaz miatt, mert amaz szőszegő lett. Így taszítja egyik a másikat — mert hát „non possumus!“

De hát Budapesten nem látják a vidéket!

Ha egyesek, vagy műtazók kijönnek a vidékre: persze fel-találjuk nemcsak ami kerül, — azt is ami nincs — így hozván magával magyar hiúságunk és vendégszeretetünk, — s úgy látszik, mintha még jó rendén volna szénánk, — pedig csak látszik . . . Mint egykor a koronázási díszruhákra s csalmákra mondá a német: „Ni csak — mióta koppasztjuk a magyarokat, mégis minő tollasok?!“ Pedig hát hitelre vett kócsagtoll volt, vagy . . . árva-lányhaj.

Tíz-tizenkét százalékos engedő törvény mellett nem szemte-lenkednék a tőke titkon 50 százalékra, s a tözsér szokna rá, hogy a 12 százalékos édes-biztos is elég — hisz a cukorgyári részvény se hoz többet.

De mit ért mindezekhez a vidék? — gondolják Budapesten. Légy Mekka van, egy Páris és egy Budapest.

Nagyszabású jogi-elvek és gazdag országok után megyünk . . . nagy nyereg: kis paripa!

Mint védőszer alakult „a kisbirtokosok földhitelintézete.“ — Nem igen halljuk kölcsöneit. Mozog a „földhitelszövetkezet“ is.

Ez vidéki ügynökökkel is tudatja, hogy harmincz éves törlesztésre hat-nyolcz százalékra ad pénzt. Az Isten segélje!

Belátja a nép, hogy a hat-nyolcz százalék még tökevissza-fizetéssel is jótétemény: hát midőn e hat-nyolcz százalékkal a tőke is letörlődik.

Budapest kedves centrumunk. De kár, hogy oly kevésbé veszi a vidéket. A vidék egyttt mégis nagyobb mint a főváros. Ide futnak össze életcsatornáink, de ha a bevezető erek kiapadnak: kiapad majd a vizező is.

Hiába kiált egy-egy szerény vidéki organum — De kiáltania mégis kell — legalább kötelességét teszi.

Az uzsora.

IV.

Első uzsora-cikkemre — illetékes bírálóknak is csak három kis ellenvetése van, hogy:

1-ör: Szerintük *előbb* annyi hitelintézetet kéne, államsegéllyel is felállítani, hogy a birtok tisztos kölcsönt kaphatna, mert különben megakadna a kölcsönforgalom.

Erre azt felelem: hogy nem lehet és nem szabad, sürgős eseteknél theoretikus sorrendet tartani; mert itt is megeshetik. (bocsánat a drastikus kifejezésért) hogy mire kinőne a fű, megdöglenék a ló!

Kedves urak! Nem gyakorlati emberek. Tudják meg hát, hogy az uzsorás-faj a meglevő hitelintézeteinkből is kiszedi 4%-ra a tömeg pénzt — és nagy uzsorára osztja ki.

2-ör: Ellenvetik, hogy az uzsora-büntetés visszaállítása daczára is lenne takart uzsora. — No, ezen ellenvetéssel épen magok döntötték le az első ellenvélelmük indokát; vagyis — ha továbbra is lenne uzsora: eo ipso lenne kölcsönzés — és nem akadna meg a kölcsönforgalom.

Gyenge érvek az olyanok, melyek egyike agyonítli a másikat!

De ha maradna is uzsora: az uzsora-büntetéssel megnehezítve és felemlítve lenne. — Míg így „szabad a vásár”!

3-ör: Hogy előbb a katonai kiadásokat kéne redukálni, akkor az állam is képes lenne hitelintézetek felállítására.

Ugy, de ez *pium desiderium*. A honvédelmet leszállítani a muszka miatt nem lehet — nem szabad.

Ahol tehát az első lépcsőre veszély nélkül lépni nem lehet, minden okos ember ezt átugorva — a másodikra lép; de nem marad földszinten — tétlen — mikor a ház ég!

Évek óta sinlődik a „Kisbirtokosok hitelintézete“! Ő Felsége is tizezer forinttal segélyezte. Miért nem ered meg hát? Mondjuk meg a sajnos valóságot: azért főleg, mert ezzel a nagybirtokosok hitelintézetét vélik hátrányosítani — az érdekeltek.

Édes Istenem! hát mi baj lenne, ha e mellett — a mai megmohosodott nagy földhitelintézett 1—2%-al kevesebbet jövedelmezne részvényeseinek? Szabad-e ezért a középosztályt — Kossuthként a nemzetestet hátgerinczét is sorvadni hagyni?! . . .

Teremt-e az Isten több ily magyar középosztályt — ha ez elesik?!

Bizony mondom: az uzsorán nőtt *új földesurakból* nehezen lesznek új patrioták! . . .

Hihetetlen, de mégis tán való, mit a „Pesti Napló“ ír: hogy csak most márcziusban 107 kisbirtokos lett kiárverezve, s hogy egy 145,000 forintra becsült birtok, 100 forinton üttetett el!

Uraim! ennek fele se tréfa. Itt már nagy a baj. — Gyors segély kell.

Rohamos petitiókkal kéne a megyékből elárasztani, felrázni a honatyákat! — Azt hiszem, ezt is álszeméremből nem teszik a megyék . . .

Rendes államokban is pénzhiány és forgalomhiány van most, de a földbirtokra vannak hitelintézetek.

A szegény Lengyelországban is van országos földhitelintézet. S ha még lüktet egy kis lengyel nemzeti anyagi élet: főleg ennek köszönhető.

Angliában plane kényszerítik a gazdát, hogy vegyen kölcsönt, birtoka alagcsövezésére stb.

Hausner — ez osztrák Demosthenes megmondá annak idejében, hogy: tönkrementünk okai: a véderőre és a vasutgarantiáinkra nagy kiadásaink.

Ha mi e kettőt most nem redukálhatjuk — s ezek miatt hitelintézeteket államilag nem állíthatunk, de látva-látjuk, hogy valamit tenni kell: hát tegyük azt, amit lehet: állítsuk vissza az uzsorabüntetését teljes szigorával.

Egy uzsorás 2500 forintos adóslevélre perelt egy kis gazdát. Ebben 800 forint előre beleírt kamat volt. A gazda ezt sokalván —

ellenírást vett tőle, hogyha *határidő előtt* fizethet: e nagy kamat időarány szerint visszaszámíttatik.

A gazda ügyvédje becsatolta tárgyaláskor az uzsorásnak ezen önkezű nyilatkozatát, mellyel igazolva lett, hogy a 800 forint nagy kamat — itt már *csalás*, mert tőke helyett szerepel. Hivatkozott a királyi főügyésznek körrendeletére is, hogy ily esetekben a királyi ügyészek indítsanak kriminálist. — Kérte is ezt.

A királyi Járásbiróság mégis — megítélte az egészet, mint tőkét! . . . Igaz, hogy a tekintetes Királyi-Tábla elüté az uzsorástól a 800 forintot (ez is köszönet tán?) de a büntető vizsgáló kérelmet ez is agyonhallgatta!

A bírák is sokat segíthetnének a törvény szűk keretén belül is.

Hanem hát könnyebb indokolni azt, — amit az adóslevél „Zifferblatt“-ja mutat.

De hogy mi lesz az ilyeneknek vége? boldog Isten tudja!

Jó — nem! *)

*) Iratott e cikk: közvetlen a honi antisemita mozgalom kitörése előtt.

Örökös átmenet.

III.

1848 óta örökös átmenetben élünk — politikai és társadalmi tekintetben még pedig — theoretice — előre menetelben; mert alkotmányos népképviselőig, felelős miniszteriumig és — szabadsajtóig stb. mentünk — mik a kulturállamok fő-fő létföltételei. De hogy eddig jutva — és ezek mellett is, mi minden hányódáson megyünk keresztül: isten a megmondhatója.

Pedig — mondja a magyar közmondás — *„amely követ sokat hányónak-vetnek: az nem mohosodik meg.”*

Korábbi évtizedek, mint p. u. csak az 1815 ki franciaifutástól 1847-ig, hazai életünk csendes-nyugodtan — mint a tálba öntött víz — stagnált — legfeljebb irodalmunk új niveaura kapaszkodása — és egypár nagyobb mérvű actus a törvényhozás terén, végül az 1847-ki védegyelet — vetettek néhány szelid hullámot államéletünk hajója körül — mint a dagadozó szellem előhírnökei — de ezek mellett egyesek úgy mint községek, sőt országunk — mint ilyen is — nyugodt arkádiai napokat éltek. Még fenállt a közmondás hazánkról, hogy *„önsírijában füllad”*, hogy tejjel-mézzel folyó ország ez.

Most már irigyeink se mondják ezt rólunk.

Most ló, fut minden ember, alig ér rá imádkozni, házi isteneinek, barátságának vagy más gyengéd vágyainak áldozni, mégis alig és kevés bírja a saját anyagi statusquo-ját fenntartani — szegény és boldog egyiránt! Minister küzd, fárad, tűr — és nem bír eleget tenni. Amit ma megépíteni hitt: holnapra elolvad.

Rendkívüli időket élünk!

Most békebiztosításokkal fekszünk, s európai háboru-hírre ébredünk. — Éste olvassuk a bank-vám kiegyezési ígéreteket, s reggel már pénzügyi harcot jelez — túrsországgokkal.

Ma még szabadelvil kormány — holnapra már itt lehet a reakció!

Hajszálon függnék nagy dolgok,
Gyorsan készülnek nagy események.
Borotva élén állunk,
Csaknem a „lét s nemlét“ közt lebegünk.
Hová lyukadunk ki? . . .
Nem csuda, ha a kedélyek izgalmasak.
Apathia lesz-e ebből vagy zürzavar?
Isten ne adja egyiket se!
Inkább egy kivezető Ariadne-fonalat!

Civilisatio.

Szép dolog az a civilisatio. Emberi rendeltetésünk is. Hanem hát sok „méreg-fogai“ vannak! . . . Azért tünődnek rajta még hírneves írók is: hogy vajjon az egyéni boldogság nem virágzott-e jobban az emberiség ős nomádélete korszakában?

Csak egyről, az írói puditiáról, az irodalmi morálról szóllok itt: hogy minő volt ez nálunk eddig — és hová civilisálódott?

„Igaz — mert nyomtatva van“ — mondta és tartotta eddig a magyar ember, — annyira respektálta Guttenberg szellem-sokszorozó gépének szüleményét. De ha — mint a napisajtó némely része kezdi, egyéni vagy pártbosszúból stb. kicsinyes pillanatnyi érdekből olyakat ír, miket maga se hisz: hamar elérjük a civilizált Amerika „humbug“ sajtó-irodalmát — s a közvélemény éppen azt nem hiendi, ami nyomtatva lesz.

De az nagy szellemi és erkölcsi recidiva lesz!

A magyar középosztály.

Már a neve is mutatja, hogy — medio vestito — közepén az alap:

Isten mentsen ám, hogy én az ellenszenvnek csak legparányibb szikráját is érezném hazánk felsőbb és alsó osztálya iránt!

Ismerem aristokratáink érdemeit a múltból és jelenből. Nagyon tudom, hogy aristokraták nélkül hiányos a status. — III-ik Napoleon, midőn Franciaországban a nagy forradalom után keveset talált: igyekezett ilyet teremteni. Tán nekünk is kívánni kellene — ha nem volna.

Az alsó, vagy munkásosztálynak multhatlan szükségét s becsét is értem — sőt csak az előző „*munkáskérdés*“ című cikkemben is kiemeltem.

Általánosságban pedig azt szeretném: vajha az osztályok maguk is mi jobban szeretnék, becsülnék egymást; a köztük való válaszfal vékonyodnék — legalább a szélein — szeretve érintenék egymást hozzánk s társadalmunk javára!

Mégis ki kell mondanom: hogy mint mindenütt, úgy nálunk is szerintem a középosztály a legfontosabb, mert per eminentiam az tartja fenn a társadalmat, a hazát és nemzetiséget!

Vezető vagy előkelő, az emberi, sőt az állati világban is, mindenkor volt, van és lesz.

Ily vezetők természettörvénye szerint lettek kezdetben a testileg vagy szellemileg nagyobbak (*mágnások*) s több jókkal bírók (*aristokraták*). Hogy ezek akkor illetékesen lettek azzá, mutatja nevük értelmezése. Ezek utódaiból képződött a születési

aristocratiá. Ez is természetes és jogos. Az apa mért ne hagyhatná földi, sőt szellemi javait fiának. (Egyiptomban még hivatalát is: mert papok fia, pap, — katonáé — katona, — földművesé — földműves tartozott lenni). És ha nem a fiu lenne apja helyébe mágnás: lenne más — mert természeti szükség. Hogy ki születik mágnásnak vagy pórnak? ez a *sors szeszélye*: nem ad számot róla. Pedig nagy előny gazdagnak lenni, e földi pályafutáson! . . . Ez teher nélkül futhat, amazok sokszor mázsányit cipelnek. Világos, nem érhet amazzal! — — — Gondolom Eötvösünk monda „ne ítéljétek el, kit akasztófa alá kísérték, mert hátha esetleg ti születtetek volna helyébe: most ez kísérne titeket!“

Nem számítva, hogy a gazdag nevelheti, tehát gazdagíthatja szellemét, míg a szegénynek kezei kötvék, — de figyelve láthatjuk, ugyanazon egy szegény vagy középsorsu ember mennyivel más, ha egy kis pénzre — módra tesz szert, mintha egyszerre kicserélték volna, — szeme se úgy áll — előbb tán szerfölött félénk, most önérzetes férfi.

A helyzet teszi azzá.

De hát mindenik nem lehet dúis és előkelő, vigasz ebben a természet, a vallás, a másvilág — és főleg az ész — és sokszor azon tapasztalás, hogy a boldogságot ezek nem bírják monopolizálni, sőt néha éppen nem is bírhatják.

„*Szegényeké a menyország*“ „*Ignoti nulla cupido*.“ — Kováts Pál írónk pedig magáról monda, mezei munkás apja által kitaszítottván — most az élet felsőbb regioi bajjaival küzdve „*oda vissza vágyom*“ sőt műveltségén is azt monda „*bemészelném a látás ablakát!*“

Igy vagy úgy, de az aristocrat állás jogos is, előnyös is önmagára, a statusra nézve pedig szükséges, sőt elkerülhetlen is. Ki adna, hogy csak ez egyet említsem — az iparosnak és művésznek nagyobb művére alkalmat és pénzt — tehát ösztönt is, kenyeret is? . . . És ha ma mind egyenlőkké tétetnénk, már holnap lennének közülünk mágnások s koldusok is. — Sőt minden falunak is megvan a maga mágnása! . . .

Hanem hát még sem ez osztály a statusok alapja.

Igazolja a historia — Lykurgus Spártájában — Rómában a Grachusok és a *lex agraria* korában (mikor a római polgárnak 500 holdon felül szerezni tiltva volt) és Franciaországban a nagy forradalomtól III. Napoleonig nem igen voltak aristokraták, mégis állott a status. — A munkásosztály is könnyebben pótolható

hajdan rabszolgák — most idegenek által, — de középrend nélkül soha nem is képzelhető a status, mert ez a centrum, ez a zöm!

A főúr nincs ugy a haza földjéhez forrva, tehát ez a föld is azért nélkülozi őt könnyebben, mint a középosztályt.

Azért legfontosabb hát hazánkra is a középosztály. Ezért tartott erről és mikénti szaporításáról Pulszky ur felolvasást Pesten, a népkörben. -- Legfontosabb pedig mert:

1-szor. Szám-mennyisége is legnagyobb. — Pedig a mennyiség, a lélekszám a statusban nyom, főleg mióta civilizálódik az emberiség — midőn hála Isten már nem lehet a nagy tömeget egészen járszalagon vezetni. E középosztály adja az államnak a legtöbb vér- és pénzdót, tehát annak létfeltételét! — Ez csinálja és alkotja a közvéleményt, pedig ez nagy hatalmasság, főleg ha jogon és moralon alapul. De mert

2-szor. E középosztály van az államhoz aként gyökeresedve, hogy csak itt élhet; az áttitétést megszini, sokszor ki sem állja, tehát ez a valódi status.

„Az ur a másvilágon is ur,“ mondja a magyar példabeszéd, a hol millióit elhelyezi, ott jó neki, - ott van hazája, tengeren innen, vagy tengeren túl! Felejteti szülőföldet a vele vitt jó mód, könnyebben elhagyja a szegény beteg hazát, hogy ragyogóbb fényben sttkérezhessen. A nagy ur hamarabb cosmopolita, a szegény középrend pedig patrióta!

A középosztály fia eleped ha faluját, az ismert bérceket, a megszokott rögot el kell hagynia. Künn se uszván gondtalan bőségben s élvezken: nincs mi felejtesse nála a gyermek álmaít és reményeit látta halmokat; reá dallá hát a költő „Itt élned-halnod kell!“

A nagy ur saját hazájában sem lakik egy helyen, azért nem is támadhat benne oly erős röghöz-kötöttség. Ősei sirboltja is távol, sokszor a haza másik részében áll, ritkán látogatottan — míg a középosztály napoként ott szánt vagy oda lát, a hol kedvesei porlanak.

„Itt rugották bőlesőn — itt születtém
Itt domborodjék a sir is felettém.“

Mágnaúink 5—6 nyelvet beszélvén, a hová megy, ért és megértetik — a középrend többnyire csak hazai nyelvét beszélvén,

már csak azért sem vándorolhat oly könnyen. De éppen azért őrzi is ez azt, mint fő clenódiumát, tehát per eminentiam a középrend a nyelv és nemzetiség testőr-serege!

Diszes rend! Azért nevetségesek és megvetendők az ugynevezett „fertálmágnások“, kik e szép osztályból kikiváncsoznak a főüriba, mely be sem veszni őket, s így lesznek, — nem „hétlakiak“ (amphibium) de sehomiak.

Mágnásaink miatt, sértés nélkül legyen mondva, rég elfogyott volna a magyar szó! Maig se beszél az mind tisztán! Nem recriminálok. Itt-ott megvoltak okai — a multban; de a jelenben már nincs mentség!

Ausztria sokszor megkísérté: beolvasztani bennünket. — Volt egy híres minisztere azon jelszóval „tegyük Magyarországot bigottá, szegénnyé és németté“, akkor nem ábrándoz alkotmány és önállóság után. — Mágnása már majd mind németté válván, következett volna a középrend. Erre egy híres királynőnk szépen kigondolta, hogy e középrend fiait, mint testőröket állítá fel Bécsben, hogy ezek is elnémetesedjenek. De „*ti gondoltatok ellenem gonoszt.*“, mondá a nemzet géniusza — és viszájáról ütött ki — mert épen e középrend fiai Bécsből indíták meg az első magyarhirlapot, onnét indult ki irodalmunk!

Pedig hogy ebben él nyelvünk — nyelvünkben fajunk, fajunkban nemzeti életünk — tehát nemzeti önállóságunk — senki kétségbe nem vonhatja.

E középrend volt hazánkban, 48 előtt az utóbbi idők polgársága és honoratióra, főleg pedig a középnemesség. Ez szenvedett hajdan is legtöbbet. A vár ura, ha rálátott valaki nevére vagy szomszédos birtokára: elvette, beolvasztotta. Az ököljog ellen ritkán volt erős a törvény. Csak egy példa a sok közül: midőn Szigligetet a tulajdonos lengyel családtól Magyar Balázs fonyódi főúr elvette az országgyűlés perbe vonta ugyan, de ez ugyanakkor visszavervén a kanizsai török terjeszkedést: ugyanakkor királyi kegylevelet nyert vitézségeért, mert szükség volt reá. A per pedig elaludt! — Sok más középneves pedig önkényt a főúrak véd-szárnyai alá menekülván, várjobbágyaikká lőnek.

Most is e középrendet terheli legjobban még az adó is: mert a főúr; csak akkor fizetend arányosan annyit, ha majd a progressiv adó behozatik stb. De a középrend levén a nemzet gyökere: ennek élnie, erősödnie kell.

Ezért szaporitá a 48-iki törvény — felemelvén hozzá a nem nemeseket is!

De e felemelés csak jog és törvény-egyenlőség tekintetében történt. Felemelni kell társadalmilag is. Nevelni kell a nevelő intézetekben is — gyökeres reform kellene! 10—12 évig nyekgetik a kis fiut holt- és életbe nem vágó nyelv-tanokkal; tölti drága sok idejét és apja kevés pénzét, míg feleuton megunja s lesz féltudákos kapa-kerülő (a középrend salakja).

E tekintetben utánozhatnók Poroszországot, hol kevesebbet, de az életre tanítanak, mert e tanítók verték meg Napoleont; hogy értelmiségben is odaérjen a középrend niveaujára. És anyagilag is védni, sőt dédelgetni kell ez osztályt. — Ki venné rosznéven az anyának, ha édes fiát kissé előnyösíti a fogadott fia mellett? E hazának édes fia pedig mindeneknél inkább a középrend (a fönti okokból) és a kisbirtokos; mert főleg földmivelő ország vagyunk. Adó — vám — bank — uzsora — hitelügyünk stb. eszélyes és gyors megoldásával nagyon lehet ez osztályt védeni; gyarapítani tehát kell is!

Szaporítani kell e magyar középosztályt a művelt és érdemes városi polgársággal. Azaz a már tényleg jó középrendnek mindinkábbi magyarosodását kell előmozdítani!

Jogunk van fajunk jogos szaporításához! Belgrádban például nincs egy bolti felirat is más, mint hazai nyelven. Tanuljon meg annyit, aki oda szorul; vagy lássa meg, hol jár; mert hiába okoskodunk: e földön minden eszme külsőségeken nyilatkozik. Tehát a nemzetiség is! 48 előtt láttam p. o. Sopron város „Burger“-jait, mikor tömeges csapataikba kiállítottak. — Szép tömeg volt — csakhogy Weimárra vagy Drezdára emlékeztetett! Most már tán magyarabbak. De ha azt látják, hogy a kormány is melegen dédelgeti — és nem látja csekély dolognak a magyarismus külső jelvényezését (p. o. nyelvet, nevet és ruhát) méghamarább, jobban válnának magyurrá!

Szaporítanunk kell a magyar középosztályt — főkép izraelitáinkkal. Vannak népes városaink, például: Nagy-Kanizsa, hol ők a birtokos középrend felét teszik és már nemcsak érzésre magyarosak, de nyelvre is! Teszi ezt náluk, hiszem, hazafias ösztönük, de a város fekvése is. Hogy azonban gyökeres magyarosodásba menjenek át, erre nézve más tényezőkre is van szükségünk. Hogy legyen igaza több külföldi, in specie azon lengyel lapnak, mely

azt mondá: hogy Magyarország, ha eddig a szabadságnak, most a fuzió óta az alkotmányosságnak és modern civilizációnak bajnoka Keleten!

Kunizsa város magyar izraelita polgárait még egyszer kérem hát: kezdjék meg vagy folytassák neveik magyarosítását is! — Oly könnyű és olcsó ez. — A helybeli sok jeles ügyvéd édes örömet kieszközli ezt! . . . A „Zala“ tisztelt szerkesztője, hallom megkezdette is már . . .

Pár hó alatt Hoffmann helyett oly helyes „Udvardi“ lett, hogy még!

Igen „do ut des“ — vagyis Magyarország és a magyar társasélet testvérekül hívja önöket. Tehát önök is hagyják el a kár nélkül elhagyhatókat, és adjanak néhány kár nélkül adhatókat, a nemzet Geniusa kívánalmaihoz, ugy szellemben, mint amikben ez nyilatkozik, a külsőségekben is.

A kanizsaiakat pedig azért első sorban kérem, mert ezek már ugy is a nyelvvel és szívvvel megmagyarosodás útján vannak. — Csak előre hát! . . . — És fürge városuk is olyan — mint a fiatal leány: — naponkint nő, kecsben, beciben, mert jövője van nyugati Magyarország s kereskedelmének góczpontjává (fokuszává) lenni a közel jövőben. — Magasodjék ki hát a magyar önbecsérzetük is mielőbb . . . Siessenek!

Tudom én: hogy nyelvünk — a német mellett — mint egyik világnyelv mellett — szűk keretben él: hogy a magyar szóval vezethető kereskedés még nem igen hirneves . . . De a most készült új kereskedelmi törvényünk már is többről több hitelt szerez magyar kereskedelmünknek, s addig is, míg ezt világgá bocsájthatjuk: ápoljuk ezt itthon, növeljük szívünk melegével — hiszen oly szép, bő, hajlékony, dörgelmes és sima is, mint kevés más nyelv az élők és holtak között!

És miként kívánnók az idegentől: míg magunk se respectáljuk kellőleg?!

Kormányunktól is megvárjuk, hogy szerezzen tekintélyt neki, mint kormánynyelvnek . . . vasutainknál, telegram-munkánál stb. bent — azután künn!

Az így, névre, nyelvre is megsaporítandó magyar középosztály biztos és hatalmas hypotheka lesz aztán derék arisztokrátiánk egy kis részének ósdisága és gögje ellen — lefelé pedig, a még miveletlen nyers tömeg és kinövései, p. u. a kommunismus, munka-

gyűlölet, strickek és minden vandalismus ellen — belre ugy kültre is, a germanismus, panslavismus, orosz és minden mumus ellenében.

Igy erősödik meg a magyar középosztály: a *nemzettest!* Igy fog *örökéletet élni e haza* — s e nemzet, melynek hajdan az izlam feltartóztatása után most európai 2-ik missiója is van, beékelten kelet és nyugot közé! Román, germán, szláv elem kapcsául lennie!

Oh mert neked örökké élni kell. oh hon —
S mint tavasz örökké virulnod!

A „gentry” bucsuztatója.

A magyar „gentry” mit Láng Lajos ur a „generosa gens” — mit Sontagh Pál ur — a „félmillio chevaliers” — mit Thierry a „régí jó táblabírák” — mit Vas Gereben — a „7 szilvafás földesur”, mint a nagyok és nem nagyok gunyora nevezé — nem más, mint a most haldokló magyar kisbirtokos és középosztály.

Ugyanaz, hogy kissé elején kezdjem, mely a honszerző államnak Hazát — a „Pusztaszeren” jogállamot — Szt.-Istvánnak keresztjén államot alkotni segített!

Ugyanaz, mely az „aranybullával” kezében első magvető volt Európában, az alkotmányos monarchiának.

Ugyanaz — mely II. Endre alatt a keresztet s ezzel a civilizatiót Jeruzsalemig elvitte.

Ugyanaz — mely első bástyája volt Európának három százdalon út török — tatár — mongol ellen (és lenne most a Russizmus ellen, ha azt érné)!

Ugyanaz — mely Nagy Lajos királyi boszujáért számot kért Nápolytól. — Várnáért — Mohácsért a töröktől — a rosz szomszédságért Mátyás alatt Bécstől — Prágától.

Ugyanaz, mely még a cseh Ottokár ereje ellen Habsburgot és Austriát is segítte megalakulni. — A nő-királyért pedig (a csimbókos Nádasdyval élén) épen 7-felé tette meg a mestervágást!

Ugyanaz, melynek mint mézes pilulában adták be a patkánymérget (mint Bécsbe csalogatott gárdistáknál a mérget megemésztették — de mézéből mint szorgalmas méhek „köpül” csináltak.

melyből épen az „*antidótum*“ rajzott ki — a magyar irodalom! melyet mint saját méhmagzatját épen e középosztály istápol legszívósabban — utolsó fillérével is!)

Ugyanaz, mely a *Rákóczy* — *Bocskay* és *Bethlenek* zászlója alatt kiküzdötte a bécsi — linczi békekötéseket s ezekben a lelkiismereti szabadsággal az egyénit — a nemzetit is. — Ugyanaz, — melynek „*névtelen félistenci*“ 1848-ban eget vittak azért, ami földön égi malaszt — szabadság — testvériség — egyenlőség! (Pedig az 1. *megvolt nekik*, tehát hogy a 2. utóbbira feloszthassák).

Ugyanaz, mely „*világosi*“ halálából feltámadva, passiv ellenállásával vitta ki az 1861-et és 1867-et, mint archimedesi zárkóvét a pragmatika sanctiónak.

Ugyanaz, mely a jelen finanziaalis baldoklás közben is azt mondja és teszi, amit a bölcs Salamon ítéletéből biressé lett anya: „Vegyétek tőlem bár — csak éljen édes gyermekem!“ Csakhogy itt megfordítva — a honfi mondja az édes anyára — a hazára — a hazai földre!

* * *

Ez a „*gentry*“ — ez a középosztály — e nemzettest-zöm haldoklik most — lassu, de biztos méreg által, — hibás tán, de nem vétkes viselkedése miatt — a körülmények fatuma — tulloyalításának önsulya alatt, ártatlan és mégis dicstelen halálnak halálával.

Ez az osztály — mely joggal mondhatja költőjével „száz csatán — ezer veszély közt — vittam érted, szent hazám“ — most egy nyomorult papiros-sárkány fogai által örletik, egy csimasz, de ezer csápu vampyr szipolya-polyp karja által fojtogattatik, miknek neve uzsora — vexli — executio!

S még csak *nem igen jajgat* a siralomházban! Nem is igen zugolódik a halálos operatiók alatt! Csikorog, de állja.

Megfujták felette a halotti tárogatót — mint éber örök — Zichy K. gróf Sopronban — Láng I. az ország szívéből Sontagh P. az országházából. Köszönet nekik érte!

Nem tréfa — nem üres hü-hó már!

Látják a vést bár, mégse vúdolnak — mégse okoznak egyesleg senkit: csak sajnálják az okok összehatását és feljajdulnak a költővel:

„T'orent-e Isten több magyart —
Mig a világ, mig napja tart,
Ha mink is elfogyánk ?!”

Sőt valódi keleti resignatióval — mint az igazi szerelmes — azt mondják az „uj gentry“-nek (az alakulóban levő új közép-osztálynak) — adja Isten, hogy veled boldogabb legyen szerelmemem — az édes haza!

De utána teszik: „*videant consules*“! Nehogy a jövő kor Berzsenyi-je (ha lesz) felsohajtson — hogy:

„Más fuj állott a kihalt helyére,
Gyenge fővel — romlott — szivtelen!”

* * *

Mintha csak a korra és ez osztályra irta volna a költő apotheosisát, hogy:

„A sir. hol nemzet súlyed el,
Népek veszik körül . . .
S az ember millióinak
Szemében gyászszköny ül!”

Néma köny — de sokat mondó! — A nemzeti keserv csendesen sajog még. Még a vészkiállítás is csak imitt-amott hangzik: a tanácsadás még kevesb helyről, — a segély meg épen legkevesebb helyről.

Ez újratos néma csend — mint a vészt előző tikkadt borulat mint a haldoklót virrasztók éjféli órái — épen alkalmas arra, hogy — elmélkedjünk a haldokló felett!

Elmélkedjünk — igen — megérdemli a nemzettest ezredéves tagadhatlan centrumának — az erkölcsileg, jellemileg is „generosa gens“-nek sorvadása — sőt (tessék szétnézni a vidéken) haldoklása!

Azt mondja gr. Bethlen András ur (az „Ellenőr“-ben). Bár csak a rurális érdek (a birtokos-osztály) is oly érzékeny és erélyes volna az önvédelemben, mint például a városi polgárság, például a cukor — kávé — sör-adóval szemben — vagy a tőkepénzes osztály, például a szőlődézsma-papírok (ártatlan) prolongatiójával szemben!

A ki nem erélyes az önvédelemben: az maga alatt vágja a fűt — vagy vágni hagyja.

Igazán volt hát Sontagh Pál urnak, mikor azt írta a „Gentry“-ről. És igazam volt, midőn írást, hogy ezen osztály nem jajveszékelt a végoperatio alatt sem.

Okait is megmondom: tagadhatlan tulloyalítása — álszemerme — keleti indolentiája és rajongó honszerelme.

Ezekről utóbb — most nézzük a haldoklás okait és a segélyeszközöket.

* * *

Semmi sincs, ami egy okból származnék, hanem több okok részint önmagából eredők — részint rajta kívülállóok — általa el nem háríthatók. Például:

1-szor. A *tulköltekezés*? De ez (mint Láng ur is mondja) bizonyos fokig a civilizatio kívánalma, az ipar és kereskedés előmozdítása, mert e középosztálynak sok oly „*nobile officium*“-ja, erkölcsi és honfiai obligója van, melyet tőle állása — környezete, sőt a más osztályok is megvárnak, követelnek! Ez tehát rajta kívül álló ok.

2-szor. *Kevés kereset*? De ha földje keveset jövedelmez — a tagadhatlan sűrű csapásos években (rozsdá, üszög, phylloxera stb. miknek máskor birtuk se volt ily mérvben). — Ha nincs export (annyi sincs mint máskor)! Ha vám és vasuti viszonyai kedvezőtlenek. Ugy-e, hogy ez is rajta kívül eső ok?!

3-szor. *Primitív gazdálkodás*? Tessék pénzt adni gőz- vagy mélyítő ekére — vetőgépre — alagsövezésre — fajnuzára, sath. (mint Angliában ad az állam, nolle-velle ad) — mert a kis jövedelem kell az elismert nagy adókra — a fennebb igazolt nobile obligókra — az élhetésre — állásához mért anyagi, szellemi (némi kis) élvezetre (mert „asketa“ nem lehet, keleti véralakata szerint, és a civilizatio követelése szerint se.) Tehát ez is általa el nem hárítható külok!

4-szer. Nem igen adja gyermekeit iparosnak, kereskedőnek, katonának stb. No ez igaz is, nem is. (Láng ur szerint is.) De 1-ör is tessék visszanézni az ősi egyiptomi stb. társadalmi életre — ott a papnak fia pap — a bíróné bíróné — a katonáné katona tartozott lenni — plane törvény szerint! —

Tehát a hasonló neveltetésre van historiai példa. De van rátiója is: a csecsemő korától elsajátíthatás. Van természeti indoka is: lám, minden növény is önfaját szaporítja!

A menyinyiben tehát ez ok áll, és magában a gentryben felelik: anynyiban természetes — nem is oktalan — nem is praecedeus nélküli.

De egészen nem is áll már — maga is beismeri Láng ur, sőt ebben véli az osztály sorvadásának megszüntét: hogy lám már ez osztály. fiai lassanként átmennek az iparos, — keresk. sat. pályára. Ergo e hibáját is kezdi belátni, javítani — tehát nem megrögzött bűnös ebben sem!

A „lassankénti átmenet“ pedig a fentiek szerint indokolt s természetes. Engedjenek hát időt az átmenetre. Adjanak segílyt az átmeneti idő tartamára! Minden átmenet abnormitás. Tehát a segíly is lehet kivételes, és ha ez átmeneti társadalmi közérdek — (pedig az — mint alább kifejtem) ugy a segíly társadalmi kötelesség!

És gyors kötelesség, mert beismerve van, hogy az átmenetben — e beismert jó osztály el is kallódhatik! A mikor velehalnak elismert nemes tulajdonai, hibái pedig — az átmenet keservei közt depravatióvú koresulhatnak a közmoral kárára, mely nélkül Róma ledül s rabigába görnyed!

A jó kertész a jó magnak nem hagyja faját veszni, sőt kiválóan istápolja. (Legyen itt a jó kertész: az állam — társadalom — vagy csak a közvélemény is! A hogy tetszik.)

5-ször. *Tulloyalítás?* Ez már egyik direct benső oka ez osztály bukásának. Oknak igaz. Elismerte a félvilág. Kellemes — jó is — másokra — de saját magára káros! — Majd leszoktatja róla a kufár kor nyomása! Nem lesz üdvös ugyan a közre — de hasznos lesz önmagára. Eltanulja a nagy többség fegyverét, hogy egyenlő fegyverrel küzdje a létérti harczt! Eltanulja lassanként, de addig támogatni kell, támogatni közkötelesség — ha magnak kívánjuk — szükségeljük az új sphaerában, mint Láng ur is kívánja — multja, erkölse és fajuk gyér volta miatt is.

6-szor *Az ülszemérem?* No ez is vele született hibája ez osztálynak, saját magában rejlő ok, anyagi bukására. Tagadbatlan. S épen ez által czáfoltatik meg Láng ur „a távozó és érkező Magyarország“ czimü, Sontagh urhoz intézett, de nyilt levelének azon főargumentuma, midőn azt írja, hogy „ezen osztály sem

igaztalanabb önmaga iránt, mint mások iránt, zsebkérdésekben“. (Igenis igaztalanabb önmaga iránt.)

Tessék visszanezni a sok példa közül csak egyre-kettőre! Ott van a földtehermentesítés. Ma is fizeti (pótadójával) ez osztály maga is azt a váltságpénzt, mely más osztálytól járna neki.

Tagadhatlan tulloyalítás? Azért tán helyén valóbb is lett volna ezt az előző pontban írnom, de a következőkért ide vág. Tette tán a 48-iki áramlat nyomásából? Hiszen már 40. körül tették sokan — Széchenyi, Somsics és többek. Hát a lengyel középosztály mért nem tette a nagy forradalomkor vagy előzőleg? Melyik nemzet tett ily hasonlót? Egy önző faj és osztály nem tesz ilyet, ágyu torka előtt sem — a Hazáért sem, mert azt tartja a cigány katonaként „a haza én vagyok“ — nem tette meg ez egyenlítést egy más osztály vagy felekezet csupa hitdolgában sem a mohácsi vész előtt, — pedig ha megteszi: alig úgy üt ki Mohács! (Mint nagy historikusok mondják.) No de ez régen volt! —

De most tavaly, — midőn a kormány, teherrel nem járó bevételekről gondoskodva, — javaslá, hogy a dézsma-papírok 22 év helyett 32 évig soroltassanak (mi hozott volna országunknak évi pár milliót) mily világra szóló zajt ütött a bankosztály! Egy kis ephemer veszteségért, mert a „*hausse-baisse*“ pár hó alatt restaurálódott volna is, ez megesik a legbiztosb (legelől keblezett) papírnál. . . Addig is arany kamatát kapta volna e jajveszéklő bankár. — És azért az ő papirja a legelső huzásnál is kijöhet — úgy, hogy a 33 évi mellett is, holnap is megkaphatja százas papírjáért a százat, miért csak 70 frotot adott. — És a gentry (az országgyűlési többség) álszemérem vagy tullovagiasságból — még ezt a kis, csak látszólagos terhet se rakta a ráférő bankárfajra, pedig ez meg se nyekkent volna bele.

Elhallgatott vele.

De elhallgat-e e tulloyalis osztály az oly tehernél is (mint a legutóbbi jöved. pótadó) habár pusztul is bele — mert szégyenli önmagának — szégyenli barátjának — szégyenli az országházban nyíltan bevallani, hogy pusztul — inkább takargatja, sőt mutatja az ellenkezőt, erőltetve is — miglen elpusztul! Éz a középosztály hiu álszemérme! (Hány áldozata van vidéken is!)

Persze, hogy egyik oka pusztulásának ez is. Nagy hiba — de beuntnk kis bűn se — s hiba is csak önmaga iránt. Mentsége

ez is, az is, az is, hogy majd leszokja, de mint ártatlan hibáért az átmenetig segíteni érdemes.

Több ok van tehát ez osztály bajára — tőle nem credő — általa nem háriható, — s a mi ok benne van: ez lélektanilag, történelmileg sat. menthető, gyors, közös segélyt érdemlő.

De azért ne várjátok ezt hazám gentry ifjai. Vessétek magatokat tömegesen a műhely — a gyár — s kereskedés — a katonai, papi pályára! A nagy Amerika egyik elnöke szabó, a másik tán lakatos volt. A munka tisztelet — a munka imádság — a munka pénz!

Igen pénz — s ez a mi nincs — de kell.

Vigyétek át öröklött erényeiteket — hibáitok nélkül a más osztály erényei közzé. Angliában a Lordnak csak az első fia Lord. a másik iparos — gyáros — katona, meg minden — s nem szegényli egyik a másikat. Itt is ugy lesz — rövid időn, ha van (pedig van) józan ész.

Igy nem lesz kihalás — de új életre kelés — új és megsaporodott gentry lesz — a korigénye szerinti, mely ismét új ezer évig lesz centruma édes Hazánkunk.

Addig mi tovább elmélkedünk a rohamos átmenetű pusztulástán fentartóztató segédeszközökről.

Nézzük tehát az eszközöket.

1-ször. A gr. Széchenyi K. ur javalta birtokdarabolás korlátozása. Kissé elkésett segítség és a pénzügyi miseria ellen nem orvosság, sőt árt a hitelnek — korlátja az egyéni szabadságnak — mint a pazarlási zár. Pedig itt nem pazarlók lekötése a cél. De arra mégis jó, hogy a jelen birtokos osztály ne legyen teljesen birtoktalanná — hogy ne egészen új nép álljon a kidúlt helyére (mely új még e téren ismeretlen, amannak ismert erényei mellett).

Az angol birtok az államé — a muszka föld a községeké — nagyobb részben. Ott nem szalad ki a föld a földmives lába alul oly hamar. Nem lesz belőle proletár. Egy orosz falu p. o. felszítja határbeli földjét — élő lakossága között p. u. 10 évre akkor ismét 10 évre — s ha szaporodtak, több — ha fogytak kevesb egyénre. Az ily birtuló egészen meg se terhelteti. És ha árverésre kerül is, a becsár bizonyos részén alul nem adatik el és a legmagasabb ígéretért megtarthatja az 1-ső jelzálogos hitelező: mért adott rá fölös pénzt a 2-ik s 3-ik? Ezért kénytelen netáni jutu-

lékát az 1-ső jelz. hitelezőtől méltányos ráta terminusokban lassanként venni fel. Élni és élni hagyni! — Nem változik oly könnyen a létező állapot — Hegel szerint pedig a mi míg létezik, okos — mert ha megszűnik okszerű lenni, megszűnend létezni is.

Hol vette az orosz társadalmi élet ez okos törvényt? Tán keleti patriarkalis viszonyaiból?

Hát a nyugoti civilisatio lenne csak az irgalmat nem ismerő, aki kivágja az élőhust az adósnak testéből is?

Hiszen egymást érik itt a kegyadományok, segélyegyletek, kórodák, vörös-keresztek stb.

Hát mi okért van a szivtelen, drákói törvény? Ki kedvéért? Egyedül a „hitel“ kedvéért! Ez a divatszó. A modern kor bálványa! Mely aztán elnyel mindent. Mindent — mondom — a célzt az eszközzel együtt. Saját célját is felfalja, mint Saturnus a saját gyermekét!

No így nem csuda, ha a modern világ mind gyakoribb áldzatai visszakivánják a mult századokat — vissza — a nomád életig!

Inkább soványodjék hát kissé a hitel — csak ne egye meg öncélját, a hitelezőt.

Legyen hát birtokdarabolási gát — váltóképességi korlát.

2-or. Vegyük át főleg a muszka végrehajtási humanitást. a becsár aluli el nem kótyálhatást — a második, harmadik jelzalogos hitelezőknek a fennebb irt ráta kényszerét — igazítsunk a végrehajtás §§-ain.

3-or. A mezőgazdasági hitelügyletet csinálják meg a hivatottak — támogassa ezt, e per eminentiam földmivelő(osztály) ország képviselete — ne nyomorult 500.000 forinttal, — de a colossalis célhoz aránylag — állami ellenőrzéssel — ne nyereszkedésre alapítva.

Irják össze vidékenkint a hitelképes birtokosokat, ezt tartsák evidentiában, mint a bankokét — kereskedőkéét, iparosokét.

4-er. Váltó helyett egy új hitelpapírt az ily személyes hitelre 1—1½ éves lejáratral.

De legelőbb:

5-ör. Drákói uzsora-törvényt! Mielőbb! Mert hát védeni az akasztott embert is lehet, — de ki az uzsorát védi: az — sophista. Mert ezt védeni sem erkölcs — sem észjog — sem

államjog szerint — sem társadalmilag, sem eszélyességből védeni nem lehet.

Évekkel ezelőtt indokoltam ennek bűnösségét, minden tekintetből — megczáfoltam minden mellette felhozni szokott jogi-, politikai érveket — a „Zala“ hasábjain — mit átvenni érdemesített a „Magyar Hirlap“ is. De mi haszna, ha ott nem hallják — és nem felérik, ahol kellene, abonmét jöhetne nem már a segély ellene — ez kevés, de a megtorlás — az irgalmat nem ismerő büntetés.

De igazat adott az idő!

Ósi uzsora-törvényünket eltörölték tán 1871-ben, — a balul felfogott „Hitel“ kedvéért — modern divatért!

Lett „szabad vásár“.

Hét évig dult korlátlanul.

Üszkei — rongyai látszanak is — hát még ezután! Ekkor, mint belátott hibát, szégyenszemre eltörölték — félig!

A 8% felülit nem ítéli meg.

De ez nem elég.

Amit védeni nem lehet — azt egészen kiirtani kell.

Azon fővédve sem igaz: mintha a pénz oly tárgy volna, mint egyéb, s így rajta nyerni csak ugy jogos volna: százszor nem igaz a védelem alapszava, hogy oly tárgy volna, mint egyéb. Mert „essentiája“, forgalmi közvetítője minden egyéb tárgyaknak, mit az állam veret, az állam ellenőriz, beszed, sőt csak ezt szedi adónkba — állami szent kötelmeink leróhatásába (nem bort — buzát!).

Ne hagyja hát a kufárok alkutárgyaul az önképére veretett állami vércirkuláció — tehát az állami- és társadalmi élet szent symbolumát!

Hivatalból üldözendő közbüntényenyé kell qualificálni mielőbb! Meg kell fojtani a vampyrt.

Mondják, hogy azért mégis élni fog. De csak sötétben. — Büntetés nélkül nappal is.

A lopásra is van büntetés, mégis lopnak a sötétben! Ébből ugyan nem következik, hogy hát töröljék el a lopás büntetését. mert akkor aztán nappal szemünk láttára is lopnak.

Városok — rendőrök üldözése nem elég — (csak szükségét igazolja).

Törvényt ellene — vérbevágót, a vért evők ellen!

6-or. Takarékosági-egyletek szervezése. Ha nem is a régi védegyelet — csak forma, mint az egri nők kezdték nemrég, vagy harmad éve. — Az Albion ködös legén elharapódzott iszákosság ellen ott szükségét látták a „mérsékleti“ — „szeszt nem ivó“ egyleteknek.

Bizony nálunk — nőinknél is — jól esnék például: a „kartonruha-egylet“ s több eféle szövetkezet.

7-er. A progressiv-adó is segitene részben a kis- és közép-földbirtokoson. Igazságos is lenne (meg volt ez a rómaiaknál is). mert p. u. ha egy kisbirtokos honoratior száz holdon gazdálkodik, ennek jövedelméből kell anyagi és szellemi szükségletét fedeznie. S ha ekkor a második 100 holdhoz jut, vajmi csekélylyel lesz több kiadása — tehát a második 100 hold neki már több tisztát jövedelmezvén, ész. jog és sziv szerint következik, hogy e második 100 holdról többet adózzék. — mint az elsőről. (Érről máskor bővebben.

Itt a sok „noli me tangere!“)

8-or. A kötelező polgári-házasság is nagyot lenditene a középosztály baján! — Főleg az izraelitákkali összeházasodás által. — Amaz adná földjét — nevét — czimét — physikai — véralkati — s családi nexusának előnyeit — még most egy kis tekintélyét — emez adná pénzét — fürgeségét — szorgalmát — takarékoságát, számító- és kalkuláló tehetségét stb.

Mindkét fél nyerne a cserével. illetőleg a commassatióval még most — míg mindkét fél ezt — szerencsésjének tartanú — míg az egyiknek — naponkint halványuló előnyei — el nem olvadnak.

. Az ezt így gátló elemek (most nem nevezem meg: tán nem is tudják — vagy nem gondolják meg: mennyit ártanak a kötelező polgári házasság gátlásával.)

Még Deák Ferencz végrendelete daczára is.

Mennyit ártanak a magyar középosztálynak — a nemzet-testnek?

Mennyit a civilisatióknak?!

Hát itt mért nem parancsol (a reális okok mellett) a modern törvénykezési divat — a kor igénye?

Végre is a sok oku bajnak — természetesen orvossága is kell, hogy sok legyen.

A fennebbiek csak hamarjában kikapott példák.

Majd lesznek tán, akik elgondolkoznak felette.
S a gondolatnak szomszédja a tett!

* * *

Vajha csalódnám félelmemben — s ne csalódnám — reményemben!

Vajha képzelt halottam csak tetszhalott lenne!

Vajha e „bucsuztató“ hajnalkiáltássá lehetne!

A pesti egyetem,

vagy

előre, avagy hátra megyünk-e?

Hamar Pál közalapítványi királyi ügyigazgató és koronai ügyésznek már három röpirata vetteti fel e kérdést a gondolkozó hazafival. A legutóbbi „Emlékirata” ellen nyílt sisakkal — de mély és méltó indignatióval szólal fel a „Hon” egyik számában György Aladár ur — ugyhiszem a hazai józan intelligencia nagy többségének hallgatag helyeslésével — Hamarnak azon emlékirata ellen, melyben ő (a korona fizetett ügyésze) — épen a szent korona ellenére, a budapesti országos királyi egyetemet katolikus egyetemnek és a katolikus egyház tulajdonának vindikálja, — vakmerően és jobb tudalma elleni sophizmákkal.

Hanem hiszen meg is kapta a magáét György A. urtól — aki a „Hon”-ban csak hamarjában, de mégis nagy alaposággal és tartozó meleg hazafisággal irt cikkével már ronggyá tépte azon, csakis a magyar ultramontanizmus kedvéért irt törvénytelen és valótlan emlékiratot — sőt kimondani merte, hogy ez, épen egy fizetett koronaügyésztoi a szent korona elleni merészség: letagadni akarni a koronától, hogy nem azé, ami azé — s letagadni annak — akinek épen öriznie kéne! — Aztán hamarjában kimutatta ott György A. ur, hogy e királyi országos egyetemünkhöz a multban csakis három püspök (Pázmán, Lozsy és Lippay) járultak mintegy 13.000 forinttal, a többi mintegy öt millió vagyonát, koronás királyaink adományozták, a *nótált* vagy *magvaszakadt*

hazafiaktól (kik közt bizony a história szerint protestáns is sok. tán fölös számmal is volt) reá szállt — de tovább adományozási kötelességet, reá szállt javadalmak s uradalmakból.

Törvényesen is az országé ez egyetem, mert lám országgyűlésünk gondozza javadalmait, ellenőrzi bevétel s kiadásait — sőt tetteg is az országé, mert koronás fejedelmünk nevezi ki és erősíti meg tanárait, — s ezek közt ugy régebben, mint jelenleg is protestáns tanárok is voltak és vannak.

Mégis ellenkezöt állítani: amint egyrésről valótlanság, ugy nyílt törvénysértés, mit György ur jövő czikkében szakszerűbb részletességgel ígér bebizonyítani, addig is az író ellen kérdőre vonó vizsgálatot vél megindítandónak.

És miért és most iratnak ily retrograd czikkek? Miért épen most? Az idők jele ez? A XIX. század miveltségi niveau-ja ez az *erőltetett* felekezetestesség? Alkalom volna most ily felekezeti ingerkedésre? Recidivázna a törvénybe iktatott jog- és vallásegyenlőség? Nem! Csak desperált véglobbanásai az ily emlékiratok a rég füstölő mécsnek, mely kihalása előtt még egy nagyot *pislant!*

Vigasztalódjunk — nemcsak nálunk — így van az most a vasmarku Bismark országában is, így van a bölcs Thiers és a józan szabadelvű Gambetta hazájában is. Ott is alakult egyetem. katolikus tanács — sőt a választásokra is „Union kath.“

Talán tán épen ezeknek visszhangjául ereszté világgá H. ur is ezen emlékiratot? Megmutatandó, hogy itt is vannak „hívek“ (?) kik hasonló követ fujnak.

No csakhogy itt a „*Hatalak*“ hazájában, a mi felvilágosult. hazafias clerusunknál H. visszhangja nem akad visszhangra.

Itt a „*Deák Ferencz*“ -ek hazájában sohase volt tulerős az ultramontanismus, — mert itt is nem rég történt az is: hogy ő Felsőségének a cultusminiszter kinevezését kellvén aláírni, az akkori érsek-primás aggódott, hogy hátha az esetleg protestáns vagy izraelita lenne? Mondá, hogy a cultusminister kinevezését ő felsége csakis mint „*apostoli király*“ gyakorolhatván: így írja azt alá.

Mi végett az „*öreg ur*“ megkérdezte, mondá: „Felsőg! hogy miért „*apostoli*“ épen a magyar király: azt a törvényből nem tudom: de azt tudom, hogy hajdan Hunyady János országhormányzó, mint ilyen aláírván egy praelatus kinevezését, ezt az akkori pápa a korona jogául anynyire elismerte, hogy a koronát képviselő Hunyadynak önkezűleg írta, hogy helyesen tette a ki-

nevezést (pedig sem király nem volt — sem apostoli nem volt — tehát a főpatronatus nem az apostoli királyt, de *Magyarország királyát* illeti!

A szent korona szent joga meg volt örizve nálunk idáig — s mégis lesz ezután is. Felekezeti háborunk sem volt — s nem is lesz soha, bízunk a clerusnak, de a népnek is tolerans, felvilágosult hazafiságában.

Egy két kivétel nem csinál közvéleményt. Egy két fecske nem csinál nyarat.

Vannak — vannak egyének — csak itt a vegyes felekezeti Balatonvidéken is, mint egy városi esperes, aki a városhatósághoz irt levelét úgy irta, hogy a „*kath. városnak adassék!*“ miként a „Zalá“-ban is leírva volt.

Az ős Badacsony tövében, T községben is él egy jó öreg plebános ur, aki Gulácson egy fiatal uri párt esketvén, nem irta be tanukul se a menyasszony tanuját (egy jól ismert ügyvédet s a menyasszonyi ház régi jó barátját) sem a völegénynek első izbéli sógorát (egy veszprémi törvényszéki bírót) mert véletlenül mindketten protestáns urak . . . keresztelés szerint! Pedig a jó öreg jól ismeri őket, főleg az ügyvédet, kivel ő mint 1861-ki gyám, ezzel mint 1861-iki gyámszolgabíróval együtt is fungált, s azóta is házánál kedves vendégül — pusziival fogadni szokta — mégis esketési tanuul felekezetiségből el nem fogadván, így megbotránkoztatá a tömeget (nekik hirdetik az egyenlőséget — mondja a nép — s mégis a kaputosok maguk közt ily oktatán mustrát tesznek, vallás miatt!) és megbotránkoztatá a szabadelvű miveltségéről s becsületességéről hirneves örömapát, — aki kész az indignatiót maga aláírni — de szégyeneljük országos lapba tenni — nem mi-értünk — s nem is az öreg ur kiméleteért, aki ezt alig érdemli (tán csak felsőbb pressióból tette? . . .) hanem vidékünk és megyénk jó hirnevéért, — de a megyei lapokban elhallgatni — gyáva bűn volna.

Mert a komaság vagy bérnélésnél még menthető a protestánsnak mellőzése, — mivel ott ugyanazon vallásbani nevelést igéri a keresztapa (ámbar más felekezeti is ígérheti és teheti azt) hanem az esketési tanu kizárása: menthetlen.

Szánandó bigotteria.

Az Isten bocsássa meg az öreg urnak — kár volt neki ily szellemszegénységi bizonyítványt adni önmaga ellen.

De miért is oly gyakoriak most újra ez obskurus esetek? Most, mikor már a rájuk is tanuskodnak török testamentum s török bíró előtt?

Miért e jelek fent és alant? " "

Hátra mennénk? . . . Nem!

A világszellemnek haladni kell — halad is — s közben néha stagnál vagy kissé hátrál is, — de hanyat nem esik!

Megyünk előre, ha lassan is, aki nem megy, vitetik, vagy megvettetik.

Jöjjön is — felvilágosodás — a te országod.

Templomba járhatunk külön (már ha ugyan járunk) de sok „közös oltár“ van, a baza, emberiség, nevelés, társadalom stb. terén, ahol együtt áldozunk szebb, jobb és sikeresh!

Fejedelmünk jelszava is lám „*Viribus unitis!*“ — Nagy Széchenyink is azt mondá: „Oly kevesen vagyunk magyarok, hogy az akasztott embernek is élni kellene!“

És mi kevesek is széthuzók legyünk elv, nyelv — vagy keresztviz különbsége miatt?

Nem — és nem!

Nagy idők — nagy emberek.

A mely nemzetet a gondviselés szeret, a mely nemzetnek van jövője, historiai küldetése és szükségessége: annak ad „nagy embereket“ a nehéz napok nagy munkáira! . .

Nincs oka hát a magyarnak elcsüggedni még. Nehéz napjaiban termettek mindig nagy emberei — kezdet óta!

Midőn Ázsiában a Kaukaz résztermő hegyhátaiban a „Magyar“ vagy „Unger“ faj tulszaporodott, termett neki „*Almos hadvezér*“ — a bölcs vezér, aki elhozá a tulnépes rajt Hunn ősei hagyatékából „*Ételközbe*“ és a „*Hármasbércz*“-ek tövébe, a négy folyam víznyaira és megírá bölcs ésszel „*Pusztaszeren*“ a vérszerződéses alkotmányt, melynek gyökereiből maig is táplálkozunk.

Tutár, mongol dúlás után támadt egy másik honalapító — a bölcs *Béla* király — a boszorkányok, a szellemi sötétség ellen — a bölcs *Kálmán* király — a könyves. A terjeszkedni kellő államot termett egy *Nagy Lajos*, a három tengerpart ura. A feudális lovagkor tulhajtásait megsokalló és az egyéni szabadságot sóvárogó korszellem megszülte *Mátyást az igazságost*, — török járom ellen *Hunyadit*, a hit szószollóit a Bethlen, Boeckay és Rákóczyakban — Az ujkoru civilizatio felkent apostolait a nagy *Széchenyi István* és *Kossuth*. A nyelv ujjáteremtőjétől a nagy *Kuzsineczyt*, irodalmi csillagjait *Vörösmarthyt*, *Petőfit*, *Aranyt*, *Jókait*, *Toldit* — Azután a nagy vérfürdő után — szomszédaink „*jogeljárás*“ vezetése ellen alkotmányunk békés visszavivására nagy *Deákunkban* (kinek arcképét ágya fölött tartja fejedelem és nép egyirón). Az őseink által már bölcsen megkezdett dualismus fentartására

az eszélyes *Andrássyt*, a nagy horderejű fusio keresztülvitelére az erélyes *Tiszát* — és a pénzvilág jelenlegi élethalalos kérdéseinek megoldására is őt és övéit . . és baljóslatu „keleti kérdés“-beni szereplésünkre is őket. Vasutaink eszélyes berendezésére *Tolnayt*. Államgazdászatunkra a Korizmicsokat, Zichy s Károlyiakat. Regényvilágunkhoz *Jókait*, Törvénykezésünkhez *Vajkay*-akat sat. Midőn egy nemzet minden epochalis bajaihoz mindig így földi geniuszokat tud szűlni magának, azon nemzet nem veszhet el. Midőn a világ-szellem egy nemzetnek minden ily élethalál phasisaihoz még mindig ily *Mózeseket* küld és rendel, kik a nemzet, az állambajok vörös és fekete tengerén, ha nem is épen száraz lábbal, de ép kézzel lábbal (fogyva bár, de törve nem) átvezérelni nagy reménynyel törekednek — s ugyanekkor a gondviselés e népnek oly fejedelmet ad, mely a kievező törekvést felkent kezeivel is elősegíti — ő akkor a gondviselés szellemi kezeivel adta ki azon bizonyítványt, hogy e nemzetet élni látni akarja sokáig, az idők végéig. —

E hitet meríthetjük multunk és a folyó jelenünk részrehajlatlan átérzéséből. De kell is nekünk most e nagy, ez erős hit e nagy átalakuláshoz. Maga e hitnem tart meg ugyan — hanem a nagy munkához kelle hitereje is.

Tessék átérezni az országos nagy szabadelvű pártnak miniszterelnökünkhöz ujévi, legujabban 10 évi jubiláris — nem mondva csinált — meleg ragaszkodó és bátorító üdvözetét — s elnökünknek ezekhez megható, nyílt, resiguált és önérzetes viszont-üdvözetét, aki ezeket átérzi és magyar. az megkapja a haza élete iránti hitet (ha fogytán volt volna is) e hitből az erőt támogatására az erősöknek és gyengéknek — és megkapja az erőt: megtenni kinek-kinek a maga kötelmeit a szent „közügyért“ és eszünkbe jut a vén Cicero örök axiomája, hogy: „salus reipublicae Suprema lex esto“ ; „A haza minden előtt!“

Békevágy.

Küzdés és harc az élet; mégis — sőt éppen tán azért békére vágyik az emberi nem, létezése óta. Már az első keresztények üdvözlete is úgy hangzott „*Békesség a földön embereknek — dicsőség Istennek.*“ A törökök uton útfélen úgy köszöntik egymást „*Salem aleikum*“ azaz „*béke veled.*“ Látszik, hogy ez egyik *főjawa* az emberiségnek, mégis ritkán élvezheti tartósan sem egyes, sem az összemberiség.

A történelemnek csaknem több lapját tölti be a harc, háboru. mint a béke. Korunkban a hadviselés az emberirító szerek feltalálása a legmagasabb tudományyá és művészetté fejlődött már!

Hanem a természeti igazság az, hogy tetőpontjáról minden visszafordul. A mosonyi sváb a Bach korszakra azt mondá: „*Wenn das noch lange fortdauert, so kann es nicht mehr fortdauern!*“ És igaza lett.

Az európai lefegyverkezés — csak nemrég is még nevetéséges jámbor óhajtás — az örök béke pedig szánandó agyrém volt — s most, mióta az első Uchatius ágyu (ez új találmányu szörny) a mult évben eldőrdült, mintha csak a tetőpontot, a netovábbot lötték volna vele; behatóan kezdenek foglalkozni a béke és lefegyverzés eszméjével hírlapok, status-férfiak, kormányok és országgyűlések is. Korkérdéssé lett — Europaszerte! — Elfelejtetik vagy váratlan események elődázhatják ezt egy kis időre, de nem messzire. Megérett kérdésnek látszik lenni. — Megérlelte a tulhajtás.

Austriában Fischhof, Fux és pártjuk a kormányt kívánják utasítani, hogy más kormányokkal érintkezve, e tárgyban egy európai congressus egybehívását eszközöljék.

Hazai lapjaink majd mindegyike tárgyalja e kérdést. Hirlapi kötelességünknek látjuk tudatni az európai közvéleménynek e tárgyban megindult mozzanatait, s ez eszme népszerűsítését. A „Hon“ 2—3 cikkben szólt erről ez ősz folytán, de még a „Vasárnapi Ujság“ is korszerűnek találta közleni Beranger világ-hírű költőnek egy idecélző versét, mely már e század elején kiáltó szó volt a népek millióihoz — mondván:

„A béke istennője földre lengett
Bimbót, kalászt, gyümölcsöt hintve szét!

Lépjetek békefrigyre népcsaládok
Oh fogjatok kezét!“ st.

Visszhangozzuk mi is ez eszmét — hadd terjedjen a kisebb körökben is — a nép minden rétegeibe — egyesek szívébe, vérébe. Nagy, hogy alulról menjen a közkíváalom jogos nyomása fel a döntő körökig — mint hajdan a római nép „panem et circenses“ követelése, melynek a Capitolium is engedni volt kénytelen. — Ha aztán majd minden adózó itt és másutt áthatva lesz: hogy ez óriási hadseregek és még óriásibb adók elviselhetlenek, hogy megfojtják a culturát, megsemmisítik a polgári jólétet és utasításul adják képviselőiknek a lefegyverzés és béke kérdését: akkor a közkíváalom utat tör és módot talál e célhoz! Legyen kiki apostola e szent eszmének — kiki a maga körében lobogtassa a béke és békevágy szelid zászlóját, toborzza oda ismerőit . . minden hirlap sajtót olvasóit! ---

Középut.

Az új házassági-törvényjavaslat — miként a napilapok írják — nem javalja most egyelőre „a kényszerítő polgári házasságot“ általában — csak a nazarenusokra, kiknek anyakönyveit úgy is már a közig. hatóságok viszik — mégis a keresztény és izraelita közti házasságokra — miket eddig a kanon-jog tiltott és gátolt.

Ennyij is nagy orvoslása az eddigi állapotnak. Kormányunk egyik böles jelszava ugylátszik a „lassan menj, tovább érsz!“

Aranykor.

Volt-e az emberiségnek aranykora?

Ha igen: hol, mikor és miként volt, avagy mikor lesz a jövőben?

Természettudósaink mondják, hogy földgömbünk vesztí melegségét — kívül, az északsarki fagy mindinkább lejjebb terjeszkedve, szorítja az emberiséget, a föld közepe az aequator felé — sőt írják, valószínű, miképen idővel a nap is kívül, kiég és nem küldhet meleg napsugarakat hozzánk s a föld elveszti jelenlegi légkörét, azután sivataggá lesz, mint volt az első ember ideje előtt. Lakatlan lesz, mint sok más bolygó égitest; a jelenlegi naprendszer (az a világgör, melyet most a nap vonz, forgat és éltet) felbomlik — s marad a többi — napkörünkön kívüli világ (mert a phisika sejteti, hogy minden álló csillag egy-egy oly nap, mint a mi napunk: mindannyi csillag körül ennyi, vagy több égitest kering a világegyetemben — a nagy mindenségben).

De míg e mi világunk — e mi körünk és földünk marad: addig mi lesz az emberiségből, hová fejlődik testileg, szellemileg és erkölcsileg? . . . Halad-e mind e téreken a tökéletesedés felé, hogyan és meddig? Vagy az emberiség haladása csak hullámozó „fel és alá”, — miként Petőfink elmélkedett, következő páratlan gyönyörű soraiban:

„Bár volna célja a világnak,
Bár emelkednék a világ —
Folyást-folyást a cél felé,
Míg ezt előbb-utóbb elérné,

Hát ha úgy vagyunk, mint fa,
 Mely virágzik és elvirít;
 Mint a hullám, amely dagad
 Aztán elsimul;
 Mint a kő, melyet felhajítunk,
 Aztán lehull; —
 Mint a vándor, ki hegyre mászik
 S ha a tetőt elérte,
 Ismét leballag? . . .
 S ez így tart mindörökké.
 Föl és alá — föl és alá,
 Irtóztató — irtóztató!
 Kit még nem szállott meg e gondolat,
 Nem fázott az soha,
 Nem tudja még, mi a hideg?
 E gondolathoz képest.
 Mely keblünkön jégesap gyanánt
 Vérfagyhalálou végig csúszik,
 Aztán nyakunkra tekerődzik
 S torkunkba fojtja a lélekzetet!“ . . .

A történelem azt mutatja, hogy az ókori emberek életmódjukra egyszerűbbek, testileg erősebbek voltak, — utóbb a görög- és római világban szellemileg is nagyon előre haladtak, erkölcsileg pedig igazán fel és alábukdúcsoltak. Voltak korszakaik, amelyben a polgári és hazafiúi erényeknek majdnem netovábbjáig magasodtak, és a női erények vesta-lángja is kioltatlanul égett; de ismét a Catilinák, Lucullusok s Cleopatrák bűn- és kéjmocsarába sülyedtek, úgy, hogy mire a keresztény hit világa jött: ez őket ennek befogadására képtelennek, elkorcsultaknak találván, azért is törle le őket a világ szinpadáról.

A középkori új népek vándorló hullámozása, tehát véres küzdelmek — katonai jellemek kimagasodása — de a szellem és tudományok hanyatlása volt, — kivéve a keresztény vallás elterjedését.

Az újkor, mely Amerika felfedezésével kezdődött: a felfedezések, az ész és tudomány vívmányainak kora, — mert az ókori tudomány alapjain sebesen emelkedtek a jelenkor igen magas niveaujára.

A középkor mozgó eszméje volt a hit, az ujkoré a jog és egyéni jólét. Mig amaz csak lelki világunk tápláléka volt — emez a gyakorlati élet és jól élhető követelménye, mely naponkint egy sztalhoz ül velünk.

Egyéni szabadságért, jólétért, boldogságért küzd a jelenkor fejenkint is, országunkint is az ellenekkel, egymással az államok az államokkal.

E közben, nagyon természetesen magasodik túl a lelketlen önszeretet, a kapzsi *haszonlesés*, minden kigondolható, válogatás nélküli eszközeivel, a képzelt boldogság: a gazdagulási, és államoknál is a *terjeszkedési vágy* — mint kitűzött végcél felé.

De ily eszközök és ily cél megadják-e egyeseknek és államoknak azt, miért nyaktörőleg küzdenek: a boldogságot?

Az lesz-e az emberiség aranykora — ami felé most tör a világ: a *gazdagság*? Mikor felhalmozódnak a bányák kincsei, — tengerek gyöngyei? Mikor tenger alatti és villanyvasuton, kormányozható léghajón repül az ember, mikor feltalálja a törhetlen üveget, éghetlen fát, papirból készített deszkát, az örök mozdonyt és az emberi életnek új vérbeeresztésseli megfejlését, meghosszabbítását?

Jövőben éri el a világ a meseszerű aranykort, — vagy a múltban volt és elmúlt az?

Az általános jólét és boldogság fő-fő kívánalma: a béke.

A néhai „Hon“ egyik vezércikke „*Szép álmom és komoly való*“ czim alatt, azt mondta: hogy Európa állig van fegyverkezve, hogy a béke fenntartassék, hogy a tudomány minden évben fedez fel új és költséges fegyvernemet. — Ez aztán minden évben új és tetemes költséget, természetlen terhet okoz a statusoknak; így az egyesekkel is, úgy, hogy a népeknek a megélhetésért odaáldozniok kell a megélhetés majd minden eszközeit.

Európa népeinek egytizedrésze fegyverben van, tölti a drága munkaidőt — költi a drága pénzt! Adónk legnagyobb része ezekre kell! Ez így nem boldogság, *nem aranykor!*

Komoly statusférnek gondolkoznak e tarthatlan állapot lehető megváltoztatásán: az általános béke létesíthetése eszméjével. De maguk a „*Béke-liga*“ emberei Franciaországban, készségesen megszavazták a Németország elleni harcot végletekig vinni. — A béke-congressus német tagjai pedig gratuláltak Németországnak. Elzász és Lotharingia fegyveres elfoglalásához! . . .

Ily ellentétes az elmélet a gyakorlati étellel. Ily különbség az ábránd és való világa közt. Ily kivihetetlennek látszó, jelen korunkban az általános béke eszméje. Usznuuk kell az áradattal, — a fegyveres békében — mely költséges is — bizonytalan tartamu is.

Pedig béke nélkül nincs polgári jólét, — nincs általános boldogság.

Mikor volt, vagy mikor lesz hát a béke és jólét aranykora?

Öregeink mondják: azelőtt másként volt minden — azelőtt jobb világ volt.

Az őket megelőző öregek ugyanezt mondják — s ezek ősei bizonynyal szintén ezt — s így a fokozat véghatárának oly jónak kelle lennie, hogy az nem lehetett más, mint maga az Éden — a költő nyelvén emlegetett boldog aranykor.

De mikor volt az, és hol volt *tere*? Hol volt az ország, ambrás légkörével — smaragd mezejével, melynek virányit csendes mederben csörgő ezüst folyók csókolák körül — hátukon hordva néma hattyúkat, partjaikon tenyészttve embert, állatot és növényt, békés összeférésben.

Hol a kerek berkek zöld pázsita felett susogva vonult át a vándor szellő — altatóul jámbor embereknek. Himes tollu madárcák daloltak neki ébredőt a szomszédhokorból — s az nem igyekezett őket kalitkába zárni. A nektárt, mit füvek, fák izzadtak: zizegő, zsongó méhek méz alakjában egyenesen az ember *kényerszeletére* hordták s ez nem volt kénytelen megfojtani őket!

A föld önként buzzogta kristály-forrásait s az ember nem volt kénytelen azt megfurni.

A barom önként tette járomba nyakát — s az embernek nem kellett azt ütnie.

Hol hit, remény, szeretet emberi alakot öltve voltak az emberek — szívökben csend, ajkukon mosolylyal, örülve önmaguknak, egymásnak és az édes létnek.

Részvét melengette a fázót — barátság kelyhéből ivott a szomjas s méltányosság nyugtatta meg a panaszkodót. Senki sem ismerte a visszavonást — a kárörömet, senki sem tudta, mi a két-ségbeesés, az öngyilkosság! . . .

Egy Istent imádtak — a *szeretetet*!

Vagy volt, vagy lesz az ilyen aranykor, mert mi láttuk ezt — *képzeletünkben*! Akkor s oly perczeinkben, midőn teljes önelé-

gülségből átöleltük volna a földtekét, az egész világot, és mind, akik rajta élnek, mikor szívünk üres volt mindentől, csak szeretettel volt oly annyira csordultig tele, hogy kiömölhetvén: áldás-essóvel árasztandaná el a világot, midőn egészen Szeretet voltunk.

És mit akkor így képzeletünk elé varázsolt a szeretet: — hiszitek, hogy nem volna képes megtestesíteni köztünk a csendes boldogság aranykorát?

De igen — hisz a szeretet mindenre képes — hatalma végtelen — a szeretet: Isten!

Csak fogadjuk őt állandó lakóul hozzánk s adjunk neki szívünkben templomot, a templomban oltárt, min telhetetlen önösséget, visszavonást, káröröm és irigységet áldozunk neki naponként, egyenkint és tömegesen — családban, községben és a statusokban egyaránt.

Az ország kormányai pedig ne hir, dicsőség és külterjeszkedés lidérczfénye után, de a békére, belgyarapodására törekedjenek: akkor az álladalmaknak nem kell egymás végett állig fegyverkezniök, minden zsirjukat Uchatius-ágyukra pazarolniök.

A görög világnak addig volt aranykora, míg hitregebeli isteneinek *Helikon* bérkeiben csendben áldozott — addig magasodott fel költészete, szobrászata, bölcsészete. De lehanyatlott, midőn három-négy nagyobb városa versenyre keltek, sőt élet-halál harczot vívtak egymással egy darab szigetéért, vagy legtöbbszor csak a hir és elsőbségért. A római világ tán legnagyobb volt Augustus, Tiberius császárok alatt, de bizonynyal boldogabb volt Titus és Probus fejedelmei alatt, kik azt tartották, hogy az a nap elveszett, melyen *jót nem tettek*.

V-ik Károly, német császár birodalmán (mert Amerikába is átnyult) sohase nyugodott le a nap, mégis jobban emlegeti az utókor IV. Henrik és György francia királyt, aki elvül tüzé, népe beljölétét odafokozni, hogy a legszegényebb polgár fazekában is tyukhus főhessen legalább vasárnaponként, vagy Mátyás királyt, aki kivéve a szántó kezéből az ekét és főuraival is kapáltatott — és igazságot osztott szegénynek, boldognak egyaránt.

Ezek is aranykorok voltak, de csak egyes országokban és népeknél és rövid ideig, egy-egy ily bölcs és humanus fejedelem élettartamáig.

Az általuk kiszolgáltatót jogot mint kegyomorzsza-hulladékot fogadta a nép és emlegeti maiglan.

A jelenkor, már mint megillető jogot követeli a jogot. Beismerve van, hogy uralkodó és nép két egymást kiegészítő *faktorai* a statusnak. Európa majd minden országában népképviseleti alkotmányok mellett visszatérni látszik azon kor, midőn nem a „rettegett“ de a „szeretett királyok“ uralkodnak. Belülre tehát nincs szükség annyi százezer szuronyos strázsát tartani, a nép fékentartására.

Hát külállami okokból miért?

Nincs már népvándorlás — a keresztes háborúk kora is lejárt.

Európa országai területileg consolidálva — s úgy vannak, mint a gazda, aki már nem több birtokot szerezni, de a meglevőt cultiválni — belterjedés-gyarapodásra van hivatva. A földmivelés, ipar és kereskedelem általi állami vagytonodás — s a nevelés a kitűzött cél most az államoknál.

Hanem fájdalom: csak kitűzött cél! Alatta itt-ott mást árulnak, mert korunk ördöge: a vagyonszomj, miként egyeseknél, úgy az államoknál is tulhajtva látszik lenni. Egy pár departement-ért egy kis országrészért (hogy ezzel több adófizetője legyen egyik vagy másik államnak) világháborút viselnek, holott így egy ily drágán elfoglalt tartomány kormányzatára legtöbbször ráfizetni kell.

A német császár legutóbbi olaszthoni látogatásakor mondá, hogy Európa békéje biztosítva van, mint soha jobban. De fővezére is rég kimondá: hogy Németországnak még ötven évig kell jelenlegi roppant hadseregeit fentartani, hogy a Franciaországtól elvett pár tartományt magának biztosíthassa. Mióta kell ugyanazt tenni a szomszédságoknak is.

Ily fegyveres béke még 50 évig megöl — csendesen, dicsőtelenül. Angliának felette sokba kerül Keletindiát féken tartani, s haszna csak úgy van belőle, hogy gyátrmányai legnagyobb részét ott árusítja el.

Oly nagy kincs mellett mégis Angliában van a legtöbb szegény — a legnagyobb nyomor.

E tulhajtott gazdagodási vágy tűnik fel egyes polgárainál is. Emlékezzünk csak a legutóbbi angol hajós ügyre — a hajó tulajdonosoknak azon erkölcstelen speculációjára, hogy rozzant hajóikat drágán biztosítván — csekély menetdíjjal odacsalogatják az utasok ezreit, aztán a tenger viharain csaknem készakarva elsülyedni hagyják, hogy a nagy biztosítási díjakat érte felvehessék.

Mennyivel boldogabb a kis Svéd- és Norvégország! Mostohább fekvése és zord égálja daczára - de szűkebb állami és szerényebb egyéni igényei mellett. Ez egyesült két ikerország personal uniójával — csendes beléletével, de a népre is kiható szerény jólétével irigylendő mintaállam e forrongó, kaján, irigy vén Európában — s ha égálja oly ködös, hideg nem volna, s ha bős szomszédja a keleti *oceán* egyes sarkait alámosó elsodrással nem fenyegetné, — de még így is elmondhatjuk, hogy Europa államai közt ennek népei élnek és élveznek most az állami és társadalmi *aranykort*.

Az állami terjeszkedés és rohamos gazdagulási vágyon kívül még egy másik ördöge van Európának: a nemzetiségi rivalitás és fajgyűlölet! A román, germán és szláv elem nem bír békével lenni egymás mellett.

Biztat a kor *geniusa*, hogy a civilisatio — ennek sok eszköze: a sok vasut, gőzhajó, villansodrony — telephon — litteratura — összehozzák a népeket szívben, lélekben és az ész és műveltség niveauján. *Nemzetiség helyett emberiség, faj helyett műveltségi fok* lesznek, mik egy családdá tömörítik, ha eleve nem is a világ, de Europa népeit — „*élni és élni hagyni*“ jelszóval.

Majd ha feltalálják a közös „*világnyelvet*“ — majd ha a nemzeti zászlók helyett a „*humanitás fehér lobogóját*“ tűzik ki, felekezeti helyett a *közérkölsiségnek* emelnek oltárt, — a gazdagságnál drágábbnak tartják a *megelégedést*, fény és pompánál becsesbnek tartják a *szerény jólétet*, ha megunják a mai kornak rohamos föl- és alá szédelgését, — megcsömörlenek a jelenkor színes politikájától, *talni* voltától az „*élet komédiájától*“ — s visszatérnek az emberiség és kereszténység létalapjához: a szeretethez! akkor . . . akkor.

A valódi civilisatióknak ezt kell meghoznia.

A civilisatiót pedig meghozza a nevelés.

A nevelés és csak is ez hozza az aranykort.

Egyengessük a nevelés útját! Tanácsosal, pénzzel, példadással — kiki a maga módja és tehetsége szerint.

Örök béke.

Mondják, hogy a tó és tenger — ha dagálya, hulláma s vihara nem volna, elpeshedne, megbüzhödnék? Ugy látszik, az emberiség is így van! -- Európa népei is megunták tán az alig 4—5 éves békét? Magas diplomaták kulcslyukain hallgatódzók hirtelik, hogy Európa békéje hajszálon függ!

„Kellő közepén a szelid békének,
Magja érik ádáz harc hevének. —
— Tó színén reng hold » nap aranyzománcza
S fenéken a bösz vihar rémos villi táncza!“

Az emberiség, mint a tűzhányó hegy — látszólag csendes, de hol egyik, hol másik krateré füstöl — kitörésre készül. -- Most Bosznia, Hercegovina e forrongó krater, a hol az emberi szellem nyughatatlansága lyukat keres . . . És miért? . . . Mondják hogy a függetlenségért. Pedig ez sokszor csak képzelt ok, még többször csak ürügy — csak köpeny, mely alatt egyéni bosszú, gőg, hiúság, haszonlesés, féktelen nagyravágás, a békés fejlődést unók viszketege, vagy a dologkerülőknék zavarban halászhatósi vágya működik.

Az is sophisma, hogy: „si vis pacem, para bellum“ mert hány csatát vívott már az emberiség és mégsem bírta vele megszerezni az örökbékét.

Valljuk meg inkább, hogy ebben jócskán állatiak vagyunk. — Mint a tenger halai és a lég madarai: mily szépen megférhetnének egymás mellett, mégis egymást falják.

Már a régi görög bölcsék megmondták: hogy legnagyobb hős, a ki saját vágyait és szenvedélyeit legyőzi! — E nemes, mivel öuralom, ha általánossá lenne az embereknél: ez biztositaná — ha nem is az örök, de a hosszú békét.

De mi szoktassa ily öuralomra az emberiség többségét? Mi tanítja meg a népeket és kormányzókat, hogy a béke az egyesnek, — úgy miként a családoknak és államoknak főemeltvitje az emberiség főcéljához — a tökéletesüléshez?

Oly szép az élet csendje! A világ most is paradicsom, csak az ember maga teszi siralom völgyévé, ha az; Isten áldása virul e gömbölyű földtekén. Hideg göröngyeit meleg sugaraival takarja az öröknap — mert szeret. A patak üde nedvével, a hajnal gyönyharmatával öntözi partja virányait — mert szeret. Csak az ember gyűlöl — öl és dúl — szenvedélyeiért és haszonlesésből.

A *pandora szelenczéje* nem az istenek kezében, de az emberek kebelében van — innét rohannak ki a *furiák* lángostorral, véres karddal — s döntik halomra a béke Pantheonját — bárha maguk a romok alá temetkeznek is.

Már csak az a „*Babylon tornya*“ sikerült volna őseinknek! — Tán akkor nem szakadtunk volna ennyi nyelvfaj — hit és felekezet ellenséges csoportjaira — s nem volna annyi ok a civódásra és békétlenségre?

A tervezett nagy torony lett volna egy messze belátható örök nagy *intőjel*, és a megszorodott emberiség *mind atyafi* — Noe apánk bárkájából kijött testvérek. És intőjel, hogy az Ur keze hatalmas és egy vizárba képes belefutasztani az emberiség tehetetlenségét, békétlenségét.

Egyes községben, államban megbüntetik az egyes csendzavarót, békeháborítót, elítélik a gyilkost; de hősnek avatják azt, aki százezreket uszit egymásra, aki testvérnépek hulláin gázol a harci győzelem magaslatára, — aki vértengert fakaszt . . . legtöbbször kicsiségekért, mint a históriai „*egy pohár víz*“-ért! Ki vagy mi tanítja meg a népeket arra, hogy ez rosszul van így?

hogy a béke volna e sárgömbnek legféltenivalóbb ereklyéje, clendiuma. Mikor építi fel az emberiség a béke templomát oly magasra, hogy aranykumulája elbűvölje a veszekedni vágyót, tengeren innen s tengeren túl?

Sokan az ujkori modern civilisatiótól ennek gyors közlekedési eszközeitől, a vasutak és gőzhajóktól várják ezt. De a civilisatio a mai értelemben — nem a szív és érzelem civilizálása — sőt nem is *Stoa* vagy *Diogenesnek* cinikus bölcsellete, — ami korunk civilisatiója nagyban fokozza az önösséget — tulterjeszkedő hatalomvágyat. Ezek pedig ellenségei a békének, egyeseknél úgy mint államoknál.

Ami civilisatióink nem vezet az örökbékéhez, mert főrugója a *gazdagulási- és pénzvágy*, úgy az egyeseknél, mint az államoknál. Azt a statust mondjuk legcivilisáltabbnak, mely legtöbb utatmódot talál, pénzzel megtölteni az egyeseknek és a statusnak csásáját, a legpffikusabb vámrendszer, a leprepressivebb kereskedelmi szarződésekkel sat. — a szomszédnépnek akár utolsó csepp véréig! E miatt aztán legióját kell tartani a *fegyveres öröknek*, hogy e másokat elnyomó statusrendszert védelmezzék, — valamint a szomszédoknak is, hogy e nyomást lehetőleg visszanyomják.

A régi kor hadat viselt hírért, dicsőségért, uralomból vagy uralomvágyból, hitért vagy lovagias „pour la Dame“-ért, a mai kor badakozik a „*Mammon*“-ért.

Civilisált államaink nem hogy kerülnek a háboru iszonyait, sőt fő-főtudományá fejlesztik azt. Személyes vitézség alig jön már számba: gépileg megy az öldöklés. A katona jóformán ellenségét se látja: távolról, pokoli gépeikkel döntik halomra egymást — e kor jelszaváért: a Mammonért.

Civilisatióink főigénye a *luxus*, és ennek gyomra feneketlen *Astharót!* Nyuvalog itt-ott egy-egy *békecongressus* — de ez csak parányi oáz a jelen europai államéletben, mely minden 10-ik emberét fegyver alá rendeli már, melylyel aztán kimeríti magát, a családi és állami jólétet.

Idővel tán, ha majd belecsömörlik, ha majd e szakszerű öldöklés, e drága fegyveres béke a tetőpontját érvén, eo ipso visszafordul, — ha majd a gőznél még hatalmasabb elem: a villany vagy a *léghajók* *) utján érintkezhetik, vegyülhet és testvéríülhet

*) (Legujabb hír szerint egy magyar ember feltalálta.)

ember — emberrel, nép — néppel, ha majd a jelen divatos valási közöny helyett a *Moral*, a szívjóság, humanizmus és felebaráti szeretet lesznek az *uralkodó planeták*, akkor, akkor talán . . . mindez, másképp lesz; akkor majd tán közeledtünk az örökbékének legalább fogalma vagy reménye felé. — Csakhogy ez soká lesz, és alig éri meg valaki, aki emberül született? —

Ám, ha ily nagyban absurdum még most az örökbéke, egyen-
gessük utját legalább kicsinyben — egyéni kebleinkben — a fele-
baráti szeretet tüzhelyén — minél több egyeseknél, a *nevelés* által!

Nemcsak az iskolában, de az életben is — nemcsak a gyer-
mekeknél, de a felnőtteknél is, — nemcsak a felkent tanítók, de
minden mivelt ember legyen a szeretet és így a *béke apostola* a
maga körében.

Egyesek sokasága teszi a tömeget, — és ha a tömegnek két-
harmad része bármely nagy eszmére megérend, akkor az eszme is
mint érett gyömolcs hull elénk.

Jöjjön el hát a te országod „*nevelés*“; általad jön a *Moral*, a
szereket, ezek által jöhet, ha nem is az örök — legalább a hosszú
béke, tartós úldásnival.

Egy grófi programm, falusi nyelven.

Gróf Zichy Jenő nagyszabású felolvasását értem, az országos iparegyesületben, az övét, aki a tavalyi székes-fehérvári iparkiállítás is rendezte, — az övét, aki hazai iparunk tiszteletbeli főczéhmesterének — hőher: mentorának — geniusának — s tán Maecenásának is avatta magát, — aki meleg honszerelmével keresve hazánk és néptünk elszegényedése ellen a mentő ír-cseppeket — a panaceát, ezt pár éve már a hazai kézműipar emelésében vélte találni.

S mit mond most a pesti felolvasásában?

Azt, amit mi „*minorum gentium*“ falusi táblabírák (vagy ezek utódi) dilettáns politikusok — még dilettánsabb mezőgazdászok — távol a fővárosi tudomány góczpontjától — de csendes magányukból — azon „bizonyos 7 szilvafa“ alul rég mondogattunk.

Hogy Aeneás magyar(?) ember volt, mikor azt mondta, hogy legyűrve — legyűrve, a földre esve — mindig a földtől kapott új erőt!

Hogy hazánk elsősorban (kétharmad részben) földművesország, hogy marad is ez még ily sokáig — tán a soknál is tovább — fekvésénél fogva s a külföld rég fejlett ipara tulszúrnyalása — tengerparti — gyarmati hiányai miatt, — miket, kiket már el nem érhetünk — hogy tehát a mezőgazdaságot dajkáljuk — dédelgessük, segítjük primitív haldoklása közben, majd utóbb ez mint anya — alap — felneveli emlőin fiatalabb testvéreit: iparunkat, kereskedelmünket!

„Mindennek anyja föld
Leghívebb magzatod
Éhezni mért hagyod?”

Mondja a költő. De hát ki hallaná meg a völgyi hangot a hegytetőn? Ki visszhangoztatná a gyenge falusi hangot?

Pedig a fővárosi, országos körök néha „fától nem látják az erdőt”. A kilencztizedrészből álló képviselőink vagy tulloyalisak, vagy tulszégénylősek!

De halljuk Zichy gróf saját szavait: „Mindig jobban meggyőződtem, hogy mind saját — mind más nagyobbak küzdelmeinek is az ipar tereén mindaddig nem lesz kívánt sikere, míg ennek előfeltételekép a mezőgazdasági iparunk hiányait nem orvosoljuk. bajait meg nem szüntetjük — mert:

„A természet rendje és törvénye, hogy a meglevő vagyont kell előbb célszerűen és teljesen érvényre juttatni, mielőtt egy újabb (még nem levőnek) megszerzésére törekednénk!”

„A kisbirtokosnak (népünk kétharmad része) rossz marhával, rosszul szántott sovány földjében, a silány vetőmag után alig van az adókat fedezhető termése! — Hát a földolog — az ember — az a szegény földműves? Minő annak háza — ruházata — családísága?!

Hogy a kézműipar nálunk felvirágozhasseék — elsősorban kell, hogy a belföldi közönségből kaphasson fogyasztót.* (De ha ez szegény: úgy nem fogyaszthat.)

„Nemzetünk életében és fejlődésében olyan alapszerű jelentőséggel bíró földműves osztálynak, mely nemzetünk zöme — nemzeti vagyónunk legfőbb termelője — vajmi csekély gondját viseljük!

(Sőt nyomjuk 50% direkt adóval, mily nagy nincs sehol, indirekt adónk pedig csak 40% mily kicsi nincs sehol, mert Angliában amaz 16%, emez 83%, Franciaországban amaz 19%, eme 80%. Igy Ausztriában is. Ne tagadjuk hát, hogy nálunk példátlanul nyomva van az édes anyaföld. A számok beszélnek.)

„Megszereztük az újabb idők kulturális eszközeit: a gőzöst, vasutakat, de a mezei gazda viszonyaival nem foglalkoztunk sem jogi — sem közigazgatási, sem sociális tereén!

Pedig ez adott ellenállási erőt a nehéz multban, és az önbizalmat a még nehezebb jelenben, a jövő iránti elcsüggedés ellen!

(Bismark éleslátása már a földműves osztályt támogatja.)

Eddig a nemes gróf. . . .

Élhez aztán nem kell commentár. Én sem commentálásból hangoztattam. Csak az eléggé szükséges ismétlés és a fölolvastó tekintélye okából.

Ő már látja ám a fától az erdőt! — Aligha ben nem járt, élt, azon nagy erdőben, melynek neve *nép!*

* * *

Azaz, hogy nem eddig bizony a nemes gróf — mert felolvasásában — futólag — javul néhány segélymódot is, például:

1-ször. *A népnevelést.* No ez a földolog — az igaz. Mert mivel a nép ritkán szegény. A mivel ember a jég hátán is megél értékesíteni bírja a rongyot, a csontot is, mit a tudatlan a szemétdombra vet. Kiaknázni bírja a láthatlant a föld alatt is — az ellenkező szelet is — gyémántot gyárt a szénből is.

Mégis mily édes-kevés tétetett arra, hogy néptünk tanuljon egy kis chemiát, geológiát, kertészetet, gyümölcs és állattenyésztést. (Fővárosunk kertészei bosnyákok — sage Bosnyákok).

Gabonakivitelünket fenyegeti sok egyéb felett az amerikai ős föld termelése. De kevés tétetett ellensúlyozására. Consulaink egyengetéseit is gyéren látjuk. Egy-két próbaszántás sat. Quid hoc ad tantum sitim? (Csepp az égető szomjra.)

Borkivitelünk is csökken. Irják jó emberek, hogy szállót szállítsunk ki. De kevés azon egy pesti hang, hogy aki odafordul: közvetíti a kiszállítást. — Gyümölcs-aszalásunkra — fatenyésztésünkre vándortanárokat kértünk. Kaptunk is, nem is! Pedig magyar jellemünk helyibe várná. — S csak a helyi viszonyok szerint in loco adható jó tanács ezekben is.

Puiskolákra törvény kényszeríti néptünket, pénzHIRSÁG mellett *papiron!* Ki kéri számon ezt? Ki exequálja ezt az elmulasztó községtől? Erre nem érünk rá — csak az adóexecutióra!

Éleml iskoláinkban tanítják a meddő algebrát, — algymnaziumban a görög nyelvet és sok inpraktikus tudományal szaturálják (telítik) a szegény fiuk fejecskéit s untatják az uadorig, tanulási kedvüket elveszik — fele kurzuson, — s lesz sok félművelt semmi, sőt a semminél rosszabb tudákos. dologkerülő
„adig nr!”

Pedig jó volna az elemiben kosárfonást, szalmakalapkészítést olesó szőnyegcsinálást — fatiltetést, oltást sat. tenni kötelező tantárgygyá, főnnebb a francia és minden hazai nyelv tanítását, mely az életre — a konyhára — a zsebre is hozna.

Mert tagadhatlanul első kellék a vagyon, a megélhetés. (Azért akará nagy Széchenyink először is a vagyonosodást emelni). Mert ez a „Civilisatio“ kételtű fegyver. Egyenlő arányban nőtt vele az ember igénye — igényeivel kiadása! Őseink kopott harisnyaszárba tették pénzüket: mi most a pénztárczákat is pénzen vesszük meg — ha üres is.

Szól a nemes gróf az iskolai takarékpénztárak hasznosságáról is, — mely az ifju nemzedéket jó korán szoktatná a takarékosághoz. Igaz is. Mert a koldus is, ha például naponként 50 krt összekoldul — ebből 10 krt naponként félretehethet.

Az iskola falára jelszól kellene írni, hogy: „*az idő pénz*“ sőt több, mert pénzen se lehet megvenni!

Szól a nőképzésről is, — mondván Bethám szerint, hogy „*nő kormányozza a világot*“. De lám nőképezdeink, vagy zárdái — vagy privát üzletek. Allami kevés van. Erre nem kerül. Szól a népnevelési egyletekről. Bevallja, hogy ezeknek alapszabályait most készülni megerősíteni a kormány. Eddig nem jutott eszünkbe — vagy mint mellékesre(?) nem került rá a sor még.

Addig is — mondja — minden egyes tegye meg a lehető körében. A népoktatás — szorgalom és munkásság emelésére — s ezzel a vagyoni gyarapodásra. Hogy a sajtó legyen ellenőr — a társadalom tanácsadója, hogy a társadalom gazdálkodása felett is gyakorolja ellenőri gondoskodását stb.

Tehát panaszoljuk bajainkat, s ezeknek védelmezett orvoslási módjait, a sajtó útján — nem vesz az el nyom nélkül — ha eredménye *késik* is.

Az már sokszor megesett, hogy álmos anya agyonnyomta mellette háló gyermekét — de arra alig volt még eset, hogy gyermek nyomná agyon így — szándéktalanul — édes anyját.

No hát mi magyarok produkáljuk ez esetet is — midőn — mit különben jó honfiak a földadók tulterhével — a tul modern perrendtartással — hitelmániával — szabad uzsorával stb. agyonnyomjuk az édes hazát, anyaföldet!

És ezt megint nem egyedül mi falusiak mondjuk ám szük látkörünkben — hangoztatja azt *T. Korizmáts* ur is egyik főnem-

zetgazdásunk — Lónyai urhoz intézett nyílt leveleiben is. Mondta már gróf Zichy Jenő az országos ipargyűlésen is.

Mondta — a közelmúltban — gróf Zichy Ferencz a felsőházban is.

Statistikai számokkal mutatta ki, hogy a földadó sehol a kontingensen nem oly magas — aránylag — mint nálunk.

És az indirekt adó sehol sem oly kevés — aránylag — mint nálunk.

Nálunk	a direct adó	50 ^o / _o	az indirect	49 ^o / _o
Angliában	a „ „	16 ^o / _o	az „	83 ^o / _o
Ausztráliában	a „ „	30 ^o / _o	az „	70 ^o / _o
Franciaországban	a „ „	16 ^o / _o	az „	80 ^o / _o

Igy birta kifizetni ez utóbbi a német sarcz milliárdjait — alig érezve — sőt virulva! Lássuk be már, hogy a kávé — cukor — sör indirekt adó nálunk (már ha szükségeltetik) jogos is, eszéyes is!

S hogy a földadó súlyán segíteni méltányos és égetően szorgos is.

Intéző köreink alig tudják a birtokviszonyok miseráit, alig ismerik azt a komoly, keserű könnyel kottázott népdalt:

„A sok adó súlya alatt
Sárgorendánk majd leszakad!”

* * *

A földbirtok nálunk a legfontosabb gazdasági tényező! — Fontosabb, mint akár Ausztriában — Németországban, vagy Angliában.

Nemzeti vagyonunk tulnyomó nagy részét képezi, — mit a nagy Széchenyi fontosnak tartott, hogy még a hitel rovására is oltalmazni akart, pedig ő volt még idáig legrealisabb oeconomicusunk.

Ezt kell hát védenünk — segítenünk (mint Anglia — mint Bismarck) — annyival inkább, mert iparunk, kereskedelmünk és (nem lévén nagy külvitelmünk) a hazai birtokosban talál fogyasztót, mely ha szegény — akkor nem fogyaszthat.

De hogyan?... Már kirótt egyenes adót szállítani nem szokás — most még tán nem is lehet. — *Hát kerülő utakon kell*

hozni oldalsegítséget, a minden oldalról szipolyozott birtokos osztály támogatására p. u.

1-ör. Az indirect adókat emeljük — mint más állam. Mert ebben is majmoljuk őket, mint egyebekben. Mért nem keresik ebben is „a kultur-államok niveauját“ mint az uzsora felszabadításánál — a hitelnél — a méregdrága közjegyzőség felállításánál, a hot eltörlésénél sat. sat. Mért éppen csak ez egyben nem? Azért tán, mert a bankár és kereskedőcsoport jajveszékel ellene — pedig ezt is visszavetné a birtokos vállaira — csakhogy indirecte, — de így már könnyebben viselné ez, mert akinek terhes a kávé — és söradó: igyék vizet — élet van benne (főleg nagyító útvegen — nyüzsgő élet).

2-or Perrendtartásunkat humanisáljuk! Lám Austria — melynek pedig hitelviszonyai bizonyára jobbak — s nemzeti vagyona sincs ugy a földbirtokra concentrálva, lám elvetette a mi „modern perrendtartásunkat“ mondván, hogy veszélyes a társadalomra! Modernnek lehet az. de *gyilkos!* . . .

Az a bálványozott „Hitel“ ügye sem kívánja ezt a revolvergyorsaságu licitációt!

Lám ott a telekkönyv (e költséges — vesződéses apparatus) tessék a hitelezőnek keblezéssel biztosítani.

Ezt is a „Hitel“-ért hoztuk be, — a hitelt pedig a földbirtokért (ha igaz) csakhogy — mint az 1-ső cikkben iram — a „Hitel“ önczélját (a birtokot) falja fel — mint *Saturnus* a saját fiuit! . . .

Austriában 3—4 — Németországban 5 évig is elhuzható a birtok árverése: addig a szegény birtokos lélekzetet vehet — többször arat — fizethet is — földje is megmarad. — A muszka plane becsáron ulól nem licitál.

48 előtt nálunk a földbirtok végrehajtása — 32 éves *birói zálogba*-adással történt.

Éz passzolt e rerális nép szelleméhez.

(Nem mondom, hogy ezt hozzuk vissza — csak hasonlót!) !)

Akkor a nemzet zömvéréből való vér hozta a törvényt — tudta, mi való neki.

Most azok nagyrészt visszavonulnak — vagy ha az ország-házban vannak is — nagyrészt hallgatnak, türnek, látván államunk nagy terheit — vagy tulkiabáltatnak a pick-auf fel-

csiperedett új nemzedék — vagy új portentumoknak theoriáktól saturált — borura-derüre codifikáló fajától, kik nem — vagy nem rég ismerik néptünk érdekeit — életviszonyait — jogfeleményeit.

Hanem fiatal, megöregedett (sokszor confundált) fejjel, — juris doctori pápaszemekkel gépileg gyártják a §§.-ok legióját (döntik mint vágóból a szecskát) legtöbbször imitálják — ne mondjam *majmolják* a külhoni codexet.

A zsidó-kérdés.

Dióhéjban. 1880-ban.

Sem faji — sem felekezeti, hanem társadalmi és *vagyon*i létkérdés ez nálunk. Hiába takargatjuk. Jobb, ha tárgyaljuk *okait* és keressük *orvosságait*.

Agyonhallgatni e kérdést nem lehet, mert létezik, s hogy létezik: annak is első sorban ők magok az okai, mert ha beolvadnának, nem volna zsidókérdés. Lásd I. kötet „*Névmagyarosítás*“ „*Házasság*“ cikket).

Először is hát ne tartsák antisemitának vagyis zsidógyűlölőnek mindazt, a ki e tárgyban ír, beszél és mozog, — a ki a zsidóságnak a keresztyén magyarsághoz viszonyát társadalmilag is rendezni óhajtja. Sokan vagyunk, akik épen az izraelita elemmel, ennek beolvasztásával szeretnők a magyar fajt számban, vagythonban gyarapítani; szorgalomban, praktikus élelmességben kommassálni s így mindkét félnek javát eszközölni.

Végtelenül bosszantó ama — még jellemes izraelita barátainknál is feltűnő, sokszor mutatkozó *tulhajtott önzés* — *rideg számítás* a pénz dolgában („humanizmussal — hazafisággal — idealizmussal is szemben) mintha csak épen pénzzel élne a lélek is — a test is — mintha ez volna passzus a más világra — mintha ezenkívül minden más *semmi* volna?! . . .

Az a *gyorsan egyszerre gazdagodnivágyás*, — az a *pénzszomj*, mely a kellőntuli *elég*nél sem szűnik, ott sem áll meg. ott sem *obajt pihenést* — nem igényli a kiérdemelt *nyugalmat*, — csak előre — minden áron! . . .

Mely rideg prózai anyagiságtól a más faj megborsózik *megborzad*, — s mely eként nehezíti a fajok asszimilációját.

Ez nem zsidógyűlölet! És az sem az, ha elmondja az ember, hogy az óhajtott beolvadáshoz mit kéne változtatni izraelita polgártársainknak külsőleg — belsőleg, névben — modorban s foglalkozásban.

2-szor. Végtelen csalódásban, vagy önámításban élnek mindazok, kik azt hiszik, vagy elhíttetni akarják: hogy az izraelita faj az, mely védelemre szorult?! Épen megfordítva áll, mert a zsidóügy azért jött tapetra, mivel a magyar faj *szükségli a védelmet*.

E védelem *önvédelme az államalkotó magyarságnak!* Tehát minden egyes magyarnak joga s kötelessége a kormánynak, — miként Széchenyi Pál új földmívelési miniszterünk mondá, hogy „*az állam van hivatva a bennei egymást kiegészítő factorok hatálmát oly jogi korlátok közé szorítani, hogy az egyik elemnek a másik általi felemészítése ellensúlyoztassék.*“

3-szor. *Főoka a zsidókérdésnek* — valljuk meg igazán — maga a zsidóság. — Históriaja igazolja, hogy hiányzik nála, ami államalkotásra és államfenntartásra szükséges! — Hiányzik t. i. az, hogy *magánérdekét alárendelné a közérdeknek*. — Ezért nincs Zsidóság. Ezért szóródtak el. Mert az ősi Egyiptomiak panaszkodtak ellenök. — Önösségük tulhajtott. Eszközeikben nem válogatósak. Jehova kiválasztott népének tartják magokat, mely felhasználhatja a többit.

Értjük persze csak az *orthodox* elvekbe csontosultakat. De mert ilyen sok van köztük, azért a bajnak főoka magukban van tagadhatlanul.

Krisztus idejében is azt kérdezték „*ki az én felebarátom?*“ és „*miért kell kő helyett kenyérrel visszahajítani?*“ Moráljuk ezt alig magyarázza nekik.

Nem értik azt, hogy „*a Haza mindenelőtt!*“ — Azt tartják „*a hol jól megy sorsuk — ott a haza!*“

Ismétlem, hogy megint nem az egészet értem, csak ilyen nagy részöket. De —

4-er bámulatos azon *elfogultság*, miként izraelita polgártársainknak még **jobbjai is azonosítják magokat fajuk nem jobbjaival hibáival!** . . .

Szép az a fajszeretet, természetes is; de a mértéken túl se szép — se okos.

Mondanak azt, hogy e hibák kipótolhatók, sőt tán *menthetők* is a multnak nyomása folytán. — De *levetközöndők* immár a jelen jogegyenlőség aerájában!

Ha izraelitáink jobbjai „*kiáltó szó*” lennének, hogy „itt az idő, *vetkezzük le az ó-embert*, a zárkózottságot, a merev felekezete-
tességet, a kapzsi uzsorát, a mammont, az aranyborju-imádást, —
legyünk magyarokká szívben, névben, foglalkozásban, — s a tén-
magyar faj ősi puritán szokásainak s ősi erényeinek átvételével
— Ez lenne *okos fajszeretet!* . . .

Ez simitaná össze a fujokat s így szünnék meg a még létező
ellenszenv.

De borura-derüre menteni a nem menthetőt: nevetséges is,
megfordított eredményü is! Ugy tűnik fel, mintha izraelitáink
jobbjai is — kikre már számítottunk, hogy *áthidalni segítik a
fajok közti választó árkot* — — most *felvonják a hidat*, belől ma-
radnak, onnét replikáznak. — Az árok pedig kívül maradt még
mélyebben! . . .

5-ör régi axióma az, hogy csak azon törvény jó és életképes
valamely állam részére, melyet ennek társadalma már *előre meg-
értelt*.

Törvényeink azonban elsietve kimondták a feltétlen és teljes
jogegyenlőséget, mielőtt a társadalom erre elkészülve és elkészítve
lett volna, s mielőtt a zsidóságnak is változnia, vagy módosulnia
idő engedtetett volna.

Ezért *reagál* a törvény ellen az élet és a társadalom, nálunk
is — (szítva lévén a láng külről is: Német- és Oroszországbóli
példák által). A baj egyik oka tehát törvényhozásunk is.

A kis Szerbia és Oláhország *egyénenként* emanczipál. *Jó elő-
élet* igazolására. Nem mondom épen, hogy nálunk is kéne átalá-
ban, de a *külföldről* beözönlőkkel minden esetre. Azonban a benn-
szülötteknek is meg kéne gondolni és szivlelni még egyet-mást
pl. azt, hogy

a) Saját zárkózottságukat faji-felekezeti tekintetben (miknek
okai már megszűntek) *önmagoknak kéne lehántani*. Ők tudják, hogy
mily sorban és miként lehetne legkönnyebben.

Azt mondják, hogy ez századok praestigé-je folytán *nem
megy egyszerre?* Igaz. De akkor az ő amalgamisatiójok sem mehet
egyszerre, — s a magyar faj eddig volt előjogai nimbusának
felejtése sem mehet egyszerre.

Ha ők előbb: mi is előbb! De a közeledő első lépéseket minden esetre nekik kellene megtenni.

Mert lám, míg *nem esznek velünk egy tából*: önmagok tartják különítve magokat társadalmilag is.

b) *Modoruk* — a velünk elegyedéshez is *téves*: bizonyos kivívó negédeességgel vélnek a magyarsággal egy niveaura juthatni: (persze azok, a kik —) de e modor ellen természetesen reagál a régi jogot és nimbust nem könnyen felejtethető magyarság.

Szerény közeledésök inkább vezetne célhoz.

Ezt is jól megszívlelniök kellene. — *Ugy*:

6-szor azon distinctiót, hogy első a *hazafiság*, azután jö a *szabadelvűség*. Mert a szabadság mindenütt honos — örökzöld növény; ha eltiportatik itt, kihajt amott, felocsudik a vértanuk porából; az aequatornál úgy, mint Grönland haván. De:

„Tereint-e Isten több magyart, ha mi is elfogyánk?”

Pedig fogyunk. Vagy legulább is nem szaporodunk kellő arányban. Védekeznünk tehát kötelességünk. S hogy *velük szemben* kell védekeznünk: ez is kézzel fogható.

Nehéz időket, gyors átmeneteket élünk. — Amit 20 év előtt izrnelitáink kértek — azt — fájdalom már-már a magyarságnak kell — követelni, hogy; „Leben und leben lassen“!

Mert ha észben, szorgalomban, ügyességben tán igen: de van egy pár tulajdonságuk, mikben *nem versenyezhetünk* velük — a megélhetés izzó homokján.

P. o. mi nyiltabbak, önzetlenebbek és nehézkesebbek vagyunk az eszközök megválasztásában is. Ők könnyebbek. Tehát könnyebben futják a létért való küzdelem észbontó hajszeját.

szorítanak!

Tehátkönnyebben s hamarább *ezt érnek* s minket így *hátra*. Ámde a státusnak kötelessége ügyelni arra, hogy polgárai egyenlő munka után *egyenlő sikert* arathassanak, a földi boldogság — a jólét mezején!

S a mely faj öhibája nélkül (bár faji vagy helyi tulajdonságai miatt) maradoz, azt elősegélni s a hátráltatókat visszatartani; vagyis amazokat védeni, emezeket korlátoznia kell.

Ez a status észjogi fogalma.

Ezért állottunk államba.

Bocsánat egy kis hasonlatért — trivialis tán, de jóformán találó. — Ott a lóverseny „*fuss vagy fizes*“ (éppen mint az életben.) Azt hinné az ember, hogy a jury nekiereszti a lovaglókat. „*aki bírja az marja?*“ ... Oh nem! — Előbb *megméri* a helyet, a lovagot; számbaveszi egyiknek Istenadta előnyét, másiknak kor és helyzetadta hátrányát. És sulyt aggat a könnyebb lovag vállára — az *egyenlő teherviselés* jogelvéen.

Magyar fajunk kiválólag földmives. Az izraelita faj per eminentiam többsér. Amaz izzadva teremti elő a létfeltételnek kenyerét, emez csak a kész gyümölcshöz nyul. Azért inté feleenyáját a lebergi rabbi, hogy térjen a *földműveléshez*. Tanuljon harmatért imádkozni.

Legyünk egyenlők ebben is — aztán ugy a többi tekintetekben is.

Midőn tehát izraelita barátaink azt kívánják, hogy barátságból és liberalismusból halgassunk, vagy takarjuk és mentstük a nem-menthetőt — akkor ők már — nem kevesebbet kívánnak tőlünk: minthogy *tagadjuk meg önfajunk szeretetét* s ne védjük ezt a bár kisebb, de praktikusabb és materialisabb többsérség elvitézhatlan nyomásától!

Ezt pedig csak nem kívánhatják.

E helyet hassanak oda, vállvetve velünk, hogy a kormány és törvényhozás tegye és találja meg e (látszólag) *faji áthidalásnak* békés átmeneti intézkedéseit, mielőbb!

Horvát kérdés.

Dióhéjban 1862-ben.

Annyi „kérdés“ forrong e mai átmeneti korszakunkban, hogy két emberöltőre is elég lenne reá felelni a — történelemnek! — Bosnia kérdés — Schulverein-féle német kérdés — Zsidó-kérdés — aegyptomi kérdés — és tudja az ég hányféle kérdésre kell felelnünk — s ha még csak szóval?! De tettel — sőt többnyire pénzzel kell megfelelnünk, megadóznunk — míg győzzük (azért *niseli meg* e kor az ő embereit!)

Horvát testvéreink felejtik a velünk karddal vívott közös dicsőséget a régmultból, — felejtik a 48-iki leczkét a közel multból, — nem táplálnak velünk közös reményeket a jövőre. — Nem látjuk Magyarországot világtörténelmi *missióját* (közvetíteni a nyugoti civilizációt keletre — s *ékel* lenni a sláv-germán és román faj között, mikre ők sok okból nem alkalmasak) — nem készülnek velünk Szt.-István birodalmának 1000 éves jubileumához — kegyelettel — méltó szívvel! Pedig ennek aegise alatt sikerült csak, (ugy a hogy) fennmaradásuk a török dúlások — s Vencze elnyelése ellenében, s maig is a mi pénzünkön adják a 7 szilvafűs urat, a „*hálátlan fia*“ szerepét!

Nekik már „*külön lépény kell*“ — Délslávia! Mintha nálunk nélkül is meg volnának náluk a souverain államalkotás elemei?.. Pedig nincsenek meg, sem anyagi, sem szellemi tekintetben.

Erdemes a „*Pesti Hirlap*“ április 2-iki vezércikkét recapitulálni — mely így szól:

„A nagy horvát eszme feltámadt — rést akar törni a magyar állameszmén!” Váltig azt állítják, mintha Magyarország tért foglalna — ugy a közjogban, mint a geographiában Horvátország rovására. Pedig éppen megfordítva áll! Mert:

Egész Horvátország nem más, mint egy hallatlan „*sajtóhiba*“ Magyarország térképén!

Horvátország összes területe nem más, mint kimutatható *foglalás* Magyarország rovására.

Horvát-Szlavonország egész létele *félreértés*, türet és nem orvosolt *visszaélés*! . . .

A régi Horvátországból (leszámitva az örvidékeknek egy részét) egy talpalattnyi földük sincs a horvátoknak. Zvonimir országát elnyelte a török hódítás, s nem is adta ki magából.

A régi Horvátország, melyet Szt.-László és Kálmán királyok hódítottak meg — a Kulpa délkeleti partjától Karinthiáig terjedt.

A mai Horvátország Zágráb-, Varasd-, Körösmegyék és végvidékei Magyarország területét képezték.

Zsigmond király lajstromában ezek a magyar megyék közé tartoztak. Csak II. Ulászló adott ezeknek (az e megyéből álló régi Szlavoniának) czimert — csak azért, hogy ártson *Corvin János*-nak Slavonia herczegének.

E magyar területű Szlavoniából lett a 18-ik században Horvátország — s neve átszármazott a drávántuli magyar megyékre is — mert:

Szerém, Pozsega, Verőcze, Valkó is a mienk volt — ép ugy mint Somogy vagy Baranyamegye. Az 1832/36. 26. t.-cz. még a *dunántuli megyék közzé* sorolja ezeket. Az 1848. 5. t. cz. pedig mint Magyarországba *bekeblezettet* említi ezeket.

Horvátország régi foglalásai tehát: Zágráb-, Varasd-, Körösmegyék; — újabb foglalásai pedig Szerém, Verőcze, Pozsega, Valkó. Az örvidéket megkapta most.

A horvát államalkotás tehat példátlan a világtörténelemben. Mert más államokat alkotott a kard, és uratlan téreken a bevándorlás. De hogy egy élő ország legnagyobb részét, *háboru nélkül* — csupán névcserek — s a tulajdonos *gondatlansága* folytán el-sajátítsák; erre nem mutat példát a „*Magister vitae*“.

Az pedig a legképtelenebb hóbort, hogy ekként támadt ország — még azon államot *vádolja* jogfosztással, mely elég nagylelkű vagy *tunya* volt, hogy megcsönkítése ellen sem tiltakozott! . . .

Jó volna, ha e historiai factumokat a horvát szélsők ott a Drávántul átéreznék! . . .

Mit szóljunk a Dráván inneni (muraközi) horvát testvéreinkről? — Ezek a „*Keszthely*“ lap június 4-iki jeles vezércikke szerint is magyarul érző horvátok, — kik számtalanszor — de legérthetőbben 1848-ban Simunich cs. kir. tábornok csáktornyai gyűlésén kereken kimondták, hogy magyarok akarnak lenni.

Szerencse, hogy dialectusuk is eltűnt a drávántuliaktól. — Szerencse, hogy több hazafias papjuk, tanítójuk, s jegyzőjük van — főleg az éltesbek között.

Baj, hogy az ifjabbak közt felérezhető a zágrábi *Seminarium* öröklődő befolyása.

Jól tennék az iméntiek, ha a zalamegyei hű magyar-horvát népet capacitálnák, hogy horváthangzásu helyneveiket is magyarítanák. Milyen egyszerű és szép lenne, ha p. *Benkovecz* helyett Benkő — *Czechovecz* helyett Csehi — *Draskovecz* helyett Drágakő vagy *Darászskő* — *Kraljovecz* helyett Királyfalva — *Szoboticza* helyett Drávaszombat (ad normam Muraszombat) — lenne!? — hogy mire az új generáció magyarul beszél még az Úristennel is, akkorára a faluja neve is magyar lenne!

Mert nyelvünknek terjesztése, nemcsak magyar érdek — hanem európai érdek is! Terjesztési kötelességünk, minden törvényes eszközzel!

De erről jövő cikkemben.

Boszniai kérdés.

(Madártávlatból.)

Kerkápoly, volt miniszter úr, mint tapolczakerületi volt képviselő — akkori beszámoló beszédjében azért helyteleníté a boszniai okkupációt, mert szerinte tovább, legalább is Novi-Bazárig kellett volna kiterjeszteni: hogy a szláv áramlat elleni védbástyánk és beékelődésünk lenyult volna — kezét szorítható közelségre — a magas portáig.

Szilágyi képviselő úr is — egyik országgyűlési beszédben — *nem* e szláv áramlat elleni védekezésünk s beékelődésünk szükségességét tagadta; hanem csak azt vitatta, hogy e szerinte is — feltartóztandó áramlat — most — nem úgy, mint az Islamé hajdan — délről; de északról — Lengyelország felől fenyegetvén bennünket s inkább ez oldalon kellvén védekeznünk: Boszniai okkupációnk nemcsak költséges, de szerinte szükségtelen is — de sőt a délszlávok barátságát elrontó is.

Igaz, hogy Lengyelország visszaállítása adná meg Europa *egyensúlyát* (tán a kölcsönös lefegyverkezés boldog lehetőségeig is) de hát ez oly *nagy kérdés*, mely milliók óhaja daczára és korszakunk ilyfaja kérdéseinek sokasága mellett — manap még nincs tapeton — manap még „*Nebántsvirág*.”

De ez oldalargumentummal még nincs megczáfolva a Boszniai okkupációs politikai szükségessége. Mert:

Hátha úgy járt Sz. . . úr fennebbirt állításával, mint régi történetíróink, kik századokig vitatkoztak azon, hogy magyar elődeink északról jöttek-e be, vagy délről? — míg utóbb kisült, hogy bizony *mindkét felől!* Munkács tájáról is és Erdély felől is.

Jóformán így vagyunk a szláv áramlattal is, hogy: ez is fenyeget Galícia felől is, de Bosznia felől is ám.

Az is csak hypothesis: hogy ezen okkupációval elrontjuk a délszlávok „barátságát“ (?), ami nagyobb részben nincs.

Megírta a híres orosz historikus N. . . hogy a szláváságnak fő-fő szerencsétlensége a magyarok idejövetele. — Így érzi ezt a mai szláváság is. — Pedig csak a *multban* volt igaz; mert manap már okosabban tenné Szerbia, Bulgária, ha a mindeneket absorbeáló Panrussismus helyett önnállóság felé divergálna. — S Oroszország is okosabban tenné, ha extensiv gazdálkodás (terjeszkedés) helyett *belre nézne*. Akkor nem félhetne, hogy a már ugyis kolossalis állam falai nyakába szakadnak. — Akkor (belterjes országlás mellett) nem lennének neki annyi nihilistái — és annyira korrumpált közigazgatása — miktől a kebelbeli „szent lovagok gárdája“ sem lesz képes őt megvédeni.

Szerbiának, Bulgáriának, Romániának stb. jól felfogott önérdékök szerint pedig mi inkább szövetségeik lehetnénk az orosz absolutismus ellen. De hát ők egyszerre nagy államná vágnak felfujódni — szinte Erdélyig — sőt tün a Tiszáig is, — s e délibábos álmaikhoz persze inkább quadrál az orosz izgatás és orosz rubel, mintsem ami praktikus, kézfogást ígérő szomszédságunk. Felejtik, hogy e rubelek csak kamatra advák — kivásárolná azt rajtuk idővel az orosz kancsuka.

De viszont Oroszországnak is jók ők, *eszköznek*. Velök és általok (per mops) nyomni a törököt is, *minket is!*

Igaz, hogy nem rég mondá egy orosz államférfi, hogy utjok Konstantinápolyba, Bécsen át vezet! . . . Tehát felülről is kell védekeznünk. De ugyanakkor hátunk mögé állitaná a délszlávokat s így minket két tűz közé.

Tehát közjök ékelődésünk eszélyesség. — Önmagunk iránti kötelesség is — europai érdek is: mert mi vagyunk hivatva a *nyugoti civilizatiót keletre közvetíteni*.

Mert képtelen erre minden más szomszéd népfaj.

A németiség hivatása inkább nyugatfelé van. Pár évtized alatt 3 millió német ment Amerikába!

A szláv fajok eddig inkább csak absorbeálni tudtak egy kis civilizatiót — mintsem kisugározni.

Az 1 millió horvát, a 2 millió cseh kevés e célra — száma és földrajzi fekvése miatt is.

E missiót csak azon nép töltheti be, mely a négy folyam partján lakó összes népfajok anyagi és értelmi ereje felett rendelkezik.

S e nép a magyar.

Egymagában ez is gyenge tán e missiójának hordozására, mert kevéssel több, mint 6 millió.

De az a szerencse, hogy nálunk e tekintetben nem a nyelv-
numerus, de a *hazafiasság* határoz.

Magyarországon a hegemoniát vivő faj állameszméjét az összes többi fajok (csekély kivétellel) elfogadták.

Németjeink (200,100 kivételével) csak imént demonstrálták a Schulverein-nak: hogy ha nyelvvel nem is egészen, de szívvel-
lélekkel magyarok.

Tótjaink (leszámítva néhány százat a panszlávok javára) szinte beolvadtak a magyar szellembe és társadalomba.

Szerbjeink és románjaink egy részét is számíthatván —:

Számíthatunk 10 millió magyart, akinek nincs más állameszméje m. a magyar állameszme, akinek érzelme, kulturája magyar.

Azért olvaszt magába lassanként minden más nemzetiségi kulturát és eszmét s ez nagyobb, a nyelvi beolvasztásnál. Lám Anglia nyelvileg beolvasztá Irhont, *de nem* társadalmilag és államilag.

A magyar faj *összekötő kapcsa* levén a közte nemzetiségeknek — leginkább közvetítheti a civilizációt keletre. Méginkább tehetendí ezt, ha mind e 10 millió magyar *nyelvre is azzá lesz.*

Nyelvünknek terjesztése tehát *európai érdek* is.

Ennek előbástyája most Bosznia.

Tehát ráköltetni nem szükségtelen — csak *nehéz!*

Már hogy-e nagy célokra elég-e az okkupáció is — pacificatióval — beolvasztás nélkül? Erre feleljenek a hivatottak és *avatottabbak.*

A polgári ügy nem mindjárt politika.

(Vadász-, kocsí-, jövedelmi-, progressiv-, töke-, luxus- és aggregényaló.)

Y. ur a szeptember 8-iki „Zalú“-ban „*Haszontalan elmé-
lések*“ czimen polgári jogéletünknek — főleg a közbirtokosokrai
nyomasztó adatairól — saját kifejezése szerint *duzzogván* — elő-
ször is megjegyzem, hogy czimének ezen elnevezése alatt én nem
azt értem (hiszem, hogy ő maga sem) mintha elmékedése volna
haszontalan és helytelen, hanem, hogy hát az ily duzzogás szerinte
ugyis eredménytelen (?)

Én azonban még ezen elítélését is sokallom az ily gyakorlati
társadalmi elmékedésre, mert hát egy oly cikk is a maga körében
a *közvéleményt érleli* — ez pedig magyhatalmasság.

Másodszor megjegyzem, hogy Y. ur ily némely társadalmi
bajaink gyakorlati szellőztetéséhez is oly óvatosan nyul, mintha
félne, hogy elmékedése a nem politikai „Zala“ lapunk keretén
kívül esnék (?) Pedig dehogy! — Mert hát uraim, *distingváljunk!*
Politikai cikkek az, mely a hazai vagy külföldi országos politikáról
— törvényeinknek országházi fejleményeiről — az országgyű-
lési pártok állásáról, működéséről értekeznek; politikai lap pedig
mely ily tárgyokról cikkez és vezércikkez, pártállásának tobor-
zani igyekszik — mely orsz. képviselőink vitáit, eszmecseréit,
tehát törvényeink születésének processusát közli. — De hogy a
már meglevő és életbe lépett törvényeinkről, ezeknek a gya-
korlati életbeni hatásairól egy megye — egy vidék polgárait,
ezeknek — egyes osztályaira — emelőleg vagy nyomasztólag
mutatkoztatójáról, — e törvénynek itt-ott mellőzéséről, — vagy

ferde alkalmazásáról sat. irni: nem politikai, de oly társadalmi kérdések, melyek naponként egy asztalhoz ülnek, egy tálból esznek velünk — tehát a polgári élet és megélhetés kérdései.

Tehát nem politikai lapba is jogosulttak, sőt épen belevalók. Ugyanazért egy pár ily, már foganatba ment törvénynek megyénk és vidékünkön alkalmazásáról s ezeknek itteni kihatásairól elmélkedni én is jogunkban állónak, — sőt magunk iránti kötelességemnek tartom u. n.

1-ször. Y. ur sajnálja, hogy a vadásztörvény nem mindenütt alkalmaztatik oly mereven, hogy nyilvános árverés útján idegeneknek bérbe adatnék. Én ellenben nagyon tapintatosnak találom a törvény §-át, mely a vadászterület feletti intézkedés, mikéntjé a birtokosok többsége határozatára bizza.

Mert ha valami, ugy a területi vadászhatalom joga *magánjog*, a földnek accessoriuma — tehát hadd intézze azt a tulajdonosok többsége. Amugy is minden törvény csak ugy üdvös és akkor tartós életű, ha a nép életébe mélyen megy s vérebe átszivárog. Hadd licitálják hát e bérletjogot a birtokosok, most eleve még csak maguk között, így is elég van téve a törvénynek s így is jövedelmet kap belőle a község. A határ és vetemények bitangolása pedig épen így van jobban kikerülve, mert az a helyi birtokos vadász mégis csak jobban kiméli azt, — mintsem egy vagy egy tucat vidéki bérlő, a ki főleg csak árendája behajtására ügyel. A halatonmelléki volt nemes közbirtokosságok hegyes-völgyes területein elég, kár nélkül vadászható térség van, s tán egyikért ép azért a birtokosok is annyira szokva vannak a vadászathoz, hogy szinte életörömük kiegészítő része — életszükségük a koronkénti vadásztatás. Ne fozzuk meg őket ezen minden tekintetben privát joguktól egyszerre, hadd legyen egy kis átmenet, — majd utóbb, ha a most élők — kik a multban teljesen korlátlan vadászatot élveztek, kissé felejtik a régit, vagy kihalnak, lehet és legyen ez oly községi jövedelem, mely minden tekintet nélkül annak, a ki többet ad — tehát idegeneknek is — árverésre bocsáttatik. — Az idő majd ugyis oda érleli, tegyük hát csak lassunként — nem kelt akkora recensust.

Hiába csufolják a volt nemesi osztályt 7 szilvafásnak, és általában, dologkerülő haszontalan statustagnak. A magyar középosztály történelmileg is mindig javára volt az országnak, a nemzeti-ség, nyelv és szabadság geniusának.

Sok derék hazafit adott ez a hazának. A mult szabadságharcban is ez állt ki a sikra önként, legsűrűbben. Ez osztály az, hogy többet ne mondjak — mely a képviselő-választási korteskedésnél is legkevésbé megvehető. Nem az ugynevezett s néha ép ezért ferde, kissé gravitáló „magasabb politika“, hanem csak a haza jobblétének ösztönszerű érzete vezérli, mert ehez a hazához igazán mint rögböz van kötve, mert nem kereshet oly könnyen új hazát, mint a nagy ur vagy tökepezés, kinek más országban is hamar nyílik otthon, míg az eddigi magyar középosztály a nyelv miatt se mehetett, azért volt per eminentiam *testőre* a nemzetiségnek és hazai nyelvűnknek is.

És a vadászati kérdéseknél a vidék fekvése is számba veendő. Nem csupán „*esetleg*“ van ez apró birtokos középosztály e hegy-völgyes vidéken, de már tán a föld fekvése is hozta ezt így magával? — Már a háborus hajdanban önállásukat itt a hegyek közt jobban megőrizni bírták bel- és külhódításoktól, mint a sík földön.

És ha kevesebb földje van is az itteni birtokosnak, de pár hold jól kezelt szőlőjének jövedelme felér más vidék egész sessiójával — tehát oly helyzetben van, hogy folytonos személyes kézi munka nélkül is élhet és szakaszthat időt ezen, egészségére szükséges - honvédelmi szempontból is kívánatos férfias passióra — és hegy-völgyein ősz-tél időn kívül is inkább vadászhat kár nélkül mint a sík földi.

Vidékünk vagy hasonló vidékek lakói ne zugolódjanak hát e törvény ellen, sőt kegyelettel említsük azon §-t, mely átmenetileg még kissé szabad kezet hagyott magunknak, a magunk joga felett.

Ugy is tulfeszítve van a vadászjegy ára 12 frtra, a porosz 1 tallérjához képest — ez is csak államkassánk jelen abnormis állapotával menthető és idővel lejjebb szállítására lehet reményünk. De

2-or a *kocsiadó* az, a mi inkább sujtja e vidék lakóit — főleg ahogy az itteni erőszakos finánczkezegek akarják e törvényt félremagyarázni! Az 1875 XXVI. t. cz. 15. §. b. pontja rendeli, hogy kivéttetik ez adó alul a gazdasággal foglalkozóknak két kocsija; mégis e jó urak, a mely birtokos gazdánál 1, 2 vagy 3 kocsit találtak; mindannyinak megkötödték a 12—12 frtos fizetési meghagyást — a törvény világos szavai ellenére, olyképen, hogy

ők a kivételes kocsik alatt csak a löcsös parasztkocsit akarják érteni. De ez helytelen magyarázat. Mert ezen adótörvény 14. §-a csakis a ruganyos kocsikra szólván: az ez aluli kivételek is csak olyanokra szólhatnak. A milyen kocsiról szól a törvény, olyanokról szólhat e törvény kivételt mutató szomszéd §-a. De hát ők megpróbálják — gondolván, hogyha tiz gazda ellen küldetik ily nem törvényes fizetési iv, 5 ha reklamál is — a másik öttől befolyik az adó. Igaz. De uraim, ez a törvény és jobb tudalmuk elleni *facsarás*, ilyenekkel nem tesznek jó szolgálatot épen annak se. a kit szolgálunk: az államnak és elidegenítik a loyális adófizető polgárt is.

És ha e kis feljajdulást subsummálnók: birunk felmutatni és igazolni száz ilyfélét más adónemeknél is, hol szinte jobb tudalmuk ellenére a pusztá látszat után kivetik az illetéket és a tenger-sok reclamációval töltik a polgárok és a felsőbb hatóságok idejét.

E kocsiadóval — természetesen a *luxust* kívánták megadóztatni. De a birtokos gazdának 1 vagy 2 ruganyos kocsija nem luxus, hanem egészség-fentartási — tehát életszükség — főleg e köves, hegy-völgyes vidéken, a hol a birtok-részek elszórva több faluban, vagy egy határban is a gazdának földje, rétje, erdeje, legelője, nádlása, szőlője mind más-más helyen, gyakran kocsin is 1—2 órányira egyik a másiktól, ezeket minél gyakrabban megnézni körülfutnia kellvén, ily köves, rossz utakon oly tortura és életkérdés a gazdának, hogy csakis egy ruganyos kocsival enyhítheti s ezzel is csak úgy, ha kettő van, míg az eltörttet a távol városi mestertől haza kapja, amuzt használhassa.

Ez intenióból vette ki a törvény a birtokos gazdának két kocsiját — méltányolván ennek amugy is tenger-fáradtsággal, vesződséggel cselédi-, elemi és véletlen csapásokkal küzdő állását — mely földmívelés pedig utóvégre is alapfeltétele társadalmi összes működhetésünknek — életünknek!

Ez adóközegek a miniszteri magyarázatra utalnak, de mi nem bihetjük, hogy az a törvény betűje ellen szólna, majd a reclamációk eredménye megmutatja.

3-or jön a *jövedelmi adó*, de mivel ez még nem lépett életbe, erről itt még hallgatunk. Csak annyit jegyzünk meg, a mi bejön az nem tiszta jövedelem és a *miből bejő*, arról már ugyis *külön* adózunk, de hát szüksége van rá az államéletnek, pedig mi is az

államban és ennek jóvoltával élünk. — És így — magunknak fizetjük.

Ha valaki minden jövedelmét elkölti, azért adózhat arról, mert lám élvezte békével, mely békét az állam *drágán tarthatja* fen az ország és egyesek számára, és aki többet élvez — többet ndózzék. Ép azért helyeselnők.

4-er a *progressiv földadót* is. Ha a kisbirtokosnak van p. u. 100 hold földje, s erről adózik holdanként p. u. 4 frtot, akkor az, a kinek van 200 holdja, az e második 100 holdról méltóan fizethet holdanként 6 frtot, mert 100 holdas is úgy él, mint a 200 holdas. E második 100 holdra már nincs annyi kiadás — instructió se kell hozzá kétannyi. Annak *rangja* is annyi kiadást igényel, mint emezé. Az első 100 holdból fedezi családja és cselédje tartását, a második száz hold jövedelme tehát tisztábban megmarad neki. Az 1000 és százezer holdasok is a 2-ik és 3-ikat sat. ezer holdról méltán többet *gradatim* fizethetnének, miként a fokozatos földadót már a rómaiak is érvényesítették. Jó lesz azért róla elmélkedni, terjédjen fogalma, ugy aztán könnyebben testté lesz. Ellenvetik, hogy a nagy földbirtok sok kiadással jár. Igaz, de a nagy jövedelem ura *többet is élvez* ám a földi élveztekből. A nagy birtokos kevés gonddal sokat élvez, a földi javak olyan nemeiben uszik, mit a kisbirtokos hiréből, sokat még így se ismer; utazik, testi és szellemi kiképzésére ezerszer többet fordíthat, méltó hát hogy e *több jóért több hálát, több adót adjon*.

Nem irigység ez, uraim — csak *osztó igazság!*

Hasonlókép:

5-ör: A *tőkepénzes* az, aki főleg a jelen nagy kamat mellett igen könnyen sok jövedelmet kap, és csak arról adózik, ami telekkönyvi bekebelezéssel nyilvánosságra jön. Hány milliónak szedik nagy kamatait, anélkül, hogy róla jövedelmi adót fizetnének. Mondják, hogy nem lehet *ellenőrizni?* . . . Pedig dehogyan. Csak egyetlen oly §. kellene, hogy a mely adóslévél nem lett bevalva, az, ha perre kerül, vesztí kamatjait és még némi bírságot fizet épen ugy, mintha valaki örökösödését, vételét eltítkolja vagy a bélyeggel kurtítja az állam jövedelmét.

Statisticice kimutatva van, hogy a *háziurak és tőkepénzesek* érnek legmagasabb *életkort*, mert testileg, lelkileg kevés töredelemmel élnek. Az élet pedig (ugy a hogy) *drága* és ők olcsón jutnak hosszú élethez, tehát fizessék meg.

Ellenvetni szokták, hogy a §. így rontaná a hitelt, vagyis még drágább lenne a kölcsön? Nem hiszem. A mainál már nem igen lehet drágább és a magán uzsorát ellensúlyozó kölcsöninté-zeteink lám már szépen szaporodnak.

Azért egyikért nincs ára a földbirtoknak is, mért fektetné bele tőkepénzét, mikor az jó, ha 4—6%-ot hoz sok utánjárás és ezer esély között, míg a kapitális után könnyen feslik a 25%.

6-szor. A *luxusadók* tovább vitele ellen felhozzák, hogy csök-kenené az ipart és kereskedelmet. Ő nem: az a pénzes ember, aki megszokta a *luxuriosus* kiadást: vérévé vált az, folytatja az erre rótt adó mellett is.

Megint nem irigység, de helyes és jogos kíváncsi, hogy p. u. mikor négylovas ur elkerüli kétlovas utitársát — ez legalább azzal vigasztalhatná — no ha szemembe rugatta is a port, de lám, külön mégis adózik ám róla. És a négylovas hamarabb is célhoz ér, időt nyer, ez pedig drága (kell is hogy az idő becsét minden polgár érezze, kimélje, mint az igaz sáfrányt, feltse mint pénz-tárczúját, sőt jobban, mert időt pénzen se vehet, s ekként *nagy tolvaj*, aki a maga és más idejét lopja és sokat nyer, aki időt nyer).

Tehát a négylovas az időnyerésért is méltán adózhat.

7-szer. Az idő drágaságából folyik, hogy mily nagy kár és hátrány az a *sok ünnep*, főleg falun a gazdaságnál. Városon a gyárakban, vasutaknál már ugyse igen áll. Nem is korunkhoz e gőzkorhoz illő, midőn még helylyel-közél a gőzkocsi sebességét is keveseljük.

Százszor volt már pengetve az ünnepeknek vasárnapokra tételének terve és százegyszer elaludt. De kár! Ezt is pengessük gyakran. Az ur nem bánja, neki ugyis mindegy, a szegény azon-ban bánja, mert ünnepen napszámra nem levén: megeszi, issza, amit előbb három-négy nap alatt keresett. Hát a gazda szénáját, gabnáját hányszor veri ki, vagy viszi el a szél — ünnep miatt?! Hát az erkölcs mennyire romlik miatta? Ne áltassuk magunkat uraim: a nép (tehát a nagy többség) a mennyit egy ünnep dél-előttjén ájtatoskodik: száz annyit tivornyáz, költ, mulaszt, verekszik délutánján. Maga a jó Isten is csak a 8-ik napot rendelte pihe-nésre és szertartásra.

8-or. Ennyi adóról levén szó- és válogatása a puhájából, vagyis abból, ami az állampolgárok többsége terhének enyhítését célozza: majd elfelejtem a javát, az *aggregéni adót!* Igen uraim.

uki nem adózik nőre, krinolinre, magas absetzekre (melyekről legutóbb kimutatták, hogy a méhkasnak is megárt) és ezer ilyfélékre: s ezekkel nem lendíti az ipar és kereskedelmet, de az államnak se nevel katonát, sőt még csak maga helyetti adófizetőt se: az már csak méltán adózhatik e sok emancipatióért. . . . Kár, hogy most nem divat a képviselőknek adható utasítás. És furcsa, hogy még csak program-beszédekben sem ígérik ezt. Csak tréfának veszik — pedig ez olyan kibujósdi — olyan államjövendelmi kurtítás, hogy komoly meggondolást érdemelne, azaz, hogy nem is sok gondolkozni való volna rajta. — Conscribáljuk őket!

Tisztelt Y. ur, mindezek nem új dolgok, a társadalmi életben, de ép ezért hangoztassuk őket minél gyakrabban, úgy foglalnak mindinkább nagyobb és nagyobb tért; százak és ezrek fejében, szívében terjednek, mint a *habgyűrű* szélesb és szélesb körben, igaz, hogy a habgyűrűk is szélesedve elsimulnak, de azért kell új meg új követ a vízbe dobni, hogy aztán a sűrű hullám végre is mozgásba hozza az álló tavat.

Folytassuk a „nem haszontalan elmélkedéseket”. Én is a többiről máskor, majd meleg kályha mellett.

A viszontlátásig!

A restructió még nem reactió.

Régi törvényhozásunk (pedig átlag soha se volt fanatikus, se zsarnokias, még csak vaskalapos se) igen bölcsen megtartotta azon okos axiomát, hogy „festina lente“ „*lassan siess!*“

Szabadelvű is volt, Árpád óta mindenha (kivéve tán a Dózsakori visszalépést, mit persze maga a Dózsakori kihágása okozott.) Haladott is, mennyire török, tatár, labancz miatt lehetett. De nem rohant, — lépést tartott.

Tekintettel volt néptünk véralkatára, műveltségi fokára, helyi s faji sajátosságaira, — főképen pedig arra: hogy az *államalkotó* magyar fajé maradjon-e a vérszerezte föld, magyaré maradjon Magyarország? . .

Ebből kifolyólag, és annyi germanizáló beolvasztási kísérlet, sőt pressiók ellenében, bölcs szükségesség *volt* hát az ösiség, a hitbizomány, a negyed telkek el nem darabolhatása sat.

Mégis utóbb megengedte a jobbágyok szabad költözését, megváltoztatást, hivatalképességét, sőt az idegenek betelepülhetését is. Tisztelte a női, özvegyi jogokat, úrvák védelmeit. Még utóbb átvette az ujkor kereskedelmi, csőd és vexli törvényeit sat.

Ekként megtartá a bölcs középutat, a *természetes lassu fejlődést*. Csak 1848-ban ugrott egyszerre nagyot.

De ezt az akkori európai liberális korszellem hullámverései, belülről pedig faji, nemzetiségi és kasztrendeli sokféleiségünk (polyglottságunk) okozták, sőt eszélyesen követve, parancsolták.

Igaz, hogy humanus és lovagius nemességünk nem akadékoskodott, — de nolens-volens is rohannunk kellett az árral 1848-ban. És mégse döntöttük le ezeréves alkotmányunk *alapfala*it akkor.

Csak annyit bontottunk le, mennyit a hely, idő s körülmények kívántak.

Most azonban mikor se kül, se bel-pressure nincs, most szét-szedjük a kipróbált alkotmány sarkköveit is: csupán, mert „*így modern*,” így kívánja az európai niveau, a dualismus és még valami! (Kormányunk örökös pénztelensége, s a pénzemberek, kik ezt adják.)

Igen: felkapaszzkodunk a nyugoti civilizáció felé (nem mindenben nekünk való) niveaura, s elszalasztjuk lábunk alól az ősi földeket, sőt az *ősi erényeket* is,

Föld nélkül pedig nincs szabadság s elfogy az erkölcs!

Erkölc nélkül „Róma ledül s rabigába gömnyed!”

Föld nélkül nincs hazafiaság.

Az új földesurak inkább kozmopoliták, mintsem patrióták.

A szabadelvűség egy *internationális fa*, mely mindenütt tenyész, ha itt lenyesik (a helyi szükség szerint korlátoztatik) kihajt Grönlandban is.

De teremt-e Isten több magyart, ha mi is elfogyánk?!

* * *

Horvát Boldizsár feljajdul, hogy a magyar társadalom s utána a törvényhozás is, szerinte többé nem elég szabadelvű? Sőt már-már retrograd?

Pedig csak kezd konservatív lenni, némely elhevenyészett, tulhajtott dolgokban.

Ez is így van jól!

Mert ez nem reactió, hanem csak restructió. Nem visszahagyatlás, hanem csak korszerű megszorítás.

Megszorítása az elhevenyészett törvényeknek, mikre a törvényhozásnak időnként joga van.

Mert a társadalom óhajai is ilyenek!

S mert a társadalomért van a törvény, nem megfordítva.

* * *

Az 1848-ki törvényhozás, magasztos ihlettségi mámorában, tán kül- és bel (physikai és morális) pressiók folytán is, de mindenestre a magyar vér humanisztikus loyálisából, jogegyenlő-

séget adott nyelv- vallás és kaszt különbség nélkül. Magyaros optimizmusában azt hitte (és méltán hibette is) hogy midőn a Haza minden fiút egyformán édes gyermekeivé fogadta: *ezek is egyformán édes anyjuknak vallják őt.*

Itt-ott csalódott!

És sok, akkor korszerű törvényt kimondott, elvben, általánoságban. A részletezésre nem ért rá. Ha akkor ráért volna: sokat másként részletezett volna, mint mi azóta.

Kossuth írja egyik utóbbi levelében, hogy „az 1878-ki törvényhozás, persze rögtön elfogadta a parlamentáris rendszert, mely ledönté az ősi alkotmány 52 megyei őrszem-várait; de ha több ideje lett volna: egész valószínűleg megtalálta volna a megyei rendszernek a képviseletivi *összecsycztetését!* stb. Ezen most már csak a főrendiház ujjaszervezésekor és ugy lehetne segíteni — írja Ő — hogy „a megyék is küldjenek oda követeket, *utasi-tással.*“

A veterán nagy hazafi írja ezt most — s hogy örökre fáj-lalja az akkori *rá nem érést!*

* * *

Más fontos ügyekben is határozott a 48-iki Diéta — elvben; Az 1857. ótai nera lett hivattu ezeket részletezni, p. u. Kimondá *Erdély* unióját, s maig is osztrák törvény uralg ott!

Kimondá *Fiume* visszacsatolását, s ez maig is lóg! Kimondá az *önálló bankot*, vámot, pénzügyet, véderőt, s ezek sincsenek tisztára végrehajtva.

Kimondá a sajtó-szabadságot. Ez meg oly betűszerint véte-tett: hogy már gondolkoznak megszorításán.

Kimondá az általános egyéni szabadságot, — pedig ez (merekven véve) ellenkezik — a szabadelvűséggel, vagyis a teljes szabadelvűség ellenkezik az egyéni szabadsággal, — mert teljesen egyenlő egyénekből álló társadalom: *absurdum.* (A cseléd az ő urával, — inas az ő gazdájával, a tudós a tudatlannal, a gazdag a szegény-nyel sat.) sohase lehet egyformán jogosult, egyformán szabad.

Ennek nuanceit kimérni és megszorítani is az utókor van hivattu. Teszi is lám, hogy egyebet ne emlitsék: a nemesség és *ordó-rendek osztogatásánál*, némely állásokhoz a lovagi, grófi, kamarási czimek kivántatosságánál stb.

Vagy legujabban a felsőházi reformjavaslatnál: hol aki szint-oly grófnak, bárónak született — ha kisebb birtoka van — k'záratik: ősi joga megszorittatik, elvételik. Kimondá a föld szabadságát. S ennek folytán az utókor elannyira darabolt, hogy gondolkozni kell a „minimum“ szükségességén, megszorításán.

Kimondá a vagyon szabadságát: s az utókor (a pénzt is *közönséges* vagyonnak tekintette, holott nem az) szabadra ereszté a pénzkamatlábat, egyszerre, mielőtt a pénzviszonyok, bankok, hitelintézetek által rendezve lettek volna, de lám 7 év múlva, szégyenszemre belátá ez *álliberalismus* veszélyét, vissza-állítá, részben legalább, az uzsora-törvényt, vagyis megszorítá a korlátlan szabad pénzmanipulatiót. Mert e 7 év már megölte a nemzet zömét: a közép és alsó osztályt, s részben a felsőt is!

S mert belátta, hogy a pénz nem oly tárgy, mint a bor, buza, vagy szarvasmarha, hogy nem res, csak *nervus rerum*: megszorítá ezt.

Kimondá az iparszabadságot, s az utókor eltörlé a solid czéheket egyszerre, mielőtt iparunk megizmosodott volna, s most 14, év múlva szinté bűnbánólag (de helyesen) visszaállítja részben a czéhrendszert, a megszorítást. Kimondá 48-ban a zsidó-emanczipatiót is elvben!

S az újabb aera — ámbár látja itt is e rohamos szabad-elyvéség hátrányait: még se meri időbüz és feltételekhez szabni ezt, mint a kis Románia! Látja bár, hogy zsidaink nagyobb része nem teljesíti a remélt beolvadást sat. még se meri a feltétlen emanczipatiót megszorítani.

Pedig a restructió — nem reactió. Ha a többiben nem — itt se. Pedig ezeréves jogéletünkben elég *praecedens* van ily megszorításokra, hol megszorítottak ezeknek egyéni s polgári jogai is, a kor igényei s állami életünk phazisai szerint, helyesen.

Mert hát „*salus reipublicae suprema lex esto!*“

Pedig tagadhatatlan, hogy a zsidó zárkózottság: *status in statu* — tehát az állami és össztársadalmi életünk harmoniájának negatiója! Tagadhatatlan, hogy e faj nem tudja vagy nem akarja elhagyni a bár százados nyomtatások által is okozott *felemészto* viselkedését, a már kinyitott egyenlőség-kapuján belül sem! Nem tudnak, vagy nem akarnak testtel, lélekkel magyarrá lenni, de tul-önös rafinirt eljárásukkal elnyomják a puhább, hiszékenyebb, de lyalisabb s morálisabb államalkotó fajt!

Mégse meri törvényhozásunk őket megszorítani, sok más okból, s azért sem: nehogy ez reactionnak mondassék (tehát álszeméremből.)

Pedig csak restruktúció — csak önvédelem lenne!

Ez pedig I-ső joga és I-ső kötelme úgy az egyesnek, mint az államnak.

Minden magyar érzi ez önvédelem szorgos szükségét, de sokan álszeméremből, álliberalizmusból, sokan önérdékből. mások más okokból nem merik kimondani, még kevésbé megtenni, törvénybe iktatni. Ne adja Isten, hogy késő legyen: mikorra majd merik.

Bizony-bizony a társadalom kívánta restruktúció, nem reakció itt, mint jogéletünk több részleteiben sem.

Mert ismétlem, a társadalomért van a törvény és szabadselvűség. Ezek csak eszközök, amaz a *cél!* E jogi megszorítások elől hiába igyekszik kitérni törvényhozásunk! Bele nyulnia kell. mielőbb annál jobb, annál könnyebb lesz és üdvösebb, úgy a közre, mint magukra az illetőkre is! A tények logikája követeli. — s ez nagy hatalmasság!

Difficile est satyram non scribere.

„Nehéz nem gunyorosan írni“ — mondá a régi római író: mikor hajdanában a hatalom az egyéni jogokat nyirbálgatta, s a sértett jogérzet csak köpeny alul keresedés satyrában mert nyilatkozni! . . Mintha tréfálna az ember — s nevet is hozzá, de csak kiujában, mint a feldölt fazekas! . . .

Igy járt azon érdemes uj „Cató“ ur is, aki a julius 18-iki „Pesti Hírlap“-ban megírta a „*Vizslák petícióját a pénzügyminis-teriumhoz*“ a féléves vadászjegyek végett. — könyörögvén ezért „mély farkcsóválásuk és (nem Cató ur, de a vizslák) kéználásaiknak kifejezése mellett.“

Előadják ott — elég világos kutyalogikával — a petíció indokait, mondván: „gazdáink egész télen át az állam és publikum szolgálatában sorvadván — minket is ott a hivatalnoki íróasztal alatt 10 hónapig rugdalván — csak azon reményben etetnek (mi is csak így tarthatjuk ki), hogy a hatheti törvényszünetben kifuthassuk magunkat és az irodai lég miazmáit.“

„Amde ily kurta hatheti ficzkándozásért (még iszen hacsak ez egy adó volna!) nem bírja a *kiskivatalnok* a 12 forint 30 krajczár vadászadót, puskuadót, földbéradót, szájkosár és több más kutyaadókat — s nem vadászván, minket ebeket is öl az unalom csak legyeket fogdosbutunk s mint munkátlan csavargók a társadalomnak is kárúra vagyunk.“

Könnyű a nagy urnak becsületes embernek lenni — (mondá Széchényi) és könnyű a nagy urnak e fokféle vadászadót is odavetni, sőt ezeknek aránylag kevés is ezen adó, mert a nagy ur ráér egész éven át e passiójával élni, a kishivatalnok azonban csak

hathétig s ebből is csak mikor eső nincs, s más sora nincs. Ezeknek e hatheti vadászat nem is csak passio, de létszükség, restauratio, erőgyűjtés — új robotra!

Hol itt az egyforma teherviselés? Hol az osztó igazság!?

Rossz idők járnak a haza középosztályára (más ügyekben is). Pedig sok rossz napban sok szolgálatot tettek már ezek a hazának és tehetnek is még, ugylátszik nemsokára. Kár őket gyériteni mindennel. — ily §§-sal is. Inkább kellene dédelgetni (mint Bismarck) — meghallgatni ebbeli — úgy a progressiv adóérti régi, de igaz óhajukat is! „Gazdáink, írják a vizslák, az új rendelet óta avval fenyegetőznek, hogy fulura adnak bennünket! — Mi lesz belőlünk — kik annyi bájos ismeretséget kötöttünk a fővárosban?

„Állami szempontból is: — a féléves olcsóbb jegyekből több jönne be az állampénztárba — kevesebb lenne a duvad (a székelyhegyekben is félelmesen szaporodik. Ne vegyük ki kezük-ből a védelem fegyverét!) és kevesebb lenne az orrvadász, de több lenne a töltött káposzta, — mert a sok nyul sok káposztát meg-eszik — s a rókák s más ragadozók még jobban felszaporodnak, bár úgylátszik még e fajtákból.“

„A kutyavilág szeme Nagyméltóságodon függ“ — végzi a petítio — kérvén — remélvén — a féléves vadászjegyek vissza-állítását — és sok mást.

Már, ha ők (a vizslák) — miért ne mi is reméljünk sok jót? Hiszen a reményt ingyen kapjuk. Olyan ez, mint a hamis pénz, melyet (ki *nem* adhatván) holtig hord a jámbor halandó.

Ámde mégsem kell nekünk Afrika sivatagjain harcolni — Egyiptomi Plevnát ostromolni, a Sámum homokján masirozni, édes víz után epedni stb.

„Mein Herz, was willst du noch mehr?!“

Van ám nemleges haszon is! . . .

L e v é l

egy — a kormányhoz közel álló pesti barátomhoz.
1883-ban.

Ezer aggságod közt háborgatlak — mert tudom, hogy velem együtt Te is melegen szereted fujnkat s imádod Nemzetünket! Tehát megkérdem tőled, mint a kormány körül működőtől, hogy *mért hadjátok e népet elpusztulni?!*

Tudom éu a nehézségeket — de mégis azt hiszem, tán többet tehetnétek *megmentésére*, ha ismernétek a *vidéki miseriát!*

Kún László szekere óta nem volt ily szegény e Haza!... És Liphthai báró felsőházi beszéde szerint is — napról-napra rohamosan pusztul!..

És ti még mindig „*technologiai muzeumot*“ s a jó Ég tudja mennyi sport és luxus-dolgot csináltok a nemzet vérizzadmánya végső cseppjeiből?

És még se csináltok ám a népből egyszerre gentlemant — tudóst sat. De ha csinálhatnátok is: mit érne, ha éhen halna a test a szellemért?!

Megírta Széchenyi, hogy *conditio sine qua non* — az *anyagii jólét*, — hogy nincs szegény nép, mely szabadságát *el ne adná* és nincs gazdag nép, mely szabadságát *ki nem vinná?*

Mi már adogatjuk el szabadságunkat! És kisiklik e föld — (ez edes Haza földje) lábaink alól!

És oly *átszeggentlős* e nép, hogy meghal, *de nem kiált*, még panaszkodni is bírta ~~se~~ bolond.

Aki helyükbe lép — se magyar se hazafi (nagy részben.)

A Rábamelléki kis Kanaanban is vannak községek, hol a jó gazdák harmada már koldul — harmada rabol.

Kivándorolni: se szive, se pénze, se nyelve!

Majd hallotok még a télen „palotai 9-es gyilkosságot“! ujjakat: (vajha ne legyen igazam).

* * *

Tiszánk védelmi phrázisát is tudom, hogy „tető alatti ház vagyunk, mit ha *fenntartani* akarunk: nem lehet alapjából elsöpörni — csak tatarozni — ez pedig lassan megy.“

No de lassu a segítség: *legyen lassu a költskezés is!*

Őseink se voltak bolondok — sőt bölcsőbbek a mai Cs....et Comp. pápaszemes doktoroknál, kik nem tekintve faji és jogi előéletünkre — csak a sic dictu cultur-civilisatió majmolására fabrikálják a *moles törvényt*. — és a cultur niveaut, a *moles adosságot!*

E cultur máma mint *ádáz Moloch* nyel el bennünket!

S nézd a culturminta Amerikát és Frankhont: boldogok-e? Kivált most? ..

Én azzal vigasztalgotom itt a népet — és a kormánypárti kevés töredéket: hogy jó Tiszáék eddig a külpolitikát rendezgették *ugy*. hogy a Nemzet fennmaradhatását (a német szövetséggel sat) *ugy egy 1/2 századra biztosithassák* — pedig ez a fő! — Várjátok el a most jövő 3 évi cyclust — majd ebben *értünk is* — *adóalapunk erősítésére is többet tesznek!* ..

Ha nem — *ugy 3 év mulva az egész ország szélbalivá lesz* — (ha új fuzió új pártot nem teremt.)

Népünk nem forradalmi, de mégis inkább vérbe hal, mintsem ez anyagi kiszivattyuzás nyomorult posványába!

Ti alig látjátok a vidék nyomorát!

Már-már három gazdának van egy szüire.

Birtoka agyontáblázva! Becsára és termésára 1/10-re csökkentve! —

Köszönöm én az ilyen alkotmányos szabadságot!

A jövővel kecsegtettek? — Kidül a ló, mire az ígért abrak kikel! ..

Kaszárnyáink — fegy- és gyógyházaink fényes paloták!... A katonák — gazemberek — és betegek kedvezését — a szegény, becsületlen munkás czivisnek sárgerendáje pedig leszakad és akkor

ez is *töltelke lesz* a fényes hörtönnök és fényes clinicának — de míg egészséges, míg munkás volt: addig nem segíté, sőt fejé-
alját ellicitálá az állam!

(A muszka perrendtartás becsáron alul nem licitál!)

Technologiai muzeum sat. helyett jobb volna tán *házi ipar-
tanító* iskolákat sat., amely a népet téli munkára rászoktatná —
s az immoralitásról leszoktatná.

* * *

Szegény Szemerénk megjósolta „Utazás“-ában, hogy e Haza
mire „*Honná*“ lesz, nem lesz magyar?! — És Jókaink, hogy a
jövő században fajunk lesz a Handlé! (persze egészen maga se
hiszi.)

De vigasztalj meg kissé, csak félig is! —

„Si vis pacem — para bellum.“

„Ha békére akarsz szert tenni, csinálj háborút“, monda egy régi közmondás. Igaza volt ; praxisból mondta. — Ugy látszik, a közmondás nagyon ráillik most Európára és főleg édes hazánkra is.

Évek óta békevágy — békebiztosítások hangzanak fejedelmek és diplomaták és népek ajkairól, úgy, miként a hírlapok hasábjairól is. Mintha biztatnánk egymást, hogy hiszen megvan, meglesz a béke — e drága kincs.

Beláthatja tehát a világ, hogy csak békében mehet előre, és csak békében felelhet meg rendeltetésének az emberiség.

Mily magasztosak az újabb kornak, a béke vívmányai (békevirágai) a „nemzetközi kiállítások“, tudományos congressusok! Látni, mint némulnak itt el a faj — vallás, nemzetiségnek annyiszor élére állított kérdései? Mint ölelkezett itt a különben ellentétes, gyakran ellenséges eszmék, az iparművészet és tudomány közös szent asylumán — méltányolva, biztatva, emelve egymást és magukkal együtt a boldogságra hivatott emberiség közös célját, a jólétet!

Nemcsak *békevirágai* hát ezek, de hasznos *gyümölcsei* is a békének.

Hol maradt a nemzetiségi dolyf, midőn a mult nyáron Pesten tartott nemzetközi statistikai congressuson a felfuvalkodott Oroszország tudós képviselője a derék *Semenoff* elnökségéről lemondván, és Keleti Károly hazánkfiát ajánlván, őszintén monda, hogy ő nemcsak alelnök, de közlegény is szívesen lesz egy Keleti Károly . . . egy magyar alatt!

Hová tűnt a nemzetiségi ócsárlás — a víz és olajszerű antagonismus, midőn a német *Venczel* azt írja a pesti congressus leírását kísérő levelében: hogy érteni tanulták itt Petőfink honfidalát: „Tied vagyok, tied hazám, e szív — e lélek.“ És a német *Braun* vidám lelkesedéssel kiülta fel: „oh ez a Magyarország, ez a „*tűzhányó ország*“! Tűzhányók az ételek, italok — halászlé — a gulyáshus — az egri — a magyarádi — a tokaji stb. Tűz a nők szemében — férfiak beszédében — tüzet lehelnek a lovak, a zene, a szív és minden. *Itt csupa tűzben élnek mint a Szalamander!*“

Nem szép méltánylat ez a korábbi „*barbar, betyár*“ epithetonok helyébe?

Minő szép testimonális hazánkról az: midőn a híres stuttgarti író *Wirth* leírja, hogy mennyire feltűnt neki itt, miként a felső osztályok nem különböznek el magukat annyira, mint másutt és a nép becstlani tudja nagyjait.

Mily önérzetet és erőt merithet a magyar ember *Wirth*nek azon nyilatkozatából is, midőn azt írja, hogy nagy jövőt jósol Budapestnek, melyben a nagyság minden alapja megvan, és nagy jövőt jósol Magyarországnak, mely természeti kincsekben és nép-erőben oly gazdag.

Vagy midőn a francia congressus írja, hogy Budapest tájképe a szépség és nagyság jellegét viseli.

Lunarett gróf pedig, ha csak 2 napra jött, de 10 napig maradt itt, a magyar vendégszeretetet és civilizáció tanulmányozása végett és e magyar congressus méltó volt egy nagy nemzethez, és a többi országokra nehezítette a fogadtatást jövőbe.

A népek ez egymásközti békés érintkezése — egymásnak nem irigy, félszeg leírásokból, de otthon házi tűzhelyeinknél — csendes megfigyelésseli ismerkedései és egyik szellemi rivmányainak a másikkali megismerttetése, kicserélése, kölcsönös méltánylása, buzdítása és segítése *csak békében történhetik*. Mert a háborut a félremagyarozott hazafiság — a felizgatott düh — elkeseredett boszu jellemzi. Nem is lehet máskép, mert az ember is, mint az állat csupán a *vérszagtól* is felbőszül, — okát se kérdi, csak dul a felizgatott düh vagy a kényszerült önvédelem kétségbeesésével pár nap alatt elsikálja, mit egy félszázad békéje alkotott — hátra hagyván a háboru üszkét, nyomorút — sivtágját, hogy a megmaradottak kezdjék újra, mint a *hangyaboly*, melynek fészket szét-

rugja az ember, hogy hordja össze újra, ha akarja. De ez ott a hangyával; legalább nem a maga faja követi el ellene, míg mi emberek egymás ellen uszithatók vagyunk, mint a *szelindek*.

Megszóljuk a római *circusok* viadalait, a hol elítélt rabszolgáknak egymással, vagy kiéhezett fenevadakkal kellett élethálra küzdeni, csak azért, hogy a kényur, az intézők és a korcsesá lett publikumnak kedve teljék benne.

Pedig mai napság is ily formán vagyunk. A tudományjá fejlesztett ödöklés ezerféle szerszámaival messziről szórják egymásra az életelő golyót — a nélkül hogy látnók, ki adja ránk a tőle nem érdemlett *utolsó kenetet*, a nélkül hogy mi is látnánk, kit fosztunk meg legfőbb javától, életétől.

Ezt restelte a huszár Königgrätznél, hogy még csak szeme közit se láthatta ellenségének. A hátultöltők *Hiob postái* láthatlan messziről végzik küldetésüket, mint a felhők menykövei, a láthatlan magashól.

A háboru mai napság már mézárlassá kvalifikáltatott s még mindegyre tökéletesitik e szabadalmazott gyilkolás tudományát. (Ismét új puskák jönnek.)

Hány ifju neves élet küldetik a *más világra* . . kinek itt még annyi remélni, használni és szeretni valója volt volna — ezen a világon is?

Ész és természet-jogellenes — erkölcstelen — vallástalan és méltatlan is tehát a háboru.

És mégis a békét óhajtja Európa — a békére annyira rá-szorult hazánk közvéleménye, most a régen fészkelődő panslavis-mus ellenében úgy látszik a háborut óhajtja — épen a *béke ked-veért* — mert az addig nem marad békével, míg vagy valósítja terveit — vagy megveretik, az első eset kevéssel rosszabb a lassu hervadozásnál — a második esetben pedig azután egy félszázadig legalább békében élnek unokáink.

Nebánts-virágok.

Kertészek — lányok — sőt néha épen legények is ismerik az e fajta virágot — sokféle színvegyületben, de illattalan.

„*Ne bántás*“ vagy „*ne nyulj hozzám*“ nevét sem épen jól adták rá, mert nem olyan, mint a *Mimósa*, hogy szirmai az érintésre behuzódnának, sőt leszakítva — vázába áthelyezve még jobban pompázik.

Polgári és törvénykezési életünknek is vannak ily „*nebántás virágai*“. Mindenki tudja róluk, hogy illatlan, gyümölcstelen, elavult intézmények — néha épen károsak is — ha különben nem, hát csak azért is, hogy már hasznosbagnak és korszerűbbeknek helyét foglalják el. Mégis *tűretnek*, fentartatnak. A magyarral vele született szerénység — sőt az álszeméremig menő ildomoság és a megszokottság iránti respectusból. — Más intézmények pedig (a mik nincsenek, de a kor igényei közzé tartoznak), halasztatnak — ismét nemzeti *loyalis* természetünk s némi keleties *maradósi* karakterünk szerint.

Lássunk néhányat e „*nebántás virágok*“ közzül. I. *A polgári házasság*: Ország, világerőti — a tudomány megengedi — a gyakorlati élet égetően követeli — a szomszéd modern államok példája csábitón sürgeti — nagy Deákunk hattyu-dal beszéde közel kilátásba tette — mégis — mégis késik, huzódik, mint a *délidáb* — mint az álmólátás testesíllése.

Pedig beteg társadalmi életünk galvanizálására — az elvben eltörölt „de tényleg még fenálló és lidércnyomásként nehezkedő *kasztfalak* lebontására és gyors összesímitására — anyagi viszonyaink restaurálására — sőt keleti melancholikus véralkatunk keresztvezésére — ez lenne egyik legjobb ut-mód és alkalom most mig még nem késő — mert például az eddig praedominált nemesi osztályokba még most örömet olvadna az alantabb volt polgárság — örömet vinne pénz a névhez, munkát az urhatnám-sághoz.

De ez nem soká lesz így.

Azért nem tudják, mit cselekesznek, kik a polgári házasság gyors törvénynyé tételét késleltetik, és apróbb melléktekintetekért „nebántsvirágot“ csinálnak belőle.

II. *A földadó progressivitás:* Termelő ország levén — ime a földmivelő gazda jövedelmétől függ nálunk az iparos és kereskedő jobb sorsa is — azért ezek épen nem vehetnék rossz néven, ha-hogy a törvényhozás per eminentiam a földmivelést részesitené némi dédelgetésben. Ha például törvénynyé tenné a progressiv-adót. (Ez aztán a más osztályokat se érintené — de intramuros: lenne nagyon igazságos.)

Könnnyű belátni, hogy midőn egy kis 100 holdas gazda — holdanként 1 frtjával 100 frt adót fizet, akkor az 1000 holdasnak 1000 frt adója aránylag kevés! Mert az a 100 holdas is nálunk már kis ur — maga ritkán szánthat, állása, miveltsége majd csaknem oly háztartást, annyi szellemi valamint erkölcsi igényt, annyi s néha több gyermekneveléseket követel, mint az 1000 holdasé.

Az is bizonyos, hogyha a 100 holdhoz 4 ökör és 2 béres kell — a 200 holdhoz már nem kell 8 ökör és 4 béres — a 300 holdhoz nem kell 12 és 6 — és így tovább át ezer holdhoz épen nem kell tiz annyi erő, tiz annyi kiadás.

Tehát több tiszta jövedelme van 100 hold földnek — ha másik 100 hold is van mellette egy kézben, mintha ugyanazon 100 hold van csak egy kézben. Tehát a 200 holdas vagy ezer holdas méltán több adót fizethet a 2-ik, 3-ik vagy 10-ik száz holdért holdanként.

Belátták ezt már a régi rómaiak, szedték is a progressiv adót. Belátják azt jelenlegi honatyáink, olyak is, kik maguk is beleesnének az elmélkedésbe, de hát ily kérdésekre nem igen érnek reá

— csak marad ez „*noli me tangere*“ marad „*nebánts virág*“. Pedig jó volna hozzá nyulni — főleg hogy untalan árviz — fergeteg, hallatlan esőözön dulja vetéseinket, mikor p. u. a 100 holdas kis gazdáét elsöpri egészen, a nagybirtokosnak pedig ha 2 helyen elsöpri is, megmarad a 3-ik uradalma.

Jó volna rá egy kis időt fordítani most — midőn közel szomszédunkban az oktalan baromi nihilizmus vadvirágja burjánzik — sőt Budapesten is tart „*műkvirágokat*“, kik örtlit eszméjüket falragaszokkal is terjeszteni igyekeznek. Jó volna az ily népszerű törvény: *villámhárítóul — levezető csatornául is.*

Képviselői fizetés.

Egy jó barátomat ismerői képviselőül felléptetni szándékozván, azt felelé nekik: „Barátim — eltekintve a szellemi képesség mérvétől, — én anyagilag sem elég gazdag, sem eléggé szegény nem vagyok azon diszes pályára!” — Vagyis nem oly szegény, hogy a képviselői fizetése anyagi jótétemény lenne és nem oly tehetős, — hogy mit ráfizetni kellene, — anyagi kára nélkül tehetné.

A „Hon“ egyik vezérczikke is ilyformán irván: hogy vagy nem lehet képviselő a közép és kisbirtokos osztálynak sok arra való egyéne (ami nagy hátránya lenne a népképviseletnek, ha csak nagy — vagyonunkból telnék be) vagy felemelni kell a képviselői fizetést!

Hanem tán *tertium* is datur?

Tán jó középut lenne a képviselők számát apasztani — s ezeknek így megtakarított napdíjaiból emelni a kevesbittettekét?

Tán kilencz választó-kerületés megyét kár nélkül öt-hatba beosztani lehetne?

Azon egyetlen okot, mit a status — quot védők hangoztatnak: paralizálná azon igen természetes következmény, — hogy a választó-polgárok a kevesbített állásra még jobban vigyázva. — megválogatnák embereiket, — jobban is kerülne — valódi kapacitás.

Azon czél pedig, mit a választási jog kiterjesztői hangoztatnak, hogy nagyobb tömegek lekenyerezése (már akár — nexus, akár más privát érdekekkel) -- nehezebben megy a kerületek nagyobbításával, is elérve lenne.

Videant consules !

Annyi áll, hogy szemben a naponként szaporodó calamitásokkal és pénztelenséggel, minden megtakarítási utat, módot — ami nagy szellemi kárt nem szül — megragadnunk kell — s e számapasztás tán ilyen lenne?

Kereszténység és demokratia,

vagy

Apponyié-e a jövő?

A kereszténység és demokratia rokoneszmék, sőt szövetséges faktorok. Mindenik az *egyéni jólétet* akarja általánosítani, s így a *társadalmi békét* előkészíteni.

A lehető *legmagasbb* cél e földön!

De e nagy cél eléréséhez kevés e két szövetséges erő. Mert egyiknek sincs elégséges physikai ereje — hatalma. Amaz mert inkább a lelkiekkel bibelődik, — emez, mert alant áll.

Kell tehát, hogy az állam is jöjjön segélyül, a közös nagy célra.

Az államnak támogatni kell amazokat — az állambeli gyengébb tagokat, — azért állottunk államba.

De, a kimondott *jogegyenlőség* nem elég, mert amit a nagy francia asszony *Adams* mondja „csak egyforma termetű emberek szedhetik a fáról ugyanazt a gyümölcsöt.

A szabadelvűség eltörlé bár a *születési aristokratiát* (pedig kezdetben ezt is egyéni érdem szülte) eltörlé a hübert, a robotot (a magyar aristokraták pláne önkényt adták oda a népnek) — de lett helyette *pénz* — *aristokratia*, mely rosszabb, csunyább, önzőbb, sőt veszedelmesebb!

Mert ha az egyének összegét átengedjük önző kapzsiságának a „*kiki magáért*“ jelszó szerint, ha a népet arra tanítjuk, hogy az *anyagi érdek* a legfőbb dolog, akkor ez látván a (pláne könnyű

furfanggal összeharúcsolt) gazdagságot, természetesen megirigyli, megrohannya! Mint az Antisemitizmus, mely náluuk nem felekezeti, de társadalmi, kenyérgkérdés volt).

A születési gazdagságot nem irigyli úgy, mert ezt *végzet*-szerűnek tartja és loyálisnak tapasztalja; de az uzsoragazdagság rideg, embertelen és telhetetlen, mint a Sahara homokja; — a nép véréből táplálkozik — és a siker példájával csábít is.

Uzsorás és börzeszedelgős világban a *közvagyon*, ha növekszik is, — de nem a közjólét.

Ezért reagált nem rég a keresztény töke (a pápa és több legitim hatalmak befolyásával) a bankártöke világuralma és polypfojtogatása ellen (a Bontoux vállalatkor) de nem sikerült.

XIII-ik Leo pápa tán a legmagasbb politikát csinálja, — s tán a leghumánusbat és legeszélyesbet is, midőn a kereszténységnek és demokratiának *közös fő-eszméjét: közel kozni a gazdagot a szegényhez*, — az urat a munkáshoz — tűzte zászlójára!

Ezt realizálni hivatvák a mágnások és a magas klérus.

S miáltal vélik elérni, vagy megközelíthetni ezt?

A *kölcsönös szolgáltatók* — s az ebből önkényt folyó *hűség* visszaidézése által, — mit a historia sokáig jónak igazolt. — akarják leküzdeni az *önzést*, mely a jelen társadalom tulfajzott és *veszélyes* betegsége.

Mert hogy támadt ez? És hogyan mérgesült így el? Ugy, hogy a túlhajtot szabadelvűség leszorítá a versenyről a solidabb nyílt, őszintébb, — tehát gyengébb szereplőket, — a tolakodóbbak és furfangosabbak szabadkeze mellett, — aztán megszülte az *egyéni határtalan önzést*, s ezt kielégítendő: az állam vagy kormány kénytelen a hozzá menekülő kifosztott egyeseknek is, minél nagyobb tömegét megmenteni, — de egyuttal lekenyerezni.

Igy támad a mameluk szoldateska had. (Tisztelet a meggyözödésből ragaszkodóknak).

A kocz-osztó — ha felelős ministeriumnak hívják is — már absolut parancsoló.

Igy szüli a szabadelvűség az absolutizmust, (még a szabad Amerikában is).

Majd ha ezt megunja az individium, — pedig megunja; ismét sovárogo a szabadságért, küzd, és vérzik érte, míg ujra kiküzdheti.

Ez is *körforgás*, mint minden; fel és alá! . . Örök csak az örökös változás!

Ha közben egy-egy fok haladás történik az emberiség vég-czélja felé . . . az is csak valami!

De, ha a világszellem a maga útján néha mint a meglódult inga kissé nagyot ugrik, és tulló a czélon: nem okos dolog-e, kicsinyt visszalépni, az imént elhagyott álláspontra, — mint biztosb oázra, mit a *mult* sokáig jónak vagy legalább az új kísérletnél jobbnak igazolt?

Hiszen próbálgatni lehet előre és hátra, sőt szükséges is.

Egész földi életünk tapogatódzás!

És végre is, a szabadságnak nemesak egy formulája van. A társadalmi kérdéseket próbálták megoldani már az ó-kor népei is. A rómaiak „*lex agraria*”-jával — a Grachusok „*Veto*”-jával, a *pro-gressiv* adókkal stb.

A magyar törvényhozás is, csak a legközelebbi 10 év alatt is, egyes kérdésekben előre, hol vissza lépett. Próbálván újat; — majd ismét a multból kér tanácsot.

Jól is teszi! . . . Bűn is könnyedén elhagyni egy népnek kipróbált, és neki jónak bizonyult, *ösi hagyományait*, egy eszményi új formáért, ideálért.

Eltörültük az uzsoratórvényt (mit a modern civilizatio úgy kívánt) és 7 év mulva szégyenszemre vissza kelle állítani. De e 7 év alatt kiszipolyozva lett a nemzettest zöme.

Elzüllenni hagytuk a „Gentryt” — (mert e faj nem birt önző prózai lenni) — melynek annyi sok érdemei voltak a multban, — a közelmultban is. Mily jó lenne még a közel jövő vést sejtető viharaiiban is! De elhagytuk anélkül, hogy már alkottunk volna helyébe *új középosztályt*.

Eltörültük, — modernségből — a céheket is — a szabad ipar syrénei csábintegetésére; de 10 év mulva vissza kelle térni annak eszméjéhez. De a 10 év alatt már tönkrement a kisiparos, a töke és gyári géperőnek ólomsulya alatt.

Visszaállítottuk a régi eszmét — de ezt is persze csak *félíg* tán álszégyenből — félvén a retrograd elnevezéstől, vagy tán a visszahatástól.

Én szívesen elhiszem, hogy kormányunk a jelen adott helyzet szerint tán eszélyesen is teszi ezeket így, hogy a jelent ne holygassa fel egészen, hogy itt is ott is proselitákat szerezzen, vagy megtartsón magának. De e félrendszabályokkal *nincs megvédve az ember a töke ellen*, s az egyén nincs biztosítva az államha-

talom elnyelése ellen. Az egyéniség elnyomása mellett pedig nincs meg a társadalmi főcél — a *társadalmi béke*, mert az egyén a vele született szabadságra vágyik és *fészkelődik*.

Mondják, hogy nemzetiségi szempontból kell nekünk, polyglott államnak az erős Centralisatio, ősmegyei autonomiánk romjain is.

De hát ha így a nemzetiségek az erős pressióra még erősen reagálnak s csak színleg — muszájból lapulnak? Hát ha a valódi, loyális, őszinte demokratikus testületi szabadság hamarabb kigyógyítaná őket kifelé gravitálásukból (ott ennyit se kaphatván)?

Lehet, hogy a jelenben így tán eszélyesb — ideiglenesen. — De az is lehet, hogy ezen „*tempo*“-orvosság — mint a morphium, csak eloltja a bajt, mely a jövőben kiújul?

Lehet, hogy az *aktualis kormány* — aktualis hevében — és mindennapi kötelme, munkája közben rá se ér rá gondolni a jövő eszményi, vagy logikai fejleményeire — midőn az „*esetről-esetre*“ politikát inaugurálta a divat, és tán kényszerhelyzetünk is? . . .

Lehet, hogy kormányelnökünk, a „*tempo*“ providentialis férfunk, kit jóakarathból ad a végzet a nemzetnek, melyet szeret! . .

De oly statusférfi, aki távol az aktualis kormánytól — nyugodtabban nézheti a jelen hiányait s a jövő követelményeit, aki így felérzi a kereszténység és demokratia sarkpontját, az *egyéni boldogság átálosításának állami támogatása szükségét* s a távoli főcél, a társadalmi béke megvalósítására tör —: az a *jövő embere*.

Ezért mondják, hogy a jövő Apponyié! . . .

Viribus unitis.

Fejedelmünk jelszava.

Lajtántuli polgártársaink nem követik a fejedelmi jelszót. A bankvám és egyéb velünk kiegyezéseikre kimondák ez előtt 10 évvel, hogy „egyedül Austria érdekeit“ tartják szemük előtt! (Az 1885-ki osztr. kormány már belátóbb volt).

Rettenetes jogtalan elv!

Itéljen felette az európai közvélemény és a történelem!

Mi, kik majd ezer éves kapcsolattal vagyunk egymásra utalva, — mi minden alkalomkor hangoztatjuk, hogy társország vagyunk, hogy az egész monarchia érdekei tekintendők. Ők *megfordítva*.

Hát ez a dualismus? Ez a paritas?

Társút — józan ész szerint kiki gyarapítsa — vagy legalább gyarapodni hagyja, — hisz így legalább önmagát is erősíti.

Most szemben Európa nagy vajadásával — mondá Bismark, hogy Ausztriában — a magyarokrai tekintettel, nagy erő rejlik. Nálunk nélkül Austria is kúmför lenne — magyarbors nélkül!..

* * *

Trónörökösünk — tanulván (és átérezvén) Rónaytól a hazai történelmet — mondá: „Összetartanunk kell, mert Ausztriát elnyelné Németország — Magyarország nélkül; ezt pedig Ausztria nélkül a szlávok! . . Megmagyarázta hát felséges atyja jelszavát! (Azért mondá a kiállításnál: „imádott hazánk!“)

III.

SZIPORKÁK ÉS BUYÁR-GYÖNGYÖK.

(Szípkák. — Lélek és szellem. — Hatala. — Eötvös. — Deák Ferencz. — Pártfusi 1875-ben. — Férfi sorsa a nő. — A „Presse“ 1876-ban. — Eötvös-gondolatok. — Árpád örödése. — A nemzet ígérete. — Leány-kalendárium. — Dévajság. — Nőuralom, emancipáció nélkül. — Az ellentétek harmóniája. — Harmonia a házaséletben. — Virág nélkül. — Mikor születnek a szatyrák? — A gőzerő. — Vadásztalálékonyaság. — Ellenzéki nép. — Valahol mégis csattanik. — Pro et contra. — Tisza vize. — Tisza-szabályozás. — Ami rugadós és még se betegség. — Önző, de nemes tolerantia. — Tekintettel előre és hátra. — Márczius 15-ike. — Recidiva. — Sok a jóból. — Ők az urak. — A muszáj és non possumus. — Leányvásár. — Szemesek és vakok. — A férfi így is, úgy is szerenese. — Csergyerek. — A Bodrikutya, vagy: a jusztos nőt megharapja a kutya. — Magyar hírlap Amerikában. — Magyar nyelv Amerikában. — A „Lloyd“. — Balatoni gőzhajózás 1877-ben és az „Adria“ 1886-ban. — Hol van hát Austria? — Polit — de nem politikus. — Valeria igazán magyar kis hercegnő. — A „Poster Lloyd“ magyarsága. — Városi nevelés. — Zindhölczli. — Szabadelvű urambátyám. — Szófogadó bor. — A szép honatyák. — Téli fecske. — Előítélet, vagy a házi-nyul. — Szigetvár második ostroma. — Az élet és az alföldi szür. — Kölcson-könyvtár. — A pilulát lekvárba. — Miből él a falusi ügyvéd? — Hamis-e minden ügyvéd? — Petrezsolyem-áruzó. — Vendégszoretet. — Minden angyal olyan? — Aki szelet vet, vihart arat. — Az ifjuság. — Urhatnáság. — Az urak esznek — a kopók néznek. — Gyermekeszély. (Politika.) — Megelőzte, mint Megyeri a macskát. — Ez is sulyokhányás. — Traver-tatio. — Szülői tisztelet. — Gyermekfinomság. — Takarékos pazarló. — Élődi takarékoság. — Furcsa kérdés. — Erős feltételek. — Mire is jó a gyónás? — Számítson az ember bizonyosra. — Doctor dor Linke. — Egyszer csak meg kell halni. — Gyalogkocsizás. — Nem vers, de igaz. — Egyönknek jözannak kell maradni. — Akkor a kutya is megeszi. — Mi édeesebb a

méznél. — A haza én vagyok. — Fiatal is szép is a menyecske. — Non possumus. — Itt még nincs punctum. — Hangosan kell imádkozni. — Kutya-öröm. — Szémi-szalma prédikáció. — Rózsolaj. — Czigány-hit. — Szél és számár. — Gyermekezés. — Mondjuk egymást nagyságos urnak. — Műfordítások. — Egyszer láttam a királyt, akkor se az volt. — Pék és sajszter vetélkedése. — Mágusaink színielőadása. — A király utja. — Hazafeküdtök, mint a kajáriak. — Óramutató. — Porzó és kefe. — Magyar anya; vagy. halj meg fiam, de ne győzz. — Keleti nép vagyunk. — Meddig szeret a magyar nő? — Védegylet. — Ne engedj a 48-ból. — Paraszt józan ész, vagy az urak utja. — Féltre az ntból. — Tudja mi fejébe üti. — Székely felfogás. — Szegény Rómer Flóris, kár érte! — Egyszer próbálta, akkor se sült el. — Volt-e becsület? — Ugyan a somogyi gyerekekkel történt. — Megverve se fél a magyar gyerek. — Rontó Pali. — Varró-vánkos. — A cigány és a fenevad. — Amit az ökör megszokik. — Az idei május. 1878. — Békecongressus Becsben. — Béke Bécsescl. — Le a magyarokkal. — A nyelv: a nemzet. — Orvosi beismerés. — Naiv patiens. — Okos sváb. — Kardból eke. — A második diploma. — Zenespórolás a felvonások között. — Magyar keresztnevek. — Pagát ultimó. — Inas-furfang. — Kár a becsületes embert lóvá tenni. — Ebéd kontóra! — Itt ám az ebéd. — Titkos irás. — Egy név, mely visszáról olvasva is az. — Ha szegény vagy, ne utazz! — Háború a békében is. — Szegénységi bizonyítvány. — Jobb előbb, mint utóbb: ha muszáj! — Török átok! — Politika a nempolitikában. — Sorunk Törökországéhoz van füződve. — Színészek újéve. — Ilyen a háború. — Szép az a békekötés. — A lóláb. — A szele már ideért. — Loyaltás-e vagy lomhaság? — Csevegés H. urral. — Recept a capacitálásra. — Előrelátás, hátránzás és körültekintés. — Új humoros lap. — Öntelt festő. — Germán invasio Magyarországon (1881). — A „Lloyd“ megtér muszájból. — Még Lustkandl is megtér. — Nekünk is van vasembertünk. — Itthon sincs ott-hon. — A divat. — Időelőtti. — Számfajtés. — Erkölcsjavító-egylet. — Hirlapjaink iránya. — Enyhe büntetés. — Gyermeké a haza. — A gyermek az anyáé. — Egyenlőség a halálban. — Fogadott keresztfiamhoz.)

S Z I P O R K Á K.

Örökösen — még álmunkban is működő szellemünkben — sokszor hivatlanul, — a helyzet benyomása, vagy eszmetársítás folytán, uton utfélen lobbannak fel egyes jó gondolataink — ötleteink — mint a természetben egy oda tévedt harmat, vagy kivillanó napsugár melegére egy-egy tavaszi virág. — De azok, mint ezek, hervatagok. Kelnek — szálnak, mint költöző madarak, mint nyíl, mint futó habok. — Ezeknek állandosítására ajánlá néhai kedves írónk Szemere Bertalan a „Lélek naplóját“. Vezesse aki teheti! — A virágot, hogy fentartsák: lepréselik és télen is botanizál belőle az ifju: a tűnő gondolatok napló gyűjteményén is elkérődhetnek a szellem.

* * *

Lélek és szellem! Sokan nem különböztetik.

A görög nyelv igen: psyche és pneuma. A héber is az ó-bibliában Istent szellemnek ír, a magyarban hibásan van fordítva léleknek, mert a lélek szerintem azonos a testtel — vele hal el. — Lelke van az állatnak, sőt szorosán véve a járó óraműnek is. Lélek tehát: az önmagát mozgató erő. Szellem pedig az *önmagát tudó* lélek — vagy is öntudat. E szellem a halhatatlan részünk. —

Ebből következik, hogy szellemünk, holtunk után is folytatja magát, sőt folytonos öntudattal fog birni.

Álmunkban a lélek pihen, a szellem működik. A csecsemőben a lélek azonnal nyilvánul (mozgás — sírás — mosolyban sat)

a szellem csak akkor: mikor a gyermek az önmagát tudó és magát mástól megkülönböztető „én” szót először kiejti. — Az örültnek lelke megvan (mosolyg, fut, sir, nevet, dühöng anélkül, hogy ezeket tudná) szelleme elszállt vagy meghénult, éppen mert állapotját s magát nem tudja. —

A *szórakozottság* gyenge 1-ső foka az örültségnek. —

* * *

Hatala azt írta: a vallásos hit e három sarkpontra redukálható: Isten — lélekalhatlanság — és szeretet. —

Anatemálták érte. Beh sokunkat „*kiakolbolítani*” lehetne, kik hasonló nézetben vagyunk.

* * *

Nagy *Eotvösünk* (nem hiába neve is azt jelenti, hogy aranyat és ezüstöt dolgozott) mondá: „az élet hasonló a szekérhez, szenvedély hajtja: bölcsesség tartóztatja.

Szerelem és barátság bent ölelkezve ülnek. Indulata kocsis, pattogva sietteti futását — míg végre a szekér egy kátyuba szakad. — Szerelem és barátság leszállnak: a kocsi elszökik, a kocsi ott vesz. Végre jön egy tisztos ösz — összeszedi a szekér használható maradványát, hogy más szekérhez felhasználhassa, ez okos öreg a . . . *tapasztalás*.”

* * *

Deák Ferencz nagy hazánkfia, a mely napon a párt fuzióról értesült: elutasítá a pirula-bevételt, örömmel mondván: „*ma nem veszek be!*” — Adja Isten, hogy hazánk sebecire is gyógyflastrom legyen a fusió.

Hisszük is. —

Párt-fusió 1875-ben.

Mégis igaza volt Jókainknak, midőn pártolandónak mondá a coalitionális kormányt, azért is — mert ehelyett már csak absolutismus következnék. Némelyek úgy vélik, hogy előbb még Sennyei következnék. Hát ha ez csak bevezetése lenne amannak?

„Férfi sorsa a nő“

De ön sorsának nem ura a nő, —
 S ez a dologban a feltűnő, —
 Nők szerint plane ez a bökkenő. —
 Azért a fentjelzett regény iránt, így a minő, —
 A publikumban — (mely pedig kitűnő) —
 A közérdeklődés egyre nő.

A Presse 1876-ban.

A „*Presse*“ duzzog ami pártfuziónkra, — mondván: hogy most már forradalomra gravitálunk (?) hogy bár a nép söpredéke ugyan még nem mutatkozik az utcán, de az országgyűlés termeiben (!) . . . Persze „*bánja béka a deret!*“ — Restelli, hogy megtaláltuk a bajból kivezető fonalat. Szegény Presse: ne fájjon ami fejünk neked, — tőled rugalmaztatni csak dicsőség nekünk.

Eötvös-gondolatok.

— Isten létezése — gondviselése — predestináció — léleklulthatatlanság: egymásból folynak, mint kibontott tekercs.

— Mindentudóság — mindenhatóság nélkül: a poklok legnagyobb kínja volna nekünk.

— Más a bonczoló — más a czáfoló — és más a behonyító tehetség.

— Amit az iskolában tanulunk, legnagyobb részét *elfelejtjük*, de a *hatás* melyet a jó tanrendszer szül: megmarad.

— Élelműnkre nemcsak tiszta tápanyag (chemiai extrakt) kell, de bizonyos *massza-volumen* is kell — elménknek is (több mint a quintesszentz) melyből a tápanyagot — önműködő fáradsággal kivonhassa.

— A növény-ásvány és állatország roppant sokfélesége csak néhány elemből áll, mely milliárd formában él és tenyész körülöttünk.

— Az embert sokszor — mint az órát, csak a ránggatott terhek tartják mozgásban.

— Két dolgot sohase értünk meg egészen: a nagy mindenséget és önmagunkat.

— Inkább törjük barátunk hibáit, mint oly előnyeit, melyek magunkban hiányoznak, (mert ezeket irigyeljük; míg amazokon gyakran örülünk, hogy: lám ők is csak emberek.)

— A civilizáció — mint a világosság — mindig csak a föld egyik felén terjed. Egykor keleten, most nyugaton. Mintha a völgjáró fáradtság utáni pihenésre lenne szükség, mely alatt az erők megújulnak.

— Politikában nem a távoli nagy eszmék előrelátásához kellő lángész s nem is annyira logika szükséges; hanem a létező viszonyok rögtöni felhasználása — tehát tapintat és ügyesség.

— Megelégedésünk főleg kettőtől függ: 1-ör. Ha életünk főcéljául nem az élvezet, de a *kötelességet* tekintjük. 2-ör. Ha mindent egy felsőbb hatalom rendelkezésének tartunk.

Árpád ébredése.

Szép volt a nemzeti színház függönyének régi *rajzképlete* is, — midőn az újra életre ébredt Árpád apánk szétnéz a 3-mas bércz virányain, kutatva sasszemeivel népét, faját-véreit, — lába alatt az idő kerekével, vastogaival — homok órájával, távolabb a hömpölygő Dunával, — s partjain új élettel, új szokásokkal, nyüzsgő Budapesttel.

E szép képet felcserélték fényes, de üresebb ujjal (mint a Vasárnapi Ujságnak régi — magyar zamatu előképét: egyik felén a régi jó táblabíróval — másik felén a gólyafészkes tanyai nádasházzal). Ezt is kár volt kicserélni.

No de egyebütt lám halad a magyarosodás!

Alig 30 éve 1850 táján — az osztrák csendőrök korszakában tanácsos volt itt-ott eltagadni magát, hogy magyar! S ime 1880-ban az osztrák uralkodó húz egyik jeles tagja — a kedvelt József főherczegünk népszámlálási ivére azt írja, hogy „*anyanyelve magyar!*“ Fenséges neje is.

A portugáli király apja (meghalt 1885) magyar anyanyelvűnek vallá magát. — Lessepsz a nagy franczia (internationalis férfin) a most született kis lányát az első magyar királyné nevére (ígérése szerint e czélből) Gizellára keresztelteté.

Letekinthet hát Árpád apánk égi honából reánk, vagy feltekinthet sírjából, — mert lám, lesz magyar még, ha mi elfogyunk is!

A nemzet ígérete.

(1848.)

Épen egy negyedszázad . . . 25 éve ígérte meg a magyar országgyűlés, hogy minden honvéd, aki S. . . felül szorongatott édes közhaza védelmében benuul, sántul, elaggik: a nemzet bénája lesz — a nemzet törvényes istápolására számolhat.

Igazi vérpiros könyvbe lett e §. bezikkelyezve! Nem ez ígértét, de ez ígélet mellett kelt fel e nemzet hű fiainak legiója, elhagyva iskolát, tűzhelyét, életpályát, szülőt, gyermeket, epedő kedvest és minden jót.

Nekiment az égiháborunak, a földiharczok öldöklő tusájának, a fanatizált testvérek harczedzettebb szuronyainak — pokolnak! Szemére huzta „vörös sípkáját“ és rohant — mert előtte lobogott a haza zászlója, egy jelszóval: „előre“!

És megbámulta a világ, amit műveltek. — Elnevezte őket „névtelen félistenek“-nek. Miként Tóth Kálmán írja:

„Csudálatos ifju sereg,
Mely nem tudni, hogyan támadt?
Napok szülték, s mégis mintha
Szülte volna három század!
Most rohannak . . pusztító tűz
A fele már ki van dőlve, —
Most elnyeli a füstfelleg
Moghaltak tén? — nem; ott monnek!
Ott hallatszik, hogy „előre!“

Ezeket váratta a magyar törvényhozás a nemzet ígérete beváltására $\frac{1}{3}$ századig. Ezek vártak a hősileg kiérdemelt jutalmat huszonöt évig. Tehát nem oly ifjan, dicsőség mámorában (mikor az idő röptül) hanem csonkán, törve, zúzva, lélekben- testben, éhség, vénség között — sok helyütt megvetve, koldustarisznyával.

Pedig a koronás király legelső alkotmányos aranyait is nekik adta.

De voltak oly láthatlan nagyhatalmak, kik és mik miatt a törvényhozás nem szavazhatott nekik segélyt. Az első miniszterelnök inkább saját cassája fenekérő előírt nekik 10,000 frtot, az ő nemes példáját követték sok egyének. De országgyűlésünk is jött oly helyzetbe, hogy évenként 25000 frtot szavazott meg számunkra. egyhangulag! Mely most ötannyi, mint jobb években.

És most is a fejedelem volt az első, aki 5000 frttal előlment.

A költők sokszor előre szoktak dallani! . . . Talán hát ez alkalomra írta már harmincz év előtt Vörösmarthynk? hogy: „A legelső magyareMBER a király.” Jegyezd meg ezt te többi magyar jól, szived tábláján — és azt is, hogy a jelen kormány, mely azt kieszközlé: mily hazafias lefelé, mily bizalomterjesztő birt lenni felfelé.

Ti kevesek — kik még éltek 48-as honvédeink rongyos — de dicső legióiból: békítsétek meg a hálátlan 25 év alatt ápolatlanul kidőlt bajtársak tulvilági szellemeit: hogy vegyék vissza panaszvadjukat e nemzetről, mely késett, mert késni kénytetett, háladijával — törvényes elismerésével.

Ki tudja, nincs-e közel megint oly idő, amikor a ti szellemeiteket kell hívnnunk buzdító segélyül és közbenjáróul a harcok istenéhez?!

Leány-kalendárium.

1885-re és sok mult és jövő ezer évre! — Tehát tiszta profit: csak egyszer kell megvenni. Ára 1 frt helyett csak . . . egy késő bánat — s ez is csak annak, a ki be nem vásárolt.)

Nem én csináltam. — Nem igen értek az asztronomiához, úgy az új métermértékhez sem sokat. Én még csak „új rőf, új itcze, új „font“-nak nevezem őket — adformam: új krajczár. — Nem magamért, mert én csak konyitok kicsit a göröghöz, de a jó népért, mely igen okosan teszi, hogy így nevezi őket. Ráér megtanulni „kilo-hekto-meter“ sat. (mikor még 6 forinton alul száll majd buzúja-bora) — A franczia nép is több évig vesződött ez új nevekkal, pedig ennek amugy is fura nyelve van: 5 betűt is egybe mond.

De pardon e kitérésért! Vissza a „Leánykalendárium“-hoz.

Mondom, hogy nem egészen én csináltam. Nem is hiszek neki egészen . . . Azért, ne egészen engem tessék szidni érte! — Egy nagyon régi könyvből olvastam nagyjából. Nem én olvastam nagyon régen (mert magam sem vagyok nagyon régi; de ez a leánynaptár az. „Es ist eine alte Geschichte, doch bleibt sie immer neu.“ — — Azért e kalendarium-idényben, mikor még Mokány Berczynek és Mihaszna Andrásnak is külön naptára van (és meg is éri a 10 piczulát!) ez is megérdemli tán (mi nem volna érdemes, ha leányokról szól!?) megérdemli az új kiadást.

De mit ér az a sok „mint van kendtek?“ Lássuk már a a med . . . vagyis a Leánykalendáriumot! — No hát ebben:

— *Az időszámítás* nem a világ teremtésétől, sem Krisztus urunk születésétől; nem is Mohamed futásától, még kevésbé Jeruzsálem pusztulásától kezdődik: a leány szerelme kezdetétől számítja az életidőt.

— *Az év* mindig „szökő év“.

— *Uralkodó planetája*: Amor és Vénus, közben a hold, sőt a scorpíó is.

— *Az év négy része* a leánykalendáriumban nagyon egyenlőtlen — *a tavasz* felettébb sokáig tart, egész a menyekzőig (Némelyek — irigylendő sors (?) örök tavaszban élnek). *A nyár* rendkívül rövid, m. e. 2 hétig menyekző után. *Az ősz* megint hosszú, de kellemes és gyümölcsöző. *A tél* —: No ez egyáltalán kitörülve van az évszak sorából, mert ha *dér* jön: ott a puder — haszonszenvi ellenszer. *Ránczok* ellen a téglázó vas. *Fakulás* ellen a bőrszöny.

— *Nap- és holdfogyatkozás* igen sok van, de csak a sziv szigetén láthatók szabad szemmel.

— *Bujdosó csillagok*: a szerelem és hűség.

— *Az aequator kiegyenlítő*: mikor a nő erre szekerez, a férj amarra kocsiz.

— *Jelesb ünnepek*: Farsang, Boldogasszony, Aprószentek, Hamvazó szerda (ha a házi barát kimarad --) Mátyás ugrása (ha őt megugratják). Nagy péntek (ha vén bonne jő a házba.)

— *Jelesb névnapok*: Bornemissza (és nem pipáló) szent Károly- és Pálfordulása.

— *Aranyszám*: Százezer forintos vőlegény.

— *Születésnap*: nincs, vagy ha volt is, elkeveredett; sőt ha van is, megáll; nem nő, nem korosodik a lány (mint a görög hitregebeli szerelem istene, *Eros*; mindaddig piczi maradt s nem nőhetett, míg édes testvére *Anteros*, a viszonyszerlem, nem nőtt). El is hászem — igaz is.

— *Kedvelt nevek*: Aranka és Jolán — főleg ha mindenikhez egy-egy y is tehető . . . No meg a „Szép Ilon“ és a —Leokadia (bizonyos korszakokban).’

— *Leghosszabb nap*: az esküvő előtti nap.

— *Az ezüst menyegzőt* is nehezen várja némely nő — „megtartsuk apjuk“ mondja hitestársának. Ez azonban feleli néha: „bá-nom az egyszerű is!“ (A goromba!)

— *Legrövidebb éj*: a báléj.

— *Nap-éj egyenlőség*: a mézes hetekben.

— *Kanikuláris forróság*: midőn a férj oly tetten éretik, mely az eskü szavaival nem egyez meg.

— *Úrszine változása*: midőn a férjtől a marchan des modes-bolti kontót kérik.

— *Fagyos nap*: Anna-nap. (Éz is kiolvad éjjel.)

— *Időjárás* — mint más naptárakban, itt is felettébb változó. Szerelmes leányoknál szívárványos, szeles, derűre-boru, néha kelletinél forróbb, mire sokszor záporosó, néha aszály következik.

Menyecskéknél csupán májusi fény, ezután északi fény.

Asszonyoknál gyakran küdös, néha menydörgös! (No de így volt ez már a régi Sokrates korában is, a kinek csontos tenyerű nejeire, Xantippére mondták, hogy „nemcsak dörög, de itt is.“ Pedig e nő oly kicsi volt, hogy férjétől egyik barátja kérdeztén — „miként tudtal elvenni ily piczi nőt?“ felelé: „mert sok rossz közül a kisebb rosszat véltem találni benne.“)

Dévajság.

Ez se új dolog. De hát mi új is volna még a nap alatt? A bölcsesség követé* ugy a „norinbergi tudomány-tölesért“ rég feltalálták, fel is használták, el is törték. Vasutaink, gőzhajóink (gőz nélkül), telegrammunk (villám nélkül), postagalambjaink (szárnyatlan galambokkal) stb. voltak már a régi Assyriaknak, görögöknek sat. Tanuskodnak erről a földásások alatti vassinek és egyebek. Csakhogy eltemette őket a homok és láva — és azokat is, akik elmondhatnák.

Gyujtó üvegjük a phöniciaknak, halál elleni (elixir) mumia-balzsamjuk az egyptomiaknak is már volt stb.

Mózes már ismerte az aranycsináló alchimiát, azért törte össze az aranyborjut.

A gyémántgyártást is jobban értették a régiek. A kincsásást is.

Az „örökmozdonyt“ is feltalálták (az időt).

Herculanum romjai alatt tükör, porcellán, tántus, tán még chignon is volt.

Semmi se egészen új már: csak újrai kiadás facsimile-je!

Újat írni se igen lehet már — mint Edevi Illés mondta.

Az nálbb irtak se egészen újak; de azért „hadd szólják már az a csendes!“

1. Mi az eljegyzés? Előfizetés egy czifratáblás könyvre, melyben később látjuk a sok „nyomatási hibát.“

2. Mi a nő? Egy könyv, melyben a boldogság után (!) felkiáltójel: a pénz után (?) kérdőjel van. Szerelem után (—) pauza. Ikerszülés után (:) kettőspont, sokszor még nem is pont, hanem új meg új (.) komma.

Könyv, melynek évszáma nincs, mely a férjen kivül mindenkinek hozzáférhetlen — legalább tilos!

Könyv, melynek legjobb kiadása lenne, ha zsebkönyv volna, melyet az ember mindig magával hordozhatna.

Könyv, melynek neve szerelem, ajánló levele a hozomány, tartalma a papucs-kormány. Eset van rá, hogy némely embernek három-négy példány kell az életben. Ez aztán elmondhatja magáról, hogy mihelyt elolvasta: meg is ette (rettenetes gyomor!) Azért nem ereszti be szent-Péter a menyekbe a kétszer nőtült embert, sem a papot, aki egyszer sem próbálja.

3. Mi a házasság? Kötélék, mely nem egyszer a férj nyakára tekerődzik. Kötél, melyet a nő ostornyélre köt. Egy szekér, melynél nem tudjuk: a járom nebezebb-e vagy a rud? Szekér, melyet a férj jobbra, a nő balra húz (nem egyszer). Végre: egy sip, melybe a férj úgy fújja, ahogy a nő billegeti.

4. Hát a házassélet? Orgona! A gyermekek az öreg és apró sipok, az asszony veri, a férj pedig az orgonaszíjjat húzza. Vagy ludketrecz: aki kint van begágog, aki bent van kigágog! . . .

* * *

Nem; az ördög tün mégse oly fekete, mint ahogy pingálják! Azért jó volna egyet megfogni elevenen, hogy láthatnók: fehér, fekete vagy szürke? Igen ám, de az ördög jól vigyáz magára úgy, hogy a hová maga bátran be nem mehet, oda — mondják — szép asz . . . nyt — akarom mondanom agglegényt küld . . . No — már ha a „Verzehrungssteuer“ divik, vagyis fizetünk arról, amit emésztünk: akkor illik, hogy az agglegényekre is mielőbb „facéradó“ vettessék, vagyis, hogy arról, amit ők nem emésztenek és őket nem emészti (t. i. a házassélethei kiadás), legméltóbban adózzanak! . . . Ugy ám a nyttstgyit! . . .

Le az agglegényekkel.

Eljenek a hölgyek!

Nőuralom — emancipáció nélkül.

Nősülni vágyott a fiatal falusi ember, de a szomszéd példáját látva, félt, hogy majd ő is oly nőre talál, aki neki parancsoland, vagy legalább akar *parancsolni*.

Közlé apjával, — aki ily okokból még kevésbé kívánta fia nősülését, — de elleneznie se lehetvén, monda: „jól van fiam, ha te hiszed, hogy több a szelid nő és szende háziasszony, menj el kissé világot látni a szomszédfalvakba, fogd be a szürke és pej csikót és tégy kocsidba 100 tojást, — ahol aztán látandod, hogy a nő parancsol: ott hagyj mindig egy-egy tojást. ahol pedig azt látod (miként dukál), hogy a férfi parancsol és házi béke van; hagyd ott emlékebe a szürke vagy a pej csikót.

A fiu félt, hogy majd egy lovon — vagy pláne gyalog kelleni visszatérnie — sőt a tojásokat is visszaczipelnie.

Ily félelemmel beutazta már a szomszédfalvakat. de csak a tojás fogyott.

Végre már hazamenőben, beszáll egy jó ismerősehez, ott a barátságos estelizés közben szincerizálva, elmondja a házi urnak utazása czélját és módját, mire a házi ur nevetve monda: „No öcsém, — tőlem már jóformán gyalog fogsz hazamenni, mert húzammál csakugyan én parancsolok és húzibéke is van, — maradj itt pár napig: meglátantod.

Pár napi tapasztalás után a fiu félig örömmel, hogy hát még sem csúfodott a nők szendesége iránti vélelmében, — félig pedig *sajnálva* a csikót, — resignatióval monda: „No urambátyám, láttam, amit láttam, válasszon a csikaim közül.“

Nem sok választás kell itt öcsém — enyim a *szürke!*

Másnap előjár a fiu kocsisa az *egy piros* csikóval.

A háziasszony — az ablakból — a büszke pejt — de csak magát látván — kérdé férjét: hogy mért csak egy lovon távozilk a vendég?

A férj elmondja az egészet.

De ki lesz dühösebb már, mint a „szende nő“!

Ez még is gyalázatos zsarnokság, engem meg se hívni a ló-választáshoz. — Nekem a pej kell, — ha a pej kimegy a házból, én is kimegyek, elmegyek.“ —

A vendég éppen búcsuszóra készült, hogy kezet csókolni megy az ezt megérdemlő kedves jó házinőhöz, de ez szobájába zárkozva, be sem ereszté, — helyette férje jő, borus homlokkal, mondván: „Uramöcsém, igaz, hogy én a szürkét választám, de hát így meg amúgy — hát a nőm csak a pejt kívánná, — azért bár kevesebbet ér, de a békeért mégis csak ezt fogjuk itt!..

„Ferkó, — mond a fiu kocsisának — fogd be a *szürkét* is. — Urambátyám ne felejtse, hogy csak oda jár a csikó, ahol a férfi parancsol.“

S haza vágatott mind a két csikóval — tojás nélkül!

Máig is alig mert megnősülni.

Az ellentétek harmoniája.

„Ha férfit akarsz megnyerni; légy nő.

Az ellentétek keresik egymást, — Régi axioma ez úgy a physikában és chemiában, mint a lélektanban, de sőt a morál és hitvilágában is. Például:

— Ahol a hegy: ott a völgy is — elmaradhatlanul.

— A nőszírom mellett ott van a himszál, egy virágkehelyben.

— A plusz-delej keresi, vonzza a minus-delejt.

— Az éleny a fojtannyal együtt alkotják a levegőt.

— A szerelem nagyon hamar gyűlöletbe csap át.

— A gyengeség keresi az erőt.

— A nyomor felkölti a jólét szálmát.

— Ahol legnagyobb a baj: ott legközelebb az „Űr“ segítségével.

De legekleatásabb ezen axioma az emberi nem életében.

A férfi nem is egészen ember, nő nélkül. — Ugy: megfordítva is.

Egyik a másiknak kiegészítő része, — pedig nagyban ellentétek.

De éppen azért szükséglik egymást, mert egyik a másiknak hitfeltéte.

A világ alkotója oly bölcsen cendezé ezt, hogy ezen egymást-keresést szellemi és érzelmi szükséggé — sőt élvezetté tette.

Amely fiatal férfiban vagy nőben hiányzik ez: az nem normalis alkotás — az hiányos szervezet: mint a főhur nélküli lant, mint egy kerekét vesztett óra.

Tehát a rendes állapot! az ellentétes férfinak és nőnek egymás utáni vágya, — egymás keresése.

Tehát természet parancsa ez: És aki ez ellen vét: azt előbb utóbb megboszulja saját természete.

És a legnagyobb ellentétből áll elő a legnagyobb harmonia: ha az egymást kereső ellentétek egymást megtalálták.

Pedig *harmonia* tartja össze az egész világrendszert — és mindent, ami él.

Mert az a küzdelem a halál; míg a harmonia: a béke, az élet.

Mikor az ellentétek egymást keresik: sajátkép a harmoniát keresik.

É harmoniának utját egyengetni: emberi főkötelességünkbe hat.

* * *

A gyengeség inkább szükségli az erőt — tehát az keresse inkább emezt. Azért mondá Jókaink „ha férfit akarsz megnyerni, légy nő.“ Azaz: igyekezzél ne uralkodni, ne parancsolni, de simolni.

Nincs csunyább valami, mint az *asszonyos férfi*, de még csunyább a *férfias nő!* . . . Mert ez ellenmondása saját nemének, ellenmondása a természetnek, átka környezetének! . . .

Harmonia a házaséletben.

Vannak nők, kik óhajtják, sőt igénylik is: hogy férjük auktoritás legyen előttük is, mások előtt is: de nincs *alkalmazkodó* természetük. — s a férfiek is többnyire szeretik, ha hogy eszes és jellemszilárd nejük van, de az *alkalmazkodást* megkövetik.

Ily látszólag ellentétes kívánalmakhoz aztán — hogy mégis *harmonikus* viszony és békés együttélés létesüljön — igazán sok ész és sok idő és sok más is kell. — S még mindig kérdés: hogy az ily *észcsinálta harmonia* nem történik-e a házastársi *érzelem* rovására? Mert ez érzelem nem lehet csinált. — ennek mindkettőjük természetéből kifolyónak kell lenni, mint a delejnek, ahol a *minus* delej keresi a *plus*.

Virág nélkül.

„Csillag nélkül oly setét az éjszaka“ mondja a népdal. Hát virág nélkül, mily sivár lenne a mező-, liget- a kert s a lányok ablaka.

Pedig Cs egy új epidemiát fedezett fel a virágápolás terén, — mondván, hogy a hysterikus nők keze után nem tenyésznek, sőt elfonyadnak a virágok. És a histeria lám már divatkórrá szélesedik, még falusi leányainknál is. (Okául olvastam a többek közt, a *szoros vállfűzöt* és — a *magas czipősarkokat* is. El is hiszem. Vajha hinnék az illetők is.)

Ki lesz hát a jó kertész azután? Mivé lesz hát a föld, virág-
nélkül, ép lányok nélkül?

Mikor születnek a satyrák?

Az irodalom-történetből tudjuk: hogy a keserű — gunyoros — csipős epigrammos, satyrikus munkák többnyire akkor irattak, mikor vagy *korlátlan uralom* némitá el az igaz panasz hangjait — a mikor az takart versekbe — képletes példabeszédekbe rejtőzni volt kénytelen, vagy mikor valami *erkölesi betegségben* sintlett a társadalom — s egy-két lángelme — mint a jó orvos — erkölesi leczkéit — a „*nevetségesség*“ köpenye alatt (mint lekvárba takart pilulát) igyekezett beadni a társadalomnak.

Nálunk — hála Isten — legalább nagyban — egyik eset sines jelen. S mégis, ha csak vidéki lapjainkat észleljük is, azt tapasztaljuk, hogy keserű gunyorosan irnak — fiatal kezdő írók is, — kiknek még koruknál fogva is rózsaszinben kellene látni a feketét is. Olvasottságuk lexikonjából a gunyoros adatokat büngészik elő, ha nem is határozottan valaki s valami ellen, de általánosságban a kor — a létező jelen állapot ellen.

Micsoda jele ez az időeknek?

Gunyoros panaszaitak nem fordítják és nem is fordíthatják alkotmányunk s kormányunk ellen, hisz látják, hogy ez „*adott körülmények*“ közt megteszi a lehető. Sőt inkább szép „*testimoniális*“, midőn a baj-sajtolta keserűség nyilaiból is több lövetik más felé, — több önönmagunkra, fujunk könnyelműsége bonvivantságára, indolentiájára, vagy inertiájára, mondván: „*segits magadon, isten is ugy segít.*“ S mintha mondanák: „*könnyebb megtartani az ősi vagyont és hazát — mint megszerezni volt.*“ Igaz is ez *egy-részt*; de másrészt tagadhatlan, hogy megnehezült az idők járása felettünk, sokféleképen.

A jóakaratu satyra orvosság — s kelletekor szükségesség.

A gőzerő.

A gőzerő megbukik! *Egger* jezsuita feltalálta a *delejes villany-mozdonyt*, melylyel a vasutakat, gépeket, gyárakat gyorsabban mozgathatni igéri. Irják a lapok, hogy nem tréfa. A physika sem lát benne lehetetlent. Sőt olvashattuk, hogy Angliában évtizedek előtt volt már egy darab oly próba-vasut, hogy a kocsikon is — úgy az utparton is — telegrammdrót formán elnyúló oly vasrudak alkalmaztattak, hogy egyiknek plus (+), másiknak minus (—) delejessége levén, amint az ellenkező delejrúd vont a másikat: megmozdult, de az összeérés által egyenlő delejűvé levén, miután ilyenek egymást eltaszíták, tehát ezzel is mozdult — s így e *vonz- és lökerő* pótlá a gőzerőt — nagyobb sebességgel.

De ami főnyereség: szén és fa nélkül! Talán meghallotta a jó *Egger* ur, hogy mi magyarok sok erdőt pusztítani, de fát ültetni nem szeretünk — azért találta fel a fapótló, famentő villam-mozdonyt.

Vagy tán cseh természete szerint — mint „civilisator“ — a földgömböt szeretné befutni — mire a gőzerő lassu volt neki?

Annyi áll: hogy az emberi fűrkésző észnek még kizsákmányolhatlan nagy tere van a *delej- és villanyerők* tudományában. hogy a göznél *subtilisabb* elemek a jövőben sok nagy, új subtilisabb találmányokra vezetik az emberi nemet, mely folyton előre tör, a magasra föl, aztán alá — s úgy látszik — ebben van örökkévalósága!

Vadásztalálékonyság ?

A magyar embernek -- aki köztudomás szerint egyenes ágon származott le Nimródtól, vagyis született vadász — akit e nemes passiojában régi törvényeink is akként támogattak, hogy Alvincziktől öröklött puskájával joga volt beharangozni a messze szomszéd hutárokot, gázolhatta a jámbor szántó-vetőnek vetéseit — sőt a sebzett vadat a kitáblázott „tilos“-okba is üldözhetette; aki, ha hitelezője vagy felesége megháborította: ezt is úgy orvosolta, hogy puskáját vállára vetve, világnak ment, sőt nemesi községekben voltak egyének, kiket puska és pipa nélkül látni se lehetett. Zalában plane volt egy compossessor, aki a Bach-időkben azért vándorolt ki Amerikába, mivel hogy a zsandár fegyverpassust kért tőle a mezőn. Az ily fajtájú magyar embernek hát nagyon zokon esik az új vadász-törvény, mely két frt adót vesz a puskától, tizenkét frtot a vadászati jegyért, ezenfelül árendát rendel a helyiségről (terrenum).

Ez utóbbit csak segíti a kölcsönös elnézés, hanem a tizen-négy frt így szüret előtt és rossz gabnaár és vly §. mellett, hogy a pandur vagy fináncz uton-utfélen előkérheti a jegyet — ez már egy kissé érzékeny sérelem, épen az Achilles-sarkán.

De hát a magyareMBER is találékony — ahol kénytelen vele. Így történt, hogy X. faluban is három összeszokott vadász-compossessor süldőre éhezvén — együtt szépen vadászni indultak.

Végzetük azonban épen a foglárokkal összhovván őket — az egyik, kinek épen az engedélye már tarisznyájában volt: a közeledő pandurok előtt futásnak eredt, azok pedig ösztönszerűleg

utána — de az csak akkor hagyta magát megfogni: mikor engedély nélküli pajtásai már *jól kitérték* oldalra. Akkor megáll és tettetett féltékenységgel kérde, hogy miért üldözik őt? — Hát hol a vadászengedély? kérde a fáradt foglár.

No ha csak ez a baj — hát ehol *itt a tarisznyában!* . . . És csakugyan volt jó friss passusa — még alig száradt meg az alispán tintája. No ha már mefutamodottnak is ilyen igaza van gondolák a pandurok — a helyben maradtak bizonynyal aranyrámában hordják magukkal és azokhoz visszamenni eszük úgába se jutván: vadászaink így, az egy engedéllyel, mindhárman büszkén tovább vadásztak.

Ellenzéki nép.

Ellenzéki nép vagyunk — tagadhatlanul. — (Talán megutáltuk az „*ugy legyen*“-t, néhai Dobzse Lászlónkban?) Van, aki, ámbár hazafias lelke megnyugszik az új pártalakulás kristallisációján (sok jó volt baloldali), mégis ellene beszél, csak azért is: hogy *élő negatívja legyen annak, ami van.* — Van, aki nagyrészt kényszerűségből ugyan, de *sietteté* e fusiót, míg meg nem lett, („Pesti Napló”), — de megtörténvén: most tartózkodik, mintha itallaná, hogy muszájból, — a viszonyok nyomásából és korábban hirdetett elveivel nem egészen egyöntetűen történt.

Amaz „*akadékoskodás*“, emez „*álszemérem*“.

Fegyverezze le mindezeket — az önzetlen, hazafias, meleg érzelem!

Valahol mégis csattanik.

Jónak véled-e pajtás e párt-fusiót? — ? „Ha te igen: úgy én nem. s ha te nem, úgy én igen!” Ugy társalog két, eddig egy párton volt jó barát. Ezzel tán csak azt akarták jelezni, hogy nagyon lehet felette pro et contra argumentálni. — Édes Istenem, valahol mégis csattanik az ostor. Axiomát kell keresni, például: *a fusio semmi meglevő jót le nem rontott. Semmi reménybeli jót végképen fel nem adott. Csak a körmünkre égett meglevő rossz elhárítására esküdött. Tehát világos, vivat!*

Pro et contra.

Nagy Sándor, a hódító, bevévén egy görög várost; czifra, dicsérő beszédet tartott neki egy hízlgő szónok. — „Szállj le!” szól a duplán nagy fejedelem — „nem ily hiu szavak, de tettek hirdetik az én nagyságomat, bizonyítsd be az ellenkezőt. ha szónok vagy.”

A szónok meghuragszik, újra feláll, és erős logikával kimutatja, hogy Nagy Sándor valójában piczi Sándor. hogy csak apró eszköz a világszellem kezében, mely az elkorcsult görögöket ő vele seprí el, s ő ezt is csak úgy bírja tenni, hogy egyik görög várost a másik ellen felhasználván: Nagy Sándor csak ily két ellenerő-torlódás esuesára feltolatott valami, mint midőn két szemközt jövő lavina közepe felmagasodik.

A király philosoph levén: megdicséri a szónokot.

Nem magyar származásu volt-e ezen pro et contra-szónok?
— avagy nem tőle származánk-e mi?

Tisza vize.

A Tisza per eminentiam belföldi folyó: mert itt ered és itt hal el. Mintha nagy Vörösmarthynk parancsát követné „*itt éljed, halnod kell.*“ Neve után is hát már vonzalommal lehet a magyar a „Tiszához“.

Tisza-szabályozás.

A Tisza szabályoztatik. De azért nem vétetik ki eredeti medréből (marad ott még elég termékenyítő kiöntés és csatorna a parti földek; akár a vadászsport számára is). Csak lefolyása kurtittatik, gyorsittatik a regulatio által, nehogy az a sok jó víz mind a kiöntésekben vesztegelve vesszen, vagy plane kárt tegyen. — Így tett másik Tiszánk is, mert így kívánta

A haza java: e nagy regulator!

Ami ragadós és mégse betegség.

A volt baloldali kör helyiségeibe a Sennyeyek költöztek. — Vas a fejük! — Hátha ez előbbiek önzetlen forró honszerelme (mit emezeknél sem vonunk kétségbe) de az ezáltal sürgetve parancsolt *fusionalis* vágy a vakolatba vette magát, és onnét (mint typhus) rájuk ragad? Vajha! . . . Ez a legrosszabb, mit nekik kívánunk, — értenék meg: mikép „*mi nem várhatunk*“, mint egykor Schmerlingék, mert mire az abrak jő: kidülne ám a ló!

Önző, de nemes tolerantia.

Jó egészséget kívánunk mi az ellenpártiaknak is. Lovagias-ságból is, de önzésből is: hiszen belőlük akarunk majd *szaporodni!* Tehát addig is, éljenek!

Tekintettel előre és hátra.

Őseink századokig gravamenekkel éltek (duzzogtak) ugynevezett közjogi kérdésekben. — Nem használt, sőt mint elfojtott szesz. 1848-ban erőszakosan pattant ki. (Tán akkor is jó lett volna egy eszélyes transactio — megalkuvás az adott körülményekkel.)

Fényes volt a meteor — világra szólt, de üszkei égetőn pottyogtak a haza testére!... Kimerültség állt be... Ekkor csak egy mód volt: a *passiv ellenállás*. Ez jó volt akkor a felocsúdíásra, s az ellenfél dagálya megbénítására is. Ellenfeleink, a Schmerlingek mondák „ők várhatnak”. Igaz, hogy birtokban voltak. És még se lett igazságuk, nem várhattak, mert nyakukra jött *Solfe-*

rino — Villafranca — és Koniggrätz! . . . De mi sem várhatunk! . . . Actióra léptünk először a *vallási patens* ellen és így tovább. Ráálltunk a kapott alapra, bár ha csak kis, de *archimedesi pont* volt is az — mégis 1867-ig eljutottunk oly magaslatra, hogy azóta folyvást annak lejtőjén csuszkalunk alá a végelszegényedés örvénye felé.

De éppen azért egy második (szélbali) passivitást folytatnunk nem szabad, mert a *tétlenség* elszegényedést, ez pedig dicstelen halált hoz; mert a szegény csak a létért küzd — nagyobbra törni se kedve, se tehetsége. Éléretenni kell hát a közjogi passiv ellenkedést, — s egyesülni a *belső gyarapodásra*. Ez a „*conditio sine qua*“. Ez szülhet majd alkalmas időben *többet is!* Ily elveken alapult a jelen kormány: kár hát a szélbálnak a honvédkérdéssel is öt két tűz közzé szoritani akarni.

A dualizmus Ausztriával — még kinőheti magát „*personalunióvá*“?!

Márczius 15-ike.

Idei erős hosszú telünk után végre márczius 15-én kivics-
csant a napsugár, tavaszi meleget lehelt a verőfény! . . . Talán az
1848-iki *nagy nap* emlékét ünnepli a természet?

Jól tevő . . . mi magyarok is országszerte megünnepeltük
azt . . . mi is helyesen. És hogy miért helyesen? Ezt oly naiv
classicitással csak Jókainak bírja leírni, miként a „*Mon*“ márczius
16-iki vezércikkében leírta. Irja, hogy az 1848-iki híres 12 pont
kivánalmi hazánkban nagyrészt teljesültek. Igaz, hogy drágán
fizettük meg a múltban s drágán fizetjük azt folyvást, de *megéri*
az: ha drága — se drága. Irja, ha bár *sokunk* meg van — még se
hirdetheti ama taval divatos tant, hogy „*mindenünk megvan*“. És
hogy miért nem hirdetheti: okát mástól senki ne kérdeje, de néz-
zen körül és hasson előre! . . .

Recidiva.

A verőfényes márcz. 15-ike után harmadnapra recidivázott az időjárás ismét, komor télibe. Reméljük, hogy ez nem lesz már tartós. — És hisszük, hogy az aznapi hazafias örömtünknek még ennyi recidivája sem leszen!

Sok a jóból.

Irja a fönt jelzett vezérczikk, hogy: „Istennek hála; van hazánkban béke, szabadság és egyetértés! — És ez utóbbiból több, mint valaha, — Magyarországon volt. — Ebből plane több van, mint kéne.

Úgy érti tán: hogy sok pártárnyalatban sokfelé forgácsolódva értünk egyet?

Vagyis 3—4 egyformán vélekedők egyetértése már párttá tömörül? Tehát jobb volna a „nagy egyetértés“, mint a — „sok egyetértés!“ Avagy tán laptársának az „Egyetértés“-nek lételet sokalja?..

„Ök“, az „Uruk“.

Okuli: „Jetzt kommen Sie.“

Aztán kik azok a „Sie“ — mintha azt mindenki tudni tartoznék, hogy „Schneppf.“

A magyar paraszt beszélt így forradalom után — még a falujába kiment cs. kir. sasos Beanternek is úgy beszélte. *„tegnap voltak itt az urak!“* Ki lehet itt az ur ő körülötte? gondolá mérgesen a Beanter, miglen rájött, hogy hát a „csendör urak“. Erdélyben most is ők az urak.

A „muszáj“ és „non possumus“.

Most már a német muszájtól se fél ugy a magyar ember — mióta segítségére jött Rómából a *non possumus*. Ez még nagyobb nagyhatalmasság. Megszabadított amattól. — Ne mondjuk hát, mintha Rómából sohase jönné szabadság és szabadítás.

A muszájra még lehet mondani „nem lehet“ de visszamondani nem; mert a mi nem lehet, hát csak nem lehet. Lehetetlenre a törvény se kötelez. A „*non possumus*“ hát nagyobb ar, mint a „*muszáj*“.

Leányvásár.

Az országház karzatán — vis-á-vis első látásra történt (?) mult heti híres leánykérés óta igen sok szerencseváró hajadon készül oda. Lassan a testtel! Csak egyszer volt ám Budán . . . hohó, így még hasonlatnak is gorombán jönne ki a szó — tehát — „nincs ám mindig Csicsón bucsu!”

És annyi is igaz, hogy e tisztelt kérőnek, ha szíve vaj is, de „*vas a feje*“ hogy még keresztlevelét se kérte elő vis-á-vis-ának — mondják aztán, hogy „*a szerelem vak*“ sőt lám megfordítva: néha épen csak is „*szeme után*“ megy.

Szemések és vakok.

No már ha az országház karzatüllői szemések is, csak a honatyák legyenek — minden mellétekintet iránt „vakok“! Így hozván ezt magával az osztó igazság és a Mythologia is, mely az *igazság istennőjét* is bekötött szemmel. vaknak festi.

A férfi így is, úgy is, szerencse.

Szólás, mondás; régi ösmagyar szójárás, hogy midőn, p. u. az anya lánya *kérőivel* kérkedik, úgy mondja el, hogy „ennyi meg ennyi „szerencse érte lányomat“! Kiki tudja, hogy ezen szerencse szó alatt *férfi*-embert ért (mit is érthetne egyebet?) Tehát a férfi szerencse! S mi több, épen a nők irányában és a nők elnevezése szerint szerencse! s mi több, épen a nők irányában és a nők elnevezése szerint szerencse! (ezek pedig mint szakértők legjobban tudhatják) no a kik nem hinnék, vagy sokalnék e czimet — sugjuk meg nekik, hogy van ám „*balszerencse*“ is.

Cseregyerek,

vagy

mégis puhább az édes anyai ölelés.

Zs. községben élt 2 jó komaasszony. Boldogságukból csak az hiányzott, hogy a jó ég egyiknek csupa leánygyermeket adott és így sokat. Amannak férje azért morgott, hogy mért nem lesz már fia. (Ki veri meg majd a muszkát?) Emezt meg, hogy majd ki talál neki meleg levest öregségükre?

A nők a bajon segitendők, összebeszéltek, hogy ha a jövendő kis polgárok is --- kiket éppen már szívök alatt hordának --- oly fatális következetességgel ütnek testvéreikre: hát ők a csecsemőket *összcserélelik* . . . s úgy tőnek, miként megbeszéltek, aztán mindenik nevelte importált váltott gyerekét szépen.

Évek múlva a kis cserelányt iskoláballagatában a sárosutca sarkán lubicskolva találván a valódi anya, szájalomból ölébe veszi és viszi az iskola ajtajáig. Ott a kis lány szépen megköszönte, de kérte, hogy máskor is hozná ölében a néni --- mert „*ő oly puha ölben még nem volt.*”

„Nem is lehetél kis lányom”, monda a már ugyis habozó anya, „hanem hazafelé még puhább lesz” --- s ezzel újra ölébe kapván az eddig számkivetett szive vérét, hazáig csókolva futott vele --- hogy a cserefiút mielőbb visszavihesse.

Moroghattak aztán komauramék olyanért, miknek oka tán éppen ő bennünk rejlett. Nekik komámasszonyék parancsoltak, ezeknek meg a természet szava!

A Bodrikutya,

vagy

a „juszt“-os nőt megharapja a kutya.

Új házas volt a Nagyságos ur, — de hosszabb utra kellvén távoznia; illően, sőt melegen elbucszott a szép, de kissé makranczos, s tán kissé kaczerka menyecskétől. Az első állomásról azonban (meggondolván, hogy mégis jobb őrizkedni, mint panaszkodni) régi jó inasát visszaküldé, mondván: „János, vigyázzon mig távol leszek a házra és bennelevőkre! A nagyságos asszonynak is izenetemet, hogy megjöttömig semmi férfi vendéget be ne fogadjon.“

János azonban hazáig elgondolta, hogy ha ő e gyanus izenetet szószerint elmondja a nagyságos asszonynak, hát jól meg is szidhatják érte urával együtt, de tán azt is tapasztalta már, hogy a gyerekek és nők épen a *tiltott dolgok* után vágnak.

Tehát csak azon szóval állított haza, hogy a nagyságos ur üdvözlí a nagyságos asszonyt, és azt izeni, hogy a Bodri kutyára felülni ne merjen ám!

„Miesoda bolond izenet ez János?“ mond a nő, „hiszen ki sem állhatom azt a nagy Bodri kutyátokat,“ „hanem hát jó: „most csak azért is ráülök.“

Másnap elkezdí Bodrit magához szelidítgetni, mi puha és teli kacsói simogatásának könnyen sikerülvén, pár napi Rareyzés után hátára ült. Ámde az ezt neunszokta-eb felejtkezvén mindenekről, visszakaffantott és ébenfehér ebfogai a tán még ébenebb lábikrákba ütödvén, piros vérszalaggal borítá el urnője lábacskaít, úgy, hogy az belefeküdt férje hazaérkeztéig is.

Persze: üdvözlét helyett szidalmak várták a férjet, hogy ily eredménye lett a bolond izenetének. Csakhogy a férj nem értvén az esetet — sietett interpellálni Jánost, mondván: Hát izentem én a Bodri kutyát, te vén csacsi?

„Azt épenséggel nem“ véli János — hanem hát lássa nagyságos uram — úgy gondoltam én azt szegény eszemmel, hogy ha én a férfi vendégtilalmat mondom meg a nagyságos asszonynak, akkor *ő azt is* csak így „*azért is megteszi!*“ Azok aztán — isten tudja, — hátha még nagyobb bajt miveltek volna, mint a Bodri!”

„Véli János? Tudja mit János — maga mégis okos ember János. Penziót kap tőlem János: holta utánra is, János!”

Magyar hirlap Amerikában.

„Magyar Nemzetör“ a címe. Szerkeszti Nyitrai Emil. Jellegje: A magyar nem volt, de lesz! Úgy lesz.

A magyarmelv állami elismerése Amerikában.

Budapest főváros hatósága felkérte a philadelphiai kiállítás igazgatóságát, hogy a magyarhoni kiállítók érdekében történendő levelezéseket angol nyelv helyett fogadná el inkább német nyelven. Erre az amerikai világkiállítási bizottság úgy látszik kissé satirikusan, de mindenesetre feljegyzésre méltóan azt felelé, hogy nincs semmi nehézség a német levelezés ellen, de miután feltételezi, hogy a Budapest fővárosi hatóság épen úgy bírja a magyar nyelvet, mint a németet: azért ők onnét Amerikából a budapesti levelekre hajlandók magyar levelezésekkel válaszolni. „*Tedd el azt*“ monda az egykori tót! A nagy Óceánon tülről figyelemzetnek bennünket, hogy *államiságunk egyik fő, elengedhetlen jelvénye az állami és hazai nyelv!* Bizony-bizony melegebben kellene dédelgetni ezt — és a nérmagyarosításoknak is süttöbnek kellene lenni!

A Lloyd.

A dunai gőzhajótársulatnál — mint a „Hon“ írta — egy 32 évig szolgált tisztviselőre utóbb sült ki, hogy 30,000 frt. sikasztást tett. Már miért nem még kétezeret, hogy egyenlő szám lett volna hű szolgálata idejével? E gőzhajó-társulat már benyelte a magyar gőzhajó-társulatot is, tehát monopolisálja az egész osztrák magyar Dunát mellékfolyóival, mégis csak teng pénzüsi — hihetön az ily nagymérvű hűtlen kezeléseket miatt. Furcsa, hogy nincs elég controleria. Hát az a híres „dupla könyvelés“ csak munkaszaporításnak jó?!

Balatoni gőzhajó 1877-ben és az „Adria“ 1886-ban.

A balatoni-fütlöp-boglári csavargőzhajózás is ég és föld között lebeg. Pedig az idén a hosszú jó őszen és jó bortermelésben csak a temérdek hordó szállításból is sok bevétele van. Hanem egy activ pöre fekszik a kaposvári kir. törvényszéknél, miből szép összeg várománya van, de hatalmas kezek „*manus mortuus*“-a nehezült rá. fingált ürügy miatt késlelteti a vizsgáló bíróság. Még kissé várunk, aztán igazolandjuk, hogy azon hivatalos ok csak a nemtörvényes emberek előtt ok, vagyis nem ok, csak ürügy.

É kis gőzös fennállása, itt a népsűrű, vasutnélküli közép balatoni partvidéknek ugy kellene, mint egy falat kenyér! . . .

Azóta megbukott, --- épp oly okokból, mint az „*Adria*“ tengeri hajózásunk haldoklik most 1886-ban. Elkézelik a „*Lederer*“-ek! . . . Pedig ez a keresk. miniszterium felügyelete. sőt subvencziója mellett -- és kedvező forgalommal, de hát „*Lederer*“-ekkel dolgozik. (Semper idem! . . .)

Hol van hát Austria!

Ösapáink bölcsesége szerint már akkor kellett nekünk, mint e sok idegen elem közé ékelt nemzetnek, az osztrák szövetség. Nagy Deákunk is ezt frisité fel. Csak az a buj, hogy a szövetség meglevén — alig van szövetséges! Parolázunk s alig látjuk kivel! — Áldozunk s alig látjuk hogy kinek? —

Ausztria roszakarói rég kimondták reá, hogy inkább csak „*geographiai fogalom*“

E gunyvád azonban tán sohasem igazoltatott még annyira! mint a mult hónapok reichsrathi vitáival a keleti kérdés tárgyában. A kormányzat külügyi politikája t. i. nem épen volt szlavofil bár — de Ausztriának, mint ilyennek — még mint ilyen akar subsistálni, — nem is lehet kívánnia, hogy a Dunatorkolat fölött orosz uralkodjék, — mégis daczára mindennek, alig-alig volt a Reichsrathban az épen uralkodó kormánynézetnek 2—3 szószólója! — Mert e sok apró szlávelem az orosz, az *ideális német elem* pedig nagy Németországhoz szítván; alig marad Ausztriában *valóli osztrák*, mely Ausztriát *mint ilyen* epedezné (sóvárogná) s oly kevesen vannak, kik belátják, hogy Ausztria mint ilyen és *Becs főváros* is, mint ilyen csak a jele ndualismus mellett subsistálhat: — ugy, hogy mi Lajtáninneniek méltán kédezzük, hogy *„Hol van hát a mi szövetségünk, kiért annyit áldozánk?“*

Bizonyára fura helyzet! . . .

Hanem e sicdictu „*geographiai fogalom*“-nak még neve és nevének *nimbusa* is — valljuk meg, — szükséges nekünk. Csak-hogy drága a szövetség. És valódi osztrák érdekből mi is szükségesekek, sőt nélkülözhetlenek vagyunk neki. Csakhogy — mint látjuk — kevesen képviselik a valódi osztrák érdeket. Azonban mint *fejős tehén* is szükségesekek vagyunk neki — tehát legalább *mint ilyet* igyekeznék jókarban tartani — hiszen neki tejelünk!..

Polit, de nem politikus.

Már ha nem is ismeri el *Dr. Polit* képviselő Magyarországnak *államéletét*; vagyis az országot nem a magyar nemzet, hanem a nemzetiségek országának véli: legalább lenne annyira politikus, hogy véleményét tartaná magában s ne beszélne ki, legalább nem tudnánk, hogy forradalmár vagy honáruló? — avagy beszélne hát az országház mentelmes falain *kivül* — hogy beválthatná Tiszának, amit neki ígért.

Már egykor megmondta neki, hogyha a nemzetiségek oda kényszerítették a magyart, hát *találkozunk „Philippinél“*, de addig is hadd találkoznánk vele *királyi fiskus* vagy államügyésznél.

Szegény, drága hazánk: de sok hálátlanságot dédelgetsz kebleden!

Mily szép *önczúfolat* az államunk tolerantiáját tagadó vádja ellen épen ez: hogy ő így mer beszélni! — Visszaél a magyar lojalitással.

Pedig nem szégyenelhetne e nemzet tagjául lenni! akár multja, akár jelene, vagy jövője tekintetében.

Mint ifju juris doctor „*fiatal őriás*“-nak — nemzete apostolának véli *kis magát*, — felejtí, hogy csekély elvokonainak hazaellenes egyesülete, az „*Omladina*“ is összeomlott már, — nem a

kormány jogos elnyomtatása — de önjobbjaik belátásán! A „*Maticza*“ magyarelles panzláv intézet pedig erélyes beltgyminisztertnk rendeletére bezáratott — miként érdemlé.

Nem eszélyes kicsinyleni az ellenfelet — de a nemes önézet megvetése is fáj annak, kinek szemérme van. Azonban a magyar nemzet mégsem „*beteg ember*“, kivel sokáig paczkázni lehetne. Felejtí hős Zrinyinek jelszavát: „*Nemo me impune lacessit*“ és hogy: „*Ne bántsá a magyart!*“

Valeria igazán magyar királyi hercegnő.

A „kis Fenség” eddig is már jól beszél magyarul — most pedig iskola-könyveket és taneszközöket is a magyar ministeriumtól kapván: tökéletes magyar kir. hercegnőnk leend! Nagyon természetes, hogy e magas példát mágnásaink is követendvén — mi lesz abból a sok franczia és schveitzi *gardedame*ből, kik eddig főuraink házait elárasztották, s a magyar kis Comtesseinkkel felejtették, hogy ők magyar urhölgyek. (Hová lesz a béka, ha kiszárad a tó? Deák F.)

A fuziók kormány léte óta főleg kezd jó idő járni nyelvünk és nemzatiségünkre is. (Ideje is már!) Azóta külföld előtt is több renomménk van. Azóta pénzt is jobban kapunk — ami nagy dolog!

Egy nyugat-külföldi lap mondja: hogy ha Magyarország eddig a szabadságnak — most már a valódi alkotmányosságnak is zászlóvivője, keleten!

A Pester Lloyd magyarsága.

A „Pester Lloyd” derék szerkesztője oly buzgó magyar ember volt a 60-as évek táján. alkotmányt, szabadságot, boldogságot jószolt egy akkori magyar lapban, oly éles logikával, oly látónoki melegséggel, hogy csak úgy hizott bele a magyar olvasó de az idegen is. — Azon írók közé tartozott, akik nemzetünkben fángálván az önérzetes reményt — megmenték a csüggeteg halál-tól. Köszönet érte s a nemzet elismerő hálája! . . . És most a nemzet fővárosában tekintélyes német lapjában kicsinylőleg, sőt sértőleg ír vagy írat, vagy írni hagy a „szabadelvű párt és kormány” ellen — tehát az ellen, amit a nemzeti közérzet most már tagadhatatlannul felkarolt, felölelt! — . . . Gyors hanyatlását is jószolni meri! . . . Igaz, hogy nem bírja okát adni — sem bizonyítani — tehát nem is hiszik el neki. De hát miként teheti — vagy miért teszi ő, a nem rég oly meleg magyar ember? . . . Tán ő is csak férfi korában lett magyar emberré és *ő se volt magyar gyerek?* Beh kár érte!

Városi nevelés.

Budapestről nevelőnőjével falura kocsizván a városi kisasszony. midőn az arany-kalászkóztól hullámszó mezőt meglátta, bámulva kérdé a Madame-tól, hogy „mi legyen az?” . . . „Hát gabona — ódesem — ebből lesz a „kenyér“. — „Igen? Ilát a Kuiser zemli?“

Odább meg egy tarlóföldet látván, eziránt is faggatá társalkodónőjét: hogy hát, mik azok a sok apró, sárga szálaeszkák. amik ugy hegyesen kiállnak a földből?“ Mire a Madame szép esendesen magyarázni kezdé a tarlót, hogy ez már a lekaszált gabonának szármaradványa — nagy sebtén belekiált a kisasszonyka:

„Igen — tudom már — ebből csinálják a *Zindhölezlit*:“

Zindhölczli.

1848. előtt, mikor a magyar ember a gyufát még maschinának nevezte — szipókált egy boldog emlékü táblabíró urambátyám öblös pipájából s unokaöcsésénck, egy pesti jogász fiúnak (aki illatos szivar füstjével secundált) tartott kegyes elmélkedési intelmeket a takarékoságról. — „Hát urambátyám, ha maga oly takarékos: miért gyujtja mindig és sürün pipáját 2—3 szál gyufával, mikor egygyel is meggyulna?“ — „Ez már — más — ez hadd fogyjon — hadd faragja a h . . . német!“

Nyilván azt hitte a jó öreg: hogy azt, mind szálsként peniczilussal faragja a készítő.

Szabadelvü urambátya.

Hát ez mi? . . . kérdé urambátyám nevelt fiát, mikor ez egy jogi tavév végén a vacatióra hazajöve — kocsijáról az ügybelijét is jó nagy csomagban leemelé . . . „*Hát az ügybelim*“ „kedves urambátyám!“ No öcsém — ezzel megszomorítottál; — Sohase én, se boldogult édes apád nem hozták azt meg! . . . Év végével elszellőzteti azt minden eleven fia — egy kis színház, koncert és hasonló egyéb szellemi élvezetekre — a jó Handlék kezébe. — Belőled, látom már, alig lesz életrevaló ember.

Szófogadó bor.

Névnapi estély volt egy felső-balatonvidéki Tiszteletes úrnál. Az asztal közepén egymás mellett ült három jó borivó fiatal ember. s amint egy pint „Csenfai“-t kihörpentettek: a pintes üveget maguk elé keresztbe fektették az asztalra, — mondván: „Tiszteleendő ur, halottunk van!” (Miként már e tájon nevezni szokták az üres üveget.) A jó tiszteletes házi ur szónélkül tele üveget tesz elébök. De csakhamar ismét kiáltanak: „Tiszteletes ur, halottunk van!” A tiszteletes ismét jó lélekkel kicserélte üres üvegjüket telivel.

Kis vártatva azonban — mikor ismét lefektették halottjukat, a házi ur felkapta ugyan és a benyilóba indult vele, de az ajtóból mégis visszakiáltva mondja: „De fene gyakran van halottjuk!”

„Tudja miért van ez, kedves házi urunk?” — mondja egy túlnan ülő fülöpvidéki vendég, — „no lássa hát, mert a maga csenfai bora jó szófogadó bor, arra megy, amerre öntik!”

„Hát a maguké?” . . . Kérdé az indignált házi úr.

„A mienk nem szófogadó, mert bár aláfelé öntik, mégis főnek száll! — Fölfelé megy!”

A szép honatyák.

Törs Kálmán a „Hon“ valamelyik számában a főrendek üléséről igen elmés referádát írván, mondja, hogy ritkán láthatni oly sok *szép öreg urat* egy csomóban, mint mennyi akkor ott látható volt. Eszünkbe jut erről egy angol utazónak nyilatkozata, a ki 1848 előtt egy pozsonyi országgyűlésünket megnézvén, azt mondá: hogy szinte *megdöbrent*, mert a római világba képzei magát visszavarázsolva lenni, mert honatyánk méltóságteles szép alakjaiban a Róma fénykorabeli duliás *senatorokat* és világkormányszó *patricziusokat* látá maga előtt.

A szépség *testi erény* — mondják a psychologok. És nagy *recommandatio* — mert szép formában előre is szép lényeket hisz az ember. Jól esik: hogy a mit az angol utas 1848 előtt látott és mondott, az még most is látható és mondható honatyáink csoportjára. Vajha sokaig lehessen azt mondani! Vajha ne csenevészüljön korunk és fajunk! Vajha ne ritkulnának azok a *kegyesen komoly, nyújasan-parancsoló* — *humanitástól olvadó* — nyílt becsülettel ragyogó arcok és tekintetek — s ne kelljen ily látományt csupán a mult század szülötteinél keresni és *kölesön kérni*. Pedig így járunk, ha ifjaink, mint nem rég kezdtek dandy-divatba hozni: kaukazi kerek szép arcukat bajusztalan angolságu szakál-

lal rontják (mely jól állhat az angolnak, de nálunk kecskét mutat) hajukat közép választékkal, homlokukat dandy-fürtökkel, kezüket sas körmökkel sat. formátlanítják.

Lenhossék pesti egyetemi honcztanár pedig a mult hónapokban azon fáradságot vette magának, hogy „koponyáisme“ kiadása tekintetéből, előbb száz egyénnek — főleg hírhedt tudósainknak fej, homlok és arcszögelléseit megmértén: a hazaiak közt a magyar fejet találta legfejlettebbnek és a szellemi képesség viszonylatára is legszabályosabbnak.

Téli fecske.

A miskolczi szabadelvű kör rendkívüli közgyűlése nagyon aggodalmasan jajdult fel hazai rossz állapotunk felett. Hangoztatá, hogy az országos elszegényedésből következik a testi-lelki nyomor: ezzel vesz az elvhűség sőt gondolatszabadság is — nő a szolgállelkűség (mert élni csak kell a *szellemiek árán is*) mondá, hogy kevesen vagyunk az országban, de sokan az országházban sat. és kezdett már a kormány iránt is türelmetlenkedni, de az épen jelen volt helyi derék képviselő tapintatosan megnyugtató őket, hogy tulságos honszerelmünknek megbocsátható ez aggodalom — mert *ki mit szeret. félti azt*, — de időt — türelmet kért a zaj- és kárnélküli haladásra, átalakulásra, átalakulásra és gyógyulásra.

Bizony ezekre idő kell, de még áldozat is — kiki belátja. Hanem mégis jobb lesz, ha e gyűlés marad, csak mint „*egyed fecske*“ és nem jönnek utánna társai. Sok függ a kormánytól is, hogy ne jőjjenek!

Előítélet, vagy a házinyul.

Egy angol egy egész könyvet irt a *kecske hasznáról*, egy német a *húzinyul-tenyésztés* hasznos voltáról, hogy mindenik minő kevés-
sel élelmezhető s mégis hányfélekép hasznosítható. Hanem hát a
mi gazdáink nem egykönnyen karolják fel ezt és főleg üres elő-
ítéltből vagy kicsinylik, vagy plane ellenszenvvel vannak irántuk,
épen mint a lóhus, ürge és kányahus iránt, pedig a tapasztalatok
mondják, hogy az előbbiekből igen élvezhető pecsenye, emeből
igen izletes leves készíthető. De hát ilyen az „ósdí“ természet.
— Inkább koplal, mint ezekre fanyarodnék; — argumentuma,
hogy apja, anyja se szokta. Hanem erről kellene népünket leszok-
tatni, mert sokat megszoktunk már, amit apáink nem szoktak —
és sokat megér az ember, ha azt éri és a mai praktikus világ is
s az ebbeni megélhetésünk megkívánja, hogy ósdi szokásaink
helyett praktikumokra szokjunk.

Szigetvár 2-ik ostroma.

Egy nemrégiben Tapolcza tájáról Szigetvárra áttett (hogy többet ne mondjunk) tulszigoru és jobbtudalma ellen is lelelező adótsízt áthelyeztetése alkalmából, ama vidékiek örömlükben azon rosz élezet esinálták, hogy Szigetvár ostroma 2-ik bővített kiadásban fog megjelenni.

Az élet és az alföldi szür.

Boldogult Kuthy Lajos írónk írja tréfásan egy helyen: hogy az élet és ennek lefolyása olyan, mint az *alföldi szür* sorsa — hányódik — vetődik mind a kettő.

A szür ugyanis eleinte — virágzó, sallangos új éveiben pompázik. Bucsú és lakodalmi ünnepeken diszjelmez, télen kályha, nyárban hűselő, esténként szép lánytakaró. Utóbb kocsivánkos és ha a fakó izzad: lótakaró. Később a hétköznapi szántásnál nyugágy vagy kenyértakaró. — Aztán marhalegeltetéskor előkapja a fiú . . . esőben az anyós . . . Sári pedig felölti a kútra-mentében.

Végre így kiszenved, megunja életét, elkallózik, ázott k... szagot kap és elemeire oszlik.

Ekkor aztán szíjjait, csattjait, ólomпитыkét gondosan leszedik, hogy ezeket mint maradék, — hasznos csecsebecseket más ruhákhoz vagy butorokhoz használják ékitésül.

Maga pedig a szűr még egyszer a más világban a kukoricza földön, vagy szőlőben mint *vázu* szerepel — madárijesztőül, vagy fúrge gyermekek lapdjából csillog ki, mint megviselt töltelék.

Az emberi élet is így hanyódik — vetődik.

Eleve virágozik (melyik fának ne volna virágja?) Azután használ és használtatik ezerféle uton — módon. Közben pompázik, de szenved is. — csügged, de remél is. Mindeközben küzd, fárad és gyötrődik, de folyvást tapasztal.

Utóvégre ez is elkallódik és elemeire oszlik.

De a maradandó és másra felhasználható pitykék nála — a *tapasztalás*.

E szellemi bányá ékszereit az ember leírja, elbeszéli utódainak, mert sokszor csak tapasztalásból lehet olyat megtanulni, mit könyvekből soha.

Mi jó lenne, ha egy 80 éves agg ennyi év keserű (vagy akár édes) tapasztalásaival lehetne *még egyszer ifju!* S kezdené életét újra!? Az élet-tapasztalásból levont hasznos tanuságok aranypikkelyeivel. Vagy végrendelezhetné tapasztalásait is örökösének?!

Furcsa is: ha hogy a szülő gyűjtött pénzereit hagyja — és hagyományozhatja: miért nem hagyhatja tudása és tapasztalása drága kincseit a gyermekeinek?!

Miért is kell a leszármazó gyermekeknek is éppen ott kezdeni, ahol apjuk kezdte? Miért nem kezdenek ott — a szellemekben is — ahol apjuk végezte?! . .

Látszik, hogy mily *elidegeníthetlen kincs* a szellemi kincs.

De *ellessni* belőle lehet — egy részt.

Ez *ellessés* a *másokonai tapasztalás*.

Boldog, aki más kárán tanul, másokon okul!

Szedjük össze hát az előttünk lefolyó és kiváló életnek szellemi pitykéit — önszemünk ékitéséhez!

Kölcsönkönyvtár.

„Nem lennél szives, barátom, ezt a jó könyvet nekem kikölcsönözni — átolvasás végett?”

„Nem adhatom barátom. — Én sokat tartok könyveimre, — aztán az ily kölcsönkönyveket nem szokják visszaadni — lásd, ezt a kis esinos könyvtáramat én is ily kölcsönkértem-példányokból nagy nehezen bírtam összedeputálni.“!

Pilulát lekvárba.

„Svaviter in modo“. A véleményt — bírálatot — tanácsot, még az ajándékot is csak kiméletesen lehet (sikeresen) beadni — mert mikor a tulkesertő pilula (orvosság) ellen tiltakozik a száj) — : úgy az árhitt vélemény- és bírszke tanács ellen reagál még a gyengébbek esze is.

Csak a magunk-választotta bíróság ítéletében nyugszik meg az ember (ebben se mindig) — de a hivataln bíró íteletét — mi-ként a hivataln prókátor vételét, visszautasítja.

Tanácsos azért véleményünkhöz és bírálatunkhoz tenni ez egy szót: „szerintem” vagy „ha nem csalódom”. Mert senki se csalhatatlan, a hány fej: annyi ész — a hány ház: annyi szokás — a hány kenyér, annyi íz.

A látszat is sokszor csal.

A physika azt mondja, hogy a piros szín valójában kék; csak optikai csalódás, hogy mi pirosnak látjuk.

Végtére is Areopagot — vagy földi istent — a ki itt lent kéretlenül és kérlelhetlenül akar itélni felettünk (elevenek és holtak felett) nem örömet tűr az ember a nyakán.

„A modor az ember” mondá Széchenyi. És

„Módjával sokat elérhet az ember” mondja a magyar példaszó.

Miből él a falusi ügyvéd?

„Élhettek-e itt falun?” kérdé a városi kollega.

„Már a §-ból soványul — barátom — felelé ez,” mert a falusi kliensek közt (koma, sógor, szomszéd, bátya) — sok az ingyen tanácskérő. —

Van aki fizetni bírna, de nem akar. Van aki fizetni akarna, de nem bír. Jó nagy rész pedig olyan, hogy fizetni se nem bír, se nem akar.

Hamis-e minden ügyvéd?

„Gondolja csak tekintetes fiskális uram — (hizelkedék János szomszéd) ez a csunya Samu kovács, többünk előtt azt merte mondani, hogy minden ügyvéd hamis — czigány!.. s hogy ezt, ha kívánjuk, írásba is meri kiadni.

„Hát aztán kivették e tőle írásban? — kérde a félig boszankodó ügyvéd.

„Nem vettük kérem, mert anélkül is elhittük neki ám — felelé naivul, de kétértelműen János... Mert hát: szót értsünk!

(Nem a hamisságot hitték el ám, csak azt, hogy írásba kiadná.)

Petrezselyem-áruló.

„Jársz-e az idén bálókba? — Kérde Hani Pánit.

„Nem én Hánikám — nem szabad: — orvosom eltiltá a — sok illékt.

Vendégszeretet.

„Mikor szoktok ebédelni, Pistikám?” Kérdé a vendég a szobában maradt fiúcskát — miglen mamája a konyhába kiugrott.

„Rendszerint délben; de ha vendég van: megvárjuk míg elmegy.” Felelé naivul Pistika.

(Nem Balatonmelléki — nem is magyar fiú volt.)

Minden angyal olyan?

„Anyácskám — minden angyal olyan-e, mint a nevelőnénk?” Kérdé a Károlyka.

„Már ki mondta neked, hogy a nevelőnői angyal?”

„Nem nekem, de *neki* mondá a papa, mikor az este kezetszorítva távozott — hogy „pá angyal, a viszontlátásig! . . .”

(Szegény apa: nem tudta, hogy a fia — szajkó.)

Aki szelet vet, vihart arat.

Igy ír a „Pesti Napló“ ápril 15—16-ik számában az ultramontán tulhajtásokra. Szép és korszerű figyelmeztetés, mert nekünk már kijutott szélből is, viharból is. Ne szórjuk el ezek *magvait*.

Az ifjuság.

Az ifjuság mindenütt, úgy nálunk is — korához illő lelkesedéssel szokott hevülni a szabad eszmék előrevivésében. — Így normalis ez . . . mert nincs csunyább a rajongó öregnél és a tulhölcselkedő ifjunál. Mindenik ellenmondás (contrast.)

Ifjaink a mult 7 év alatt majdnem az ellenmondásba estek. Ha nem is a *retograd* — de a „*maradósdi*“ — „*döbse*“ szerepet vitték — divatból és számításból. Annyira hatott ez *önző kor* még hazánk virágaira is! — Most kezdenek változni és újra *azzá* lenni — minek lenniök kell. — Vigasztaló jele az időeknek!

Hogy is élne a fa — ha nem lenne virága?!

Urhatnáság.

A magyar ember már keleti véralkatánál fogva is szeret *mulatni*, kevés gond és fáradsággal *sokat élvezni* akarni. És a természetet nehéz változtatni — főleg idősbeknél. És tán egy kis *nemesebb érzet* is van ebben? Ez pedig helylyel-közzel szép és hasznos, még nemzeti létünk megmentésére is, mert *önbizalmat* — ez pedig *erőt és sikert* szül. — Albrecht főherczeg Custozza alatt azt mondá magyar bakáinknak: — „Fiaim! Mi magyarok vagyunk! Azok ott fenn csak olaszok -- itt egy szivar fejenkint — majd rágyujtsunk ott fent!” És fél óra múlva a mieink uralták Custozza magaslatait!

Hanem fiatalságunk nagyrészének azon urhatnásága nagyon káros, mind rájok, mind a hazára: hogy egyszerre 18—20-ik évükben már független, sőt parancsoló — kevés munkát, de *bő kényelmet* adó állásban szeretnék magukat látni — épen mint 50—60 éves papájuk, — sőt néha még jobban. Nincs szívósságuk a kissé hosszabb uthoz. Elfelejték a magyar közmondást „*bocskorban keresni — csizmában költeni.*” — Felejtik a híres Péter orosz czárt, aki a svéd és frank tengerészetnél mint ácslegény dolgozott, hogy olyan czár lehessen, a minő lett! — Nem illik a hosszú köröm és hosszuszáru pipa sat. ifjainkhoz — hagyják ezt a hajlott kor kényelmeinek. Ifjaink legyenek kevesebb igényyel, több munkával és több szívóssággal — ugy biztosabban elérik azt férfikorukban, mit ifju korukban erőltetnek és negélyeznek.

Az urak esznek, a kopók néznek.

Igy mondja a felföldi ember. A Balatonvidéki vadász pedig úgy járt vizslájával, hogy fél nap hiába fáradván, midőn egy hős fa alá leült egy kissé falatozni, vizslája is kért egy darabka sültet: „Nem pecsenyét eszem, mondá a vadász, csak kenyeret én is, — te fogj magadnak *ürgét*.”

Pihenés után ismét vadászatra nógatván vizsláját: ez szorgalmasan tovább keresett és talált is egy süldő *nyulat*, hanem szokása ellen most kezdé is azt szépen edegélni, — mire a vadász odn érvén — bosszusan kezdé érte korbácsolni a vizslát — de ez visszaszólt: „nem nyul ez gazdám, *csak ürge*” — ha én a pecsenyézésnél előbb *orromat* megtagadtam, tagadd meg te most *sze-meidet*.”

Gyermekeszély.

(Politika.)

„Ne nyelj le öcsém annyi cseresznyemagot — nem jó az” — mond a fiu a vele együtt ozsonázó testvérjének. . . . „Igen ám — de a sok magról meglátná anyánk, hogy mennyi *sokat* megettünk.”

Megelőzte, mint Megyeri a macskát.

Régi adoma, hogy a híres komikus zenész Megyerinek neje panaszkodván, hogy macskájuk a kertre nyíló ablakon jár ki — akárhányszor beüvegezteti: az ezt mindig kitöri — „*könnyű azon segíteni*“ — mond az elpusztíthatlan kedélyű Megyeri — és *kiüti* az ép ablak-fiókot. Nézd kedvesem: most már nem zuzza ki azt a macska!“

Egy jó urambátyám volt — aki — magunk közt mondván — ha kissé ivott: el-eldobálta a sulykot — s ily állítására kénytelen lévén tanút keresni — leszól az asztal végén mással beszédben levő öcséséhez — mondván: — Ugy-e igaz, Sándor öcsém?“ — „*Igaz bizony!*“ — de félhangon utána tevén: „*mit is mondott urambátyám?*“ —

Ily előre igazolók és előre kétkedők, politikusaink közt is jócskán vannak, előre esküsznek, hogy jobb volna egy szélső-jobbi kormány — és előre gáncsolják az alig hathetes kormányt — nem várva be ennek működését, mint Megyeri nem várta be a macskát.

Pedig kormányunk hathetes életének szép jeleit adta már — Renomménk a külföldön már is nőtt.

Ez is sulyokhányás.

Az ifju vadász se akarván vadász-élményeivel hallgatagul maradni — nekihevtülve mondja el, hogy ő meg egyes golyóval úgy lőtt a minap egy szarvast, hogy ennek épen hátsó lábakörmét és fülehegyét stráfolta a golyó! Nevetve és boszankodva hallgatták ezt vadászpajtásai és mormogák, hogy hát ez mégis lehetetlen.

„Nem lehetetlen“ felel az urfi hátamögötti inasa — mert hát kérem a szarvas az ő *hátsó lába körmivel épen akkor vakargálta a fülét*, mikor uram rá lőtt!“ — de egyuttal ura fülébe sugá, hogy vigyázzon, máskor alig bírja ám így kivágni.

Travestáció.

Erkölcsei szabály volt a régi jó világban, hogy „tiszteld az öreget — ha élsz, te is az lész.“ Most már ezt is travestálják: „Tépd meg az öreget: ha vársz, te is így jársz!“ —

Szülői tisztelet.

Az régi monda már, hogy a fiu — mikor anyja ködmenjét porolta, az anyja is benne volt.

Hanem azon eset kevésbé ismeretes, hogy midőn a fiu apját földhöz vágta és a szobából kiránczigálta: az apa a Nemesis kezét látván működni, így kiáltott fel: „Ne huzz fiam a küszöbön túl — én is *csak odáig löttem* öregapádat!”

Gyermekfinomság.

A szomszédban volt a nagyanya kis unokáival látogatóban. Este hazamenetkor szedi-vedi unokáinak széthányt ruhadarabjait. s köztük véletlenül a házi gyermekeknek egy kendőjét is csomójába kötözgetvén — mikor ezt az okos kis házilány észreveszi: — azt, hogy néni ne lopjon, gorombaságnak vélve — oly classicus szerénységgel teszi figyelmetessé, hogy: „Ugy-e néni, ami *nem a maguké* lesz, azt hazulról visszaküldi.“

U g y a n a z.

Egy keményszívű fiu rárvált száz év felé ballagó öreg apjára, mivel ennek remegő kezéből ismét kiesett és eltört a tányér — mondván — „Már én ezután ott a földön és fatányérból adok enni kigyelmednek.“ — A kis fiu pedig hallván ezt és rágondolván a kis malaczkok etető válujára — ugy csillapítá apját: „Én meg majd olyan szép kis válluból etetek apám, ha megöregszel.“ — Ez a naiv gyermekintelem használt az apának.

Takarékos pazarló.

„Fiuk — aztán be ne igyátok ám, ami gabnát itt kerestek“ — mond egy jó öreg ur a szűrűn izzadva dolgozó cséplőinek. „mert hát hiába való az a sok borivás — anélkül ellehettek.“ —

„Éj uram — nincs ember, aki hébe-hóba hiábavalóra ne költekeznék — a tekintetes ur is pazarol néha.“

„Én soha“ — mond a jó öregur (aki épen félszemű s szemüveges volt.) — „Én egy kila gabnát adok neked, ha bármi felesleges kiadást bírsz rám mondani.“

„Hát miért vett kétszemű okulárét, mikor csak egy szemével használhatja?“ veté oda az éleseszű munkás.

Élősdí-takarékosság.

„Nem adhatnál egy szivart pajtás?“ Szól a járdatipró uracs vele sétáló barátjához.

„Nem adhatok pajtás -- épen az utolsót szivom.“
No akkor kénytelen vagyok a *magaméra rágyújtani.*

Fura kérdés.

„Édes anyám: rokon-e mihozzánk édes apám?“

Erős feltételek.

„Aki itt bent dohányozni akar, az menjen ki.“ —
„Aki velem beszélni akar, az hallgasson.“

Mire is jó a gyónás!

Egy t . . . i polgár — meggondolván e földielet hiábavalóságát — s amugyis beteges levén, beállit a lelkészéhez gyónni, s mikor ez már abszolválta volna credendő és másfaju bűneitől, felszóllal a sztrös atyafi — mondván: „De szentatyám, én otthon jobban elkészültem a gyónásra — ehol van tizenhét frt ötven kr — kegyeskedjék elküldeni T . . . városi izr. szabóhoz, én öt ennyivel megkárosítottam a mult évi vásáron; azóta folyvást égette az oldalamat, nem akarom tovább hordani sem ezen, — sem a más-világon.

Vagy irjon az ottani városbirónak, hogyha a károsult azóta meghalt volna; kézbesitse — (ne neki, a másvilágon) hanem örököseinek.

A pénz tehát elküldetett a városbiróhoz — s a károsult életben levén: meg is kapta — és most azon gondolkodik: ne tegye-e lutriba e váratlanul Istenadta tőkét? Vagy hogy kamatait is követelje-e? Vagy ne térjen-e át az illetén (tolvajt bíró nélkül is szépen kivallató) hitre?

E legutóbbi gondolatából azonban csakhamar kijózanította szomszédja — mondván: ne tedd pajtás — hátha rajtad is fogna a keresztriz és sok ilyen tizenhét forintot kéne visszajuttatnod korábbi tulajdonosaihoz. Maradt tehát — ami volt.

Számítson az ember valami bizonyosra?

Ludat lopott a szegény ember — gondolván, hogy majd becsukják — s *ingyen* koszt-kvartélyt kap télire . . . Azonban ráverték tizenkettőt és kilökték a megyeházból.

„No lám — mondá indignálódva — így számíthat a szegény ember valami bizonyosra“ !? . . .

Doktor der Linke.

Egy jogi doktorátust végzett, kissé elbizakodott ifju beállit egy tekintélyes szolid nőhöz, s az első látogatáskor azonnal nőül kéri. A nő bosszankodva, de mégis csak kitérőleg kérdi: „Ugy-e ön Doktor der Rechte?“ „Nem“ felelé amaz sebtén. Én Doktor der Linke vagyok, s így leszek képes, önt leányi helyzetéből kivendő, szívét megvizsgasztalni.“

„Jó — hanem épen az a *bajom*, hogy a szívem már nincs a helyén, nincs balfelől, azért a Dr. der Linke meggyógyítani nem képes!“

Nem vers -- de igaz.

Egy ifju nagyságos ur egyedül utazván kocsisával, — a hosszú utat unalmát elűzendő, mondá kocsisának, kit Salavári Miskának hit-tak — hogy „csináljunk verset“:

„Én nem tudok, Teens ifju uram.“

„Dehogyan nem — könnyű az — például nézd:

„Ó te bolond Salavári Miska
Szeret engem a hugod Juliska!“

„Üm, teens ifju uram — dehát ez nem így igaz.“

„Hagyjád — de mégis csak vers ez, — no mondj te is. Egyet köhint — bajszát megpödri és hátra szolnokolja:

„Ó én bolond Salavári Miska
Szeret engem a nagyságos asszony!“

„Üm, bolond, hiszen ez nem vers“, bírálja az ifju ur.

„Hagyjád, de — igaz!“ Véli a Miska kocsis.

Egyszer csak meg kell halni.

Vigasztalták a haldokló cigányt, hogy ne busuljon, hisz egyszer csak meg kell halni! — „Az a feneség, mond a more — mert ha kétszer kellene: ezt az első kutyába se venném.“

Gyalog-kocsizás.

Terhes kocsin egy lóval utazott a felföldi ember — a nagy sárban fülig izzadván a szegény pára — a gyalog utasok oda-
szólnak a kocsishoz, hogy jól tenné ám, ha e nehéz uton leszállna. És leszállt. — Jött egy völgy, ott felült, de a terhes kocsi nagyon inába szaladván a lónak, ismét megrovák a gyalogló utasok, hogy bizony egyes ló után ily terhével völgynek se ül fel a jó kocsis. Ismét leszállt — csak a következő hegy döngőlegén, hol sár se volt — ült fel a kocsis. De az arramenők most legvastagabban kiszólták, hogy hegynek csak hitvány fuvaros, aki fenn ül.

„Hát mikor utazom én kocsin, ha se egyenesen, se völgynek nem ülhetek fel — hát mikor üljek kocsira? Kérdé a fáradt kocsis.

„Hát míg *etetsz a vendéglő udvarán*“, — véle egy gyalog suhancz.

Egyönknek józannak kell maradni.

Az ifju uraság sűrűn kikocsizván a szomszédfalvak névesté-lyeire és paszitáira kocsisával, honnét rendesen mindketten, a fa-lusi vendéglátás módja szerint pityókosan térvén haza setétes hajnalban, mikor csak a jó rudas ló ösztöne menté meg őket az árokba düléstől; mitől az ifju ur mégis félvén, mondá: „Jancsi te — egyönknek józanul kell maradni — sorjában — most én csip-tem be, *máskor majd te.*

Jancsi várt — csak várt pár hétig — hónapig; egyszer csak megunva a várakozást — mondá:

— Hát én rám mikor kerül már a becsipés soru?!

Akkor a kutya is megeszi.

„Ugyan, édes urambátyám — már hogyan tudja szeretni ezt az éretlen szilvát?“

„Hát — szerelmetes szép öcsém — tudd meg, hogyha egé-szen megérik: akkor a kutya is megeszi.“

„Azaz hogy — kedves urambátyám — a kutya is *csak akkor* eszi meg!“

Mi édesebb a méznél?

(Párbeszéd az ifju ur és kocsisa közt).

- „Ej urfi, azt én nem tudom, nem jártam iskolába én.
„De méznél mi édesebb? azt mondja meg, hahogy legény!..
„Azt nem tudom“ —
„No lássa hát: édesebb az anyánk teje.“
„Azt én nem kóstoltam soha“ — —
„Mégis de megnőtt a feje!..“

A haza én vagyok.

XIV. Lajos csak azt mondá: „a Status én vagyok“. A hal-
dokló honvéd-czigány se mondott kevesebbet, mikor vigasztalták,
hogy szép dolog halni a hazáért. Felelé: „Szép-szép, csakhogy a
haza én vagyok — nekem!..“

Fiatal is, szép is a szomszéd menyecske.

„Te apjuk — a *szomszéd* panaszkodik, hogy mióta megnősült: nagyon török a kertjén a rést“, mondja az öregecske nő férjének.

„Az az *ő* gondja“ — felel a férj stoikus nyugalommal.

„Igen ám, de azt mondják, hogy *te* járogatsz arra.“

„Az meg az én gondom.“

„Jó-jó — hanem akkor *én* elvülök ám tőled.“

„Az meg a te gondod.“

Non possumus.

„Ugyan Móre — huzzatok már egy jó *négyest* is“, mondja a falusi fortántzer a barna ezigányprimásnak.

„Non possumus — nagyságos ifiuram, nem látja, hogy mind-össze is csak három a banda!“

Ott még nincs punctum.

„Te Iczik — azt mondják, hogy ellopták az éjjel a szomszéd bornyuját“ — mondja a vizsgáló bíró a gyanuba vett Icziknek.

„Mi khüzöm hozzá“ — szól Iczik nagy betykén.

„Igen ám, de azt mondják, hogy a bőrét nálad találták meg.

„Hát ahoz is mi khüzöm — én nem loptam — punctum.“

„De — szedte-vedte — itt még nincs punctum, hanem én téged becsukatlak, ott lesz komma, aztán rád veretek tizenkettőt olvasatlamul, akkor ott lesz még csak pontosvessző — aztán megfizeted a borju árát — : ott lesz a punctum.

Hangosan kell imádkozni.

(Szót értsünk.)

Sára ifiasszony csinos s mi több vallásos — de magtalan menyecske lévén — Mária-Czellbe igyekezett: kérni a szent szízet hogy házassága gyermekkel áldott lenne.

Elmente előtt mégis közlé bucsujárási tervét Babi szomszéd-asszonyával, — aki is felelé neki :

„Vigyázzon — és hangosan könyörögjön ott lelke szomszédasszony, mert tavaly én is ott voltam és imádkoztam, hogy Háni leányomtól a csaplárnétól kapnék egy kis unokagyereket — de a boldogságos szüz hibásan hallván, lassu csendes imámat, oly furcsa tévedés történt, hogy Háni helyett Fáni leányom a „haja-don“ kapott egy kis buksi gyereket.

Kutya-öröm.

János -- tanyai gazda — oly erős farkasguzsba tevő hű házi ebét, hogy az ott fájdalomában és éhességében, szánalmasan vonított.

Látván és hallván ezt a jó szomszéd — interpellálja Jánost, hogy miért teszi azt azzal a jó kutyával?

„Majd meglátja szomszéd — ha én most eleresztem Morgót lánczairól: minő örömet szenvedek én neki: hogy majd a nyakumba is ugrik. Jobb kedve lesz, mint előbb.

Széna-szalma predikáció.

„Szénás jó napot kívánok tisztelendő uram!“ Köszönte Gergely a templomból kijövő papját, máskor pedig „szalmás jónapot kívánván — a pap kérdőre vonta őt e különbség okáról, de Gergely csak azt felelte: „Tanálja ki, tisztelendő uram.“

Az urnapi predikáció után Gergely bácsi ismét hangos „szalmás jó nappal“ köszöntvén a lelki atyát, de több hivek is így köszöntvén, már ekkor komolyan interpelláltattak e köszöntés mineműsége végett.

Akkor felelének a hivek, hogy minden jó predikáció után „szénás jó napot“ köszöntenek. de a mai oly rossz volt, hogy ez csak szalmát érdemel.

A pap pedig felelé: „Úgyan ki az ördög győzne ily nagy bolond ekléziát tiszta szénával telettetni?“

A rózsaoaj.

Az a csöppfolyóssá vált lehellete a kazánliki rózsaberkekek — ez a palaczkba szorítható költészet — ez a lyrai folyadék — ez az ezeregyéjszakai hangulat — melyet anyaggá sűrített az emberi okosság sat.“ Mi volna más, mint a hatalmas illatu rózsaoaj, ha valódi.

És aki így körülírta? Ki volna más, mint konstantinápolyi levelezőnk Tóth Kálmán ékes nyelvezetű költőnknek fia.

Bizony — szépen örökölt atyjáról — és anyjáról is.

Czigány-hit.

Sokáig magyarázta a pap a cigánynak a lélekalhatatlanságot. „No hiszed-e már cigány?”

„Hiszem, hiszem tisztelendő uram, hanem majd meglássu, még se lesz igaz!”

Szél és szamar.

Egy fiatal uracs (széltoló) — kivel igen sokszor lehetett az uton találkozai — azon panaszkodott, hogy mikor ő uton van. akkor mindig szél fuj — még pedig ellenkező szél.

„Szja öcsém, mondja neki nagybátyja — ha atyámfia nem volnál, megmondanám okát. t. i. nemcsak a szamar érzi meg a szelet — de a *szél is a szamarat.*“

Gyermek-ész.

„Te kis fiam — máskor te szeretted ezt a jó dajkádát! Mondja az anya. — „Már nem szeretem, mert a *papa is őt szereti!*“ feleli. miivul az öt-hat éves fiu.

Mondjuk egymást nagyságos urnak !

No az régi dolog: midön két pesti suszterlegény majálisra a Margitszigetre vágyván — de a hajóbéren felül csak egy-egy hatosuk levén, abban állapotak meg: hogy „menjünk csak vegyünk ott egy meszelysört szivarozzunk és „*mondjuk egymást tekintetes urnak!*“

Műfordítások.

Mióta a suszterinások keveselvén e czimüket, úgy magyarisították és szellemesítették ezt, hogy ők „*lábtyü-művész fogalmazó gyakoronokok*“ — azóta divatba jött, más prózai dolgok neveit is ideálisabban kifordítani, p. o.

Csizma: — szebben mondva: nyögelés-huzal.

Papucs: — kék éldeleti — csosszantyú.

Legyező: — zephir-lebbentő — lebbencs.

Tányér: — körindített mázos — kögület.

Tejgyertya: koppantó nélküli égvényes tej-öntvény.

Drabant: pokrócz durvutatu gyalog-alkulmatosság.

Kolbász: disznóbolitott-vagdalyányu tolondek.

Bor: torkolati higany.

Szamár: a jó istenek kereszteshátu teremtménye, mely a tudatlanságnak tövisköröin sillabizál.

Kalap: eszmeraktári fedél.

Szó: a gondolat hagyatéka.

Kátyu: kövezet deficitje.

Sár: vegyes házasság a föld, levegő és suvia között.

Nyul: — nagy hatáskörű — illékony — négylábás kurir.

Köd: midőn nem szívjuk, hanem tobákoljuk a levegőt.

Egyszer láttam a királyt — akkor se az volt.

Mint mindentűt, úgy a Balaton-mellékén is levén politikus csizmadia — mikor ő felsége úgy tetszik 1861 táján a balatoni gőzhajón körutat tett, s a gőzhajó az itteni kikötőnél kissé megállapodott, emberünk is odafurakodván, nagy érdeklődéssel kérde egyik szinte ott nézelgő ismerősétől: hogy hát melyik legyen a hajón álló czifra urak közt a király? a kérdett mutat egyet a tekintélyesebb közül — „no nézd: a melyiknek olyan kardja olyan vörös csákója — csákóján fehér kócsagtolla van, sat. Emberünk nyugodt örömmel távozott. Később azonban a látomásával a városnál is dicsekedvén, kisült, hogy az, a kit ő, a leirt ruhája után ő felségéül tisztelt, csak egyik kíséretbeli főtiszt volt. Erre aztán elbusulva mondá emberünk: „No én hát csak egyszer láttam a királyt — és *akkor se az volt!*“ S többé sohase politizált.

Pék és suszter vetélkedése.

Suszter és pék vetélkedve ócsárolták egymás mesteriségét — — míg végre a pék nagyot hörpentvén, szól: „már édes komám — én mégis különb ember vagyok náladnál, mert az én készítményem az asztal *tetejére*, a te csizmakészítményed pedig az *asztal alá* való.

Magnásaink színelőadása.

Főuraink és hölgyeink az epochalis 1861. táján rendeztek egy műkedvelői előadást a pesti nemzeti színházban — az akkor inséges horvát testvéreink javára. Élő képcsoportozatban adták „*Zrinji esküjét*“ vagyis Szigetvár végperceit. A bevétel sok testvér-könyvet letörült akkor, a fellépés pedig sok ferde előítéletet megszüntetett és sok örömsugárt csalt a főurait „*magyarnak*“ látni vágyó magyar ember szívébe.

Most april 16-án pedig a pesti országos leendő műcsarnok javára adtak ők ily élőképletes előadásokat — egyiket — épen az elsőt, az ó héber történetből, midőn böles Salamon király fogadta a híres szép „*Sába királyné*“ udvari tisztelgését.

Ez előadás szellemi, morális, társadalmi és művészeti nagy hatásán kívül a műcsarnok alaptökéjét is több ezer forinttal gyarapította — mert hát potentes potenter agunt! Juttatnak a hazának abból, amit az oly bőven adott nekik!

Jó, mikor egy országnak hazafias főurai és hölgyei vannak, és ezek „*otthon érzik magukat itthon.*“

Mondják, hogy a próbaelőadásokon aranyért se lehetett tőlük magyar szót hallani, de *magyar érzést* igen! Ez is szép, ama nélkül is szép, sőt ha már mindkettőt együtt felmutatni nem bírják. inkább előbb a magyar érzést. — mert ezt okvetlen követendí a magyar szó Ne nehezteljenek, ha mi ezt is követeljük, azaz siettetjük Nehezen várja azt az ember, a mit szeret, a mit méltán óhajt, sőt jogosan megvárhat.

Eddig se volt dicstelen dolog magyarnak lenni — azért írá nagy Petőfink:

„Magyar vagyok, büszkén tekintek át
A multnak tengerén!
Európa színpadán mi is játszottunk,
S mienk nem a legkisebb szerep!

Felfogtuk a török — tatárjárást — mögöttünk kimivelte magát Európa — mi elmaradtunk, de 1825 óta lám iparkodunk néhol, de jobb akaróink közt is elismerik, hogy ha eddig a szabadságnak, most már a civilizációnak és parlamentarismusnak is előharczosai vagyunk kelet felé. A magyar név Európaszerte többről-többször becsülést arat — minden szakban. — Legújabbán csak „Szerenđey“ magyar ezredes találmányai is: a vasragasz, vízhatlan, léghatlan ezement, tűzhatlan papír, deszka az érczet és fát pótló — ezek drágaságát, nehézségét törekenységét nélkülöző papírféle anyag felfedezései — ha csak fele valósul is — miként az angol lapok jelzik: oly világra-szóló epochát fognak alkotni, hogy jelenben és jövőben, és ily gyakorlati téren se szégyen magyarnak lenni.

A király utja.

Ö felségétől nem szabad — de kíséretétől tán kissé irigyelhetjük azt a szép körutat szép Olaszországban „*vo die Citronen bliihen*“, a hol már nyájas meleg is van — itthon meg majd megfagyunk még ápril végén is.

Szeszélyes időjárás — de mégis jobb, mintha semilyen idő se volna.

Bundás emberek is ülnek kocsira — oly előzékenyen kínálják egymásnak a jobbfelől ülést, azt hinnéd fenéki udvariasságból, végre kiszül, hogy azon oldalról fúj a büszke szél. Önkénytelenül is eszünkbe jut ama régi adoma, hogy:

Haza feküdtek, mint a kajáriak. — Mely ugy történt, hogy az aratók éjjelre nem akarván haza menni, hogy reggel korábban folytathassák munkájukat: ott a mezőn szépen sorba lefeküdtek a tarlóra. Éjfél felé azonban csipős szél támadván — s a felülről fekvőt érvén kiválóan: ez szép csendesen felszedi gunyáját és elfekszik délről legalulról. Így járt és így tett egymásután valamennyi — mindig az északi szélső déli-szélsőnek feküdt. Virradóra azonban azon vették észre jó magukat, hogy a falu végére jutottak, — haza feküdtek.

Ez pedig nem az idén történt. Tehát máskor is volt hideg nyarunk — csak hogy azt a boldog természetet adá Istenünk, hogy a multnak hamarabb elfelejtjük bajait, mint örömeit.

A francziák az afrikai „*Sahara*“ homokpusztát, mely valaha

ugyis víz volt, a tenger vizéből tele ereszteti tervezvén: azt jó-
solják, hogy akkor az aequatori hőség-áramlat nem mint eddig
Németországon, de hazánkban találkozzon az északi légfolyammal
és itt lesz a jótékony esőcsapodás s az európai klíma hazánk
nagy előnyére fog megváltozni. Kevesebb szél — több eső lesz.
És elmúlnak a késői fagyok. Vajha igazuk lenne a francziáknak
s vajha mielőbb hullámzó tengerré tennék a Saharát!

Óramutató.

A kertben dolgozó gazda szeretne volna tudni, hogy hányat ütött az óra, — de bemenni restelvén, szolgálóját futtatá be a szobába. A leány hűségesen megfordulván, úgy referált a kakukos óra mennyiségéről, hogy két karját egyenesen akasztófa formán kiterjesztvén, mondá: „így állnak a mutatók, teens uram“ a ki ebből böven megértette, hogy három fertál három óra.

Bövebben megértette, mint német inasától a hegyen, aki tudós képpel úgy felelt neki „Circeiter 2—4—5 Stund kann zu sein. Nachmittag.

Porzó és kefe.

Ha jól tudom Kossuthról beszélnek, hogy azon örökre nagy és felejtethetlen korszakban mikor minister volt — és 2—3 ember erő szorgalmával naponként száz meg száz levelet kapott és küldött — úgy, hogy az ezekből kihulló porzó már majd íróasztalát boritá el: tréfásan azt válaszolá egyik jó barátjának, hogy más-kor ha mégannyi homokot küld neki levélben — küldjön mel-léje kefét is!

A magyar anya,

vagy

halj meg fiam, de ne győzz!

A régi görög spartai anya azon szóval adta esatába menő fiának a mellvértet: „ezzel vagy ezen térj meg fiam“, vagyis: el ne hagyd venni az ellennek, sem futtoddan el ne vedd azt — inkább halj meg és rajta boltan hozzanak haza bajtársaid.“

Ami historiánk is tud felmutatni egy Perényinét — Zrinyi Ilonát — Zách Klárát — Széchi Máriát — Dobozyinét — Rozgonyi Ceciliát — e gri nőket s több hős honleányokat és mennyi névtelent a 48-iki szabadságharczból.

Ez azonban kiválóan jellemző és a spartai szavakkal felérő, amit a 66-iki porosz háboruba menő fiának adott utraivalóul a kecskeméti anya, mondván: menj fiam, *halj meg ha muszáj, de ne győzz!* — Mert érezte, hogyha akkor a mieink győznek! úgy ami alkotmányunk felébredése megint távolabb időkre marad, — s igaza volt, mert csak a mieink veresége folytán kaptunk vissza, a mennyit kaptunk. De jellemzik e nő szavai az akkori államviszonyok rothadtságát is. Jó volt — ideje volt: hogy azon viszonyok megváltoztak!

Keleti nép vagyunk.

Sokból kitűnik, hogy keleti származású nép vagyunk. Nemcsak abból, hogy nagy Széchenyink a „Kelet népe“ munkájában minket értett. Néhai Horváth Árpád és Táncsics iróink is mondják, hogy már Ádám apánk is magyareMBER volt, mert az uristen is magyarul beszélt vele, midőn az a paradicsomban felsohajtott, hogy „Ád-e Isten társat nekem ide? felelé az ur „Ád-ám!“

Sőt Noe is magyarul beszélt, midőn Ararat hegyét elkeresztelte, mondván, hogy az özönvíz apadásakor ő a legmagasb hegyet meglátván. „arra rá állt“.

Az „Etel vagy Etele“ öSSZAVUNK is — mi azt teszi, hogy víz — igazolja, hogy őseink ETELKÖZBŐL a VIZKÖZBŐL t. i. az ázsiai Ganges és Eufrates folyók partjairól, tehát keletről jöttek ide.

Szeretjük a keleti virágos tarkaságot ruhában, beszédben, a keleti vendégszeretetet, a kényelmet, kevés munkára nagy bőséget stb.

Legközelebb igazolta ezt egy magyar gazdának felsohajtása, mikor az esőtlen tavaszban kurtán maradt rozsának apró fejecskéin töprengve monda: „már mért nem végig fej ez a rozs vagy buza-kalász. hisz az uristen ugy is teremthetné egyuttal!“

Írják, hogy a távol keleten (ahol az emberiség bölcsője volt) vannak helyek, hol a gAZONA magától terem — és majdnem végig fej? De jó volna nekünk ennek a magjából! . . .

Meddig szeret a magyar nő!

Sárits ur a „társadalom és pénz“ minapi szép cikkében gyönyörű intelmeket adott e tárgyban. Köszönet érte. Jó lesz urra és egyes részeire minél gyakrabban visszaemlékezni. Sohase lesz sokszor!

Mondja a többi közt, hogy a társadalmi boldogsághoz a társadalom intensivitása szükséges — s ez csak egyben lehet főleg intensiv — s ez a család!

Nagyon igaz! — Nagy horderejű eszmék — nagyon korszerű sőt szorgosan szükséges eszmék vannak S . . ur cikkében szellőztetve. — Azt írja S. ur, hogy „amely család önmagában keresi a boldogságot, az nem keresi a luxust!“ — De nagyon igaz! — Azt is írja, hogy a német elem és állam azért leghatalmasabb jelenleg Európában, mert családi élete s így társadalmi legbensőbb, legegyszerűbb. A német nők közt van legtöbb, kik minél kevesebbet hagynak magukról beszélni.

Önként jut eszembe itt azon régi karakteristika, — hogy a francia nő szeret a *mézes hetekig*. — a praktikus angol nő a *síríg* (gombház ha leszakad lesz más), de a német nő a *siron tul* is szeret! — Hát a magyar nő? No majd erre vizatérünk.

Védegylet.

Jólkaink azt írta mult évi berlini utjából, hogy a *német nemzet szorgalma és takarékoságával veri meg Európát!* Egri hölgyeink is alapítottak egy takarékosági egyletet oly czéllal, hogy a fénytűzést lehetőleg kiküszöböljék ruhában és háztartásban. Sajnos, hogy azóta nem olvashattunk az egylet előmeneteléről vagy más vidékeni utánczásról.

Pedig az lenne ám a valódi „*védegylet*“ családi életünk, s így társadalmunk rákfenéje ellen! És Sáríts urként: ebben igazán a *vidéknek* lehetne és kellene megelőzni ifjus így mindenben tündökölni vágyó Budapestünket.

Ne engedj a 48-ból.

Szabad népnél van *humor* — mondá Jókai akadémiai székfoglaló beszédében. Ez ingredientia népünknel meg van.

Érdekes hallgatni a magyar mezei munkást, midőn főleg szülőhegyi munkája közben egymás közt élcel. Élénk, szikrázó észjárás — rögtön kész visszavágás pajtásának tréfás vágására.

A szellem találékonyágát s magánál lételetét jelzi ez.

Aki figyelemmel hallgatja ily enyelgéseiket, látja és hallja, hogy miként itél a nép józan esze ily tréfa közben, néha még országos kérdésekről is. A haza ügye leszivárog a kapa-kasza körébe. Vannak egyes korszerű divatközmondásaik. Teremti valaki, de nem tudni, hogy ki (mint a népdalt); a többi tovább mondja, sokszor nem is tudja, mire lett az először mondvá, vagy hogy politika és hazai ügy volna benne, de felismerhető benne az, mint tenger-szemben a tenger.

Ily népszójarás itt most a munkásnépnél — midőn egyik konok makacs pajtás, valamely vakmerő és kivihetetlen állításától okos okokra se tágit, — azt mondja neki a másik nevető ironiával: „jól van pajtás — *ne engedj a 48-ból*“! Amivel azt akarja mondani: menj neki, ha kőfal is . . . vagy császár vagy semmi. . . Hajts, se kocsi se ló nem tied! Pedig ezzel a szélbali „török-szakad“ politikát ironizálja és itéli el.

Ámde e tárgyban a kocsi is ló is édes mindnyájunké — sőt *magunk is a koesin ülünk*, — tehát inkább lassabban és kissé „kerülőre“ menjünk vele, mintsem a kőfalnak vagy az árok-szélnek! Ki mit hön szeret: azt nem koczkáztatja. Okos kártyás *nem teszi fel mindenét egy blattra.*

Paraszt józan ész.

1848. előtt, mikor a közutakat csak jó parasztjaink csinálták, (most pedig egyikünk se igen) a veszprém-megyei Nözsér mezején (Kinizsi egykori török temetőjén) az országut keményen megmurvázva levén, az utasok félvén az új kavics göröngyeitől; szekereikkel kitérték az utparti gyeves erdőszélre. E mellékuton szemközt találkozott néhai K . . . alispán kocsija egy szekeres paraszttal, aki már egészen közelbe jövéen még sem akart kitérni.

Érre az alispáni huszár sallangos káromlással rákiált: „paraszt, nem látod, hogy a vármegye jön?” — De látom, mond önézettel a paraszt — hanem hát most tessék önöknek kitérni arra az új kavicsos útra. — azt csináltuk mi az uraknak, az az urak útja!”

„Igaz van a polgártársnak” szól ki bintójából a derék alispán „térj ki Jancsi” . . . És a bintó kitért a józan argumentumra.

Felre az utból.

Két terhes szekér jött szemközt egy szűk uton. — mindenik késlekedett a kitéréssel. Végre elkiáltja az egyik pór: „térj ki barátom, különben úgy jársz mint a tegnapi ember“ ! Erre a másik — nehogy czivodásnak tegye ki magát — szépen kitért, menet azonban mégis megszólítja ellenfelét, hogy miként járt hát az a kerülni nem akaró tegnapi ember? . . . „Hát úgy járt, hogy én tértem ki neki.“

Hanem egy más alkalommal két uracs jött így kocsival szembe, az egyik, hogy kitérésre kapacitálja a másikat: elővesz bövöndjéből egy könyvet és elkezdi azt szép nyugodtan olvasgatni, jelezvén ezzel, hogy utja nem sietős.

A másik utas látva ezt, szinte nyugodtan hátradűl ülésében és szép csendesen pipára gyujtván átkiált amához „barátom majdan ha kiolvasta, kérem azt a könyvet“ !

„De már így csak mi térjünk ki! —“ mond a könyves ur kocsisának.

Tudja mi fejében üti.

(Női hűség).

A híres K . . . zalai alispán utjártában kocsijáról látván, hogy egy juhász az erdőszélen irgalmatlanul veri fiatal csinos feleségét — megáll kocsijával és odaszólt: „ne bántsd azt a szegény asszonyt, te gazember, mindjárt megkötöttelek.“

De miként elbámult, midőn a férj helyett neje szólt vissza mondván: „Mi köze az urnak más feleségéhez — ha üti — tudja mi fejébe üti!“ Lévéen régi felfogás népünknel, hogy a férj csak akkor szereti nejét, ha félti más ember fiától, — s ezért ha a nő például a szomszéd legénynyel bárha a kerítésen át is pár szót vált: jól elveri férje, ezzel bizonyítja be, hogy féltvén szereti, vagyis, hogy csak önmaga gyönyörűségére, magának házasodta.

Tudja bár, hogy neje nem hűtlen, de új házasságában azt is szellemi hűtlenségnek veszi, ha neje más ember fiával enyelgi el az időt. Nem hiába ők eleink már Ázsiából kijöttükkor az „egynejűségnek“ áldoztak és adóztak!

Székely felfogás,

(vagyis amivel az erdélyi természetvizsgálók nem dicsekednek.)

E hó elején a magyar természetvizsgálók évi gyűlésüket Erdélyben Előpatakon tartván, leutaztak már csak a szép Erdély és népei megismerése céljából, is és tömeges kirándulásokat tettek a szomszéd nem magyar falvak és városkáiba is. Már hogy az 1848 óta ellenünk fanatizált oláhok elmentek előlük, mint Endre király magyarjai a beütő német Fridrik seregei elől, és hogy a szász atyafiak egy-egy forintot vettek rajtuk minden félsült csibéért, nem valami váratlan esemény volt rájuk, hanem arra nem számítottak, hogy székely és csángó testvéreink is gyanus szemmel tekintsék e tudományos és jóindulatu látogatást; pedig megtörtént, hogy az egyik székely fuvaros is megexaminálta passasirjait mondván:

„Hát tulajdonképen miért is utazik kigyelmetek? *pénzért, vagy földkostonlóba járniak?*“

Ezek aztán magyarázgatták utjok célját a fuvaroshoz mért stylusban, — de annak nem ment a fejébe, hogy mért töltené hiába a drága időt ennyi nép és miért fáradna annyira, aki nem kénytelen vele: — „mert lássák kigyelmetek — mondá — nálunk csak az faluzik czél nélkül, aki — Isten bocsá — elmeháborodott.“

Szegény Rómer Flóris : kár érte !

Rómer Flóris hírneves régiségbuvárunk is, midőn a veszprémbakonyi vidéket, — ahol most éppen országos ásatásokat vezet — geologiai és régészeti elővizsgálatból utazgatván, midőn sváb fuvarosától kérdezték, hogy kit hordoz, felelé, hogy „nem tudom, derék jó ember és beszédje szerint tudós ur lehet, csak az kár benne, hogy (ujjával fejére mutatva) itt kissé nincsenek otthon nála, mert mihelyt egy szép vagy nagyobb darab követ meglát, azonnal leugrik a kocsiról, azt össze-vissza nézi, szagolja, kóstolja. ütögeti s ködarabokkal egész kocsi derekát megtömi *szegény ur: kár érte!*“

Egyszer próbálta, akkor se sült el.

A zalai ember — rossz aratása levén — összebeszél szomszédjával, hogy míg a vető ide elérkeznék: egy kis kereskedést próbálnak, hogy rossz termésükön valamit lendíthetnének. Ugyanazért összevesznek pár kocsi meszet, átmenve vele Somogyba, hogy ott nyereségre eladják, avagy gabnával becserélik.

Jól beestéledett, mire a szándékolt falu határjába értek, a falu azonban épen homokos földekkel és nyírfaerdővel levén körítve — mikor az első kocsis a félhomályban fehérlő nyirtörzseket meglátja, káromkodva visszaszól az utána dőczögő fuvaros pajtásának:

„No komám, aki áldója van, ide hát rossz helyre hoztuk a meszet, hisz itt bőviben vannak, mikor a fák oldalait is bemeszelni tudják! S ezzel leszórták kocsijukról a már ugy is porladozó meszet és tisztontést visszafordultak — erősen meghagyván gyermekeiknek is, hogy csak maradjanak az eke szarvánál.

Volt-e becsület?

„Hát fiam, volt e becsület?“ . . . kérde a somogyi apa lakalomból hazatérő fiát.

„Meghiszem azt!“ — felelé a fiu önérzetesen.

„Hát akkor miért jöttél ily korán haza?“ — faggatja az apa.

„No — mert hát — kidobtak!“

Ugyan a somogyi gyerekekkel történt.

Paszitás ház kapujában ordít a somogyi gyerek.

„Mi bajod fiam, mit pityeregsz?“ — kérdi egy arra sétáló.

„Hogy ne sirnék, --- mikor odabenn az asztalon amnyi mindenféle jó étel vagyon — és én — már semmit se tudok — enni!“

Megverve se fél a magyar gyerek.

Iz már zulai gyerek volt . . . ordított a szilvafák alatt erősen siralmasan. — „Mi az ördög talált — mi bajod — mért bömbölsz?“ kérdé az oda siető apa.

„Hogyne sirnék — hát megvert a szomszédék Jóskája — mintha valaki a „fene félne tőle!“ . . .

Erős önérzet — verve se fél — verve se retirál.

Ilyenekből lesz még Bem-nek, Tóth Kálmán-nak olyan „csak előre édes fiam“ katonája.

A cigány és a fenevad.

Állatseregletben mutogatá a bűvész, hogy kis lovagkorbácsával is bemenni mer egy éhes, dühös tigris vasketreczébe, és tiz pengőt ígért, ha bárki a nézők közül e vaskalitba bemenni merészkedik. Az általános viszorgás közben előrukkol egy cigány és bemenni vállalkozik, ha a tiz pengőt előre megkapja. Ezt eltevén, megáll a tigris ajtajánál és mondja: *„no hát vezessétek ki ezt a fenevadat, haál menjek be!”* A néző közönség jól nevetett, és neki ítélte a tiz pengőt.

Amit az ökör megszokik.

Ez özönvízes időkben — midőn e májusi hetes esők miatt már-már minden mezei termés elrothad — szántogat a béres, de sáros földben nehezen vontatva mentek a szegény marhák. A béres pedig — szokott czifra káromkodása helyett — a gazda ott léte miatt — csak úgy istenesen szóllongatá őket, mondván: *„no csáli, hajsz . . a jó Isten áldjon bennetek”*. De a marhák csak nem mentek. De a marhák csak nem mentek. Utóbb a gazda megboszankodván, mondja: *„ne könyörögj nekik, hajtásd és beszélj velük szokott nyelveden!”* Mire a béres erősen közibük durrantva elkáromkodja *„az áldó jóvoltát a gazdúdnak hők el azon”*. Erre aztán megindultak. Így voltak szoktatva.

Rontó Pali.

„Gondolkodik Rontó-Pali:
Mit lehetne elrontani? —

Egykori derék professorom mondta, hogy amely gyerek a *játékszerét* napokon, heteken át *épen* meghagyja: azt alig érdemes felnevelni — mafla ember lesz! — Mert amely gyerekekben az alkotó erő izzik: az szétszedi — töri és önideája szerint *újra formítja*. — „Ront vagy javít, de nem henyél!“

Varró-vánkos.

A boldog (?) vagy megboldogult régi világban — mikor még puskaengedély és vadászjegy nélkül lehetett nyulászni, — megsajnálván a csösz a sokat ülő „*zöldhasu*“ tukács, vagy szabó mester komáját, elhitta egy kis vadászati kommotióra.

Tipródtak délig siker nélkül. Akkor a fáradt szabó megpillantván egy zöld pázsitos, árnyas faalját, — oda szépen leereszkedett; de esetleg egy épen ott a fűben összegümbölyödött *tüskésdisznóra* talált ülni, — mit ő az állattanból sem ismervén — felugrik — s szabói szakértelme szerint feljajdul. mondván:

„Az ördögbe is — *miként jön ide e varróvánkos — tuskosúr?*“
Rujzban is helyes volna a czingár szabó, mikor fájófunyar képpel — egyik kezével puskáját, másikkal alfelét tapogatva felugrik és vissza lenéz.

Az idei május.

Miben hasonlít az idei május — a május hurkához? Abban, hogy mindenik csatakos, — amaz a zsirtól, ez a hetes esőtől. Mai napság még az időjárás is renden kívül szeszélyes. De nem is vesszük ám be májusnak az ilyen pocsek hónapot.

Béke-congressus Bécsben.

Mig az Aldunánál szerb és török irtó háborut folytat, addig fent Bécsben 30 reichsrathi tag a spanyol *Marksarta* elnöklete alatt örökbéke értekezletet tart. Sokan csodálkoznak, hogy miért éppen Bécsben? De hol hát? A franczia fenekedik, így van amugy, de visszatörölása erős területet őriz, a spanyol is az eloltott tüzet strázsálván — legalkalmibb ily gyűlés is Osztrák-Magyarországban, hol majdnem legjobban roskadozunk a fegyveres béke és a katonai adó sulya alatt; — innét kell hát az ellenhatásnak elindulnia, hol a derék *Fischhof* lakik, a ki felkent profétája a békeeszmének, melyet a 3 fő alapigazságra alapítanak, ugy mint:

először: mind az egyesre, mind az államokra előnyös a béke;
 másodsor: más állam ügyeibe avatkozni jogtalan;

harmadsor: a *hadizenés joga* a fejedelmektől a népre volna visszaszerzendő. E spanyol vendégelnök bucsulevelében megköszöni a részvétet még Andrásynak is — és sajnálkozva mondja, hogy Európa népeinek saját *legfőbb javuk*: önéletük felett *nincs* rendelkezési joguk, míg a hadizenetnél, a fejedelmeké, mert lehet, hogy ezek a nép érdekét nézik a hadizenetnél, de több ellenkező példát mutat a história, hogy tanácsadók mily csekélységért, gyakran önző czélokért, hiu kapzsiságból egymásra uszítják a népeket, — művészetté emelik a gyilkosság mesterségét, dicső vitézségnek kanonizálják a hadászati öldöklést, dicsónak a hazáérti halált. Dicső is ez — a védelemben vagy szent eszméért! De azt csak nem lehet elvitázni, hogy *dicsőbb érte dicsőségesen élni*, tenni, munkálni; azt sem lehet elvitázni, hogy a békében virágzik sőt gyümölcsözik minden, a háboruk nyomán pedig még győzve is csak *gyász*, köny és nyomor fakad, hogy a háboru az államnak beteglázás állapota, hogy a *normalis állapot béke*, mit az államnak épen úgy kell óva őrizni, mint egyes embernek a maga legdrágább egészségét.

Kísérje hát szerencse és siker a spanyol békeapostolt hazatérő utjában és mindenütt ez örökbéke utjának egyengetésében!

Béke Bécszel, 1876-ban.

Nemcsak a világbéke értekezlet — de valóságos békekötés is történt Bécsben, most május elején kormányunk és a bécsi kormány közt tíz évre a kereskedelem és ipar terén, a vám- és bankügyben.

Mi magyarok csak annyiban örülhetünk neki, hogy rossz pénzügyi helyzetünk az alkú folytán kevésbé rossz maradt, — vagyis: állami jövedelmünk imitt-amott összesen mintegy öt millióval gyarapodik. Kevés ez igaz. Kormányunk sem mondja, mint a régi, hogy „mindent megnyertünk“, sőt maga is mondja, hogy kevés, de ám lépjen elő, aki többet bír tenni.

Sokan vannak azért, akik nem örülnek ezen egyességnek, de az államéletünk érdekéből elkerülhetlennek látják, mert függetlenné tehetünk volna magunkat bár, de rögtön egy pénzügyi nagy harcot kellett volna kezdenünk a birodalom másik felével, az ipar, kereskedelem terén, a hol ők már régibb emberek és erősebbek is, így megverték volna hennünket. S mit érne függetlenségünk... verve? s így megnyugosznak jobb jövő fejében, mely feladva nincs!

Vannak azután olyanok, a kik duzzognak az egyességért, de harcot se akarnak és többet tenni se ajánlkoznak. Ezek különválása logikátlan, érthetlen és sokat kockáztató.

Vannak végre szélbali vezéreink, legalább — szóval a harcot akarnák, — borura-dertű reskirozva, sőt majdnem biztos vereségre mert mégis -- mégis harcot kezdenének, — nem mondom, hogy önző célból, de tán nemzeti büszkeségből vagy régi bosszúból? De e dolgok rossz tanácsadók.

Észembe jut velük szemben — a kis magyar fiú esete, kit

a szomszéd fia megvervén — midőn anyja kérdi: mi bajod — ne ordits! — felelé, hogy: ugy ám — mikor megvert az a kamasz szomszéd Pista — mintha valaki a fene félne tőle“.

Tán mégis jobb számba venni az erőt s erősebbel nem birokra kelni, inkább addig tűrni, míg melléje *erősödünk?*!

Az idén ugy is még az elemek is ellenünk vannak. A pénzügyi harczhoz hát most se idő, se erő, se munitió. Kár akkor a nagyhangu debatte! — Kár, hogy kormányunk nem igyekszik e nagy hangokat és a „*quasi*“ közvéleményt kissé mellékesb módokon is formítani, hisz a cél szent: *az okos béke!* (Kasztellár a nagy spanyol legujabban felkérdeztevéen mondá, hogy a köztársaság még nem sürgős, hiába volna, midőn a társadalom még nem köztársasági.“)

„Le a magyarokkal!“

Írják a szerb lapok. A boldogtalanok! — Tulzóik egy déli szlavია boldogságról álmodoznak. Felejtik, hogyha ez sikerülne is — s hogy ha ezt az európai egyensúly megengedhetné is: csak az északi koloszus támogatásával sikerülne, de ez azt nem ingyen tenné. A mit nyernének a révén, elvesztenék a vámon általában, a magyarhoniak plane absolut kancsukat szereznének a Szent István koronájának aegise alatt századok óta élvezett, s most újra bővített jogegyenlőség vallás-, nyelv- és sajtószabadságuk helyett, melylyel itt maig is ugy élnek, hogy lám — vissza is élnek.

Am tegyétek — de tapasztalandjátok, hogy a régi bajtársatok: a magyar — még *nem hullt!* hogy hagyatékán könnyen osztozzatok — nagyobb szeleket láttunk mi már s mégis áll hazánk.

Hanem azért mégis jó lesz éber figyelemmel lenni reájuk. Sokszor drágán fizettünk meg már loyalis bizodaljunk, keleties indulenciánk vagy önhittségünk árát — hogy csak az egy mohciesi véaszt, Tomori önhitt szavait idézzem: hogy „gyűrtünkkel is nagyonhajigáljuk a törököt“ aztán lett belőle „*nagy temetés*“, melyre „hős Perényiné írta:

„Csak mélyen, mélyen ássátok
Hisz nem kemény a föld
Hol annyi drága honfivér
Hazátokért ömölt!“

Melyre apotheosist irt a késő század költője is, irván:

„Nyugosznak ők a hős fiak
Duló csaták után.“

De vigaszt és intelmet is irt, — mondván:

„Félre sötét gondok
A mult csak példa legyen most
Égve honért bizton nézzen előre szemünk!“

A nyelv = a nemzet.

A német nyelv oly terjedt, hogy vele a félvilágot beutazni lehet, mégis terjesztésére és otthoni tömörítésére legujabban is azon törvényt hozta a porosz országgyűlés, hogy a német nyelv oly kizárólagos az állam minden hatóságánál, tisztviselőjeinél és testületeinél, hogy ezekkel írásban érintkezni csak németül szabad. És ez alul a más nyelvű községeknek kivételes engedélyt csak a kerületi (Bezirk) kormány adhat. Mert mondja:

„A jelenségekhez, melyekben egy nemzet sajátos élete nyilatkozik, első sorban tartozik a nyelv.“

Egy állam, mely súlyt fektet a nemzeti jellegre, kell, hogy nemzeti nyelvet, mint egységének kifejező jelét az összes nyilvános életben alkalmazza. Ha más nyelvű népe is van, ennek nyelve használhatási joga nem terjedhet odáig, hogy e nem államnyelv az egységes államnyelv jogait követelje.

A kis Szerbország törvénynyel határozza el, hogy a fővárosban, Belgrádban (melyet nem nagyon rég még Nándorfehérvárnak híttak, és magyar vér vivott vissza a töröktől) az utcák és a bolti czég feliratoknak is csak egyedül szerbül szabad iratniok, míg Pesten maig is két nyelven, sőt nem rég még felül németül vulónak. Mégis az ujvidéki „Zasztava“ roszt néven veszi a kir. törvénysszékek jogos és lassankénti magyarosításút, igazgatván e képen „a magyarok mindenféleképp operálnak a nemzetiségekkel szemben,

-- Perczel igazságügyminiszter sem messze maradt Tisza az összehíró miniszter mögött. Ha az volna, ugy a „Zasztava“ már összetiporva volna — mint érdemelné is. Ugy is lassan, nagyon szórmentében bánik kormányunk az 1848-ban kényessé köszörült, s a Mileticsek által nagygyva felfujt nemzetiségi kérdésben, — enyit se tenni: passiv öngyilkosság volna!

Ugyis sok elősdit táplál kebelén e szegény, de drága haza.

Jó előfizetőkre talál itt a „Kölni és Augsburgi Zeitung“ — melyek pedig esküdt ellenségeink -- de még a „Gartenlaube“ is gyönyörűséges ujság, mely még királynénkat is rügalmazni merészi, — miért a kanizsai derék olvasóközön már kitiltá, de országosan kellene kitiltani, nemesak ezt, de vipera testvéreit is -- mert kígyókat melengetni keblünkön -- több mint loyaltás — ez már hünös önvédelem mulasztása.

Szólnánk itt izr. polgártársainkhoz is — ha megértenék. Ezek is a „Presse“-kben, a „Lloyd“-okban, „L'loh“ és „Styc“ és hasonló német lapokban torkig usznak — s nagy elvértve jártnak egy-egy magyar lapot (tisztelet a kevés kivételnek) nem mondom, hogy rossz hazafiságból teszik ezt, de teszik szokásból, s itt ott azon balhiedelemből, mintha a Börsen-Curs — az agio — a kereskedelmi érdekek a magyar lapokból hiányoznék, pedig dehogy hiányzik. Teszik azon komoditásból, hogy megszokták a német olvasást. Hanem uraim, félre a comoditással! *A hus esonttal jár!* Önök teljes jogegyenlőséget élveznek a magyar állam kebelén — és a társadalomban is -- méltán és helyesen, szívben. Lélekben tudom, hogy velünk egyet érznek, de vegyék fel a magyarosodás küljelvényeit is (Vestis facit monachum) külsőben látszik a belső is, magyarítsák neveiket — nincs okuk ettől késlekedni — könnyen és olcsón megy. Járassák a *magyar lapokat* — él ilyen (hál Isten) mintegy 150 féle, választhatnak százjüzük szerintit. — Szerzenek be kis házi könyvtárt. Telik tölük. Alig 40—50 éve kapott lábba a magyar irodalom. A nők voltak a zászlóvivők benne. Divatba hozták, hogy a női asztalkák díszei magyar könyvekből álljon. — Most is ezekhez fordulok, kecses izr. nőinkhez, butorozzák be szobáikat egy-egy magyar írók remekeivel. Innét sugárzik ki az könnyen a társalgásba, az üzletbe, gyermekeik szívébe — csakis innét.

Jó példával jár elő páratlan *fejedelemnők: udvara*, sőt a magas belga rokonsága is.

Önöknek nagyobb része átérti már a korszerű hazafiságot, de lassuk, nehézkesek a külső kivitelben. Ezt kívánja ébreszteni Hoffmann Mór ur kanizsai tanár, a „Zala“ lapszerkesztője, egy, most megjelenő „Nemzeti nyelv“ című könyvében, melynek előfőzetési felhívása is önzetlen, meleg hazafiságát jelzi a derék magyar izraelita tanárnak. Jutalmazza meg őt a magyar nemzet Geniusa és — önök előfőzetése!

Nem kegy ez — de honleányi kötelesség!

Orvosi beismerés.

Az már régi viccz, hogy midőn egy orvos egy házuál négy beteget egyenlő gyógyszerrel gyógykezelvén s ezek közül három meghalván, a csodálkozó szomszédnak — az egy életben maradtottra — önfelédten azt mondá:

„É negyedik alig vette be a rendeltem orvosságot!“

De közvetlenebb beismerés van abban, mikor egy orvos egy laikus azon kérdésére: hogy egy orvos saját betegségében miért hivat más orvost, s miért nem gyógyítja önmaga magát? — azt felelte: „Nem bolond, hogy önmagán tegyen — öngyilkossági kísérletet!“

Naiiv patiens.

Veszélyes és a beteg több tagjára elterjedt daganatait mutatván és panaszolván az orvosnak, — ez mégis tudni óhajtván a baj forrását — kérdező:

„Mely tájon keletkezett az első daganat?”

„Hát Nagy-Márton táján — kérem alássan.“ — Felelé a jóra való sváb.

Okos sváb.

Azt is a mosonyi sváb mondá, a szomorú Bach-világ végén:
„No már, tekintetes uram, ha ez még sokáig így tart: akkor nem tarthat sokáig!”

Kardból eke.

Genfben a nemzetközi békeliga gyűlést tartván — azon kellemes meglepetésben részesült, hogy Amerikából egy olyan ekét kapott ajándékba, mely a nemrég lezajlott véres belháboruban csattogtatott kardokból lett ekévé kovácsolva.

Kardból — eke!

Halálból — élet!

Öldöklő szerszámból — bőségszaru! . . . Ugy-e jó csere — hasznos átváltozás?

Mégse akar — vagy nem bír ráállni az emberiség!

Akarni csak akarna az emberiség, — mert bárha saját tagjai gyilkolását nem nagyon sajnálja is (bissen ezek ingyen születnek), de belátja, hogy e kardforgatók Lehnungos milliói emésztik fel e fegyveres békében is (midőn Európa népességének majd $\frac{1}{3}$ része állig fegyverben strázsálja egymást) — ezek emésztik fel a dolgozó $\frac{1}{3}$ verejtékét, kenyerét, pénzét, életörömét!

Europa minden országa budgetjének $\frac{1}{3}$ -át a hadsereg — e feneketlen Danaida hordó — e Moloch — ez Asztaró bálvány — nyeli el.

A civilisatio nem hogy megfojtaná e bálványt, sőt versenyez az emberirtó szerszámok netovábbja feltalálásában.

Még csak *kormányozható léghajó* kell ide, hogy azon szállítva csapatokat lehessen becsempészni — kellő pontokra, kellő időben pottyantani vorpostokon és felhőkön keresztül tábori jelszó nélkül!

Quousque tandem?!

Tán majd ez lesz a „*culminatio*“ a „*netovább*“ — s tán a „*forduló pont*.“

A második diploma.

(Érdemtelenül.)

Új ügyéd és új házasság voltam. . . . Bizony — mi tagadás benne — nem tavaly volt, — de akkor még „bornemisza“ voltam. Mégis borivási diplomát kaptam — félig érdemelve (ami más téren is megesik.) —

Sándor estély volt, itt falun (ahol ez, színházat, kaszinót, hangversenyt és sok mást pótol, úgy ahogy, —) itt a Balatonparton — bordús Piemont — akarom mondani Badacson határán, — a hét és néha több szilvafás Gentry egyik tipikus székhelyén, — s történt még anno . . . (no de tisztára nem vallhatom be — nőm életkora iránt tartozó gyengédségből se) — tehát mikor itt még kedv, barátság, vendégtartás egészen in floribus volt. . .

A gazda meghozta a „*pinczetok*“-ot — tele azzal a „*szófogadatlán*“ drága nedűvel mely lefelé töltve is fölfelé száll. . . A házi nő gazdasszonyi „*kiállítás*“ talált az ettől görnyedő asztalra. Járt a felkészöntő — hogy „*borban az igazság*“ (no ezt csak félig hittem) — de resteltem, hogy „*boldogtalannak*“ tartottak — sajnáltak, mivel nem iszom. Végre felkészöntött egyik azzal a régi diktummal, hogy „*nem kérnek tanácsot attól, ki bort nem iszik magától.*“ (No ez már mint újügyédre hatott.)

Jött a „*bujdosó pohár*“ . . . s én helyálltam neki mindannyiszor! . . . Lett öröm izraelben.

Másnap arra ébredtem fel, hogy egy szépen kiczirkalmazott *diploma* feküdt asztalomon. Bachus boristen jóízű Zifferblattjával — szőlőindák buja zöldlombos keretével — a „*Dalidói Akadémia*“ 50-ik folyó száma alatt — a jóvérű helybeli elnök titkár — bel- és kültagok aláírásával s pecsétjeivel — egyelőre csak *tiszteletbeli tagul* titulálva, azon reményben, hogy hasonló *újabb* érdemekre törekedjek, — rendestagnul előléptetésem reményében.

Erre én — „*székfoglalóul*“ ily formán irtam:

Motto: Bor-barátság az élet veleje

Legyen szívünk s pohár csordultig vele —

Szívünk tőle szabadabban ver . . .

Lisznyai.

Hogy mily *ideális*, — de egyuttal az élet fűszerezésére — tehát elviselhetésére is mily *praktikus* és *magas* a fentisztelet Dalidói akadémia *czélja*, ezt a fenti motto után nem kell bizonyítgatnom, — főleg midőn úgy is elhisszük, mert tapasztaljuk, hogy; kedv az élet fűszere. Jó kedv az élet szekerkenője.

Jó kedv illik a fiatal vérhez — a magyar emberhez, — aki széles jókedvébe temeti bűbánátát — összeüti bokáját — által karolja kedves babáját, barátját — sőt még *ellenségét* is, azután „*nagyot iszik a hazáért*“ s *felszív* . . . néha-néha lendít is tán valamit! . . .

„Bor-barátság és jó kedvem

Ti maradjatok csak velem.“

Ily szent czélú együlethez az 50-ik számu „*dalidói diplomával*“ tagul lett megválasztatásomat „*nagy tiszteletül*“ revén: elteszem ezt többi diplomáim közé. Anuyit mindenestre ér, mint azok. Sőt adja Isten, hogy *ezt tovább használjam* mint amazokat.

Csak egy kitétele ellen teszek ünnepestélyes *óvást*: mintha érdemeim csak a tegnapi legutolsó akadémiai ülésről — Sándor estélyről eredők volnának?! . . . Hiszen rég dalolom én már:

„Egy pohár bor a Hazáért meg nem árt.“ És

„Ekkor ugy látom hazámat, amint k én e lennie.“ És

„Ne hozd, ne hozd azt a bort kis leány —

Vagy a borban szerelmet hozsz talán? —

Ugy adsz a poharat!“! . . .

De még azt is ám hogy:

„De már ezental ki ad nekem bort
Ki ad szerelmet ha éget a gond?
Szívemre balzsamot lányka csókja ad.
Ha éget a pokol: leiszom magamat.“

De szóljanak majd a *tettek!* . . . Szóljon a jövő!

Miért is — úgy a *fiók* mint *universalis* gytléseikre beinvitaltatásomat reménylem is, kikérem is! . . .

Még egyet:

A *szent* célhoz — *jó eszközöket* levén illő választani — : első tagtársi szerény indítványom, hogy a tekintetes akadémia jövőre is gondoskodjék alkalmas *gyűhelyekről*, minő a tegnapi jóízű Sándor estély volt. . . .

Nemkülönben alkalmas *eszközökről* a „*kedv mag*“ illő be- és kimérhetésére — hogyha nem is „*feneketlenek*“ de *magasak és mélyek* legyenek (miként érzeményeink) és ne *üresek* (miként zsebjeink.) — —

Tudván a tudós társaság, hogy borról és *borospoharakról* beszélek! . . .

„Borban van a kedvmag vetve.“ És
Ha éget a pokol: leiszom magamat!“

Még a törvény is úgy hozza magával, hogy a „*mérték legyen igaz.*“ Tehát *kicsi épen ne.*

És *mértékekkel* lehetővé *mértékletes* lenni: természetes ráció vagy conclusió, hogy *nagy mértékekkel* (ha nem is mértékletesebb, de bizonyáru) *mértékesebb*, tehát igazabb az ember.

A tartály lehet akár „*alapi keserűviz-üvegje*“ csak a kiszolgáltató és bevenni való mérték: „*a bujdosó*“ ne hagyjon fenn kívánni valót. . . . És még ebből is:

„Háromszor iszik a magyar
De háromszor jót is akar!“

És most pá! — ajánlom magamat *ad revideré* — magyarul: „*rövid időre.*“

Ajánlom magamat a tekintetes tudós Dalidói akadémiának *egészen* és csókolni való *egy* tudós tagjainak — elnökének — tlnökének — titkárjának — kofújának (ha vóna) — végtől vörös zászlótartójának (aki ugyancsak alkalmitag választatik a legpirosb lúnggal lobogók közül) — — maradván az ön magát teremtő — jóvérű tek. és tudós akadémiának alázatos szolgája

Cz. K. m. k.

Legujabban ugyancsak tiszteletbeli-
nek választott, de magát rendes —
néha akár rendkívüli taggá érdeme-
síteni igyekvő czéhbeli tagtárs.

Zenespórolás a felvonások közt.

Épen most írják a lapok, hogy a nemzeti színház megszüntetni akarja a dráma és színművek *felvonásai közti zenét*, okul adván először hogy sporolni kell ezt az operához. — És mert lám most már annyi publikum jár a dráma és színmű előadásokra hogy a zenészek helye is szükséges a közönségnek! (Ha igaz, mit alig mernék binni, ha nyomtatva nem volna.)

Nagyszerű *ízlésjavulás* volna ez! Haladás is ugy a nemzetiség, mint erkölcsiség tekintetében.

Ha midőn a publikum szeme, szíve a frivól, hiu üres operettektől az eszményibb drámákhoz és az élet iskolájából vett praktikus — s néptünk romlatlan jellemét mutató *színművekhez* hajol!?

Érlelődünk tehát e téren is — mint más szélsőségekből is — a biggadt szabadelvűség felé.

Hanem a felvonások közti *zene elmaradása* mégis kár! Olyan jó volt az a kis zenei intermezzo — mintegy folytatása — visszhangja a felvonásnak, ahhoz hasonló hangulattal. Ujra *re produkálta a fül*, amit látott a szem. — Ujra felkérődzte a lélek. Betöltése volt annak az *ürnek*, amit most máz zene hiányában gyakran botránkoztató *csevegés* fog betölteni. Nemes ábrándjaiból *egyszerre prózára* ébred a lélek! Kár!

És e kárból lehet kárvallás is! Hátha épen e miatt marad el majd több drámalátogató?

Amugy is sívárnak látta a *tömeg* az egyszerű drámát, — most kezdhetne volna megszeretni. Kár tőle elidegeníteni e közönségi kis zene megspórolásával.

Vagy azt hiszi az igazgatóság, hogy akit lelke, kedélye, nemzetisége a színműhez vonz: azt e kis zene elvonás nem kerget ez opera — még kevésbé léder operették halgatásához? Igaz — a komoly műveltségű kissebb részt nem: de a külsőségeket szomszjúhozó nagyobb tömeget igen.

S e nélkül is — az a felvonások közti *űr* most oly sívár — prózai — néha botránys is.

A dráma és színmű prostigéje többet vesztettek a vámon, mint mennyit nyert az igazgatóság a réven.

Nemis nyervágyból — csak az opera kedvéért tette, de lám már az opera kivált — elment saját házába.

Igy színtvén az ok: adja vissza a felvonás közti zenét!

Magyar keresztnevek.

Régi dolog --- hogy boldogult Lásznayaink — kis gyermekei számáról és neveikről kérdeztetvén felelé: „hármán vannak — istennek hála -- egyik Elemér, másik Tihamér, a harmadik Balambér.

„Szép --- szép — válaszoló barátja: de hátha még egy találna lenni mire keresztelnéd?“

„No — az meg lenne Kolompér!“ veté oda a könnyű jóvérű, mégis korán elhalt klasszikus költőnk.

* * *

A „Magyar Háziasszony“ derék lapszerkesztőjét pedig foppolván egy germanizáló pesti nő — mondván, hogy lám a magyarok nemcsak a tudományt, de még a keresztneveket is a német szótárból szedik mit amaz persze tagadván, fogadásra került a dolog s a jövő számban olyan kétszáz eredeti magyar keresztnév-lisztát tett a jó nő elé — mint a kívánat! . . . Ez ekkor beismerőleg fizette ki a tizenkét pezsgőt.

Pagát-ultimó.

„Bizony szép három gyermeked van barátom“ — mondá egy jó kártyás rég látott kompanistájához — „akár egy szép kimondott Tolles trois“! . . .

„No én mégse mernék *ultimó*t mondani — pajtás — megkontrázná a feleségem“! . . .

Inas-furfang.

Zsemlét eddegélt a piaczon az inas settenkedve a tejes kofa edényei körül. Egyszer csak elkezd ordítani hogy: Jaj a zsömlém jaj a zsömlém beleesett a tejeles fazékba!

A jószívű öreg kofa megsajnálván — kihalászta nagynehezen a tejfelbe fult zsemlét és visszaadá neki: hogy máskor jobban vigyázzon betevő falatjára.

Látván ezt az inasnak egy élelmes pajtása, — utszú ő is vesz egy krajezáros páros zsemlét és szintén beleejti a kofa tejfelébe. De ez már nem páratlan zsemléjét kapta vissza, hanem somfabotot páratlanul, de olvasatlanul az énekes felére.

S tán még jobban felsült a harmadik, akinek — méz helyett előre felolvasztott enyvet tett a kofa fazekába, s szépen megmártva, ki is adogatá neki, — ami persze nyelvéhez ragadt. De csakhamar feltalálván magát — mondá:

„Máskor tegye bolondá az öreganyját!”

Kár a becsületes embert lóvá tenni.

Pesten a váczi és dorottya-utcza sarkán — hol a sétálók tömege legsűrűbb — egy dandy zsebjéből 2—3 nap egymásután kivesszett a finom selyemzsebkendő. 4-ik nap aztán belevarta egyik végét a másikat azonban jól kilóggatá — madárfogóul. Lépre is jött az — rántott is rajta jókorát, de ekkor a dandy nyakoncsipte. Hanem még neki állt feljebb — mondván — „micsoda turpisság ez így lóvá tenni a becsületes embert.”

Ebéd .kontóra.

Jól megebédelt a gavalér egy elsőrangú vendéglőben. —
fizetéskor azonban mentegetődzik, hogy pénzét honn felejté. A
Czählkelner indignálódva mondja: „Uram — erre nem voltam
elkészülve.”

„No — nebusljon — holnap ismét itt ebédelek — el lehet
rá készülvé.”

Itt ám az ebéd.

„Tessék kedves komám uram — még ezt a szép püspök-
falatot — rövid ám — itt az ebéd.”

„Csakhogy itt van kedves. komámasszony — ha rövid is!”

Titkos irás.

(Tiltott szerelmesek és bankócsinálók számára.)

X

Ennyi az egész a-b-c! A kocka szögleteit tessék egyenként írni, p. u.:

└	amnyi, mint	a
┌	=	h
┐	=	c
└	=	d
┌	=	e
┐	=	f
└	=	g
┌	=	h stb.
┐	=	t
└	=	u
┌	=	x
┐	=	y
└	=	v
┌	=	w

és így tovább. Néhol e jegyek összeesnek a latin, sőt görög betűkkel is, p. u. \square = p a görögben is.

Egy név, mely vizáról olvasva is az.

Ösze Dezső — hátulról olvasva is ugyanaz!

Ha szegény vagy, ne utazz.

A budapesti zerge-utczai reáltanodából, egy időben, közel száz tanuló lett kitiltva — tandíjnemfizetés miatt!

1876-ban, a magyar alkotmányos aerában — mikor azzal kérkedtünk, hogy ha minden pang is — de nevelés-ügyünk — előre megy!

Sirtuk a szegény tanulók — több köztük a legjelesbek közül való, mikor elhagyniok kellett az intézetet és fizetéképes boldogabb társaikat, írta a „Hon“ akkori 274-ik száma.

Kétszer olvassa az ember, hogy higgyen szemeknek!

Ez történt a gazdag — áldozatkész Budapesten — kormányunk székhelyén, és épen reáltanoda növendékeivel.

A „Hon“ azon mottóval közölte: „Ha szegény vagy: ne tanulj“. Épen, mint mikor a szegény utazó vándorlegény kéregetvén, egy uzsorás felelé neki: „Ha szegény vagy, ne utazz!“ — Mintha mulatságból utazna, holott épen szegénysége készíti arra.

Minden országos- és társadalmi bajainknál azzal szoktuk vigasztalni magunkat: „Majd meggyógyítja — meghozza az idő és — a nevelés“. Még a világbékét is ez.

És ime a nevelés kapuja is bezárul pénztelen fiuk előtt!

Bizony szomorú — több kétségbeejtő látomány ez, — az emberiség előmenetelét sóvárgó léleknek!

Háboru a békében is.

Bizony furcsán közeledünk (?) a világbékéhez! . . .

Az orosz gőg és világhuralmi vágy fegyverbe állítja — fél Európát és fél Ázsiát.

A francziákról és németekről véltük, hogy egymást sakkban tartva, békével lesznek. Azonban kitalálták, hogy háboru nélkül is lödözhetik egymásra a gyűlölség mérges nyilait, t. i. a párisi 1878-iki világkiállításra tett meghívást — visszautasította Németország!

Tehát már egy kiállítás békés művében izzik a gyűlöletnek háborus utóíze — vagy tán egy ujnak előíze?

Bizony ez is szomorú jele az idők járásának!

Szegénységi bizonyítvány.

Az oroszok restellik hallani, hogy műveletlen hordáiktól félti és őrzi magát a nyugati civilizáció — s restellik hallani, ha mondjuk, hogy szerb- és bosnyák-testvéreinknél sincs több képesség egy kultur állam létesítésére, mint a töröknél — sőt annyi sincs. Mindezt restellik hallani, sőt azzal kérkednek, hogy az orosz műveltség egy niveaun áll már a nyugati országok műveltségével. (?)

Hanem a „*Nord*“ orosz lap nagyon elszólta magát! Nemrég háboru ijesztgetéseivel dölyfösködván, mondván: „Jól megjegyyezze Európa, hogy Oroszország 80 millió parasztból áll (ípsissima verba), kik nem félik, sőt kívánják a háborut, mert nincs: mit veszteniök“. (Hát a bőrük?)

Ha az orosz állam 80 milliónyi népességéből 80 millió a sanskulotta, vagyontalan, vértszomjazó műveletlen paraszt: hol van hát és mennyi akkor a művelt orosz?

Ijesztgetni akarván — ugyan nagy szegénységi bizonyítvánt adott maga ellen ezen orosz lap! De csak azért volt kár nyomatásba adni, mert irás nélkül is elhittük volna neki.

Jobb előbb, mint utóbb -- ha muszáj.

Akármit beszélünk; korunk a tettek kora. — Eseménydus! 17. század második feléről lesz mit írni a historiának. Máskor egy politikai vagy nemzetközi eszme embrióban volt félszázadig — elvajúdott a másik félszázad alatt — s csak a harmadik*félszázadban érett meg, ha megérett. — Más ember agyában fogamzott más kezdte — más folytatta és más végezte — mint az ókor nagy épületeit — vagy mint midőn Kolumbus fedezte fel — s mégis csak utóbb Ameriko találta és hódítá meg Amerikát.

Máskor egy lángeszű Pipin, Kaunitz, Palmerston, Metternich, ha előre látták is a vilúgszellelem emelkedésének kimaradhatlan-ságát: — legalább hátra taszigálták, mondván „míg ők élnek ne történjék — a ki hátulmarad. tegye be az ajtót.“

De a tizenkilencedik század utolsó fele olyan mint egy viselős asszony; *hamar elszüli*, amit méhében hord . . . E kor eseményeit intéző nagyemberek türelmetlenek, látni akarják munkájuk eredményét — a növelt fának gyümölcsét.

III. Napoleon kezdte s be is végezte Olaszország egységét — a mexicói császárságot sat. *Lincoln* a rabszolgaság eltörlését, Bismark a német egységet sat. Ugylátszik Sándor czár is e nagy (culi) factorok pantheonjába akarja magát bekebleztetni. Ugylátszik nem akar meghalni előbb sem ő sem vén tanácsosa Gortsakov bármint puszizkodtak a békéért — mignem a híres Nagy Péter czár végrendeletét (a minden oroszok egyesítését) habár vérfürdővel is — végrehajtani megkísérlik.

De e megkísérlés: lehet megkeserülés is.

Igy kívánja ezt a civilisatio geniusa is!

A világszellem előretörő ézeljainak nem talál bennünk alkalmasb talajt, mint az általunk kitörölni szánt nemzetekben — sőt ilyet se.

És ha mégis ambitionált világuralmi vágya vért szomjazik, feldulja milliók nyugalját, vagyonát, jólétét, életét, — világháborút indít a „nagy bogár“-ért, a mit fejébe vett.

Ám legyen meg — ha muszáj — tán jobb is előbb — mint utóbb? Csak olyan ez mint midőn a száz perczentes adósságot megkérlik: jobb azt mielőbb lefizetni — csak úgy szűnik meg a nagy kamat.

Europában se lesz béke, míg az orosz — e világuralmi bogaras ambíciójával meghűkköltetve nem lesz! É miatt és ő végette már évtizedek óta van fülíg fegyverkezve Európa népességének fele, a másik fele pedig fülíg adósodva érte, csak úgy roskad bele! S ezen segíteni kell, ha drágán is, provokálva is vagyunk rá.

S ha nem mulhatik el e pohár, tán jobb miharább és most, mikor összmonarchiánk kormányát is megbizható magyar kéz intézi! Hazánk és világszellem geniusa adjon e kéznek erőt és szerencsét!

Tarthatlan is e fegyveres béke. Se hus se hal! Fúllasztó, sorvasztó állapot — főleg itt a gögös Colosz szomszédságában. Pang minden, a pénzemberek füllenek, a pénz tesped — pénzforgalom megrekedt — nincs vérforgás az anyagi finansziális világban. A kétely lidérece ül a *tőzsérék Wertheim kassiján*. Holtan fekszik ott a máskor kamatozó kincs. Hiába keresi a pénzt a szorgalmas munka. Nincs és nincs. Mert nem mer mozdulni a tőke. Holott békében is — háboruban is előjönne. Legyen egyik vagy másik, de e „se ki se be“ állapot tarthatlan!

Török átok.

Ismeretes népmonda, hogy apáinkat megátkozta a török rossz szomszédal, rosszul égő pipával — begyepesült udvarral stb. Hanem egy vén kronika szerint *Hamzsabég* Buda visszavételekor úgy átkozta meg őseinket, hogy:

„Allah verje meg országodat hitetlen gyaur. Légy saját földeden idegen. Ön nagy embereidet is idegenektől tanuld ismerni. Teremjen áradásig borod, de idegent igyál. Önzirodtól légy sovány az átszakadásig. Sokszorosán fizetgesd az idegennek saját bőségedet. Idegenek mellett feledd ősi szokásaidat! Nemzeti köntösöd szegényítsen ugyan, de el ne viseld magad, hanem elzárva essék áldozatul molynak és avulásnak. Csengő nyelvedben fizeszmodjék ki nyelved. Ne érts egyet-másban, mint az egymás elleni pártoskodásban sat.

Mondják átok és ebugatás nem hallik menyországba? Mégis de sok nyoma van rajtunk *Hamzsabég* átkának!

Politika a nempolitikában.

Nagy politikus ez ami kedvelt fokaink — nemcsak a valódi politikában — például azért is, hogy évek óta, ha a mérsékeltabb szabadelvűek számára hirlap organumot nem tart s ezzel is a „közép“-et összetartani nem segíti, hát sokan a „szélsők“ közé kerültek volna, — hanem azért is nagy politikus (mert magyar ember az alkalmiság felhasználására, az óvatosságra s eszélyességre is azt mondja, hogy jó politika) tehát azért is nagy politikus: hogy most midőn honunk derék hölgyei a divat kór ellen egy *második védegyületet* terveznek: épen most ír meg az „Életképek“ új lapjába a „*Ferdzse*“ novellát — s ebben azt, hogy Törökországban már száz évvel előbb állították fel ezt a női divat kórság ellen — e minden női kellemet eltakaró *zsúkot*, mely nélkül török nőnek utczára menni tilos, — és leírja: hogy a tilalmat áthágó szép nők mind a tengerbe *hányatván* így lakoltak azért, hogy a divat csábjairól lemondani nem akartak. — Elrettentő példa — nálunk ugyan nem jön hasonlóformán törvényteremből, de jön majd lelkes honleányaink szivéből és védegyuleti alapszabályaiból! Várjuk.

Vita nélkül.

Ami ritkaság — ereszté keresztül deczember kilencedikén az országgyűlés a honvédelmi miniszterium egész költségvetését — mintha egy szívvel érezné, hogy amit erre eddig költött jól tevő — s amit ezután költend: még jobban teszi! Mintha érezné, hogy szerep vár honvédeinkre a közel jövőben — a nevükkel hordott „Hon védelem“ nagy szerepe! Mintha érezné, hogy hazánknak még egyszer talpra állani kell történelmi és geográfiai missiója szerint: megvédeni, vagy legalább előbástyául lenni Európa számára a kelet északi népáramlat ellen — és az európai egyensúlyért.

Terhes missio — de benne vagyunk — földrajzi fekvésünkönél fogva is.

Tán jobb volna bent Európa valamely közép hegy-völgy zugában — p. u. Schvarczvaldi órákat faracskálni s kecsketejet inni nyugodtan a hóhegy oldalán? mint a hármás bércz és négy folyamnak őseink vérével szentelt virányain őrt állani és a létért küzdeni?

De hát *kárabbak vagyunk-e*, mint őseink a török, tatár, mongol dúlásuk alatt? Gyengébbek, elpusztíthatóbbak vagyunk-e mint azok? Talán nem! Elmúlt volna-e historia szükségességünk? Alig. Nem erősebb-e most a nemzetek és kormányok solidaritása — az egymásra szorulás érzete — s az ebből folyó kölcsönös támogatása? Bizonynyal erősebb.

Sokszor kiveszöben volt már e faj — sokszor benötte országutait a fű, vérmező volt a letarolt határ — és mindannyiszor kinötte magát fű fa és nemzedék! És él még az a genius, mely nagy költőnk ajkáról hangoztatá a világszellem végzetét, hogy „neked élni kell ó hon!“

Sorsunk Törökországéhoz van füződve.

Egyik napilapunk azt írja: „Rechus a híres francia geográfus . aki most Pesten időz — nemrég ezt írta egy földinkhez:

„Barátom én nem vagyok török, még kevésbé vagyok orosz. A szerencsétlen bolgárok és szerbek még csak nem is forradalmárok, ők egyszerűen be vannak sorozva kozákoknak. Kossuth levelét helyesnek tartom, mindent, még a halált is inkább, mint meghódolni az oroszoknak. Több, mint naivnak — ostobának kelene lenni az embernek, hogy csak egy árva szót is elhigyen ama „*testvéri szeretetről*“, melyről az orosz lupok beszélnek.

Ha Moszkva lángol a szeretettől — a szent *faj* iránt, mutassa mutassa meg azt mielőbb *Lengyelország* iránt. Teljes szívemből óhajtom, hogy a politikai Oroszország megbukjék. Anglia tönkre tehetné egy szavával — de minden áron való béke ragálya megmértelyezte. Ha Oroszország győzne, önök el vannak veszve — és mi nyugatiak, közel leszünk ahhoz, hogy önök sorsára jussunk!

Schmerling bécsi lovag mégis olyannyira fűradozik, hogy az osztrák felsőház tiltakozzék monarchiánknak a keleti-kérdésbe avatkozása ellen! Ő talán nem látja azt, amit Rechus és az egész világ? Dehogynem! Hunem *nem félti azt* --- mit bánja ő, ha a penslavismus a Lajtháig megy is — ha a közbeeső Magyar (társország) felett keresztül csap, és lavinájával eltemeti is: — ott van neki a *nagy Germania!*

Hanem, hogy — ily viselkedéssel — milyen osztrák-polgár a lovag ur?

És mily világpolgár?

Kiki ítélje meg!

A béke szükséges drága kincs. Érdemes megtartani, -- sőt megvenni is. De valamint a magánéletben, nem vesszük meg a szükséges dolgot se, ha nagyon drága, úgy a közügyeknél sem szabad békét vásárolni, jövőnk, nemzetiségünk és a civilizáció árán. Pedig, Schmerling szerint, ily drága lenne nekünk a béke! Ily drágán hát nem vásárolhatjuk meg a különben imádott békét.

Színészek új éve.

Vándorszínészeinknél régi szokás, hogy szegődésük az igazgatóval virágvasárnap kezdődik, és ilyenkor végződik is. Évenként ekkor gyülekeznek Budapestre, ismerkedni, esetleg másik igazgatóhoz szerződni.

Ideális terminus! Passol ideális tarka-virágos pályájukhoz, melyen persze sok a napfogyatkozás — sok a böjt — úgy, hogy néha tán (az alsóbbrendű művészeknél) a holdvilágot is sajtnak kell nézniök. De hát akit eszme kerget = és Thalia csókja lelkesít: nem egy könnyen éheznek az!

És sok jelest adtak már a vándortársaságok a nemzeti-színháznak, mint hajdan a megyei zöld asztalok az országháznak!

Ilyen a háboru!

E refrain-nal írta a P . . . napló, annak idején. hogy egy tömeg orosz katona Szerbiából jöve, Pesten keresztül haza utaztakban a vasuti váróterem II. osztályában szomoruan, többnyire sebesülten, sokan mankóval várták az induló perczet — s csendesen elmélkedtek vagy beszélgettek a megkeserült hazatérés örömeiről, — míg a szomszédos I-ső oszrályu váróteremből hangos orosz férfibeszéd, keverve női hangokkal, enyelgő pohárkoczin-tásokkal hallatszott, — mint kedélyes társalgás hullámzata. Végre hangzott a 3-ik jelharang, — mire a II-ik váróterem tömege megindult — bágyadtan czipelve málháikat, *mankóikat*.

De megnyílt az I-ső váróterem ajtaja is — hanem onnét három vidám fiatal szöke orosz katonatiszt lépdelt — enyelegve a karjainkon csüngő három bogúrszemű ifju nővel s vidám elégtűltéssel szálltak be a vagonokba!

Vitték a hadi zsákmányaikat — jobban mondva harezi emlékeiket — : egyik a *mankót* — másik a *szép nőt!* — Ilyen a háboru! —

Szép az a békékötés!

Amikor Ozman pasa a szerbeknek Zajcsár várát a béke egyesség szerint átadván — s mindkét fél katonasága diszszorban felállítva levén: a szerb hadsor erős éljent kiáltott a Sultánra. Erre a török katonabanda rázendíté a szerb hymnust, mi a szerbeket ugy elérzékenyíté, hogy parancsnokuk a bandának 50 lira ajándékot küldött. A pasa azonban tisztelettel visszaküldé — izenvén, hogy nem visszautasításkép, de csak azért küldi vissza, mert tudja, hogy sokat szenvedett hazájuk szükségli azt most. — Ezen eljárás ugy meglepte a szerbeket, hogy katonáik ekkép nyilatkoztak: „Már igazán, valódi török: még diihében is nemes!”

Hát arról a békekötésről mikor beszélhetünk, melylyel a most készülő rémséges háboru befejeztetni fog? . . .

De hány ezer ember — aki most örül az életnek a tavasz-nak, nem éri meg azt a békét, s nem lát több tavaszt éppen a háboru miatt! —

Bizony még Europa népeinek békéje is — csak mind a *hangyaboly* sorsa, melyet egy ember szétrug, eltapos mikor neki tetszik! —

Lesz-e valaha „nemzetközi jury” — mely tintát önt vér helyett, mely itél a háboru helyett, s lesz aki ezt *megfogadja?*

S lesz aki ezt *megéri?*!

A l ó - l á b .

A gondolatot, szándékot szavakkal nem kifejezni; hanem inkább szavak alá *takarni*, sőt ellenkező szavakat hangoztatni: régi tana a politikának. Egy ujkori nagy statusférfi ellenkező axiómát állított fel — legalább ígérte felállítani, — mondván, hogy minek a kerülgető, simogató és belül mást érző diplomatai modor? melylyel mintegy maga is takarnivalónak és gyengének itéli akaratát, melyet napvilágra hozni félvén, *félelmet mutat*. Igaz . . . elvben: de a gyakorlatban maga az elv atyamestere, a jelenkor „*vasembere*“ is másként tesz, mert hát csak még sem tanácsos kártyánkat az ellenfélnek idő előtt megmutatni — kivéve ha kész „*schlager*“ van kezünkben — de ez ritkán van.

Ugy látszik az északi koloss-nak se volt *schlagerje*, azért nem mondta ki nyíltan, hogy ő a néhai Péter czár végrendeletét akarja végrehajtani, — azért beszél évek óta a békéről, holott épen megfordítva háborút, hódító háborút akar, — vagy legalább elszánva van — világuralmi vágyát háboru árán is valósítani, — a keresztyének sorsa csak ürügy! —

Elárulta azt legutóbb, midőn titokban megkísérlette a törököt, hogy engedje neki az ázsiai „*Batum*“ erődöt és persze környékét, akkor eláll a háborútól (persze egyideig) sőt elengedi, hogy ha az új alkotmányt vissza veszi is (persze mert önnépének ilyen nem levén, átszivároghat.)

De e titkos ígéret kitudódván, — kitűnt a lóláb, melyet a jobb szemek a köpeny alatt is rég látták — most azonban meglátták a gyengébb szeműek s az optimisták is.

Azért fordult orosz ellenesre az angol és olasz közvélemény is, azért figyelmeztették ezek a „vas embert“ azon szavára, hogy ő sem nézhetné el az alduna elfoglalását.

Azért mondá ő eminentiája a hercegprimás is a Budapesti szeretetház küldöttjeinek, fogadtatás után „privatim“ előhozakodván, hogy „bávesak jól elvernék ezt a békezaró muszkát!“ — Magán-szavak ezek — de nagy kifejezést adnak hazai főpapjaink — ezekkel egész clerusnak — és ezek befolyásával néptünk nagy részének azon meggyőződésről — hogy addig már nem lesz béke, nem lesz átalyános európai lefegyverzés — nem lesz olcsóbb budgett — adókönyvités sat. míg a rég érlelt északi ambitió nem győz (mitől Isten őrizzen) vagy le nem győzetik.

Azt hiszem: végtére felérzi Európa, hogy a muszka miatt van ez az *állig felfegyverzett* állapot, mely nem engedi a civilizatio békes és olcsó fejlődését; és talál orvosságot ellene.

Vajha mielőbb!

A szele már ide ért.

Minek? Kinek? Hát a muszkának. Kiről, miről beszélhetnénk most másról. Régóta fúj a szibériai légáramlat — mintha aklimatizálni akarna bennünket. . . Remeg a gazda — a tavaszi fagytól is. A konkoly már kisárgult vetéseink közül.

Lám a — kárhaszon!

Hanem a vég koronáz.

Isten óvja nagy csapástól mi szegény hazánkat!

Loyalitás-e vagy lomhaság ?

Beolvasztá — önmagával egy nemzetté tevő — észrevétlenül — réges régen — mikor még a nyelv nem volt akút korkérdés — beolvasztá az angol a saját szászait, skórijait, írjeit, — de még zsidait is. — A frank a maga galljait, normandjait, longobárdjait. — A dán a maga németjeit. — A porosz a saját lengyeleit. — A spanyol az ő arabjait. — Az olasz az ő rómaiit, vandalljait. — Az orosz az ő finnjeit, lappjait, cserkelyeit, csecsenceit, besenyőit, tatárjait, kozákjait — s a jó ég tudja hányféle fajú nemzetkéit. —

Csak a magyar nemzet volt oly tulloyalis — indifferens vagy bitszke: egygyé tömöríteni a többféle népfujokat — ez oázserü népcsoportokat, melyek a honfoglalás és államalkotás óta közte, országába rekedtek vagy betelepültek.

Szent István királyunk pláne könnyebb uralkodhatási politikának vélte ezt! (persze akkor és utóbb is — évszázadokig inkább a hitégység volt a korkérdés: most már hála isten ezért nem ütjük egymást) — Egyik oka volt ennek nálunk a latin nyelv uralma is.

Csak nemrég vettük észre (az egyszerű koldusként) hogy subánk alatt „sokan vannak akik bennünket háborgatnak“! . .

48-ban tűzzel, vassal vérontással is demonstrálták ezt szerb — rác — oláh — tót, horvát testvéreink, — s demonstrálják manap méginkább — ha nem is még a puska fegyverével, de szóval, betitvel, pénzzel, nyíltan és titkos aknamunkával, a kérlelhetlen dűh apró és öreg csövő mitrelőzeivel.

Loyalitásból vagy lomhaságból tettük-e, hogy nem vettük élet e partikularizmusnak, e polyglott disszonanciának?

Azt hiszem, sem egyik — sem másik okból csupán; hanem mindkét okból, sőt egy kisfajú büszkeségből is: Nem tartván érdekesnek szép nyelvünket rájuk pazarolni, — de legfőképp azon született szabadelvéségből, hogy *hadü tenyészsen szabadon* ami tenyészni akar. Legyen övé, ami a másé: nyelve, hite, szokása — mindene!

Nem is gondoltak rá öseink, hogy jöhet idő, mikor ezek kívánják elvenni, elfojtani a mienket (csak egyszer csinálták ama közmondást „adj szállást a tótnak.) —

Nem tudták, hogy e sok — ellenfélből csinált bajtárs. loyalitással legyőzött ellenfél — jól táplált vendég: hálátlan — vagy oly élödsi növény legyen, mely az alaptörzs megfojtására törjön.

Semmi sincs — minek több oka ne volna.

Egyik ok hát itt még — egy kis emberismerethiány és világnézleti korlátoltság is vala.

De minek már fűrkészni a régi okokat? — Elég, hogy megvan a baj.

Ámde a bajt orvosolandó is jó tudni a baj fő okát.

Igy „*hasznos tanuság*“-unk lehet, hogy inloyalis testvéreinket loyalitással gyógyítani hasztalan igyekezet.

Am szervezzünk hát cultur-egyleteket önvédelmünkre, — az ő „*maticzájuk*“ „*Schulverein*“-juk ellenébe — de majd ha mindez elégtelen lesz, akkor — ha már ök kényszeritenek reá — hát akkor majd . . . találkozunk Philippinél!

Csevegés H. urral.

(Pongyolában).

Engedjen nyílt lenni — ha már elfogadott czimtelen czikkje *keresztpapájául*.

Hát — ugylátom, hogy Ön olyan, mint aki *fenszóval gondolkodik*: csak hogy ön, a miket sebtiben összegondol: elmondás helyett sebtin leírja, (kénytelen volt, — szegény — mert kinek mondaná el? . . .) Mig azon tán bizonytalan *„bizonyos angyal-arcz-kép“* eredetiét meg nem szerzi — hallgató *„publikumul“*, azaz *feleselő társul“* . . . No egy haszna ebből is van: addiglan Öné az utolsó szó. Mert azt mondja a Borsszemjankó, hogy két kelepelő gölya közül az a *hím*, a melyik előbb elhallgat.

Jól teszi! — Nem a nősülési késedelmet teszi jól (e téren minden halasztott perc egy elvesztegetett év!) — de a sebtébe írást teszi jól.

Ennek neve *„Csevegés papíron“*.

Jól teszi ezt, mert ez:

1-ör korszerű — divat — még pedig francziás divat. S a magyar emberben sok van a francziából (mi vagyunk a kelet francziái) — s nem is bátrányos, mert könyved. — Könyvi vérből jön s könyvi vért csinál. Ez pedig jó kedélyt — és ez nagy dolog! *„Ernst ist das Leben, heiter ist die Kunst“*. — Magyarul: Rövid örömekre kurta ez élet! . . .

2-or a csevegés — szellemi, naiv, üde pongyolaság (tehát kellemesen ingerlő). Közvetlenség. A sziporkázó ötletek tere! — És ezt ön jól is indokolja — mondván, hogyha *nem* rögtön írná le

gondolatait, akkor sokáig latolgatva, egyik másik gondolatánál *elkésheetnék* vagy egyik másik ötlete *benne zápuhána*, mint Tallérosi Zebulonba a dictió. — Egyik másik gondolata már rögtön halált szenvedne, már mint embrio. Egyik eszméje fojtaná meg a másikat — s testvérgyilkosságot követne el velük . . .

Tegye csak papírra *gyorsan*, miként születnek. Hadd szedje sorba őket az olvasó — a hogy neki tetszik. Hadd legyen functiója neki — az olvasónak is.

Aki a *természetest* szereti, (ki ne szeretné ezt) élményt talál e közvetlen könyved szellemi pongyolaságban, sőt megtalálja e szellemes *huszaságban* a mégis rajta átvonuló vörös fonalat — vezéreszmét.

Ilyen írónak is kell lenni.

Van elég más *merev* író is — aki „*egyet felír, kettőt töröl*” mint a jó csaplárné (a népdalban).

Ilyennek is kell lenni.

* * *

Lássá — én is sebtén irtam czimtelen czikke cziméül, hogy „*kedélytani égő sziporkák*”. Tudom én, hogy az „*égő*” epitheton *fülösleges* itt, mert a sziporka eo ipso már égő is, mert ha égő nem volna: pörnye volna. — De irtam *igy*: 1-ör az „*oltási*” tanácsom euphoniája kedvéért, hogy még jobban kiérezze, hogy ahol *ég*: ott oltani kell — még pedig gyorsan. (Lássá be — és nőstüljön gyorsan. Házasság az alphája és — omegája mindennek — alapja a Statusnak.)

Igy irtam másodszer, mert nem értem rá elolvasni és kijavítani. Fukarkodom az idővel, mint az egyszeri ember, aki az „*i*”-betűli fölé nem irt pontokat s az *igy* megspórolt tinta és időarán *házat vett* Pesten! . . . No én megpontosom „*i*”-betűimet — de csak írónnal. Es azt vélem: tullicizálom őt (nem a pesti házvéstelben, de) mert *nem töltik időt a tintába-mártogatással!* . .

És lám, Ön az oly hevenyészett válaszomat is jó néven vette Szja — „*similis similia gaudet*”. De —

„*Nunc venio ad fortissimum*” (hátra van a fekete leves) — Mit ér a „*köz*”-nek jónéven vevése *átlag?* . . Ha szót nem fogad keresztpapújának a részletekben — a közre kiható legfontosb részletnek! a *névmagyarító* tanácsomnak.

Igéri ugyan — feltételesen. Ugy mint az egyszeri végrendelező, hogy: „Riska tehenemet, ha előkerül, hagyom Pista fiamnak, ha elő nem kerül: a szürke barátoknak.“

„Ha meggyőződtetem ellenokaimmal“ — írja Ön!

Hát ha meggyőződtetem — bevalja e majd? . .

Én azt hiszem, hogy már rég meggyőződve is van róla: hogy magyar honpolgárnak, sőt magát magyarnak valló embernek testestül, lelkestül, szívvvel, *névvvel* is magyarrá lenni illik is — kötelesség is.

Oly világos szentigazság ez, mint boldogult Eötvösünk mondá, hogy „Van Isten — okát senki mástól ne kérjde! . .“

Az ön oku csak — ürügy! . . Legjobb esetben is — gyenge álszemérem. Vagy „*rászokás*“ a régire. Ez ellen recept a „leszokás“ az „*ujságvágy*“.

Látom, hogy nem olvasta szerény, de meleg czikkecskémet a jó „*Zala*“-lapok és „*Budapesti hírlap*“ 1875—80-iki hasábjain a névmagyarításról — az izraelita vagy polgári házasságról, sat. mert hízgelgek magamnak, hogy ha olvasta volna — már rég *Bérczi*, *Halmi*, *Völgyi*, *Kalmár* sat. gördülékeny neve volna, (hisz az oly zökögős neveket trüszszentés nélkül ki se lehet mondani, — azért a magyar ember úgy segít magán, hogy „*magajött*“ „*mindjárt kéri*“ sat. furabérmálásokat tesz, miket hát apprehendálni nem lehet).

Ha nem olvasta — hát olvassa. Küldöm karácsonyra a névmagyarítást megköelő régi czikkecskémet, mit akkor a jó „*Budap. Hírlap*“ — „*Rábaköz*“ s a többi lapok is szívesen hoztak — sőt egy pesti magyar „*asztaltársaság*“ felolvasni is érdeemesített.

És küldöm akkori czikkecskémet a „*Nőkről*“ — s előérzem, hogy Ön újvra új magyar lesz — és nős is lesz egy évre — vagy kettőre.

Addig is — páh!

Cz. K.,

keresztpapája akár a jövőben is.

Recept a kapacitálásra.

Tömeget kapacitálni --- vagy vitás ellenfeleket (főleg magyar embert) kiegyezni — recept:

Hagyd őket kibeszélni.

Adj nekik részben igazat, hol egyiknek, hol másiknak.

Ne mutass önérdeket. — syn — vagy antipathiát.

Keverj a beszédbe szigort, nyájasságot és tréfát.

Használj fel, mikor egyik elérzékenytl vagy — elakad.

Koplaltasd ki őket így, magadat is velük — estig.

Maglásd kiegyeznek — aláírnak. Probatum est.

Előrelátás — hátranézés és körültekingés.

Hadvezér a tervet bár jól készíti is, — de a kivitel pillanatában esetleg megváltozván a helyzet (egy eső — köd — egy megbokrosodott ló miatt stb.) nem használ a jó terv -- ez előrelátás. Mert az *alott helyzett* gyors felhasználása dönt.

Egy van ez a magánéletben is.

Egy szobában is — uton is -- nem vesztesz, ha mind a három jelszót együtt gyakorlod.

Uj humoros lap.

Mely nem enyeleg politikai tényekkel és szituációkkal.

Jó akarat! . . . Komikum is elég van a politikán kívül is.

De szerintem mégis túllő a célon! . . . Elég volna azon fogadalom, hogy nem sérti vérig a politikában szereplőket — nem rajzolja őket bitófa alá — sem varangyos békával . . . Mert először a politika főleg a magyar embernél és magyar gazdánál majdnem összeforrt lényünkkel — háztartásunkkal. *Egy tálból eszik* velünk! . . . És másodszor néha egy politikai vagy kormányi aktus ellenében leghathatósab szer! Ennek jóizü kiszatirizálása. Mert „lehetlené van téve ember is — intézmény is, melyet nyilvánosan kinevetnek.

Öntelt festő.

Első Napoleon, a nagy, meghódítván Egyiptomot — az ősgulák és obeliskek közül is az elhordhatókat Párisba küldte. Egy el nem szállítható kolosszális Memnon-szoborféle műremekhez pedig — hogy legalább rajzban mutathassa be — egy² festőt küldött.

„Hm! monda az óriási rom láttára a megbízott festő — könnyű volt ezt valaha megcsinálni, de tessék most lefesteni!“

Germán invázió Magyarországon.

(1884.)

Ne tessék megijedni! Nem az ős Bärenhäuterek beittését — sem nem utódaik: a Bach-huszárok beözönlését értem; még csak Nagy Fridrik se küldte ide granátosait — elfoglalni szép Magyarországot . . . Nem!

Hanem itt bent a magyar fővárosban a magán-hivatalnokok tánczestélyén jelenvolt 107 családnak (csakis 3 kivételével) volt mind oly „Umlauf — Umsonst — Hazenfusz — Pikszenspanner — Kratzelhuber — Szeifenszieder“ — és a többi ó-germán neve — hogy a jámbor olvasó méltán hihette, hogy e bál a régi Hohenzoller-Heckingen vazal-Fürstenthum egyik kis városkájában esik, a XIV. század jó Spiszbürgernőinek farsangi eleménye végett.

Vagy legalább is Bismark küldte ide „vasasnémetjeinek“ *nejeit* (mert persze csak a *nők* nevei valának leírva, — bálleírásban a férfinév nem numerál) — tehát, hogy ő, a vaskancellár küldte ide egy berlini kékszemű *Amazonscereget* — a barna Kunfiak ármányos meghódítására — és a többi — mi egymás? . .

Pedig lehet, hogy e 107 derék magyar menyecskeknek és Garde-Dameknak nemcsak születési helyük, sőt tán születési nevük is magyar, de ez beolvadt férjeik német nevébe — úgy hogy p. u. egy született Kosztolányi vagy Kerecsenyi nevű anyától ekként apró Tanhäuserkék és Morgensternkék kérnek kenyeret és — magyar hazafiságot! . .

A kenyér — az magyar lesz — tudom, de minő lesz a hazafiság, mit kicsikéiknek adnak? Nem tudom.

Pedig nemcsak kenyérrel él az ember, sőt „*a hus is csonttal jár*“ még ha oly rágós volna is az a névmagyarítás, — holott nem az, mert csak 50 krajczár kell hozzá és egy kis — jóakarát.

Ne tessék nekem sophizmászkodni — hogy így meg úgy — a külsőség nem határoz, nem mutat; de igenis mutat, mert megvagyom írva, hogy a külső a belsőnek külseje — s a benső a külsőnek benseje — sat.

Végre is a *sővezéger* alatt (ha találna is) nem keres *bort* a magyar ember, de még a jó német sógor se.

Tisztelt urnők! Már ha önök meghódoltak német nevű férjeiknek, — hódítsák meg önök és férjeik nevét a magyar közvéleménynek és Magyarország geniuszának, mely a nyelvben és szívben is kulminál.

Önök tehetik, hiszen a legerősb földi hatalom a nő! . .

A Lloyd megtér — muszájból.

Belátván — mert német — tebát cirkumspektus: hogy a magyar fiunei és olasz hajós-egyesület *eltereli* az ő monopolizált úruszállítási forgalmát, hogy már kissé fellélekszünk vámpír nyomása szipolyozásától — hát belátja — muszájból (így is satis tarden) ami papironu irt paritásos jogunkat —: s magyar társ központi igazgatóságot állít Bpsten, kénytelen jószívűségéből a verseny pressiója folytán — satis tarden?

Nem tanithatta volna meg őt előbb is erre — ha a §. és subventio nem: hát tán a „*Pester Lloyd*“ szerkesztője?

Vagy tán ő is csak az *adott helyzet* embere? . .

Addig meleg a magyar, míg a magyar érdek — a Lloydnak bár nem is jogos önérdékével nincs szemben? . . .

Hazám — de sok *nagy fiad* lenne — ha enni — ruházkodni s urizálni nem kéne!

Még Lusztkandl is megér.

A híres! . . . Ez is muszájból — nolle-velle — a kisebb baj választásából. — Hajdan irt, kiabált, csipett-rugott a dualis kiegyezéstnk ellen; most csimpaszkodik bele — mint kisebb bajba, lévén a *duo* kisebb a *triás*nál vagy plane a szláv prepottiánál — vagy a *nagy* *Cermánia* elnyelő zsákjánál.

Most védi dualizmusunkat Taffe és Copesius ellen.

És most így is tudja indokolni. Mégis nagy ember. Ha magyar volna, így dalolna: „*Happ kénytelen kellettlen.*“

Sokat megér az ember — ha azt éri.

Mit még? . . . Azt a furu jóslatot tán, hogy (ha bécsi szomszédaink tovább így csinálják) idővel Ausztria lefakul a mappáról és elemeire evaporálódik; — ha mi nem is — de megérhetik mások.

Nekünk is van vasemberünk.

Sőt vasabb! . . . Mert a jó németek Bismarkja csak azonos nyelvű (nemrég még partikularis) öveit szorítja egy *Pickelhaube* alá (gyöngyöletre erőltetve:) a mienk *aczélember*: Gr. Héderváry horvát bán. Ez a másnyelvű — de százados mult nemzeti bujával és dicsőségével velünk összeforrt honfiainknak — historiában és parlamenti életben páratlan féktelenségeit fékezi — vaskarokkal — aczél jellemmel.

Rége is volt ott szükség ily vasmarku bánra — Kővágóörsi Simon személyében. Mikor egyik Anjou-házbóli királyunk testvérje ott nem boldogulván, Kővágóörsi Simont küldte helyébe.

Ugylátszik: a historia ismétli magát?

Pedig *nekik* hasznosb az *egyszőlél* és közös kassa. Nektünk ők csak „*kölöncz*“ a nyakon, de hát Szt.-István koronájának egészét kikezdeni hagyni nem szabad, mert a kikezdett sajtra is jobban rákapnak az egerek.

Itthon sincs — otthon!

Ki volna más mint: édes hazai nyelvünk — a magyar állam hivatalos nyelve! . . .

A 70-es években Budapest város hatósága kérte a philadelphiai városhatóságot: hogy az ottani kiállításra menő magyar iparosok ügyében szükségrendelt átiratoknál -- az angol nyelv helyett — leveleznének tán németül.

Erre vissza int a jó amerikai hatóság, hogy nincs nehézsége bár a német levelezés ellen, -- de felteszi, hogy Budapest város hatósága a hazai magyar nyelvet is tán bírja annyira, mint a németet, azért — engedelmével — csak magyarul levelez.

Igy respektáljuk (hála Isten) törvényes államnyelvünket -- állami létünk egyik fő symbolumát — túl az óceánon! . . .

De ős Budán — a k. k. Armeekorps-Commando -- egy szegény öngyilkos magyar huszár halálesetét - a jó magyar szolgabírótól német levéllel (ukázzal) kérdeve: ez bátor volt ezt magyar fordításban kívánni.

Ámde — Gyulai Heim — Edels úr erős ur — kinek mérges szemöldei vannak — kieröltette a magyar felelős kormányunktól, hogy a jó szolgabíró legyen németté, a német levél kedvéért -- adjon a holt huszár mellé német passust -- a más világra! . . .

Hiszen jó — ha minden „magyarfalót“ oda utaztathatnánk vele? . . . (Nem Gyulay urat értem, aki hír szerint az „erdélyi közművelődési“ egyletnek is tagja.)

De így -- feleljen érte, aki felelős a parlamentnek — és lelkiismereténck.

Bizony — bizony fura dualizmus ez!

Szegény hontalan árva nyelvünk: aki itthon se lehetsz otthon! . . .

A divat.

Lelkendezve fut egy pesti jó férj — kalap-skatulával kezében — a divatárus-boltból — szállása felé! . .

„Hová rohansz barátom?“ kérdé egy szembejövő nőtelen barátja.

„Sietek ez újdivatu kalappal nőmhez, — hogy *ujabb divat ne kelthekzzék*, miglen nőm felpróbálja . . .“

Egyér ezért van tán annyi agglegény? . .

Idő előtti.

Ilyennek mondták némelyek 48-iki vívmányainkat: nagy népünk még átlag nem érett meg arra. Lehet. — De hát nagy Széchenyeink — Eötvösünk — Kossuthunk sat. már akkor annyira szaturálva voltak azon nagy eszmék hüverejétől, hogy még életükben óhajtották azokat realizálva látni. E mellé jött a francia hasonló eszmék hatalmas szele. — tehát a szikra itt is lángra lobbant.

Nem-e hasonlóan vagyunk most az orosz kérdéssel?

Ez is tán időelőtti, — féljük is bolygatását — mert nyomain vér és pusztulás fakad. És mi a tartós békében erősödhetnének.

De másrészt szeretnők megérni e fajunk és nemzetünkre végzetes kérdés megoldását — végét ez állig fegyveres béke lidércnyomásának. Ehez is jöhet tavasszal egy boszniai szél — s beállhatnak a *leszámolás* napjai — még 49-ért is, míg élnek még e kornak „Memento mori“-ai — keblükben a revanche parazsával!

„Isten óvja mi hazánkat!“ . .

Számfejtés.

X. ur bemegy Y. boltjába — vesz tőle 30 frt áru kelmét fizet egy *hamis 100 frtos* bankóval. Y. nem ismeri fel, — de apró pénze nem lévén, Z. szomszédnál felváltja — s visszaad belőle — a 30 frtnyi kelméhez 70 frtot, -- miket X. elvisz.

Utóbb Z. felismervén a hamis bankót, visszaviszi Y.-hoz. Ez eltépi és más pénzt ad helyette Z.-nek.

Kérdés, hogy mennyi a kára Y.-nak?

Nem is ám oly könnyű felelet!

Csak a fix ismeretes alapból kell tovább kombinálni — mint az algebrában.

„Erkölcshjavító-Egylet.“

Ily című egyletnek keres prozelitákat jó Irányink. Bizony ránk férne! . . . Csak az a baj — hogy nem azok iratkoznak bele, kikre *főleg* ráférne.

Máris kihumorizálta a banális „Borszem Junkó“ — mondván, hogy X azzal utasította vissza a beiratkozást, hogy „neki még korai“; Y pedig azzal, hogy „neki már késő.“

De legimpertinensebb azon képletes szatyrája, midőn lapjában lerajzol egy szoptatós-anyát, kinek emlőin „*bekötött szemekkel*“ szopik a csecsemő. S midőn ezért egy házibarát interpellálja a férjet: ez ugy indokolja: „nehogy elcsábítsák őt az anyai búják!“ (Már mint a csecsemőt.)

Hirlapjaink iránya.

Magyar hirlapjainkról büszkén elmondhatjuk, hogy soha se voltak erkölcstelenek, de még trivialis, frivol, vagy csak sikamlós irányuak sem. Népünk ősi puritán jelleme se kívánta ezt, de sőt meg se tűrte volna. A magyar ember maig is bizonyos pietással — ihlettséggel veszi kezébe a nyomtatvány-betűt, — szójárása is fajunknak az a jó szuppozitum, mondván: „igaz biz az, hiszen nyomtatva van.“

De mégis kellemesen feltűnő azon valláserkölcsei irány, mely legujabban a tavali és idei karácsoni lapokat átlengi de sőt előmli.

Soha eddig — pláne politikai lapok nem szenteltek annyi oldalt, annyi szépszót a keresztyénség — a szeretet vallásának symbolumai festésén s az ezekből kisugárzó erkölcsei axiómák fejtegetésére — ugyszólván hirlapi kultussá tételére.

Jó jele ez az időknek!

Látszik, hogy jönnek látták visszatérni a régi magasztos álláspontra, — hogy újra nyilvánosan megkoszorúzzák a *morál-vallást* — sőt ennek kultuszát is, miket a kor önző anyagisága már majdnem gúnyosan ócsárlani vagy közönyével fumigálni divott.

Enyhe büntetés.

Egy kisvárosi szegény együgyü vén asszony a múlt évben 2 forintot *kinált* egy fiáncznak vagy adóvégrehajtónak, hogy hátralék-adója beszédésénél vagy kimérésénél enyhébb legyen, -- és elítélték 4—5 heti börtönre!

Az állami életünk törvényes kapcsa ellen folyton izgató -- a békés polgári együttélés megzavarására lázító „Zasztava“ hirlapot pedig felmentették.

Patitiu ügyvédet pedig -- a *Hóra-versért*, mely meghamisítja a történelmet -- szent mátyrrá avatja a tüzzel vassal pusztító lázadót -- megmételjezi a jelen és jövő nemzedék fogalmát a Haza szent ügye ellenében -- az I-ső bíróság csak 6 heti fogságra ítélte, a II-ik bíróság ezt is 150 forintra szállítja le.

Hol itt az arány?

Minden büntetésnek megtorlónak és javítónak kell lenni.

Itt egyik cél sincs elérve -- sőt respektálva sincs.

Gyemekeké a haza!

Mi, a jelenkor férfiai — ez utolsó $\frac{1}{2}$ század rohamos eseményeiben eleget küzdve, türvé, örülve, busulva, lelkesülve, reménykedve — jóformán elvégeztük tehetett teendőinket már. Irja a jó „Budapesti Hirlap“.

A jövő század és ennek nagy feladatai gyermekeinké.
De pörös örökséget hagyunk hazául nekik.
Külről-belről sok az igénylő rája.
Hogy megvédhessék: legyenek erősek!
Pénzünk nincs — adjunk hát nekik nevelést!
Neveljük Magyarországot magyarrá.

Több, mint két millió iskolaköteles gyermek van — pár év múlva ismét *más* két millió. S ha a törvény parancsa szerint mind járna iskolába s ott megtanulna magyarul írni, olvasni, beszélni: ugy e millenium végén hat-hét millió magyar fiatalságunk lenne. (S erre törekednünk jogos is, mig Magyarország a neve e hazának.)

De egy félmillió nem jár iskolába.
A gyermekek fele nem magyar.
Az iskoláknak is csak fele tanít magyarul.
Kisdédóvó alig negyedfél száz van széles e hazában.
Mennyi teendő van még. S e teendő még a miénk.
A magyarosítást és nevelést nem bízhatjuk másra.
Nem is hallogathatjuk.
Most béke van, — kitudja meddig?! . . .

A gyermek az anyáé.

Ha a haza a gyermekeké — ezek pedig az anyákéi: úgy önkényt következík, hogy az anyáké, a nőké a haza! Ők a faj és nemzetiség fentartói.

Társadalmunkban uralkodik a nő.

Puha kezük nyomása alatt megtörik a vasakat.

Férfi sorsa — a nő.

Az orosz társadalom képzelt gyógyítását (a nihilizmust) női kezek intézik.

A lengyel nemzet feltámadásúért nők imádkoznak és tesznek.

A német Schulfereint — felvidéki panszláv-egyesületet nők terjesztik.

Egy horvát dajka horvát mintyánkra tanítja a magyar kisdedit, mondván, hogy csak a horvát imát hallgatja meg az Ur!..

Plasztikus *fajszeretetet* látunk minden nemzet leányainál.

A magyar nőknél hiányoznék csak ez?!.. Lehetetlen!..

A magyar asszonysereg hódítsa magyarrá e polyglott nemzetet.

Tegye *divattá* a magyar szót, a magyar érzést, viseletet, izlést, erkölcsöt és mindent: de e divatot le se vesse, s évenként újra kezdje.

A belénymag és szerbtövis is jogosultnak érzi: fáját szaporítani.

Egyenlőség a halálban.

Az emberiségnek egyik — soha meg nem szünő — és így örök óhaja — vágya — utopiája az egyenlőség. Keresi, de soha se éri el.

A jogban — a törvény előtt tán? Ez is csak fictió.

A vallásos cultusban? Itt se. Hiszen mindig lesz, aki kocsin jár templomba, míg a többi gyalog.

Halál után hát! Mondják papjaink.

Köszönjtek —: a *megsemmisülésben*.

Akkor leszünk azok, mikor már *semmik leszünk*.

De az ember addig, míg valami — ezen a sárgőmbön szeretne egyenlő lenni — csak részben is.

Csakhogy ez chimera — agyrém — fából vaskarika.

Az óragép kerekei se egyenlők . . . épen ezért mozog — ezért él.

Fogadott keresztflamhoz.

Magyarnak születél. (Ennek születni szép)! -- Kevesen vagyunk . . . Ezek is pusztulunk! . . .

Világgá mégy. — Légy egy kis apostol!

Vulkánikus tájon nevelkedél: a szép Balaton-part vidékén, tűzhányó bérczek kiégett krátere körül.

Csunya a fanatizmus, — de a magyarságnak, önvédelmére, egy kis részben szükséges.

Fajszereteted parázsából hevítsd az *idegent* — szelidítsd meg az *ellent* — kötelezd le a *jóbarátot* — és rázd fel a *közömbös magyart*!

A II. KÖTET
TARTALMA.

TARTALOM.

	Lapszám.
I. Gazdasági iranyczikkek.	
Földmivölés	7
Csontliszt-trágya	12
Iparunk s földmivölésünk	14
Házi-ipar	17
A házi-könyvtár	20
Bortőzsde	24
Borcsarnok-e vagy pincze-egylet?	27
Befásítás	32
Halgazdaságunk	35
Hal- és favédtörvény	38
Elszögyenyedés	40
Oldott kéve	47
Védegylet	51
Apró sirások	54
Vészharang	60
A balaton-egylet	63
Balatonfüredi kirándulás	67
Cicero csalódott	70
Vigasztalás és mégis baj	72
A lutri s a postatakarékpénztárak	74
Ne igyunk egy kis pálinkát?	78
Viszszerek	83
Egy forint kevés, mégis sok pénz	86
A szomszéd háza is ég	88
II. Politika.	
Egy berekedt toszst	93
Élek-lalok	96
Panem et circenses és az adóexceutió	103
Nagybatalmasság	107
A sajtó kinövésö	110

	Lapszám.
A magyar bank, vagy: Napján szakítsd a virágot	112
Jogéletünk	114
Jogi- a törvénykezési életünkből	117
Uzsora és kamatadó	128
Uzsorabüntetés	132
Örökös átmonot	138
Civilisatio	140
A magyar középosztály	141
A gentry becsztatója	148
A pesti egyetem	159
Nagy idők, nagy emberek	163
Békevágy	165
Középut	167
Aranykor	168
Örök béke	175
Egy grófi program, falusi nyelven	179
A zsidó-kérdés	186
A horvát-kérdés	191
A boszniai-kérdés	194
A polgári-ügy nem mindjárt politika	197
A restructio még nem reactio	201
Difficile est satyram non scribere	209
Levél, egy, a kormányhoz közel álló pesti barátomhoz (1883.)	211
Si vis pacem — para bellum.	214
Nebántsvirágok	217
Képviselői fizetés	220
Kereszténység és demokrácia, vagy: Apponyié a jövő?	222
Viribus unitis	226

III. Színporkák és buvárgyöngyök

227—388